SĔRBĂTORILE

LA

ROMÂNĬ

STUDIU ETNOGRAFIC

DE

SIM. FL. MARIAN
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCÉVA

VOL. II.

PĂRESIMILE

EDIŢIUNEA ACADEMIEĬ ROMÂNE

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE, CAROL GÖBL
Furnisor al Curţiĭ Regale
16, STRADA DÓMNEI, 16.
1899

PREFAȚĂ.

Volumul de față cuprinde în sine tóte sĕrbătorile, carĭ cad în decursul Păresimilor *saŭ al Postuluĭ mare.*

Cetitorul, petrecênd cu atențiune șirul datinelor și al credințelor cuprinse în acest volum, va observà că St. Haralampie și Vlasie *s'ar fi potrivit maĭ bine în vol. I, și anume înainte de* Lăsatul seculuĭ, *decât într'acesta.*

Ceea ce însă s'a trecut cu vederea la publicarea vol. I se va face, cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ, maĭ pe urmă la o a doua edițiune.

Până atuncĭ însă priméscă mulțămita mea cea maĭ sinceră toțĭ aceĭ P. T. Domnĭ, carĭ mi-aŭ întins mână de ajutor la adunarea materialuluĭ cuprins în acest volum, și în deosebĭ Academia Română, *care a bine-voit a-l tipărì pe spesele sale.*

Sucéva, 7(19) Iulie 1899.

Sim. Fl. Marian.

LUNIA CURATĂ.

I.

LUNIA CURATĂ.

Lunia curată cade tot-deauna *Luni* după *Lăsatul secului*, adecă în Lunia cea dintâiŭ a Păresimilor saŭ a Postuluĭ mare.

Ḑiua acésta nu se serbéză prin reţinere de la lucru. Sunt însă în decursul eĭ usitate maĭ multe datine şi credinţe, atât în *Bucovina* cât şi în cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ, carĭ nicĭ într'un singur an nu se trec cu vederea.

Cele maĭ însemnate datine usitate în acéstă ḑi sunt *Spolocania*, *Înăcrirea borşuluĭ* şi *Jujeul*.

Tot în acéstă Lunĭ cade şi *Ḑiua forfecarilor* şi a *burghiaşilor*. (1)

În unele părţĭ locuite de Românĭ, precum bunăóră în

(1) Sim. Mangiuca, *Calendar pe anul 1882 şi 1883.*—Sub cuvîntul *forfecar*, pl. *forfecarĭ*, se înţelege un fel de insectă, însă ce fel şi cum arată până acuma n'am putut aflà.—Sub cuvîntul *burghiaş*, pl. *burghiaşĭ*, care vine de la verb. *burghià* = a împunge, după cum îmĭ scrie d-l Iosif Olariu, învĕţător în pensiune în Maidan, se înţelege un fel de *gringóşă* saŭ *grângóşă-gărgóşie-góngă*, adecă o insectă, care împunge primăvara prunele şi cireşele, pentru că muerile din casa, la care se întîmplă acésta, aŭ împuns — aŭ lucrat cu acul — în *Ajunul Nasceriĭ* şi a *Botezuluĭ*, în *Joia* din *Sĕptĕmâna albă* şi în ḑiua de *Joĭmarele* = *Joiamare*.

Banat, este datină ca în acéstă Lunĭ *să se dea* ómeniĭ în *Scrânciob* saŭ, după cum spun Bănățeniĭ, *să se care în legănuș* (țuțuluș) și *vîrtej*, pentru câștigare de sănătate peste tot anul.

Pe alocurea însă se cară poporul în legănuș și vîrtej nu numaĭ în Lunia primă a Postuluĭ mare, ci de la începutul Păresimilor și până la Pascĭ. (1)

Romàncele din unele părțĭ ale *Bucovineĭ* nu ferb în acéstă ḑi nimic, ci se nutresc numaĭ cu mâncărĭ recĭ, precum: pâne, malaiŭ, verze, curechiŭ murat și pepenĭ (castravețĭ) murațĭ, anume ca să nu capete copiiĭ bube, precum și alte bóle. (2)

În unele părțĭ din *Moldova* din contră este datină ca să nu se mănânce nimic în acéstă ḑi, nicĭ să nu se facă alt cevà, decât să se spele blidele și să se împărțéscă lumînărĭ de pomană. (3)

O sémă de Romànce din *Bucovina* daŭ în decursul aceșteĭ ḑile copiilor celor micĭ să mănânce brânză, anume ca să nu-ĭ dóră grumazul în decursul postuluĭ.

Și tot în acéstă ḑi chémă găinile și cocoșul în casă de le hrănesc și apoĭ le daŭ drumul afară. Cocoșuluĭ însă nu-ĭ daŭ drumul până ce nu cântă în casă. Iar după ce a cântat, ḑic:

— Așà să fim de sănătóse ca cocoșul!

Apoĭ îĭ daŭ și luĭ drumul afară. (4)

În fine, trebue să maĭ amintim încă și aceea că cu începerea Păresimilor se începe, maĭ ales în *Banat*, și *țeserea* saŭ țesutul pânzeĭ pentru cămășĭ. Prin urmare, până la în-

(1) Sim. Mangiuca, *Calend. cit.*

(2) Dict. de Marghióla Donuț, Romàncă din comuna Șcheia, districtul Suceveĭ.

(3) Const. D. Gheorghiu, *Calendarul femeilor superstițióse*, Pétra N. 1892, p. 69. — Tot d-l Gheorghiu, *op. cit.*, p. 63, ne spune că fetele, când daŭ în Postul mare, postesc în întâia sĕptĕmână: Lunĭ; în a doua: Marțĭ; în a treia: Mercurĭ; în a patra: Joĭ; și tot așà înainte până în septĕmâna din urmă, pentru ursit.

(4) Dat. Rom. din Volovĕț, distr. Rădăuțuluĭ, com. de Dim. Vicol, stud. gimn.

ceputul Păresimilor fie-care femee trebue să fie gata cu tortul pentru cămăşĭ. (1)

Nevasta, respective fata, care nu e gata cu torsul tortuluĭ, a căruĭ tórcere se începe de regulă la începutul Postuluĭ Crăciunuluĭ (2), nu numaĭ că e ţinută de o leneşă, ci ea este tot odată luată fórte adese-orĭ în rîs şi batjocură prin o mulţime de chiuiturĭ şi cântece satirice.

Şi precum nu e lăsată în pace femeia care nu şi-a sfîrşit de tors cânepa până la începutul Păresimilor, aşà nu e trecută cu vederea nicĭ aceea care nu-şĭ sfîrşesce tortul de ţesut în decursul celor şépte sĕptĕmânĭ, cât duréză Postul mare.

II.

SPOLOCANIA.

Spolocania este o datină usitată în *Bucovina* şi *Moldova*, care se face tot-deauna a doua ḑi după *Lăsatul seculuĭ*, adecă în ḑiua cea dintâiŭ a Postuluĭ mare.

Spolocania se făceà maĭ înainte în Bucovina ast-fel:

Se adunaŭ maĭ multe némurĭ şi vecinĭ la un loc, şi cu deosebire femeile, şi mâncaŭ numaĭ *borş holteiŭ*, adecă borş fără óreşĭ-carĭ legume, numaĭ cu pâne saŭ mălaiŭ, anume ca să-şĭ spele şi să-şĭ curăţéscă gura şi gâtul de rĕmăşiţele mâncărilor celor de frupt, carĭ le-aŭ mâncat în ḑiua premergĕtóre. (3)

De la acéstă procedură se vede că vine şi numirea de *Spolocanie* (= spălare = curăţire) a acesteĭ datine. (4)

---

(1) Sim. Mangiuca, *Calend. cit.*

(2) *Ibidem.*

(3) Dat. Rom. din Buninţĭ şi Mihovenĭ, sate în distr. Suceveĭ, dict. de Pavel Cioful, precum şi în alte comune din Bucovina.

(4) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 69, scrie în privinţa *Spolocanieĭ* următórele: «A doua ḑi după Lăsatul seculuĭ de brânză e *Spolocania* ; în

In timpul din urmă însă datina acésta a degenerat în cele maĭ multe părţĭ într'un fel de beţie, căcĭ pe când maĭ înainte femeile se adunaŭ la o casă particulară, unde nu numaĭ că îşĭ spălaŭ gura şi gâtul cu borş, ci tot odată şi torceaŭ, în timpul de faţă cele maĭ multe dintre dînsele se adună, nu numaĭ la o casă anumită, ci şi la crâşmă, unde fac *Spolocania* cu rachiŭ saŭ cu alte bĕuturĭ spirtóse. Iar dacă una saŭ alta dintre dînsele nu are parale de ajuns ca să aibă pe ce bea, atuncĭ se însoţesc maĭ multe la un loc, pune fiecare câte 2—3 cr. şi, cumpĕrând rachiŭ pe dînşiĭ, beaŭ şi se veselesc împreună maĭ tótă ḑiua, adecă până ce se îmbată cum se cuvine şi nu-ĭ maĭ rĕmâne nicĭ uneia nicĭ un crucer la suflet. Apoĭ, după ce s'aŭ ameţit de cap şi aŭ perdut nu numaĭ o ḑi de lucru, ci şi toţĭ baniĭ câţĭ i-aŭ avut, se întorc acasă şi postesc apoĭ tot postul.

Intrebându-le unul şi altul de ce se adună în acéstă ḑi atâtea femeĭ la un loc şi care e adevĕratul scop al *Spolocanieĭ* acesteia, unele îţĭ rĕspund că aşà aŭ apucat din moşĭ-strămoşĭ şi aşà fac şi ele, ceea ce nu e adevĕrat; iar altele, maĭ isteţe şi maĭ hâtre, îţĭ rĕspund că strînsura şi spolocania acésta se face anume ca *să créscă cânepa*, pentru că, dacă nu s'ar strînge la un loc şi n'ar bea în acéstă ḑi, atuncĭ nicĭ cânepa n'ar cresce. (1)

Şi ca strînsura să nu fie prea bătĕtóre la ochĭ, maĭ fiecare femee ieà şi în timpul de faţă furca cu sine, ca să arate lumiĭ că ea n'a venit să bea, ci din contră ca să tórcă în societatea celor-lalte. Dar vaĭ de torsul acela, unde paharul de rachiŭ se învîrte cu mult maĭ repede pe sub nas decât fusul sub caer!

Ba, după credinţa şi spusa unor Românce din Bucovina, în *Lunia curată* nicĭ nu e bine de tors, din causă ca să nu se necurăţéscă vasele în casă şi să nu ródă *moliile*, precum şi alte gujuliĭ, straiele.

---

acéstă ḑi nu se mănâncă nimic, precum nicĭ să se facă alt cevà, decât *a spălà blidele.*» Decĭ *Spolocania*, după cele ce ni le spune d-l Gheorghiu, ar venì de la *spălarea blidelor*.

(1) După spusa Românilor din Balacéna, sat în distr. Suceveĭ, com. de Alexandru Piţul, — şi a celor din Mihovenĭ, dict. de Pavel Cioful.

Lucrul de căpetenie al femeilor în ḑiua acésta, după părerea şi spusa celor maĭ multe Românce din Bucovina, e curat numaĭ spălatul vaselor şi dereticarea caseĭ (1), adecă tocmaĭ aşà după cum cred şi spun Româncele din unele părţĭ ale *Moldoveĭ.* (2)

III.
ÎNĂCRIREA BORŞULUĬ.

Poporul român e fórte scrupulos în privinţa ţineriĭ postuluĭ. Maĭ de grabă va comite o faptă rea decât se va *înfruptà* în post. Cel ce *se înfruptă,* acela *se spurcă, se pângăresce,* şi numaĭ în scaunul mărturisiriĭ se póte curăţì de păcatul ce l'a comis prin înfruptare. Iar cel ce mănâncă anume de frupt saŭ de dulce în post, nu numaĭ că e considerat de un călcător şi prihănitor al aşezămintelor bisericescĭ şi al legiĭ strămoşescĭ, ci e tot odată privit şi ţinut maĭ rĕŭ decât un *păgân* saŭ *căpcân,* care n'are lege.

Asemenea şi ceĭ ce fac petrecerĭ şi jócă în post încă comit, după credinţa generală a poporuluĭ, un mare păcat, care nu li se póte lesne uità şi ertà.

Ba, ce este şi maĭ mult, în decursul unuĭ post nicĭ măcar a glumì şi a sărutà pe cel ce ţi-e drag nu e bine, căcĭ încă e păcat.

Dovadă despre acéstă credinţă fórte lăţită şi adînc înrădăcinată în sînul poporuluĭ avem şi următórea poesie poporală din *Banat :*

Până nu se lăsà post
Pare că maĭ gras am fost,
Maĭ iute mĕ îngrăşam,
Că fetele sărutam.
Iar de când s'a lăsat post
Umblu prin sat ca un prost,
Şi nu mĕ sărută nime,
Ḑice că-ĭ post şi nu-ĭ bine.
Ce făcuiŭ şi ce lucraiŭ,
Că guriţă căpĕtaiŭ,
Cu mîndruţa mĕ'ntîlniiŭ
Şi guriţa celuiiŭ. (3)

---

(1) Cred. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, com. în distr. Rădăuţuluĭ, com. de Ioan Covaşă, stud. gimn.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 69.

(3) Ioan Roşu al luĭ Marcu, *Poesiĭ pop. din Ciacova,* publ. în «*Fóia de Duminecă*» a ḑiaruluĭ «*Dreptatea*», an. I., Timişóra 1895, No. 53, p. 3.

Iar drept pedépsă:

Cine jócă 'n postul mare
Face rîie pe spinare. (1)

Şi dacă acéstă bólă uriciósă nu-ĭ este de ajuns spre a se reţiné de la petrecerĭ şi joc, atuncĭ lesne póte să-l ajungă blăstemul exprimat prin următórea chiuitură:

Cine jócă 'n postul mare,
Pice-ĭ pielea de pe nare
Şi rĕmâe-ĭ ciontu gol
Ca şi muchea la topor! (2)

Spre a ţiné însă un post, şi maĭ ales *Postul cel mare*, care e cel maĭ lung, cum se cuvine, spre a nu se înfruptà de fel în decursul luĭ, e de neapĕrată trebuinţă, nu numaĭ de a se spălà tóte vasele menite pentru ferberea şi ţinerea bucatelor de sec cum se cade, ci tot odată de a avé şi cele necesare *de rîndul postuluĭ*.

Aşà, între multe altele, fără de carĭ poporul de la ţéră nu e în stare să postéscă, e şi *borşul*.

Drept aceea, partea cea maĭ mare a Româncelor de la ţéră aŭ datină chiar în ḑiua cea dintâiŭ a Postuluĭ mare, adecă Lunĭ, de a *înăcrì* saŭ *a umplé borş*. Iar *înăcrirea* acésta se face în următorul chip: móie tărîţe de secară cu apă rece într'un vas de lemn făcut anume pentru acest scop şi numit *borşeică*(3), *borşeriţă* (4), *borciuşcă* (5), *putinică de borş*(6), *budâiŭ de borş*(7) şi *budăiaş de borş* (8); tórnă după aceea uncrop clocotit peste dînsele, le amestecă bine şi le lasă puţin ca să se rĕcoréscă; pe urmă pun *husce*(9) în borşeică,

(1) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul, aflător la Academia Română.

(2) Avram Igna, *Chiuiturĭ din comuna Sobolciu în Bihor*, publ. în «*Familia*», an. XXXIII, Oradea mare 1897, p. 81.

(3) In distr. Suceveĭ, com. Şcheia, — şi în distr. Rădăuţuluĭ.

(4) In distr. Suceveĭ, com. Balacéna.

(5) In distr. Storojineţuluĭ.

(6) In cele maĭ multe părţĭ din Bucovina.

(7) Idem.

(8) Idem.

(9) Sub *husce* se înţeleg tărîţele ce aŭ rĕmas de la un borş de maĭ înainte înăcrit.

anume ca borşul umplut să dospéscă şi să se înăcréscă mai repede.

O sémă de Românce, pe lângă cele arătate, mai pun încă şi vre-o câte-va frunze curate de vişin, anume ca borşul să aibă gust mai bun; iar altele pun şi vre-o câte-va felióre de sfeclă roşie, ca să fie roşu ca sfecla.

Iar după ce aŭ făcut-o şi acésta, pun *borşeica* în *cotruţă*. (1)

Se feresc însă fórte tare ca nu cum-va borşeica să steà în cotruţă, unde s'a pus, până Sâmbătă.

Dacă din nepĕsare saŭ din nebăgare de sémă ar sta borşeica până Sâmbătă, adecă până în ḑiua de *Sân-Tóder*, în cotruţă, atuncĭ e rĕŭ, căcí în casul acesta, Vinerí séra, spre ḑiua de *Sân-Tóder*, după ce aŭ cântat cocoşiĭ odată, vine *Ucigă-l-crucea*, şi cine gustă apoĭ din borşul acesta, acela capĕtă *plescaiţă*. (2)

Dar nu e nicĭ o faptă fără rĕsplată. Fórte lesne i se póte întîmplà şi luĭ *Ucigă-l-crucea* una cât ḑece din causa acésta. Căcĭ de voesce cine-va să-l prindă şi-l prinde scăldându-se, atuncĭ îĭ trece dorul de scăldat.

Iar cine voesce să-l prindă, nu trebue nimic alta să facă, fără numaĭ un *juvĕţ* din brăcinariŭ de mire care până la cununie a fost adevĕrat curat să-l ţină asupra putineleĭ cu borşul, şi atuncĭ nu maĭ scapă. Când ese *Ucigă-l-crucea* din borş îl prinde de grumaz şi, avêndu-l odată în mână, póte să facă cu dînsul ce doresce şi voesce. De vrea să-ĭ aducă banĭ, saŭ să-ĭ facă alt serviciŭ, i-l face fără cea maĭ mică împotrivire.

---

(1) In cele maĭ multe părţĭ din Bucovina se umple borşul numaĭ *Lunĭ, Mercurĭ* şi *Joĭ*. *Marţĭ* nu se umple, pentru că în acéstă ḑi s'a început lumea; iar *Vinerĭ, Sâmbătă* şi *Duminică* nu se umple de aceea, pentru că aceste treĭ sunt surorĭ. Şi de óre-ce *Vineria* e cea maĭ mare între dînsele, de aceea şi păcatul e maĭ mare dacă se umple în acéstă ḑi borş.

(2) Sub cuv. *plescaiţă* se înţeleg nisce bubuţe, carĭ se fac maĭ ales pe fluerele piciórelor şi pe mânĭ şi carĭ dintru început sunt albe şi de mărimea bĕşicelor produse prin urzicare, iar maĭ pe urmă capĕtă cójă, se usucă şi se trec. Dar după ce s'a uscat şi s'a trecut un rînd, urméză altul la loc, aşà că până ce se vindecă cu totul mult timp trebue să trécă. *Plescaiţa* se cunósce pe aceea că, atuncĭ când începe a se face,

Şi *Necuratul* se rógă şi-ĭ promite celuĭ ce l'a prins că-ĭ va servì orĭ-cum va voì şi-ĭ va face orĭ-şi-ce va dorì, numaĭ să-ĭ deà drumul, să nu-l ţie legat în juvĕţ. (1)

Cele maĭ multe Românce însă, nemijlocit după ce aŭ umplut borşul, *descântă cărbunĭ*, ieaŭ apoĭ treĭ dintre cărbuniĭ descântaţĭ şi, făcênd maĭ întâiŭ cruce cu dînşiĭ în gura borşeiceĭ, îĭ aruncă înăuntru. Făcênd acésta, nu numaĭ că borşul e cu mult maĭ bun, maĭ curat şi maĭ limpede, ci în acelaşĭ timp sunt sigure că şi *Ucigă-l-crucea* nu se póte apoĭ apropià de putinica cu borş.

În fine, merită a fi amintit încă şi aceea că, atât de astă dată, cât şi de alte dăţĭ, maĭ fie-care Româncă din Bucovina, după ce a umplut acuma borşul în chipul cum s'a arătat, se face că e mâniósă, apucă pe o copilă saŭ pe un băiat, care-ĭ pică în mână, de pĕr orĭ de urechĭ şi, trăgêndu-l, ḑice: *acru borşul!* Iar o sémă ḑic:

Douĕ rusce se bătea,
Borşul meŭ se oţetià.
Câte vinurĭ
Şi oţeturĭ
Sunt în ţéra cea de jos
Tóte le-aŭ adus
Şi le-aŭ pus
În budâiul meŭ cu borş,
Şi-aŭ pus
S'aibă grijă de-oţetit
Ca fetele de măritat.

Şi abià după rostirea acestor cuvinte trag pe ceĭ ce se află în casă de pĕr saŭ urechĭ şi spun: *acruu borşu!* (2)

Iar acéstă tragere de cap saŭ de urechĭ se face în cre-

te mănâncă fórte tare şi, când incepĭ a te scărpinà, es bubuţele amintite maĭ sus şi se lăţesc ast-fel, cá se face adese-orĭ o rană întrégă dintr'însele.

(1) După credinţa şi spusa Româncelor din Şcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean, învĕţător.

(2) Dat. Rom. din Udescĭ, sat în distr. Suceveĭ, com. de Gavr. Rotariu, stud. gimn. — Dim. Dan, *Credinţe poporale bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovineĭ*» an. IV, Cernăuţĭ 1894, No. 74, p. 1: «Se crede, că umplând cine-va borşul, trebue să fie atuncĭ mânios, şi apoĭ va fi borşul acru.»—Idem, *Comuna Straja şi locuitoriĭ eĭ*, studiŭ istoric, topografic şi folcloric, Cernăuţĭ 1897, p. 60: «De regulă se umple borşul Marţia, Joia şi Sâmbăta. Atuncĭ trage gospodina de urechĭ saŭ de cap pe un băiat, dacă îl capĕtă, — căcĭ eĭ fug în acea ḑi din casă, — ca borşul să fie iute ca şi mânia celuĭ tras de urechĭ.»

dinţă că, precum omuluĭ îĭ este acru când îl tragĭ de cap saŭ de urechĭ, aşà şi borşul are să se înăcréscă.

Româncele din *Transilvania*, când *pun borş*, es în curte orĭ în stradă şi trag de ureche orĭ de cap pe cel dintâiŭ creştin, ca să se înăcrésca borşul cum s'a înăcrit omul de supĕrat că-l tragĭ de pĕr.

— *Acru borşu!* — ḑic ele.

— *Acru să-ţĭ fie!* — ḑice rîḑênd cel tras de ureche, dacă e om al caseĭ saŭ un prietin.

— *Ba fie-ţĭ al draculuĭ borşul!* — ḑice supĕrat altul.

Acesta, tocmaĭ fiind-că înjură, e *omul borşuluĭ*, căcĭ Românca l'a *înăcrit*, aşà cum ar vrea să-ĭ fie borşul.

Dacă cel tras de cap e om de-al caseĭ saŭ o vecină, orĭ o cumètră, începe să fugă spre casă, Românca după el, şi daŭ năvală în odae pe întrecute.

Vorba e: cine ajunge maĭ întâiŭ să sufle în borş.

Dacă suflă stăpâna caseĭ maĭ întâiŭ, o să mănânce borşul în pace; dacă nu, are să i se întîmple cine scie ce supĕrare pe vremea cât va ţiné borşul. Şi de obiceiŭ îĭ vine vre-o supĕrare, — căcĭ ele vin multe, — dar nu din pricina suflăriĭ în borş. Ţĕranul crede aşà: «Şi cumĕtra asta a nóstră vine pe la noĭ numaĭ ca să ne sufle în borş», adecă să ne prevestéscă rele. (1)

IV.

JUJEUL.

În maĭ multe părţĭ din *Muntenia*, şi maĭ ales în comunele Boldu şi Slobodia - Michalaniĭ din jud. Rîmnicul-Sărat şi Tonea din jud. Ialomiţa, apoĭ în maĭ multe comune din *Dobrogea*, şi maĭ cu sémă în Seimeniĭ-marĭ şi Seimeniĭ-micĭ, este datină în cea dintâiŭ Lunĭ a Postuluĭ-mare de a *da pe cânĭ în tărbacă*, adecă a-ĭ hicăì, a-ĭ bate şi a-ĭ chinuì gro-

(1) G. Coşbuc, *Versurĭ şi prosă*. Caransebeş, p. 64—65.

zav, pe când de *gâsce* caută cu deosebită luare aminte şi îngrijire ca nu cum-va să le lipséscă cevà în acea ḑi, să *aibă* tóte celea din belşug. (1)

Acéstă datină se numesce în comuna Boldu *Góna cânilor* (2), în Slobodia-Michalaniĭ *Valărit* (3), în cele-lalte părţĭ ale Munteniei *Jujeŭ* saŭ *Jujăŭ* (4), iar în Dobrogea *Jijeŭ*. (5)

Acéstă bătaie saŭ góna tradiţională a cânilor se face în com. Boldu din jud. Rîmnicul-Sărat în următorul chip:

Se fac cete de câte 10—20 ómenĭ, întră prin ogrăḑĭ, scot cânii la drum saŭ îĭ înfundéză prin strîmtorĭ, unde cu o îndemănare de admirat pun mâna pe eĭ, îĭ apucă şi le încleştéză fălcile, aşà ca să nu maĭ pótă muşcà. După acésta, şi anume după ce le maĭ taie pofta de muşcat cu câte-va loviturĭ, încep a-ĭ frecà la anus cu nisce *răvarurĭ de lemn*, făcute anume spre acest scop, în formă cilindrică şi crestate cu cuţitul, până ce ceĭ maĭ mulţĭ din causa acésta şi mor.

Pe cânii aĭ căror stăpânĭ daŭ ceva de bĕut îĭ lasă, iar pe ceĭ maĭ mulţĭ îĭ *răvăruesc* saŭ *răvăresc*.

Ḑiua acésta este destinată maĭ mult pentru *góna cânilor*, în aşà chip că, dacă eşĭ la marginea satuluĭ, sunt tot cete de cânĭ şi, cum vĕd vre-un om încep a urlà; eĭ aŭ o presimţire pentru acéstă ḑi, şi maĭ cu sémă cânii ceĭ maĭ bĕtrânĭ, şi din causa acésta în zorile acesteĭ ḑile es neprigoniţĭ de nimenĭ la *tărcăviş* (6), adecă se retrag la câmp saŭ se ascund prin locurĭ anevoe de găsit. (7)

---

(1) T. T. Burada, *O călĕtorie în Dobrogea*, Iaşĭ 1880, p. 22—23. — Al. Dimitrescu, *Góna cânilor*, o tradiţiune poporală, publ. în «*Românul*», an. XXXIV, Bucurescĭ, 5/17 Marte 1890. — G. Popescu-Ciocănel, *Basme, snóve, ghicitorĭ* etc. Ploescĭ 1898, p. 118 — «*Şeḑĕtórea*», an. I, Fălticenĭ 1892, p. 42. — C. D. Gheorghiu, *op. cit.* p. 69. — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian.

(2) Al. Dimitrescu, *loc. cit.* — G. Popescu-Ciocănel, *op. cit.*

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian.

(4) C. D. Gheorghiu, *op. cit.* — «*Şeḑĕtórea*», *cit.*

(5) T. T. Burada, *O călĕtorie*, p. 22—23.

(6) Al. Dimitrescu, *Góna cânilor*, publ. în «*Românul*» *cit.* — G. Popescu-Ciocănel, *op. cit.*, p. 119—120.

(7) S. Popescu, *Cuciĭ*, publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. I., p. 42: «Tot cam în acest timp se forméză şi *Jujeul* pentru cânĭ, carĭ, conduşĭ de instinctul natural, se retrag la câmp în acéstă ḑi saŭ se ascund prin locurĭ anevoe de găsit.»

În comuna Slobođia-Michalaniĭ, pl. Marginea-de-jos, jud. Rîmnicul-Sărat, datina acésta, după cum am amintit maĭ sus, se numesce *Valărit*, iar sub. cuv. *Jujeŭ* se înţelege un aparat care constă dintr'o frânghie şi douĕ lemne.

Decĭ cânele prins se pune în frânghie şi se învîrtesce atâta cât permite frânghia. După aceea trag doĭ inşĭ de lemne şi frânghia desucindu-se svârle cânele ameţit. (1)

În comuna Tonea, jud. Ialomiţa, *Jujeul* se face întocmaĭ ca un légăn mare, iar în mijloc se fixéză o funie îndoită, unde se pune cânele, şi-l învîrtesce atâta timp până cade singur ameţit şi de multe orĭ chiar mort. (2)

Uniĭ Românĭ, precum bunăóră ceĭ din com. Slobođia-Michalaniĭ, fréčă câniĭ în partea dinapoĭ cu un lemn *răvălit*, iar alţiĭ ţin ascunsă o ólă cu mălaiŭ muiat, din care daŭ cu un şomoiag privitorilor pe la gură. (3)

Ast-fel duréză acéstă gónă şi chinuire a cânilor decum se zăresce de địuă şi până ce înseréză.

Iar când sórele apune, atuncĭ totul se termină şi o linişte completă domnesce în tóte părţile.

Câniĭ însă nu-şĭ maĭ îndeplinesc datoria lor decât peste 2—3 đile, când maĭ uită frica ce le-a inspirat-o *Jujeul*. (4)

Dacă întrebĭ pe ómenĭ ce noimă maĭ are şi datina acésta de a prinde câniĭ şi *a-ĭ da* saŭ *a-ĭ trage în Jujeŭ*, partea cea maĭ mare dintre dînşiĭ îţĭ respunde: «ca să se facă mult mălaiŭ saŭ meiŭ la vară!» (5)

Un bĕtrân din comuna Boldu însă, întrebat fiind din întîmplare de d-l Al. Dimitrescu, autorul articoluluĭ «*Góna cânilor*», despre originea acestuĭ obiceiŭ, îĭ respunse:

— Apoĭ dă, gura moşuluĭ, de aceea pentru că *câniĭ* nu aŭ fost simţitorĭ când aŭ întrat păgâniĭ la o împĕrăţie, ci maĭ simţitóre aŭ fost *gâscele*.

— Ce spuĭ, moşule, fă-mĕ să înţeleg maĭ bine!

— Apoĭ dă, uite aşà s'a întîmplat: se vede că *câniĭ* aŭ

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian.
(2) S. Popescu, în «*Şeđĕtórea*», loc. cit.
(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian.
(4) S. Popescu, *loc. cit.*
(5) Al. Dimitrescu, în «*Românul*» *cit.* şi din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian.

fost pe la culcuşurĭ şi *gâscele* fiind din întîmplare deştepte s'aŭ speriat şi, prin *gărăgaia* (1) lor, aŭ deşteptat pe ceĭ din casă !

În urma acestuĭ rĕspuns d-l Al. Dimitrescu exclamă ḑicênd:

«Iată cum cred că se explică casul acesta, care este păstrat prin tradiţie şi de un interes istoric şi care, după cum se vede, începe să degenereze.

«Galiĭ, după ce aŭ bătut pe ceĭ din Clusiŭ (?) şi supĕraţĭ pe un deputat din gintea Fabilor, care se dusese spre a mijlocì împăcarea între beligeranţĭ, acel deputat supĕrat trage sabia şi omóră un Duce gal. Aceştia trimiseră la Roma a cere satisfacţie, pe care necăpĕtându-o, pléca cu răsboiŭ în contra Romeĭ, bat armata romană şi o ieaŭ la fugă. Iar locuitoriĭ Romeĭ se retrag parte cu armata, parte la *Vei* şi parte în Capitoliŭ.

«Galiĭ, prădând Roma, se încércă să ieà şi Capitoliul.

«Camil, care trăià în exil la Vei, fu proclamat dictator, dar el nu primì, sub motiv că exilaţiĭ nu pot a ocupà nicĭ o funcţie fără votul Senatuluĭ.

«Un tînĕr plebeŭ, ducêndu-se la Roma şi intrând prin o pórtă secretă în Capitoliŭ, rugă Senatul să cheme pe Camil şi să-l numéscă dictator.

«Însă Galiĭ, descoperind urmele Romanuluĭ şi luându-se după dînsele într'o nópte furtunósă, eraŭ să cuprindă Capitoliul, dacă Romaniĭ n'ar fi fost deşteptaţĭ prin *gărăitul* gâscelor sacre.

«Iacă cum se explică casul că *gâscele* aŭ fost maĭ simţitóre decât *câniĭ*, pe carĭ iĭ căsnesce în mod neomenos!» (2)

Tot de acéstă părere e şi d-l Burada.

Iată ce scrie d-sa în privinţa acésta:

«Acest obiceiŭ fórte curios póte că este o rĕmăşiţă romană, ca amintire despre scăparea Capitoliuluĭ de invasiunea Galilor prin *gâscele sacre*, pe când *câniĭ* aŭ dormit (3): tanto silentio in summum evasere est non custodes solum fallerent, sed ne canes quidem sollicitum animal ad nocturnos strepitus excitarent, anseres non fefellere, quibus sacris Iunonis in summa inopia cibi tamen abstinebatur, quae res saluti fuit.» (4)

---

(1) *Gărăgae* = gâgăit.

(2) Al. Dimitrescu, *Góna cânilor*, publ. în «*Romănul*» *cit.* — G. Popescu-Ciocănel, *op. cit.*, p. 120—121.

(3) *O călĕtorie în Dobrogea*, p. 23.

(4) Titu Liviu, lib. V, 47.

În fine Laurian şi Massim, scriind despre cuvîntul *Jujeŭ*, ne spun următórele:

«*Jujeŭ* s. m. *Canum jugum*; specie de jug mic; în speciale *jug* la care se supun cânii a doua ḑi după Lăsatul seculuĭ de Pasce;— cum se vede, în loc de *jugeŭ* din *jug*; — darea în jugeŭ, trecerea prin jugeŭ a cânilor e, de cert, reminiscenţă de puniţiune cânilor romanĭ din arcea Capitoliuluĭ, când se arătară de neglijenţĭ şi invigilanţĭ în cât nu anunţară prin lătrate suirea Galilor pe montele Capitoliŭ.» (1)

V.

LUNIA PĂSTORILOR.

Lunia după *zapostitul de Pascĭ*, adecă Lunia primă din Păresimĭ, se numesce de către Româniĭ din *Banat*, pe lângă *Lunia curată*, încă şi *Lunia păstorilor*. (2)

Iar numirea acésta se vede că a căpĕtat-o de la următórea datină, usitată, după cât sciŭ eŭ până acuma, numaĭ în *Banat*.

Mama adecă, care are unul orĭ şi maĭ mulţĭ copiĭ păstorĭ, se scólă în diminéţa acesteĭ ḑile, face o turtă din făină de grîŭ saŭ şi de *cucuruz* (3), o cóce şi o numesce apoĭ pentru *Sânta Maică Lunĭ*, ca acésta să-ĭ păzéscă atât copilul, orĭ copiiĭ sĕĭ, dacă sunt maĭ mulţĭ, cât şi turmele acestora de spurcăciune, adecă de lupĭ, precum şi de alte fére sĕlbatice. (4)

In tot decursul acesteĭ ḑile muerea cu copilul păstor nu lucréză nimic şi grijesce tot odată ca şi alte femeĭ din casă, — dacă maĭ sunt şi altele, — asemenea să nu lucreze

(1) *Glosariŭ*, p. 337.

(2) După Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883*: «*Lunia păstorilor* cade tot-deauna după Dumineca lăsatuluĭ de carne....»

(3) Cucuruz = porumb, păpuşoiŭ.

(4) Comunicat de d-l Ios. Olariu. — Sim. Mangiuca, *Calend. cit.*: «In *Lunia păstorilor* se dăruesce o turtă menită păstorilor din partea gazdeĭ oilor.»

nimic, şi maĭ ales la vre-o cămaşă, să nu cósă saŭ să-ĭ încheie gura, căcĭ, lucrând aşà cevà, lupiĭ saŭ alte fére sĕlbatece pot să-ĭ atace copilul păstor saŭ turma, iar şóreciĭ îĭ mănâncă semĕnăturile din câmp în primăvara ce urméză. (1)

VI.

ḌILELE NEBUNILOR.

Sub *Ḍilele nebunilor* se înţeleg în unele părţĭ din *Banat* ḑilele sĕptĕmâneĭ prime din Păresimĭ, în deosebĭ însă ḑiua întâia şi a doua, adecă Lunĭ şi Marţĭ.

Causa, de ce se numesc aceste ḑile ast-fel, e următórea:

Cu vre-o câte-va ḑile înainte de Lăsatul seculuĭ, uniĭ dintre ómeniĭ ceĭ maĭ glumeţĭ şi maĭ bunĭ de gură din sat se îngrijesc de maĭ multe părechĭ de haine urîte şi sdrenţóse, cu deosebire însă femeiescĭ, ca, îmbrăcându-se într'însele, să se facă *comedianţĭ* şi ca atarĭ să producă apoĭ, prin diferitele lor *nebuniĭ*, comediĭ şi glume, rîsete şi veselie în adunările tineretuluĭ şi maĭ ales pe la şeḑĕtorile şi clăcile carĭ se ţin în decursul primeĭ sĕptĕmânĭ din Păresimĭ.

Cum aŭ dat în post, şi anume chiar în séra ḑileĭ prime, toţĭ ceĭ ce vor să se facă *comedianţĭ* se adună la o casă anumită, unde staŭ până cam către mieḑul nopţiĭ.

Sosind mieḑul nopţiĭ, fie-care se îmbracă în hainele cele sdrenţóse ce şi le-a procurat maĭ înainte, căutând în acelaşĭ timp care de care să arăte maĭ pogan, şi apoĭ se pornesc pe la casele unde sciŭ că se află atare adunare, şeḑĕtóre saŭ clacă de scărmănat lână şi pene, şi acolo, schimbându-şĭ glasul ca să nu fie cunoscuţĭ, prind apoĭ a face felurite *nebuniĭ*, comediĭ şi glume.

De comun unul dintre dânşiĭ ieà cu sine şi un fluer, din care prinde a cântà, iar ceĭ-lalţĭ a jucà cu fetele şi nevestele tinere, carĭ se află de faţă, felurite jocurĭ improvisate la sta-

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

rea loculuĭ, prin carĭ produc asemenea o mulţime de rîsete şi voe bună între ceĭ ce se află de faţă.

A doua ḑi diminéţă, adecă Marţĭ, se adună iarăşĭ cu toţiĭ la aceeaşĭ casă de unde aŭ plecat în ḑiua premergĕtóre, şi de aicĭ apoĭ, luând satul de-alungul şi de-acurmezişul, fac din noŭ o mulţime de *neroḑiĭ*, nebuniĭ şi glume, ca publicul, care alérgă după eĭ, să aibă de ce rîde.

Atât la acéstă ocasiune, când percurg satul de-alungul şi de-acurmezişul, cât şi la şeḑĕtorĭ şi clăcĭ, pe lângă diferitele glume şi ghiduşiĭ ce le fac, cântă saŭ strigă şi unele cântece saŭ strigăturĭ de conţinut umoristic, prin carĭ persifléză şi combat atarĭ apucăturĭ saŭ datine nouĕ străine, orĭ lucrurĭ ce nu corespund firiĭ poporuluĭ românesc, şi pe carĭ datine, ceĭ ce sunt în coatingere cu alte naţiunĭ vreaŭ să le întroducă în sat, fie în port, fie în casă, fie în orĭ-şi-ce altă privinţă ar fi.(1)

Ḑilele nebunilor, despre carĭ ne-a fost vorba în acest capitol şi carĭ duréză de *Marţĭ* în întâia sĕptĕmână şi până *Marţĭ* din a doua sĕptĕmână a Păresimilor, nu sunt nimic alta, după părerea mea, decât un soiŭ de *Cucĭ*, despre carĭ am vorbit maĭ pe larg în vol. I, din «*Sĕrbătorile la Românĭ*», p. 282—284.

VII.

MARŢIA VASELOR.

Sub *Marţia vaselor* (2) se înţelege Marţia cea dintâiŭ din Postul mare.

Ea se numesce ast-fel de aceea, pentru că în decursul eĭ este datină, maĭ ales în *Banat*, de a se spĕlà tóte vasele în

(1) Com. de d-l Aurel Iana, preot în Maidan.

(2) Comunicat de d-l E. Hodoş, profesor în Caransebeş; — veḑĭ şi Sim. Mangiuca, *Calendarul pe an. 1882 şi 1883.*

carĭ s'a pregătit în decursul cârnilegilor *de dulce.* (2) Iar *vasele de dulce* se numesc *vase slăstuite.*

Obiceiul acesta este rĕspândit pretutindenea în Banat.

Spĕlătórele (3) vaselor slăstuite se păstréză şi se folosesc ca să afume pe ceĭ deochiaţĭ, orĭ să afume vitele şi stupiĭ, orĭ ca să se dea vacilor în sare.

Sciind maĭ tóte Româncele nóstre cum că la zapostitul mare de Pascĭ se pune luna luĭ Mărţişor, şi că atuncĭ e *lună nouă*, de aceea Marţĭ, în prima sĕptĕmână din Păresimĭ, când, după cum vom vedé maĭ pe urmă, se pun *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*, se scóte *spânzul* pentru erbatul vitelor bolnave.

Spânzul sterp, lat. Helleborus viridis, se scóte pe nemâncate şi, în cât e cu putinţă, în pelea gólă saŭ de jumătate, adecă de la brîŭ în sus, orĭ şi numaĭ mâna drépta gólă.

Cu rădăcina de spânz se erbéză apoĭ vitele bolnave.

Şi *spânzul sterp*, scos de unde a rĕsărit numaĭ un fir în acea primăvară, se crede că e cel maĭ bun.

Pe unele locurĭ se scóte spânzul şi Sâmbătă, adecă la *Sân-Tóderul-cel-mare.* (1)

Tot în acéstă Marţĭ e bine să se pună şi găinile să clocéscă, pentru că puiĭ scoşĭ în luna luĭ Marte sunt căutaţĭ pentru multe farmece. (2)

Tot acum Marţĭ cumpĕră femeile de la 3 orĭ de la 9 neguţătorĭ câte de 3 orĭ de 9 crucerĭ *civit* (pétră vînĕtă) şi tămâie, pe carĭ, amestecându-le o vreme fără a le descântà, le păstréză în decursul anuluĭ în casă pentru bolnavĭ şi maĭ ales pentru ceĭ ce pătimesc de *izdat.* (3)

---

(2) Com. de d-l E. Hodoş şi d-l Aurel Iana: «Tot atuncĭ, adecă în Marţia primă din Păresimĭ se face şi leşie şi se spală vasele şi tóte de prin casă.»

(3) Sub cuvîntul *spĕlător*, plural *spĕlătóre*, se înţelege acì o bucăţică de pânză, cu ajutorul căreia se spală vasele în carĭ se face de mâncare şi din carĭ se mănâncă.

(1) Com. de d-l Ios. Olariu şi Aurel Iana: «Tot în acéstă lună—adecă în luna luĭ Martie—se scóte *spânzul* (sterp), pentru ca cu el să se *înerbeze marva* bolnavă peste an». — Sim. Mangiuca, *Calendarul pe an. 1882 şi 1883:* «Culegerea (scóterea) rădăciniĭ *spânzuluĭ sterp* (Helleborus viridis) la *Sân-Tóderul-cel-mare.*»

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) *Izdat* = strînsorĭ la fóle.

Dacă se bolnăvesce cine-va de *izdat* peste an, atuncĭ se unge cu amestecătura acésta în formă de cruce în frunte la capul peptuluĭ, la céfă, la mânĭ şi la genunchĭ, iar cu tămâia se afumă. (1)

O sémă de femeĭ, tot din *Banat*, aŭ datină ca Marţĭ séră, la eşirea *Sân-Tóderilor*, să ieà din boltă *civit* şi tămâie, pe care o păstrézǎ apoĭ în casă peste tot anul, ca, bolnăvindu-se apoĭ cine-va în casă, cu tămâia să se afume, iar cu civitul să se ungă pe la frunte şi capul peptuluĭ, apoĭ o bucăţică mică, punêndu-se într'o lingură de apă, să i se dea de bĕut, ḑicêndu-se:

— «Cum s'aŭ dus *Sân-Tóderiĭ*, aşà să se ducă şi rĕul care este la N!» (2)

Tot pe *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*, adecă Marţĭ în ḑiua întâia când pică *caiĭ luĭ Sân-Tóder*, muerea caseĭ ieà apă de pe néuă, dacă maĭ este, de unde nu, se duc prin codru şi aduc de pe *omeţiĭ* de nea de prin *vîrtópe* şi, stropind casa şi *sobele* de-arîndul, le mătură în pelea gólă, ca să se depărteze puriciĭ şi tóte *gângăliile*.(3)

Şérpele încă e bine să se omóre cu degetul, cu care apoĭ se sparg — aşéză — gâlcele la *laturoniĭ* din grumaz la copiĭ numaĭ din Marţia asta. (4)

---

(1) Com. de d-l Ios. Olariu şi Aurel Iana.

(2) Aurel Iana, *Din credinţele pop. rom.* publ. în «*Luminătoriul*», anul X, Timişóra 1889, No. 27; — veḑĭ şi S. Liuba şi Aurel Iana, *Medicina populară*, credinţe, datinĭ, doftoriĭ şi descântece populare, publ. în «*Familia*», an. XXVIII, Oradea mare 1892, p. 6.

(3) Com. de d-l Aurel Iana. — Sim. Mangiuca, *Calend. pe anul 1882 şi 1883*: «Curăţirea puricilor din casă.»

(4) Com. de d-l Ios. Olariu şi Aurel Iana: «In decursul luniĭ luĭ Martie cine a aflat un şérpe şi omorîndu-l cu un deget, peste întreg anul e sănătos şi cu acel deget póte *aşezà lăturoniĭ* (mandulele orĭ scrofule) la copiĭ în grumaz.»

SFINŢI HARALAMPIE ŞI VLASIE.

I.

SFÎNTUL HARALAMPIE.

St. Hararampie, numit altmintrelea şi *Aralampie* saŭ *Aralambie*, *Haralam* şi *Aralam*, cade tot-deauna în 10 Februarie.

Despre acest sfînt există la Româniĭ din *Bucovina* următórea legendă :

«Ḑice că *St. Haralampie* umblà către sfîrşitul vieţeĭ sale prin lume şi vindecà pe ómeniĭ ceĭ bolnavĭ.

«Umblând el aşà în colo şi în cóce cât timp va fi umblat, a ajuns în urmă şi în *ţéra păgânilor*.

«Împĕratul păgânilor, cum a prins de veste că a întrat în ţéra sa, îndată a şi trimis pe un încreḑut al sĕŭ să-ĭ ḑică ca să vie la dînsul.

«Încreḑutul s'a dus şi nu mult după aceea s'a şi întors dimpreună cu *St. Haralampie* la împĕratul.

«Împĕratul, cum l'a vĕḑut pe *St. Haralampie*, îndată l'a şi întrebat cum se chémă, de unde-ĭ şi cu a cuĭ putere vindecă el pe ceĭ bolnavĭ.

«*St. Haralampie* i-a rĕspuns că se chémă *Haralampie*, că e trimisul luĭ Dumneḑeŭ şi că cu puterea acestuia vindecă el pe ómenĭ.

«Însă împĕratul n'a voit să-ĭ crédă că e trimis de Dumneḑeŭ ca să însănătoşeze pe bolnavĭ, şi de aceea l'a făcut *fărmĕcător*,

şi apoĭ i-a poruncit ca să se lese de tréba acésta şi să se dea în legea păgânéscă, orĭ de nu, are să-l pedepséscă cu mórtea.

«Dar *St. Haralampie* n'a voit odată cu capul să se dea în legea păgânéscă, ci a spus că el maĭ de grabă voesce să móră decât să-şĭ părăséscă legea.

«Împĕratul, vĕḑênd că *St. Haralampie* nu vrea să-l asculte, a poruncit ostaşilor sĕĭ să-l lege în lanţurĭ gróse şi să-l chinuiască până ce-şĭ va da sufletul.

«Ostaşiĭ, cum li s'a poruncit aşà aŭ şi făcut; l'aŭ legat maĭ întâiŭ în lanţurĭ, iar după aceea aŭ luat cârlige de fer şi, înfigêndu-i-le în pele, aŭ prins o păreche de boĭ la dînsele şi cu ajutorul acestora l'aŭ despoiat maĭ tot de pele şi apoĭ l'aŭ aruncat în închisóre.

«Fata împĕratuluĭ, căcĭ împĕratul aveà o fată mare, vĕḑênd cum se pórtă şi ce face tatăl sĕŭ cu *St. Haralampie*, îĭ ḑise:

«— Nu ţi-ĭ milă, tată, de popa ăsta, de-l muncescĭ maĭ reŭ de cum aŭ muncit Jidoviĭ pe Christos!

«Împĕratul, auḑind cele ce i le spuse fiica sa, se făcù foc şi pară de mânie pe dînsa şi o mustră, ḑicêndu-ĭ:

«— Dacă tu ţiĭ cu fărmĕcătorul acesta, atuncĭ nu eştĭ vrednică să te numescĭ maĭ mult fiica mea! De aceea du-te de la mine, ca să nu te maĭ vĕd de aḑĭ înainte câte ḑile voiŭ maĭ avé!

«— Dacă a ajuns tréba până la atâta — ḑise maĭ departe fata, — apoĭ vĕd şi eŭ că nicĭ nu-mĭ maĭ remâne alta de făcut!

«Şi cum a rostit cuvintele acestea, a prins a plânge, de se cutremurà cămaşa pe dînsa, şi apoĭ, luându-şĭ ce va fi luat cu sine, a plecat chiar în acea ḑi de la tatăl sĕŭ şi s'a dus pe muntele *Stavoruluĭ* şi acolo a trăit maĭ departe şi s'a făcut sfîntă.

«Nu mult însă după ce s'a depărtat fata împĕratuluĭ, tatăl eĭ, mâniindu-se şi maĭ tare, a trimis 10.000 de ostaşĭ ca să-l scótă pe *St. Haralampie* din închisóre şi să-l taie aşà de mărunţel ca să nu se alégă nimică dintr'însul.

«Ce erà se facă ostaşiĭ?... Trebuiră să-l asculte!... Se porniră fără întârḑiere şi, ajungênd unde erà *St. Haralampie* închis, îl scóseră afară din închisóre şi îl maĭ întrebară încă odată: orĭ de nu voesce să se lese de legea creştinéscă şi să se dea în legea cea păgânéscă?

«Însă *St. Haralampie*, deşì erà maĭ mult mort decât viŭ, din pricina chinurilor ce le suferise, şi măcar că numaĭ de-abià se ţineà pe picióre de durere, nicĭ de astă dată n'a voit ca să se lepede de legea sa.

«Atuncĭ ostaşiĭ, vĕḑênd că numaĭ de gébă îşĭ bat capul, că

St. Haralampie nu voesce nicĭ într'un chip să-şĭ părăséscă legea, l'aŭ făcut tot fărîmĭ şi apoĭ, puindu-ĭ carnea grămadă, s'aŭ întors îndĕrĕpt şi şi-aŭ dat sémă împĕratuluĭ despre isprava ce aŭ făcut-o.

«Peste nópte împĕratul a trimis iarăşĭ 100 de ostaşĭ la grămada cea de carne, anume ca să vadă ce s'a întîmplat cu dinsa? de nu e cum-va Haralampie sfînt şi orĭ de n'a înviat?

«Şi s'aŭ dus şi aceştĭ ostaşĭ, şi când aŭ ajuns la starea loculuĭ, ce să le vadă ochiĭ?... În jurul grămeḑiĭ celeĭ de carne erà o luminaţie ca aceea, cum nu maĭ vĕḑură alta în viéţa lor, şi o cétă de îngerĭ luà carnea luĭ Haralampie şi o puneà bucăţică după bucăţică, ciolănel după ciolănel şi vinişóră după vinişóră la loc. Iar după ce i-aŭ pus tótă carnea la loc şi aŭ făcut dintr'însa iarăşĭ om, cum a fost dintru început, l'aŭ luat şi l'aŭ dus la Dumneḑeŭ în cer.

«Iar Dumneḑeŭ, cum l'a vĕḑut pe *St. Haralampie*, îndată i-a şi ḑis:

«— Noa! da sciŭ că aĭ tras o sfîntă de muncă pentru legea mea!... Decĭ spune-mĭ: ce doresci să-ţĭ daŭ pentru cele ce le-aĭ suferit cu atâta bărbăţie?

«— Nu doresc alta nimic, — respunse *St. Haralampie*, — fără numaĭ atâta, că cel ce va ţiné ḑiua mea şi va posti-o, adecă nu va mâncà nimic în decursul eĭ, de acela să nu se apropie nicĭ o bólă!

«Şi Dumneḑeŭ i-a împlinit dorinţa.

«Şi de atuncĭ, care om ţine ḑiua *St. Haralampie* şi postesce, adecă nu lucréză şi nu mănâncă nimic în ḑiua luĭ, de acela nu se apropie nicĭ-o bólă în decursul anuluĭ.» (1)

A doua legendă a *Sfîntuluĭ Haralampie*, asemenea din *Bucovina*, sună precum urméză:

«Ḑice că *St. Haralampie* maĭ tótă viéţa luĭ pămîntéscă a petrecut-o în muncĭ şi chinurĭ grele. Şi maĭ ales la bĕtrâneţe a avut el fórte multe şi grele muncĭ de suferit.

«De aceea şi Dumneḑeŭ, vĕḑênd că e aşà de tare muncit, l'a chemat înaintea morţiĭ sale la sine şi i-a spus să céră cevà de la dînsul ca resplată pentru cele ce le-a suferit în numele luĭ, şi el orĭ-ce va cere îĭ va da.

«*St. Haralampie* însă i-a spus că el se va duce să întrebe maĭ întâiŭ pe ómenĭ, şi ce vor spune aceştia să céră, aceea va cere.

«Şi s'a dus apoĭ la ómenĭ şi i-a întrebat pe aceştia ce să céră?

(1) Din Reusenĭ, sat în distr. Suceveĭ, com. de Vasile Pop, stud. gimn.

Şi ómeniĭ l'aŭ rugat să céră ca *Ciuma*, care îĭ potopià pe vremea aceea, să fie sub mâna şi stăpânirea luĭ.

«După acésta s'a întors *St. Haralampie* iarăşĭ la Dumneḑeŭ şi, împărtăşindu-ĭ cele ce i le-aŭ spus ómeniĭ, a cerut ca să-ĭ dea *Ciuma* pe mână.

«Dumneḑeŭ nu s'a împotrivit, ci, împlinindu-ĭ dorinţa, îĭ dete Ciuma pe mână.

«*St. Haralampie*, bucuria luĭ; cum a vēḑut că Dumneḑeŭ i-a dat putere asupra *Ciumeĭ*, îndată a şi pus mâna pe dînsa, a legat-o de grumaz cu un lanţ de fer, şi ast-fel legată în lanţ o ţine el până în ḑiua de astăḑĭ. Şi numaĭ atuncĭ când ómeniĭ nu serbéză ḑiua luĭ, o slobóde pe pămînt.

«Şi *Ciuma*, care are aripĭ şi o sabie lată în mână, cum se vede scăpată din lanţul în care e înferecată, îndată alérgă la ómeniĭ ceĭ ce nu ţin ḑiua *St. Haralampie* şi pe toţĭ îĭ omóră.» (1)

O variantă a acesteĭ legende, aşijderea din *Bucovina*, sună aşà:

«Ḑice că pe timpul acela, când conduceà *Archangelul Michail* pe *Maica Domnuluĭ* pe la raiŭ şi pe la iad ca să-ĭ arate şi să vadă chinurile cele marĭ şi grele ale ómenilor celor rěĭ, pe atuncĭ s'a întîlnit şi *St. Haralampie* cu *Ciuma*, care umblà pe pămînt şi aduceà fórte multă stricăciune în omenime.

«Şi *Ciuma*, care are un chip îngrozitor, adecă cap ca de om, córne ca de boŭ şi códă ca de şérpe, în al căreia vîrf se află un ghimpe mare cu care înghimpă pe ómenĭ şi îĭ umple de bólă, cum a vēḑut pe *St. Haralampie*, îndată s'a şi repeḑit asupra luĭ, voind numaĭ decât să-l înghimpe şi să-l omóre şi pe dînsul.

«Însă *St. Haralampie* nu s'a lăsat a fi înghimpat şi omorît de *Ciumă*, ci el, prinḑêndu-o şi legându-o cu un lanţ greŭ de fer, a început a o bate şi a o chinuì până ce s'a săturat. Şi tot aşà legată o ţine el până şi în ḑiua de astăḑĭ, anume ca ea să nu pótă nicĭ când urmà voinţeĭ sale, a înghimpà şi a umplé pe ómenĭ de bólă, ci a-l umplé de bólă numaĭ pe acela care îĭ poruncesce saŭ îl lasă *St. Haralampie*.

«De aceea apoĭ şi ómeniĭ ţin ḑiua acestuĭ sfînt, ca el să nu încuviinţeze *Ciumeĭ* a se atinge de dînşiĭ.» (2)

A doua variantă a legendeĭ de maĭ sus e acésta:

«Dumneḑeŭ a dat fie-căruĭ sfînt câte o putere óreşĭ-care. Şi

(1) Din Balacéna, dict. de Ioan Grosariŭ şi Ana Ureche.
(2) Din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Axenia Sofroni.

precum a dat el tuturor sfinţilor, aşà şi *St. Haralampie*, care erà dintru început săhastru, încă i-a dat putere, şi anume peste *Ciumă*, ḑicêndu-ĭ că îndată ce va vedé că acésta îşĭ face de cap, adecă că omóră prea mulţĭ ómenĭ, să n'o lase a-ĭ omorî de géba.

«Şi *St. Haralampie*, din ḑiua în care a capĕtat puterea acésta de la Dumneḑeŭ, cum simţesce că *Ciuma* voesce să mérgă la vre-un om, care nu e cu nimic vinovat, ca să-ĭ ieà ḑilele, îndată alérgă la dînsa, o prinde, o légă cu lanţul de grumaz, şi apoĭ începe a o bate până ce se satură. După aceea, ḑicêndu-ĭ să părăséscă omul pe care voià ea să-l omóre de géba, îĭ dă drumul.

«Şi fiind-că *St. Haralampie* are o putere atât de mare asupra *Ciumeĭ*, de aceea numaĭ cel ce pácătuesce şi supĕră prea mult pe acest sfînt móre de *Ciumă*. Toţĭ ceĭ-lalţĭ ómenĭ însă, carĭ păzesc poruncile luĭ Dumneḑeŭ şi cinstesc ḑiua acestuĭ sfînt, sunt scutiţĭ de acéstă bólă primejdiósă şi urîtă, căcĭ *St. Haralampie* nicĭ când n'o lasă să se apropie de dînşiĭ.» (1)

A treia legendă a *St. Haralampie*, tot din *Bucovina*, e următórea :

«Ḑice că pe timpul acela, când trăià *St. Haralampie*, erà mânia luĭ Dumneḑeŭ ce făceà *Mórtea*... cosià cu cósa eĭ cea ascuţită şi veninósă maĭ pe toţĭ ómeniĭ din lume.

«Vĕḑênd de la un timp Dumneḑeŭ că *Mórtea* îşĭ face de cap, că ea ieà cu mult maĭ multe suflete de om decât i-a fost de la început poruncit să ieà, a mânat pe *St. Haralampie* s'o prindă şi să n'o lase maĭ mult a face ceea ce-ĭ place.

«*St. Haralampie*, supus şi ascultător ca tot-deauna, s'a dus şi, făcênd ce va fi făcut, a pus mâna pe *Mórte*, a legat-o bine cu un lanţ de fer şi ast-fel legată o ţine şi o pórtă el până în ḑiua de aḑĭ, neslobodîndu-o nicĭ când din mână, căcĭ cum ar slobodi-o, îndată ar così cu cósa sa, pe care o pórtă tot-deauna la sine, pe toţĭ ómeniĭ, ci el o slobóde numaĭ atuncĭ când îĭ spune Dumneḑeŭ, şi numaĭ la aceĭ ómenĭ pe carĭ îĭ voesce Dumneḑeŭ saŭ carĭ, prin purtarea lor cea rea, îl supĕră din cale afară atât pe Dumneḑeŭ, cât şi pe dînsul.

«Omul acela însă care nu-l supĕră prea tare pe Dumneḑeŭ precum şi pe *St. Haralampie*, trăesce cu mult maĭ mult decât ceĭlalţĭ ómenĭ, pentru că *St. Haralampie* îl încunjură cu *Mórtea*.» (2)

(1) Din Şcheia, dict. de Magdalena Câmpan.

(2) Din Pârtesciĭ-de-sus, sat în distr. Gureĭ-Homoruluĭ, com. de G. Baranaiŭ, stud. gimn. — Veḑĭ şi *Mórtea*, publ. de d-l. M. Lupescu în «*Şeḑĕtórea*», an. III, Fălticenĭ 1895, p. 114: «De nimenĭ n'are frică *Mórtea*

A patra şi tot odată şi cea din urmă legendă despre *St. Haralampie* sună astfel:

«Când a împărţit Dumneḑeŭ pravila (slujba) fie-căruĭ sfînt, atuncĭ a voit el să-ĭ dea şi *St. Haralampie* o slujbă.

«Însă *St. Haralampie*, ce a făcut, ce a dres, destul atâta că, întârḑiându-se, nu s'a înfăţişat la timpul hotărît înaintea luĭ Dumneḑeŭ, iar când a sosit el, Dumneḑeŭ împărţise acuma slujbele ce avuse de gând să le împărţéscă. Decĭ ce erà acuma să facă cu *St. Haralampie?* Să-l lase aşà, nu-ĭ da mâna!... Maĭ cugetă ce maĭ cugetă, şi la urmă îĭ dete şi luĭ o căţeluşă legată de grumaz cu un lanţ de aur şi putere asupra bólelor.

«De atuncĭ e *St. Haralampie* stăpânul bólelor, de atuncĭ pórtă el bólele!» (1)

Acestea sunt tóte legendele despre *St. Haralampie* câte le-am putut eŭ aflà până acuma.

Decĭ, atât după legendele reproduse, cât şi după credinţa Românilor din alte părţĭ ale Bucovineĭ, unde póte că nu sunt cunoscute legendele acestea, *St. Haralampie* are o deosebită înrîurire şi putere asupra *Morţiĭ*, *Holereĭ*, *Samceĭ* saŭ *Sanceĭ*, *Lungóreĭ*, şi maĭ cu sémă asupra *Ciumeĭ* (2), precum şi asupra altor bóle grele. El e stăpânul şi purtătorul tuturor bólelor. (3)

---

ca de *St. Haralamp*; el e maĭ marele eĭ, şi acolo unde sfîntul îĭ poruncesce să nu se ducă, ea îl ascultă, căcĭ vaĭ şi amar de ea, de nu face pe voia sfîntuluĭ! — Când ***Mórtea*** nu ascultă de el, sfîntul o pune la pedépsă şi o calcă în picióre.»

(1) Din Mihovenĭ, dict. de Paraschiva Cojoc şi com. de Vesp. Corvin, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Balacéna, com. de G. Jemna, stud. gimn.: «Despre *St. Haralampie* se crede că este stăpân peste bóla *Ciumeĭ* şi, dacă lucréză cine-va în ḑiua luĭ, se îmbolnăvesce de *Ciumă*. — Pe dînsul a voit *Ciuma* să-l taie cu cósa, însă el a pus-o în lanţurĭ şi o stăpânesce şi acuma sub piciórele sale»; — a celor din Volovĕţ, sat în distr. Rădăuţuluĭ, com. de Ilie Buliga, stud. gimn.: «Ómeniĭ din satul nostru cred că *St. Haralampie*, cu porunca luĭ Dumneḑeŭ, pórtă ***Mórtea*** şi o bólă numită *Ciumă*»; — Credinţa Rom. din Şcheia, com. de C. Lucaciu, stud. gimn.: «*St. Haralampie* este stăpânul *Ciumeĭ*. Ea stă sub piciórele luĭ. Iar dacă s'ar întîmplà s'o scape, apoĭ ar ucide întréga omenime.»

(3) Din Pătrăuţ, distr. Suceveĭ, com. de Vict. Morariŭ, stud. gimn.: «*St. Haralampie* e stăpân peste tóte bólele, pe carĭ le ţine legate în lanţ, iar pe *Ciuma* o ţine sub piciórele sale»; — din Stupca, sat în distr.

Din causa acésta apoĭ, fiind-că *St. Haralampie* e stăpânul şi purtătorul fiinţelor sus amintite, precum şi al tuturor bólelor şi maĭ ales al celor maĭ grele şi maĭ rele, Româniĭ şi maĭ cu sémă Românceele din cele maĭ multe părţĭ ale *Bucovineĭ* îl ţin, adecă ceĭ maĭ mulţĭ dintre dînşiĭ nu lucrézá nimic în ḑiua luĭ, ci o serbéză ca şi Duminica saŭ ca şi una dintre sĕrbătorile cele marĭ (1), atât pentru sănătatea lor, cât şi pentru sănătatea vitelor, ca să nu se bolnăvéscă şi să móră, respective să péră în decursul anuluĭ ce urméză, ci să fie cu toţiĭ sănătoşĭ. (2)

Cel ce serbéză ḑiua acestuĭ sfînt, acela e ferit şi scutit de tóte bólele, pentru că *St. Haralampie* îl păzesce şi îl apĕră atât pe dînsul, cât şi vitele sale de orĭ-şi-ce bólă. (3)

Gureĭ-Homoruluĭ, com. de Onufr. Căilénu, stud. gimn.: «Ómeniĭ ţin pe *St. Haralampie*, credênd că Dumneḑeŭ l'ar fi pus asupra bólelor carĭ se pot apropià atât de ómenĭ, cât şi de animalele de casă.»

(1) Dat. Rom. din Balacéna, dict. de Ioan Grosariŭ şi Ana Ureche şi com. de Const. Ureche, stud. gimn.; — a celor din Crasna, sat în distr. Storojineţuluĭ, com. de Em. Iliuţ, stud. gimn.;—a celor din Fundul-Sadoveĭ, sat în distr. Câmpulunguluĭ, com. de T. Luncan;—a' celor din Securicenĭ, sat în distr. Suceveĭ, com. de Gavr. Guşeţ, stud. gimn.: «Bărbaţiĭ tot maĭ lucréză în acéstă ḑi, femeile însă nicĭ decum»; — a celor din Pârtesciĭ-de-sus, com. de G. Baranaiu: «Pe *St. Haralampie* îl serbéză maĭ ales femeile şi ómeniĭ carĭ aŭ durere de măsele.»

(2) Dat. Rom. din Băieşescĭ, sat în distr. Gureĭ-Humoruluĭ, com. de Oct. Seretén, stud. gimn.; — a celor din Costâna, sat în distr. Suceveĭ, com. de V. Huţan, stud. gimn.; — a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, sat în distr. Suceveĭ, com. de Stef. Hostiuc, stud. gimn.: «*St. Haralampie* se ţine pentru sănătatea vitelor şi a ómenilor, dar maĭ ales femeile nu lucréză nimic în acéstă ḑi»; — a celor din Pătrăuţĭ, com. de Vict. Morariŭ: «*St. Haralampie* se ţine contra bólelor, atât de ómenĭ, cât şi de vite»; — a celor din Mihovenĭ, dict. de Paraschiva Cojoc şi com. de Vesp. Corvin: «*St. Haralampie* il serbéză pentru tóte bólele şi pentru sănătatea atât a ómenilor, cât şi a vitelor»; — a celor din Stroescĭ, sat în distr. Suceveĭ, com. de Petru Străinul, stud. gimn.: «*St. Haralampie* se serbéză pentru apĕrarea vitelor de diferite bóle. In acéstă ḑi se sfinţesce apă în biserică, care se întrebuinţéză apoĭ la diferite bóle»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă: «*St. Haralampie* se serbéză pentru vite, ca să nu péră de bóle»; — a celor din Broscăuţul-vechiŭ, sat în distr. Storojineţuluĭ, dict. de Ilinca Bahriu: «*St. Haralampie* se serbéză pentru ca să fie vitele, precum: boiĭ, vacile, oile, şi familia din casă sănătóse.»

(3) Cred. Rom. din Pârtesciĭ-de-sus, com. de G. Baranaiu: «*St. Hara-*

Din contră cel ce nu serbéză ḑiua acestuĭ sfînt, cel ce lucréză, acela se bolnăvesce peste an. (1)

Iar asupra acelora ce nu numaĭ că nu-ĭ serbéză ḑiua, ci încă îl şi supĕră prin purtarea lor cea rea şi necuviinciósă, trimite *Ciuma* să le ieà ḑilele, ca să nu-l maĭ supere. (2)

Tot din causa *Ciumeì* îl serbéză pe *St. Haralampie* şi Româniĭ din unele părţĭ ale *Moldoveĭ.* (3)

Ba în unele comune din *Bucovina*, precum bunăóră în Reusenĭ, nu numaĭ că St. Haralampie se serbéză ca şi Duminica, ci care om póte, acela şi postesce, adecă nu mănâncă nimic în acéstă ḑi, şi acésta o face el asemenea pentru bóle. (4)

In unele comune, atât din *Bucovina* cât şi din *Moldova* şi *Muntenia*, nu numaĭ că se serbéză ḑiua *St. Haralampie* ci uniĭ dintre Românĭ, mergênd în acéstă ḑi la biserică, duc

lampie, care se serbéză la 10 Februarie, se ţine pentru bóle, pentru că eĭ opresce bólele şi le depărtéză de acel om care serbéză pe acest sfînt»; — a celor din Şcheia, com. de Const. Lucaciŭ: «*St. Haralampie* se serbéză pentru depărtarea bólelor»; — a celor din Mihovenĭ, com. de Vas. Strachină: «*St. Haralampie* se serbéză de către ómenĭ şi cu deosebire de către femeĭ, ca să-ĭ păzéscă pe eĭ şi vitele lor de bóle, fiind-că eĭ cred că *St. Haralampie* e purtător de bóle»; — a celor din Ilişescĭ, sat în distr. Gureĭ-Humoruluĭ, com. de V. Botezat, stud. gimn.;—a celor din oraşul Siretiu, com. de Dim. Popovicĭ, stud. gimn.: «Acest sfînt il serbéză maĭ ales femeile, îl ţin pentru bóle, ḑicênd că el pórtă bólele, şi dacă il ţin, ḑic că n'ar fi bolnavĭ peste an»;—a celor din Tereblecea, sat în distr. Siretuluĭ, dict. de Irina Bulbuc: «Dacă cinstesce cine-va acéstă ḑi, atuncĭ îl feresce Dumneḑeŭ de tóte relele şi de tóte bólele.»

(1) Cred. Rom. din Udescĭ, com de Darie Cosmiuc, stud. gimn.; — a celor din Bosancĭ, sat în distr. Suceveĭ, com. de Trof. Crupă, stud. gimn.; — şi a celor din Lucăcescĭ, sat în distr. Gureĭ-Humoruluĭ, com. de Iacob Paicu, stud. gimn.: «Eĭ cred că, dacă lucréză cine-va în acéstă ḑi, atuncĭ vin pe capul aceluia felurite bóle.»

(2) Cred. Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga: «Ómeniĭ de la noĭ serbéză ḑiua *St. Haralampie*, ca să nu dea *Ciuma* între dînşiĭ. Şi se ḑice că acel om ce móre în ḑiua de *St. Haralampie*, acela ar fi mâniat pe *St. Haralampie* prin purtarea luĭ, şi de aceea spre pedépsă ar fi murit».

(3) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58: «In acéstă ḑi nu se lucréză. pentru că-ĭ rĕŭ de *Ciumă*. Pe tóte icónele sfîntul e înfăţişat ţinênd *Ciuma* în lanţ şi călcându-o sub picióre.»

(4) Com. de Vas. Pop.

ca jertfă colacĭ, mere şi colivă pentru sufletele morţilor (1), saŭ grîŭ nefert, adecă numaĭ grăunţe (2), iar alţiĭ plătesc câte o liturghie şi se rógă anume ca să fie sănătoşĭ în decursul anuluĭ viitor (3), ca *St. Haralampie* şi prea bunul Dumnedeŭ să-ĭ feréscă de tóte bólele. (4)

După ce s'a sfîrşit liturghia, uniĭ dintre dînşiĭ, şi anume atât din *Bucovina* cât şi din *Moldova*, fac *prasnice* saŭ la biserică saŭ acasă pentru pomenirea morţilor, şi maĭ ales ceĭ ce se chémă *Haralampie* (5), la care ocasiune pomenesc numele *St. Haralampie*, ca să-ĭ ferésca de orĭ-şi-ce primejdie (6), şi daŭ de pomană maĭ cu sémă pentru ceĭ ce aŭ murit de mórte năprasnică. (7) Alţiĭ fac *aghiasmă*, adecă plătesc preotuluĭ ca să le sfinţéscă apă, care e, după credinţa lor, bună pentru felurite bóle, pentru că, bêndu-o şi spălându-se cu dînsa, spun eĭ că se vindecă. (8)

După sfinţirea apeĭ saŭ după facerea aghiasmeĭ, luându-şĭ fie-care apă de acésta şi întorcêndu-se a casă, o parte dintr'însa o beaŭ, cu o parte se spală, o parte o daŭ vitelor de bĕut saŭ stropesc cu dînsa vitele, grajdurile, şurile, pivniţele, precum şi alte acareturĭ de pe lângă casă, iar restul îl aruncă prin fântânĭ. (9)

In unele comune, tot din *Bucovina*, se stropesc cu apă de

---

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58 : «Ómeniĭ trebue să ducă la biserică colacĭ, mere, colivă, etc. pentru sufletul morţilor.»

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Dioscĭ, pl. Câmpu, jud. Romanaţĭ şi com. Spinenĭ, pl. Vedea-de-jos, jud. Olt.

(3) Dat. Rom. din Balacéna, com. de Mod. Buliga, stud. gimn.,—şi a celor din Lucăcescĭ, com. de Iacob Paicu.

(4) Dat Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Stef. Hostiuc.

(5) Dat. Rom. din Balacéna, dict. de I. Grosariŭ; — a celor din Costâna, com. de V. Huţan,—şi a celor din Măzănăescĭ, sat în distr. Gureĭ-Homoruluĭ, com. de I. Butnariu, stud. gimn.

(6) Dat. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén.

(7) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58.

(8) Cred. Rom. din Bosancĭ, com. de Trofin Crupă,—şi a celor din Securicenĭ, com de G. Guşet.

(9) Dat. Rom. din Pătrăuţĭ, com. de Vict. Morariŭ ; — a celor din Băieşescĭ, com. de Oct. Seretén ;—a celor din Balacéna, com. de Mod. Buliga ;— a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Alex. Romaş, stud. gimn.

acésta nu numaĭ ómeniĭ şi vitele, precum şi acareturile maĭ sus arătate, ci şi prin grădinĭ, anume ca să nu facă pomiĭ vermĭ şi omiḑile să nu mănânce curechiul. (1)

In unele părţĭ din *Muntenia*, precum bunăóră în comuna Poiana-de-sus, plasa Ghergan, jud. Dîmboviţa, *St. Haralampie* se crede a fi sĕrbătórea cea maĭ mare pentru pomiĭ din grădinĭ. De aceea, în ḑiua acestuĭ sfînt, se unge tot pometul cu colivă sfinţită, ce se aduce în acéstă ḑi de la biserică. (2)

In alte comune, tot din *Muntenia*, în ḑiua de *St. Haralampie* se face colivă, din care se păstréză spre a se da pasĕrilor, când aŭ bólă şi mor, anume ca să nu maĭ móră. (3)

Şi iarăşĭ în altele, aşijderea din *Muntenia*, precum bunăóră în comuna Spinenĭ, plasa Vedea-de-jos, jud. Olt, se duc la biserică în ḑiua de *St. Haralampie* grăunţe de grîŭ nefert, spre a se sfinţì de preot, şi după ce s'aŭ sfinţit şi s'aŭ adus acasă, se daŭ pasĕrilor de casă şi vitelor de mâncat, anume ca să nu le fie rĕŭ de *vĕrsat* (bubat). (4)

Tot în ḑiua de *St. Haralampie* unele Românce din *Bucovina*, precum bunăóră cele din comuna Mihovenĭ, fac un colăcel şi-l coc înainte de rĕsăritul sóreluĭ singur în cuptor. După ce s'a copt, îl scot afară şi-l rup în patru bucăţĭ şi apoĭ îl asvîrlu tot câte o bucată în tóte părţile lumiĭ.

Acésta însémnă că daŭ de mâncare la tóte gujuliile din lume. (5)

Alte Românce iarăşĭ se desbracă în pelea gólă şi încunjură casa de treĭ orĭ, şi anume întâia óră diminéţa, a doua óră la ameḑă, şi a treia óră séra, cu scop ca să nu se apropie *Diavolul* de casă, creḑêndu-se că de casa aceea,

(1) Dat. Rom. din Măzănăescĭ, com. de I. Butnariŭ, — şi a celor din Udescĭ, com. de Dar. Cosmiuc : «Maĭ departe se crede că, dacă se stropesce curechiul cu aghiasmă sfinţită în ḑiua *St. Haralampie*, nu-l mănâncă omiḑile.»

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian.

(3) G. S. Ionénu, *Mica colecţiune de superstiţiile poporuluĭ român*, Buzeŭ 1888, p. 53 ; — Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58.

(4) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian.

(5) Dict. de Paraschiva Cojoc, com. de Vesp. Corvin.

care se încunjură în chipul acesta, *Diavolul* nu se póte apropià. (1)

Maĭ departe cred o sémă, că dacă plouă în ḑiua de *St. Haralampie*, plouă apoĭ după aceea 40 de ḑile după olaltă. (2)

În fine, trebue să maĭ amintim încă şi aceea că, după credinţa şi spusa Românilor din *Moldova*, precum a celor din comuna Milénca, jud. Dorohoiŭ, şi a celor din *Muntenia*, comuna Ruptura, jud. Mehedinţĭ, *St. Haralampie* saŭ *Haralambie* este pus de Dumneḑeŭ peste vite, pentru sporirea turmelor şi apĕrarea acestora de bóle. (3)

Iar Româniĭ din unele părţĭ ale *Bucovineĭ*, precum bunăóră ceĭ din Fundul-Sadoveĭ, spun în privinţa acesteĭ credinţe numaĭ atâta că *St. Haralampie* a fost dintru început *păstor* şi ca atare trebuià să-ĭ fie aminte de sporirea turmelor. (4)

Decĭ, fiind-că *St. Haralampie* a fost dintru început păstor şi fiind-că el este şi acuma peste vite şi sporirea lor, de acì se vede că vine şi datina Românilor din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ de a stropì vitele şi grajdurile saŭ poeţile în carĭ petrec acestea cu apă sfinţită.

Şi tot de acì se vede că vine şi credinţa unora, că în ḑiua de St. Haralampie nu e nicĭ decum bine de a înjugà boiĭ. Şi dacă femeile totuşĭ nu vreaŭ ca să petrécă tótă ḑiua acestuĭ sfînt în nelucrare, apoĭ se ocupă numaĭ cu scărmănatul lâneĭ saŭ al penelor, de cusut şi de tors însă nu se apucă de fel, susţinênd că nu-ĭ bine. (5)

---

(1) Cred. Rom. din Băieşescĭ, com. de Oct. Seretén,—şi a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, dict. de Maria Romaş.

(2) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, sat în distr. Rădăuţuluĭ, com. de G. Telégă, stud. gimn.

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian.

(4) Com. de Tóder Luncan.

(5) Dat. şi cred. Rom. din Balacéna, com. de G, Jemna.

II.

SFÎNTUL VLASIE.

St. Vlasie cade tot-deauna în 11 Februarie.

Românii și mai ales Româncele din unele părți ale *Bucuvinei* cred și spun că în ḑiua acestui sfînt se întorc copiii la pâne, iar pasĕrile ce petrec peste érnă la noi pe la cuiburile lor. (1)

Românii din *Moldova* însă cred că în acéstă ḑi se deschide gura pasĕrilor. (2)

Deci Româncele din *Bucovina* nu lasă pe copiii lor ca să umble în acéstă ḑi mâncând prin casă, căci dacă umblă în acéstă ḑi mâncând prin casă, atunci, cred ele, că pasĕrile le mănâncă semănăturile. (3)

Tot pentru ca pasĕrile să nu strice semănăturile și holdele, mulți inși nu lucréză în acéstă ḑi nimic.

Cine lucréză în acéstă ḑi, acela, nu numai că pasĕrile îi strică semănăturile și holdele, ci póte încă să cadă în mare primejdie, pentru că ḑiua acésta este fórte primejdiósă. (4)

De mare primejdie este ḑiua acésta și după credința Românilor din *Moldova*. De aceea femeile însărcinate din acéstă țéră serbéză ḑiua acésta, pentru ca nu cum-va, feréscă Dumneḑeŭ, să facă copii schimonosiți, hîḑi, șoldiți, șovârnogi. Chiar și femeile cari nu fac copii și acelea pe cari Dumneḑeŭ le-a ertat de a mai face tot trebue să prăsnuiască acéstă ḑi, pentru nepoți, frați, surori, nurori, ca nu cum-va să li se întîmple lor cevà. Chiar și când omul e singur singurel pe lume, încă se cuvine să sĕrbătoréscă pe *St. Vlasie*, pentru vite, căci, ducă-se pe pustii, vițelul se póte nasce cu

(1) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș; — a celor din Balacéna, com. de Mod. Buliga; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariŭ, stud. gimn.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58.

(3) Cred. Rom. din Crasna, com. de Ioan Iliut, stud. gimn.

(4) Cred Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și com. de P. Scripcariŭ.

maĭ multe picióre, pasĕrea cu un ochiŭ orĭ douĕ capete, orĭ cine scie ce fel de minunăţie. (1)

În fine, trebue să maĭ amintim încă şi aceea că, tot după credinţa şi spusa Românilor din *Moldova*, cine se rógă de *St. Vlasie*, acela nicĭ odată nu rĕmâne fără parà în pungă. (2)

(1) El. Sevastos, *Sĕrbătorile poporuluĭ*, publ. în «*Gazeta săteanuluĭ*», an. VIII, R.-Sărat 1891, p. 150. — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p 58—59.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 58.

DRAGOBETELE.

În maĭ multe comune din *Muntenia* şi maĭ cu sémă în cele din judeţul Gorj şi Olt, *Aflarea capuluĭ St. Ioan*, care cade tot-deauna în 24 Februarie, se numesce *Dragobete*. (1)

Dragobetele în aceste părţĭ este o ḑi frumósă de sĕrbătóre pentru băeţĭ şi fetele marĭ, ba chiar şi pentru bărbaţĭ şi femeile tinere.

În acéstă ḑi, diminéţa, tóte fetele şi băeţiĭ se péptĕnă, se premenesc şi, dacă este vreme frumósă, pornesc după *ghioceĭ* la luncă saŭ după lemne în pădure, maĭ întâiŭ fetele, apoĭ băeţiĭ în cete. Dacă este vreme urîtă, fetele se strîng prin case pe la prietine şi rude, unde vin şi băeţiĭ de primprejur.

După credinţa poporuluĭ, 24 Februarie, adecă *Dragobetele*, este ḑiua în care se împărecheză tóte pasĕrile şi animalele.

Băeţiĭ şi fetele aŭ deci credinţă nestrămutată că în acéstă ḑi trebue ca şi eĭ să gluméscă, *să facă Dragobetele*, după cum ḑic eĭ, ca să fie îndrăgostiţĭ în tot timpul anuluĭ. Iar

(1) «*Românul literar*», Bucurescĭ 1891, No. 12, p. 94.—«*Ortodoxul*», an. IV, Bucurescĭ 1885, p. 131: «*Dragobete*, cap de primăvară = Aflarea capuluĭ St. Ioan, la 24 Februarie». — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian. — După o legendă din com. Albenĭ, pl. Amaradia-Novacĭ, judeţul Gorj, *Dragobete Iovan* erà fiul *Babeĭ Dochia*.

dacă în acéstă ḑi nu se va fi întîlnit fata cu vre-un băiat, se crede că tot anul nu va fi iubită de nicĭ un băiat, şi vice-versa. (1)

Dacă în aparenţă acest obiceiŭ nu are nicĭ o însemnătate, în fapt însă poporul ţine atât de mult la el că nu-l lasă să trécă fără să nu-l sĕrbătoréscă.

Apoĭ, între fetele de la ţéră este atâta întrecere de a fi îndrăgostite şi între mamele lor atâta bucurie când vĕd că fetele lor sunt încunjurate de dragoste nevinovată, că de multe orĭ se invidiază şi chiar se nasce gâlcévă pentru acésta, în care cea căḑută din dragoste strigă celeĭ-lalte că ea a umblat după farmece de şi-a făcut de dragoste, iar eĭ i-a făcut, tot prin farmece, de urăciune, ca să nu o îndrăgostéscă băeţiĭ. (2)

În comuna Roşia din jud. Gorj aveaŭ maĭ de mult fecioriĭ şi fetele datină în ḑiua de *Dragobete* de a se însoţì, adecă de a se *înfărtăţì* şi a se *însurăţì*.

Legătura acésta se făceà pe temeiul armonieĭ frăţescĭ de maĭ înainte, şi anume în ḑiua acésta se îmbrăţoşaŭ şi, sărutându-se, se încredinţaŭ că nu vor căutà a se supĕrà prin nesinceritate unul pe altul, ci din contră se vor ajutà reciproc în orĭ-ce timp şi la orĭ-şi-ce nevoe.

În timpul de faţă însă acest obiceiŭ a dispărut maĭ cu totul. (3)

În fine, trebue să maĭ amintesc încă şi aceea că, în unele comune, tot din *Muntenia*, precum bunăóră în comuna Buzescĭ din jud. Olt, poporul serbéză *Dragobetele* anume ca să fie ferit de bóle. (4)

---

(1) «*Românul literar*» cit. — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, şi anume din comuna Cârligeĭ, pl. Amaradia-Novacĭ, jud. Gorj: «În ḑiua de *Dragobete*, 24 Februarie, maĭ cu sémă tineriĭ şi tinerele ţin să schimbe între dînşiĭ vorbe de dragoste, creḑênd că le va merge bine şi vor fi îndrăgiţĭ şi iubiţĭ de tótă lumea în cursul aceluĭ an.»

(2) «*Românul literar*» cit.

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian.

(2) *Ibidem.*

SÂN-TÓDER.

I.

SÂN-TÓDER.

Sân-Tóder, numit altmintrelea şi *Sâm-Tóder* (1), *Sân-Todor* (2) şi *Sân-Tóderul cel mare* (3), cade, după spusa Românilor de pretutindenea, tot-deauna în Sâmbăta cea dintâiŭ a Păresimilor saŭ a Postuluĭ mare. (4)

(1) Usitat în Banat, com. de d-l E. Hodoş.

(2) Usitat asemenea în Banat, com. de d-l Dr. At. Marienescu.

(3) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883.* — Aurel Iana, *Din credinţele pop. rom. din Maidan de lângă Oraviţa,* publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea mare 1890, p. 6: «*Sân-Tóderul cel mare,* Sâmbăta întâia din Postul cel mare.»

(4) După spusa Românilor din *Bucovina,* şi anume: a celor din Părăuţ, distr. Suceveĭ, com. de Vict. Morariŭ;—a celor din Udescĭ, com. de Darie Cosmiuc;—a celor din Siretiŭ, com. de d-l Orest. Dlujanschi, preot;—a celor din Tereblecea, dict. de Natalia Nimegean: «*Sân-Tóder* pică tot-deauna în Sâmbăta întâia din Postul mare»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de Ioan Covaşă: «*Sân-Tóder* se serbéză în Sâmbăta din sĕptĕmâna întâia a Postuluĭ mare»; — a celor din Iordănescĭ, sat în distr. Storojineţuluĭ, com. de Tóder Tovarniţchi, stud. gimn.: «*Sân-Tóder* îl ţin ómeniĭ pe la noĭ în Sâmbăta întâia a Postuluĭ mare»; — a celor din Fundul-Sadoveĭ, com. de Tóder Luncan: «*Sân-Tóder* pică tot-deauna Sâmbătă în sĕptĕmâna întâia a Postuluĭ mare»; — şi a celor din Reusenĭ, com. de Vas. Pop: «*Sân-Tóder* pică Sâmbătă în sĕptĕmâna mare.»

Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, *Muntenia,* com. Brastovĕţ,

Şi de óre-ce Păresimile se încep în uniĭ anĭ cu vre-o câte-va sĕptĕmânĭ, iar în alţiĭ numaĭ cu vre-o câte-va ḑile înainte de *Baba Dochia*, care pică tot-deauna, adecă în fie-care an, la prima Martie, de aceea şi *Sân-Tóder* cade în uniĭ anĭ înainte de *Baba Dochia*, adecă înainte de prima Martie, iar în alţĭ anĭ după *Baba Dochia.* (1)

De acì apoĭ şi următórea legendă din *Transilvania* :

«Sunt douĕ babe, carĭ umblă tot-deauna câte cu un *Fĕt-frumos* alăturea, şi anume: *Baba Dochie* şi *Baba Paraschiva. Baba Dochie* cu *Sân-Tóder*, iar *Baba Paraschiva* cu *Sâ-Medru.*

«Amîndoĭ Feţĭ-frumoşiĭ aceştia aŭ, după uniĭ câte şépte, după alţiĭ câte nouĕ, şi iarăşĭ după alţiĭ câte doĭ-spre-ḑece caĭ.

«Lumea e cuprinsă şi ferecată cu douĕ lanţurĭ: *Lanţul luĭ Sân-Petru* şi *Lanţul luĭ Sânt-Ion.*

«Decĭ când vine *Sân-Tóder* cu caiĭ seĭ, sparge *Lanţul luĭ Sân-Petru*, îşĭ face drum şi intră în *primăvară*, şi nemijlocit după dînsul vine apoĭ şi *Baba Dochie* cu ḑile urîte şi ploióse.

«Când vine *Sâ-Medru* cu caiĭ sĕĭ, sparge *Lanţul luĭ Sânt-Ion* şi intră în *érnă*, şi nemijlocit după dînsul vine apoĭ şi *Baba Paraschivă.*

«*Sân-Tóder* vine tot-deauna înfocat şi călduros ca un Fĕt-frumos, iar *Baba Dochie* plouată şi morocănósă ca o babă. Asemenea şi *Sâ-Medru* cu *Baba Paraschivă.*» (2)

---

jud. Romanaţĭ : «*Sân-Tóderul* se serbéză de popor în Sâmbăta primeĭ sĕptĕmânĭ a Păresimilor» ; — com. Dioscĭ, pl. Câmpu, jud. Romanaţĭ : «*Sân-Tóder* se ţine în întâia Sâmbătă din postul Pasceluĭ» ; — comuna Albenĭ, jud. Gorj : «*Sân-Tóder* se serbéză în prima Sâmbătă din Postul Pascilor» ; — com. Launele-de-jos, jud. Argeş : «*Sân-Tóder* se serbéză în Sâmbăta întâia din Postul mare» ;—com. Râjleţu, jud. Olt : «*Sân-Tóder* se serbéză în fie-care an în Sâmbăta din sĕptĕmâna întâia a Postuluĭ Pascilor.»

Idem de eadem : *Moldova*, com. Valea-Glodoluĭ, jud. Sucéva : «*Sân-Tóder* se ţine în Sâmbăta întâia a Postuluĭ mare».

Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul, *Transilvania*, com. Paucenescĭ : «Sâmbăta cea dintâiŭ din Postul Pascilor e Sâmbăta luĭ *Sân-Tóder.*»

(1) După spusa Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, dict. de Maria Romaş, com. de Alex. Romaş : «*Sân-Tóder* se serbéză în întâia Sâmbătă a Postuluĭ mare înainte de *Baba Dochia*» ; — a celor din Mihovenĭ, com. de Vesp. Corvin : «*Sân-Tóder* se serbéză la sfîrşitul *Babeĭ Dochie*, Sâmbătă în sĕptĕmâna întâia din Postul mare.»

(2) Com. de d-l G. Coşbuc.

O altă legendă despre *Sân-Tóder*, tot din *Transilvania*, sună precum urméză:

«*Sórele* e pus de Dumnedeŭ să lumineze pămîntul, dar el, îngrozit de rĕutățile câte le vede pe pămînt și sătul de același drum vecînic, într'una vrea să fugă și să scape de vederea pămîntuluĭ. Așà, cum umblă el de-acurmedișul peste pămînt, de la rĕsărit spre sfințit, își tot schimbă drumul și fuge cu rĕsărirea când spre médă-di și când spre médă-nópte, că dóră-dóră va puté ajunge odată să facă sfîrșit pămîntuluĭ și el să stea să se odihnéscă pe cer și să nu maĭ aibă de încunjurat pămîntul. Iar sfirșitul pămîntuluĭ va fi atuncĭ când *Sórele* va ajunge să resară de la sfințit și să sfințéscă la rĕsărit, adecă tocmaĭ întors de cum e astădĭ.

«Dar Dumnedeŭ nu voesce lucrul acesta, și de aceea a pus străjer la médă-nópte pe *Sân-Nicóră*, și la médă-di pe *Sân-Tóder* ca să ție calea *Sóreluĭ* și să-l abată din cale.

«Și cică primăvara ajunge *Sórele* în fuga luĭ pe la *Sân-Tóder* și atuncĭ ieà cu el nouĕ *babe rele* și aduce ploĭ și ninsorĭ și prăpădenie de vreme rea, că dóră-dóră va scăpà nevĕdut de *Sân-Tóder* pe o vreme ca aceea. Și maĭ-maĭ să-l scape *Sân-Tóder*, căcĭ *Sórele* apucă să fugă înainte; dar atuncĭ *Sân-Tóder* cu *nouĕ caĭ* aĭ sĕĭ se ieà după *Sóre* și-l fugăresce și alérgă să-l prindă. Și fuge după *Sóre* treĭ-spre-dece sĕptĕmânĭ, și abià îl ajunge colo departe-departe spre médă-di. Și cum îl ajunge, îl și întórce de la médă-di spre rĕsărit.

«Și se întórce *Sórele* și merge-merge spre rĕsărit, dar când ajunge la locul luĭ cel orînduit de Dumnedeŭ, nu se astâmpĕră, ci fuge înainte spre médă-nópte, ca dóră va puté fugì pe de cea-laltă parte. Și atuncĭ îĭ ese în cale *Sân-Nicóră* și-l prinde și-l trimite îndĕrĕt. Și *Sórele* iarăși face ce a făcut, și tot așà o pate într'una cu *Sân-Tóder* și cu *Sân-Nicóră*.

«Dar odată și odată tot o să scape el de păzitoriĭ luĭ; dacă, nu de *Sân-Tóder*, dar de *Sân-Nicóră* tot o să scape, că *Sân-Tóder* e tînĕr și are caĭ, dar *Sân-Nicóră* n'are caĭ și e bĕtrân.» (1)

In fine a treia legendă, în care e vorba despre *Sân-Tóder*, sună precum urméză:

«Când e cap de primăvară, *Sórele* dă să fugă spre médă-di,

(1) G. Coșbuc, *Tradițiĭ și legende din popor*, publ. în «*Albina*», revistă enciclopedică poporală, an. I, Bucurescĭ 1898, p. 641—642.

și din pricină că el s'abate din drumul luĭ, se clătesce temeiul lumiĭ și încep ploile cu viscol și cu ninsóre înghețată.

«Și are *Sórele* nouĕ caĭ la teléga luĭ, și atuncĭ ieă *nouĕ babe rele* și încalecă pe fie-care cal câte o babă, ca să bată caiĭ și să-ĭ gonéscă până să le iasă sufletul, ca ast-fel să scape cu fuga de pórta ceruluĭ unde stă *Sân-Tóder* păzitor. Și scapă *Sórele* și ese pe pórtă, dar *Sân-Tóder* alérgă după *Sóre* și, ca să-l prindă, îșĭ ieă și el nouĕ caĭ și încalecă pe fie-care cal câte un *Moș*, care a îmbĕtrânit mânând caiĭ și scie rînduéla frînelor.

«Și tot pămîntul și tótă firea stă amorțită opt ḑile de la plecarea luĭ *Sân-Tóder*, că opt caĭ cu opt moșĭ nu pot da de veste în cotro a apucat *Sórele*. Dar *Alexă*, moșul cel de-al nouĕlea, apucă tocmaĭ pe drumul, pe care a apucat *Sórele*, și-l zăresce. Și acum toțĭ moșiĭ fug împreună după *Sóre*.

«Și în ḑiua asta se desmorțesce firea și es tóte *gângăniile* pămîntuluĭ la ivélă, și șerpiĭ, și bróscele, și tot ce a dormit peste érnă. Dar dacă n'ar zărì *moșul Alexă* pe *sfîntul Sóre*, gângĕniile ar trebuì să maĭ dórmă până în ḑiua când *Alexă* ar găsì drumul *Sóreluĭ*.

«Și fug nouĕ ḑile *Babele*, până să dea *Sân-Tóder* de veste că i-a scăpat *Sórele;* și fug nouĕ ḑile *Moșiĭ* după *Sóre*, până să-l zăréscă; și trec nouĕ ḑile până se apucă să iasă tóte vietățile din pămînt, ca semn de bună veste că n'are să péră pămîntul.

«Și de aceea de la *Baba Dochie*, cea maĭ strașnică dintre babe, sunt nouĕ ḑile până la *Sân-Tóder*, și de la *Sân-Tóder* sunt nouĕ ḑile până la *Alexă, Omul luĭ Dumneḑeŭ*, și de la *Alexie* nouĕ ḑile până la *Bunavestire*.» (1)

Atât din legenda acésta, cât și din cele-lalte două carĭ s'aŭ reprodus maĭ sus, resultă că *Sân-Tóder*, despre care ne-a fost până acì vorba, nu e un *sfînt* în înțelesul bisericesc, adecă un bărbat care ar fi trăit când-va și în urma faptelor sale ar fi fost declarat de către biserică ca *sfînt*, ci pur și simplu o ființă mitologică.

Aŭ existat însă, după cum prea lesne ne putem încredință din cărțile bisericescĭ, maĭ multe persóne, maĭ mulțĭ bărbațĭ carĭ s'aŭ chemat *Teodor*, pe românesce *Tóder*, *Todor* și *Tudor*, și pe carĭ biserica creștină i-a declarat ca sfințĭ.

Pe unul dintre aceștĭ sfințĭ, și anume pe *Teodor Tiron*,

(1) G. Coșbuc, *Tradițiĭ și legende din popor*, publ. în ḑiar. cit., p. 643.

care cade la 17 Februarie, biserica încă îl serbéză în fiecare an în Sâmbăta cea dintâiŭ a Păresimilor.

Insă pe când biserica serbéză amintirea numaĭ a unuĭ singur *Sân-Tóder*, şi anume a celuĭ bisericesc, pe atuncĭ poporul de rînd sub una şi aceeaşĭ numire de *Sân-Tóder* îĭ serbéză pe amîndoĭ. Ba, după cum ne vom convinge din cele ce se vor expune maĭ la vale, poporul îl serbéză pe cel dintâiŭ, adecă pe cel neadevĕrat, pe cel mitic, cu maĭ mare sfinţenie decât pe cel adevĕrat, pe cel recunoscut ca atare de biserică.

Iar serbarea acestuĭ îndoit sfînt se întîmplă, şi maĭ cu sémă de către femeĭ (1), parte prin abţinere de la lucrul de casă şi maĭ ales de la tors şi cusut, apoĭ prin neprepararea leşieĭ pentru spĕlatul cămăşilor (2), prin participarea la serviciul dumneḑeesc (3), care se săvîrşesce în acéstă ḑi pretutindenea în tóte bisericele (4), precum şi prin aducerea de sacrificiĭ şi pomenirea celor rĕposaţĭ. (5)

Cine se încumetă şi lucréză în ḑiua acestuĭ sfînt, acela nu numaĭ că e blăstĕmat de *Sân-Tóder* (6), nu numaĭ că-ĭ

(1) Dat. Rom. din Balacéna, com. de G. Jemna: «In ḑiua de *Sân-Tóder* nu se prea lucréză, ca şi în ḑiua de *Filipĭ*»; — a celor din Vicovul-desus, sat în ţinutul Rădăuţuluĭ, com. de Const. Vasilovicĭ, stud gimn.: «Ḑiua de *Sân-Tóder* o serbéză atât femeile, cât şi bărbaţiĭ»; — a celor din Ilişescĭ, com. de V. Botezat: «Ḑiua luĭ *Sân-Tóder* o serbéză maĭ cu cu sémă femeile»;—a celor din Gura-Humoruluĭ, com. de Emilian Netea, stud. gimn.: «*Sân-Tóder* îl serbéză femeile pentru diferite pericole.»

(2) Dat. Rom. din Măzănăescĭ, com. de I. Butnariŭ: «In ḑiua de *Sân-Tóder* nu torc femeile, nicĭ nu fac leşie pentru a spĕlà cămăşile.»

(3) Dat. Rom. din maĭ tóte com. din *Bucovina*, aşà din Pătrăuţ, com. de Sim. Holca, stud. gimn.: «Ómeniĭ şi femeile se duc în ḑiua de *Sân-Tóder* la biserică»; — a celor din Măzănăescĭ, com. de Victor Moldovan: «Pe *Sân-Tóder* îĭ serbéză ómeniĭ prin aceea că se duc la biserică.»

(4) In *Bucovina*, com. Stupca, com. de On. Căilén: «In ḑiua de *Sân-Tóder* uniĭ ómenĭ lucréză, iar alţiĭ nu, şi la biserică se face slujbă.» — In *Banat*, com. de Ios. Olariu: «Sâmbătă serbéză tóte Româncele nóstre pe *Sân-Toder*, care se crede cel maĭ mare între *Sân-Tóderĭ*... Şi *Sân-Tóder* se serbéză tocmaĭ în acea ḑi şi de biserică cu slujbă prescrisă în Triod.»

(5) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883:* «Sacrificarea şi mâncarea pogaceĭ cu miere de stup la *Sân-Tóderul cel mare* întru sănătate.»

(6) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc şi com. de Pavel

amorţesc mânile (1), ci fórte lesne i se póte întîmplà ca să fie lovit şi omorît de *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* (2), carĭ sunt fórte rĕĭ la loviturĭ. (3)

Şi maĭ ales dacă vre-o fată mare necinstesce prin vre-un lucru femeiesc nepotrivit ḑiua acésta, atuncĭ *Sân-Tóder* trimite pe *caiĭ sĕĭ*, carĭ, prefăcuţĭ în ceĭ maĭ voinicĭ şi frumoşĭ feciorĭ, o pândesc şi, sub pretext că vor s'o petrécă la joc, o răpesc. Şi nicĭ o fată nu póte scăpà de dînşiĭ, dóră numaĭ în casul acela, când, prigonită fiind, ajunge acasă la sine şi rĕstórnă tóte vasele cu gura în jos. Din causa acésta apoĭ nicĭ o fată mare nu părăsesce bucurósă casa în ḑiua de *Sân-Tóder*. (4)

Şi de óre ce *Sân-Tóder* e considerat ca o ḑi de serbătóre de aceea atât in ajunul cât şi în decursul ḑileĭ sale există o mulţime de datine şi credinţe.

Aşà, după credinţa unor Românĭ din *Bucovina*, Sân Tóder e deslegătorul fierturiĭ, căcĭ până la *Sân-Tóder* uniĭ dintre dînşiĭ postesc fără fiertură, adecă numaĭ cu malaiŭ, pâne, pepenĭ, curechiŭ, etc. După *Sân-Tóder* are fie-care drept de a fierbe mâncare. (5)

Scripcariŭ: «In sĕptĕmâna cea dintâiŭ a Postuluĭ mare nu torc femeile séra, fiind-că *moşnégul Sân-Tóder* şéde în cotruţă şi, vĕḑêndu-le torcênd, le blestemă»;—a celor din Costâna, com. de V. Huţan: «Femeile cred că în sĕptĕmâna, în care picá *Sân-Tóder*, nu e bine a se tórce séra, pentru că *Sân-Tóder* ar şedé în vatră şi, vĕḑêndu-le, le-ar blestemà.»

(1) Cred. Rom. din Securicenĭ, com. de Gavr. Guşet: «In ḑiua de *Sân-Tóder* nu se prea lucréză. Femeile carĭ lucréză le amorţesc mânile.»

(2) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul.—Dat. Rom. din *Banat*: «In ḑiua de *Sân-Tóder* femeile şi fetele nu lucréză nimic lucru de casă, căcĭ se tem de *Caiĭ lui Sân-Tóder*». — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Ruptura, jud. Mehedinţĭ: «Sâmbătă de la începutul Postuluĭ Pasceluĭ se ţine în credinţă că-ĭ omóră *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*, dacă lucréză saŭ dacă es afară nóptea şi nu se spală pe cap cu *Homan.*»—Veḑĭ maĭ pe larg în «*Caiĭ luĭ Sân-Tóder*».

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Dioscĭ, pl. Câmpu, jud Romanaţĭ: «*Sân-Tóder* e rĕŭ de lovitură.»

(4) W. Schmidt, *Das Jahr und seine Tage* in *Meinung und Brauch der Romänen Siebenbürgens*, Hermanstadt 1866, p. 6.

(5) Cred. Rom. din Broscăuţul vechiŭ, dict. de Palagia Onciul şi com. de G. Palamarciuc, stud. gimn.

In ḑiua de *Sân-Tóder* se slobod în unele părţĭ caiĭ la păscut.(1)

In ajunul, precum şi în ḑiua de *Sân-Tóder*, este în cele maĭ multe părţĭ locuite de Românĭ datina de a se culege *Érbă-mare*, numită altmintrelea şi *Oman* saŭ *Homan*, lat. Inula Helenium L., pentru spĕlarea capuluĭ (2), *Spânz*, lat. Helleborus viridis, pentru inervarea saŭ *spânzirea* vitelor(3), apoĭ şi alte plante, precum bunăóră *Érba-luĭ-Tatin*, latin. Symphysum officinale L., care e bună pentru vătĕmătură. (4)

Tóte sâmbetele din Păresimĭ, afară de *Sâmbăta Pascilor*, sunt menite pentru pomenirea morţilor, din care causă se şi numesc ele şi *Sâmbetele morţilor*.

Decĭ în Sâmbăta cea dintâiŭ, în care pică *Sân-Tóder* şi care se numesce, pe lângă *Sâmbăta-luĭ-Sân-Tóder*, şi *Sâmbăta morţilor*, se încep saŭ se pornesc *pomenirile* saŭ *parastasele* pentru ceĭ rĕposaţĭ. (5)

Afară de legendele, datinele şi credinţele înşirate până acì, maĭ sunt încă şi multe altele, carĭ asemenea sunt usitate în ajunul şi în ḑiua de *Sân-Tóder*, precum: *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*, *Spĕlarea capuluĭ*, *Tunderea vitelor*, *Coliva luĭ Sân-Tóder*, *Incurarea cailor*, *Infrăţirea şi însurăţirea*, *Vrăjĭ şi far-*

(1) Dat. Rom. din Straja, sat în distr. Rădăuţuluĭ, com. de I. Dan, stud. gimn.—Dim. Dan, *Com. Straja*, p. 95: «In ḑiua de Sân-Tóder (1 Martie) fetele trebue să se lae până în ḑiuă, ca să le créscă pĕrul ca coḑile cailor, că dacă n'ar face-o acésta, atuncĭ caiĭ, pe carĭ ĭĭ mână Sân-Tóder la păscut, le-ar pasce coḑile. In acea ḑi se slobod caiĭ la păscut»

(2) Dat. Rom. din *Muntenia* şi *Banat.* — Avr. Igna, *Credinţe pop. din com. Sabolciŭ în Biharia*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, Oradea mare 1896, p. 92.

(3) Dat. Rom. din Banat, com. de d-l Ios. Olariu.

(4) Dat. Rom. din Securicenĭ, com. de Gavr. Guşet.

(5) Dat. Rom. din Securicenĭ, com. de Gavr. Guşet: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se pornesc *parastasele*»; — a celor din Cupca, sat în distr. Storojineţuluĭ, dict. de Casandra Ţuguiu: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se încep *pomenile*»; — a celor din Lucăcescĭ, com. de Iacob Paicu: «Din ḑiua *Sântuluĭ-Tóder* se începe a se face la biserică pomenire pentru ceĭ morţĭ. Ḑiua acésta nu este o *sĕrbătóre legată*, ci numaĭ ḑi însemnată pentru prăsnuire»; — a celor din Iordănescĭ, com. de T. Tovarniţchi: «*Sân-Tóder* îl ţin ómeniĭ pe la noĭ în Sâmbăta întâia a Postuluĭ mare, când tot odată se încep şi *slujbele* pentru ceĭ rĕposaţĭ, şi care se chémă *Tóder* îşĭ serbéză şi numele».

mecè şi *Bulciul Sân-Tóderuluĭ.* Insă despre tóte aceste se va vorbi maĭ pe larg la locul sĕŭ în capitolele ce urméză maĭ la vale.

II.

CAIĬ LUĬ SÂN-TÓDER.

Româniĭ din unele părţĭ ale *Bucovineĭ* cred şi spun că *Sân-Tóder* are un cal, pe care umblă el maĭ cu sémă în ḑiua sa, adecă în ḑiua de *Sân-Tóder*, călare, şi calul acela e cu *un corn în frunte* şi *năsdrăvan* (1) şi nu bea, nicĭ nu mănâncă un an de ḑile nimic. In ḑiua de *Sân-Tóder* însă are voe să bea şi să pască. Dar el nu pasce érbă, ca alţĭ caĭ, ci numaĭ pĕr de fată mare. (2)

Româniĭ din unele părţĭ ale *Munteniei* cred asemenea că *Sân-Tóder* are numaĭ un singur cal şi acela e alb. (3)

Româniĭ din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ însă cred şi spun că *Sân-Tóder* are maĭ mulţĭ caĭ, pe carĭ îĭ scóte în ḑiua sa la păscut (4) şi la adăpat. (5)

Tot aşà crede şi partea cea maĭ mare a Românilor din cele-lalte ţĕrĭ.

Aşà Româniĭ din cele maĭ multe părţĭ ale *Munteniei* spun

---

(1) După cred. şi spusa Românilor din Costâna, com. de N. Nahorneac, stud. gimn.: «Româniĭ din Costâna cred că *Sân-Tóder* are un cal năsdrăvan şi cu un corn în frunte, şi umblă călare pe dînsul în ḑiua de *Sân-Tóder*»; — a celor din Lucăcescĭ, com. de Iacob Paicu: «La noĭ în sat am auḑit că *Sân-Tóder* are numaĭ un cal, care e năsdrăvan şi cu un corn în frunte.»

(2) După cred. şi spusa Rom. din Ilişescĭ, com. de G. Berinţan, stud. gimn.

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Ḑensuşian, com. Brastovĕţu, jud. Romanaţĭ.

(4) După cred. şi spusa Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga: «Se ḑice că *Sân-Tóder* are nisce caĭ şi-ĭ scóte în ḑiua de *Sân-Tóder* la păscut.»

(5) Din Boşancĭ, com. de Trofin Crupă: «In ḑiua luĭ *Sân-Tóder*, duce el caiĭ la apă diminéţa până a nu rĕsărì sórele.»

că *Sân-Tóder* are maĭ mulţĭ caĭ (1), carĭ, după uniĭ, sunt ca nisce mânḑĭ de marĭ (2), după alţiĭ însă fórte marĭ şi albĭ (3), şi iarăşĭ după alţiĭ galbenĭ. (4)

Româniĭ din *Transilvania* spun că *Sân-Tóder* are *şépte caĭ*, carĭ sunt şépte feciorĭ voinicĭ şi frumoşĭ, dar carĭ aŭ coḑĭ şi copite ca caiĭ. (5)

In fine, Româniĭ din *Banat* cred şi spun că *Sân-Tóder* are şépte până la doĭ-spre-ḑece caĭ (6), carĭ asemenea sunt feciorĭ frumoşĭ, făcuţĭ din feciorii ce şi-aŭ părăsit drăguţele, dar că aŭ coḑĭ şi copite ca caiĭ (7), şi fie-care din eĭ este încins cu lanţurĭ. (8)

Maĭ departe cred şi spun Româniĭ din *Banat* că *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* sunt de două felurĭ, şi anume *albĭ* şi *negri*. Şi caiĭ ceĭ albĭ prigonesc neîncetat pe ceĭ negri şi, ajungêndu-ĭ, încep a-ĭ muşcà cu gurile şi a-ĭ bate cu copitele, şi de regulă nu se iasă până ce nu-ĭ înving. (9)

Caiĭ luĭ Sân-Tóder, numiţĭ altmintrelea simplu şi *Sân-Tóderĭ* saŭ *Sâm-Tóderĭ*, aŭ şi ḑilele lor anumite. Eĭ se pun, adecă cad saŭ se încep tot-deauna în prima Marţĭ la améḑă din Păresimĭ şi ţin şépte, respective opt (10) saŭ

---

(1) Din *Résp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Secu şi Ialovĕţul, pl. Cerna, jud. Mehedinţĭ, şi com. Cânenĭ şi Albenĭ, jud. Gorj.

(2) Idem de eadem, com. Sloboḑia, pl. Ocolu, jud. Gorj, : «*Caiĭ luĭ Săn-Tóder* sunt ca mânḑiĭ. Eĭ se serbéză Sâmbătă în sĕptĕmâna întâia din Postul mare.»

(3) Idem de eadem, com. Bârca, pl. Balta, jud. Dolj.

(4) Idem de eadem, com. Crângenĭ, jud. Teleorman.

(5) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul, com. Păucenescĭ; — com. de d-l G. Coşbuc din distr. Năsĕuduluĭ; — veḑĭ şi W. Schmidt, *op. cit.*, p. 6.

(6) Com. de d-l G. Coşbuc.

(7) Com. de d-l Ios. Olariu. — Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul, com. Cuvin, comitatul Araduluĭ : «Sciţĭ ce sunt *Caiĭ luĭ Sân-Tóder?* eĭ sunt făcuţĭ din feciorii, carĭ şi-aŭ părăsit drăguţele.»

(8) Com. de d-l E Hodoş : «*Sâm-Tóderiĭ* umblă atuncĭ nouĕ ḑile, şi fie-care din eĭ este încins cu lanţurĭ.»

(9) Com. de d-l Dr. At. M. Marienescu.

(10) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1883*: «*Sân-Tóderiĭ* saŭ *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* cad, adecă se încep tot-deauna în prima Marţĭ, la améḑĭ, din Păresimĭ (întâia Marţĭ după Duminica lăsatuluĭ de brânḑă), şi ţin şépte respective opt ḑile»; — com. de d-l Aurel Iana : «Marţi, în întâia sĕptĕmână din Păresimĭ, dar încă de Lunĭ de la apunerea sóreluĭ

nouĕ ḑile (1), adecă până Miercurĭ la améḑă din septĕmâna viitóre. (2)

Cel maĭ mare dintre dînşiĭ, numit *Sân-Tóderul-cel-mare*, cade tot-deauna Sâmbătă după începerea lor, adecă în ḑiua de *Sân-Tóder*. (3)

A opta ḑi, adecă înainte de eşireà lor, se numesce *ḑiua mare a Sân-Tóderilor* (4), iar cea de pe urmă *ḑiua celor şchiopĭ*, pentru că între *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* se află uniĭ şi *şchiopĭ*, carĭ nu se pot ţiné de ceĭ-alţĭ. (5)

Caiĭ luĭ Sân-Tóder saŭ *Sân-Tóderiĭ* sunt fórte rĕĭ. Eĭ nu cruţă pe nimenĭ, şi maĭ ales pe fetele şi muerile carĭ nu le ţin şi cinstesc ḑilele, şi cu deosebire carĭ nu ţin şi cinstesc ḑiua stăpânuluĭ lor, adecă a *Sân-Tóderuluĭ-celuĭ-mare* (6), ci pe toţĭ îĭ bat şi-ĭ calcă cu piciórele până ce-ĭ lasă morţĭ (7).

Aşà femeia care cutéză a lucrà în ḑiua cea dintâiŭ a *Sân-*

---

se pun *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* saŭ *Sân-Tóderiĭ*». — S. Liuba şi Aur. Iana, *Medicina poporală*, credinţe, datinĭ şi descântece poporale, publ. în «*Familia*», an. XXVIII, Oradea mare 1892, p. 6 : «*Sân-Tóderiĭ* saŭ *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* cad, adecă se încep tot-deauna în prima Marţĭ (la améḑă) din Păresimĭ (în prima Marţĭ după Duminica lăsatuluĭ de brânză) şi ţin 7, respective 8 ḑile». — Aurel Iana, *Din credinţele pop. rom.* din *Maidan de lângă Oraviţa*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea mare 1890, p. 6: «*Caiĭ luĭ Sân-Tóder* se încep Marţĭ în prima septĕmână din post şi se finesc iarăşĭ Marţĭ a doua septĕmână.»

(1) Com. de d-l E. Hodoş : «*Sâm-Tóderiĭ* umblă atuncĭ nouĕ ḑile.»

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1883:* «*Sân-Tóderul-cel-mare* cade tot-deauna după începerea lor.»

(4) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1883.*

(5) Com. de d-l Ios. Olariu.

(6) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul. — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Secu, jud. Mehedinţĭ: «*Caiĭ luĭ Sân-Tóder* nu se sciŭ ce sunt, dar se ţin aicĭ după *Lăsarea postuluĭ de Pascĭ* şi pot să aducă reŭ acelora carĭ nu voesc să-ĭ ţină şi să se *lae* cu *homan*, pot să aducă reŭ maĭ cu sémă femeilor însărcinate.»

(7) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Ilovĕţul, pl. Cerna, jud. Mehedinţĭ : «*Caiĭ luĭ Sân-Tóder* se crede că calcă pe toţĭ carĭ nu ţin serbătórea aceea, care este în prima Sâmbătă după Lăsatul seculuĭ de St. Pascĭ». — *Ibidem*, com. Albenĭ, jud. Gorj : «Se crede că *Sân-Tóder* are maĭ mulţĭ caĭ, carĭ daŭ cu copitele în tóte femeile ce lucréză în ḑiua luĭ.»

Tóderilor, păţesce fórte rěŭ, căcĭ séra vin *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* şi o răpesc. (1)

Iar femeia care lucréză Vinerĭ séra spre ḑiua de *Sân-Tóder* trebue numaĭ decât să se bolnăvéscă, căcĭ, pe când dórme ea, vin *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* şi prind a sărì şi a jucà pe dînsa şi peste dînsa. (2)

Insă femeile şi cu deosebire nevestele cele tinere şi fetele cele marĭ se feresc nu numaĭ în aceste douě ḑile, ci şi în tóte cele-lalte ḑile cât ţin *Sân-Tóderiĭ*, de a lucrà, şi maĭ ales de a face vre-o împunsătură cu acul, iar bărbaţiĭ de a lucrà cu securea orĭ cu cuţitul. Şi dacă totuşĭ se lucréză unde-va, apoĭ la casa aceea de bună-sémă că vine *Sân-Tóder* pe vreme de nópte, cu lanţurile lărmuind, şi *légă* pe cel ce a lucrat. Iar *legarea* respectivuluĭ se manifestă prin durerĭ reumatice în mânĭ, picióre şi la încheieturile óselor. (3)

Maĭ departe nu e bine să împungă şi cu deosebire *Marţĭ*, când *se pun caiĭ;* Sâmbătă, când e *Calul cel mare;* apoĭ Marţĭ din sěptěmâna viitóre, când es, şi Miercurĭ şi Joĭ, când maĭ ţin *ceĭ şchiopĭ*, ce nu s'aŭ putut ţiné de ceĭ sănătoşĭ. (4)

Nu e bine de a tórce, a urzì şi a ţese cât ţin *Caiì luĭ Sân-Tóder*.

Care femee tórce în rěstimpul acesta, aceleia i se înşiră maţele după cum se înşiră firul din furca după fus. (5)

Aceleia care urzesce, i se încurcă *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* în

(1) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «Ḑiua primă de *Sân-Tóder* nu se lucréză, cu deosebire muerile o serbéză. Iar dacă care-va cutéză a lucrà în acea ḑi, apoĭ séra vin caiĭ luĭ *Sân-Tóder* şi o răpesc.»

(2) Din *Rěsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Crângenĭ, jud. Teleorman: «*Caiĭ luĭ Sân-Tóder* se ţine serbătóre Vinerì séră pentru femeĭ ca să nu lucreze. Acéstă serbătóre este în sěptěmâna mare la începutul Postuluĭ celuĭ mare. Ca rěŭ ce póte face la ómenĭ e că, nóptea, pe când dorm aceì care lucréză în acea séră, se ḑice că vin nisce *caĭ galbenĭ*, sar şi jócă peste eĭ şi atuncì se bolnăvesc.»

(3) Com. de d-l E. Hodoş.

(4) Com. de d-l Aurel Iana.

(5) Din *Rěsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Slobodia, pl. Olt, jud. Gorj: «Rěul, ce aduc *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*, maĭ cu sémă femeilor, este că cine tórce în acea ḑi (Sâmbătă din întâia sěptěmână a Postuluĭ mare) i se vor înşirà maţele după cum firul din furcă se înşiră după fus.»

în urzélă (1), iar aceleia care ţese în decursul întreguluĭ an i se rup firele în răsboiŭ (stative). (2)

Şi dacă, cu tóte acestea, unele femeĭ totuşĭ se încumetă a tórce, atuncĭ torc cu furca aplecată, ca să nu se *împăreze caiĭ.* (3) Asemenea se pituléză şi fusele şi caierele ce le aŭ în casă. (4)

Ba, ce este încă şi maĭ mult, în decursul *Sân-Tóderilor*, şi maĭ ales în ḑiua de *Sân-Tóderul-cel-mare* séra, nu numaĭ că nu e bine de a cóse şi de a tórce, dar nicĭ măcar a-şĭ petrece orĭ a merge în *şeḑĕtóre* nu este ertat, căcĭ vin *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* şi taie capul tuturor celor ce s'ar aflà în şeḑĕtóre orĭ la altă petrecere. (5)

In fine în întréga sĕptĕmână cât ţin *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* nu e bine a spĕlà *cămăşĭ*, pentru ca să nu se bolnăvéscă, căcĭ le calcă caiĭ. (6)

Nu-ĭ bine a pune *cloţe* (closce), pentru că din ouĕle puse pe *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* es puĭ slabĭ, schilavĭ.

Nu este bine a da la vite sare, pentru ca în decursul anuluĭ să nu se bolnăvéscă. Vitelor ce lucréză se póte da sare descântată. (7)

Nu este bine a se lăsà plămădéla pâneĭ peste nópte, căcĭ *Tóder* nóptea se mâsgălesce în plămădélă şi pânea nu se gâcesce. (8)

(1) Idem de eadem, com. Cânenĭ, jud. Gorj : «De urzit nu se urzesce, spre a nu se încurcà *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* în urzélă.»

(2) Com. de d-l Aurel Iana ; — veḑĭ şi Dim. Dan : *Credinţe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovineĭ*», an. IV, Cernăuţi 1894, No. 74, p. 2: «In prima sĕptĕmână a Postuluĭ mare nu se ţese, căcĭ se crede că peste nópte ar venì *Tóder* şi ar încâlcì iţele.»

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Cânenĭ, jud. Gorj : «*Caiĭ luĭ Sân-Tóder* se ţin în întâia sĕptĕmână a Postuluĭ mare. Femeile, dacă torc în aceste ḑile, torc cu furca aplecată, ca să nu se *împăreze caiĭ.*»

(4) Idem de eadem, com. Sloboḑia, pl. Ocolu, jud. Gorj : «In séra aceea (adecă Sâmbătă în sĕptĕmâna întâia din Postul mare) se pitulă furca, fusele şi caierele ce le aŭ în casă.»

(5) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul, după spusa Românilor din com. Paucenescĭ.

(6) Com. de d-l Aurel Iana.

(7) Idem.

(8) Dim. Dan, *Credinţe pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovineĭ*»,

Şi cu deosebire nu e ertat a descântà. (1)

Dar nu numaĭ pentru ceĭ ce lucréză în decursul sĕptĕmâneĭ cât ţin *Sân-Tóderiĭ*, ci chiar pentru ceĭ ce es nóptea pe afară şi umblă pe drumurĭ în acéstă sĕptĕmână nu e bine, căcĭ, întîlnindu-ĭ saŭ dând peste dînşiĭ *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*, îĭ bat şi-ĭ calcă cu piciórele până ce îĭ lasă morţĭ. (2)

Casa, unde vreaŭ eĭ să facă rĕŭ, se crede că e o casă necinstită, că într'însa e încuibată o patimă orĭ un rĕŭ óre-şĭ-care, şi de aceea vin eĭ la acea casă nóptea şi umblă prin pod, pivniţă, cămară, şi fac, pe lângă larmă, şi rĕŭ. Şi de cum-va unul din casnicĭ ar îndrăsnì să-ĭ zogónă (isgonéscă), se bolnăvesce, orĭ, suindu-se pe scară, cade şi-şĭ frânge vre-o mână saŭ picior, pentru că eĭ nu vin decât numaĭ trimişĭ pentru cutare păcat ce l'a făcut vre-un membru din casă. (3)

Dacă *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* vin şi daŭ numaĭ decât să intre într'o casă ca să facă rĕŭ, atuncĭ numaĭ aşà te poţĭ ferì şi scăpà de dînşiĭ, dacă întorcĭ tóte lucrurile din casă cu gura în jos şi închiḑênd uşa, căcĭ eĭ, venind, se rógă de lucrurile din casă să le deschidă uşa, iar acelea rĕspund: nu pot, că-s cu fundu 'n sus. Şi atuncĭ, neavênd putere să intre, se întorc şi se duc înapoĭ de unde aŭ venit. (4)

---

an. IV, Cernăuţĭ 1894, No. 74, p. 2: «In prima sĕptĕmână a Postuluĭ mare nu se lasă plămădéla pâniĭ peste nópte, căcĭ se crede că *Ţóder* nóptea s'ar mâsgălì în plămădélă şi nu ar găcì pânea.»

(1) Com. de d-l Aur. Iana.

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Brastovĕţ, jud. Romanaţĭ: «*Sân-Tóderul* se serbéză de popor în Sâmbăta primeĭ sĕptĕmânĭ a Păresimilor. In acea sĕptĕmână ómeniĭ ḑic că nu este bine a umblà nóptea, că-ĭ întîmpină *Sân-Tóder* cu cal alb şi-ĭ calcă». —*Ibidem*, com. Ruptura jud. Mehedinţĭ: «Sâmbăta de la începutul Postuluĭ Pasceluĭ se ţin *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*, căcĭ cred că-ĭ omóră dacă es afară nóptea şi nu se spală pe cap cu *homan.*» — Idem de eadem, com. Bărca, pl. Balta, jud. Dolj: «*Caiĭ luĭ Sân-Tóder* se spune că sunt nisce caĭ albĭ fórte marĭ şi că eĭ, când omul umblă în acéstă sĕptĕmână a luĭ *Sân-Tóder*, de se va întîlnì cu dînsul, îl calcă cu piciórele până îl lasă mort, şi se ţine după lăsatul seculuĭ de brânză». — Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «In acéstă ḑi, adecă în Marţia întâia a Postuluĭ mare, nu prea es fetele de-acasă.»

(3) Com. de d-l Aurel Iana.

(4) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul, com. Paucenescĭ.

Drept dovadă despre acéstă credință fórte lățită ne póte servì şi următórea poveste din *Banat*:

«A fost odată o vrăjitóre şi după nume aŭ chemat-o baba *Mada*. Ea a descântat aşà de minunat, că unde a pus ea lécul, ca foc viŭ a rĕmas.

«Doĭ bălaurĭ marĭ şi lungĭ aŭ adus pe baba *Mada* dintr'o țéră, unde ea pe toțĭ i-a prăpădit, şi apoĭ la noĭ a fugit.

«Baba a avut treĭ nepóte de tot frumóse, pe carĭ ea bine le-a păzit, căcĭ ea bine a sciut, că *Hala* în multe chipurĭ prefăcute umblă după ele ca să le apuce. Pe séra de *Sân-Todor* a ḑis baba *Mada* către nepóte:

«— Duceți-vĕ, fetelor, la móră, numaĭ să nu vĕ luațĭ furcile, că *se pune Sân-Todor*. Dacă vĕ luațĭ furcile, fug tóte ḑilele cele bune!

«Fetele n'aŭ ascultat-o, ci aŭ luat furcile cu ele şi, când aŭ ajuns la móră şi n'aŭ aflat pe nime în móră, aŭ intrat. Atuncĭ cea mare a început să tórcă, dar cea maĭ mică aşà-ĭ spuneà:

«— Lasă dodo! nu mi-țĭ tórce, că s'a pus *Sân-Todor!*

«Atuncĭ pămîntul s'a cutremurat, căcĭ *Caiĭ luĭ Sân-Todor* aŭ plecat, aŭ ajuns la móră şi aŭ bătut la uşă. Dar cea mică aşà a grăit:

«— Nu eşì, dodo, afară, că afară e *Taurul cel mare*, capul luĭ e chip de om, dar trupul luĭ e chip de cal. Când tu la el veĭ eşì, el pe tine te-a prăpădì! Aŭ nu auḑĭ tu cum bat caiĭ pămîntul cu copitele!

«Atuncĭ *Taurul* se ivì în feréstră, dar în chip de voinic frumos, cu ochiĭ luminoşĭ, şi aşà el grăià:

«— Vino, fată, la mine afară, că te fac stăpână peste o mare țéră!

«Şi ea pe cea mică nu o ascultà, ci la el că a eşit şi taurul pe ea a prăpădit-o.

«Şi taurul s'a ivit iar la feréstră şi către cea mijlocie a grăit:

«— Vino, fată, tu la mine, că te fac stăpână peste o lume, te port în papucĭ de aur, să fiĭ nevasta luĭ *Taur!*

«Atuncĭ cea maĭ mică aşà ḑiceà:

«— Nu te duce, sora mea, că pe cea mare a prăpădit-o, şi ea n'a maĭ venit îndĕrĕt!

«Fata cea mijlocie nu ascultà şì la el eşià, dar cea mică uşa iute închideà.

«Atuncĭ Taurul a venit iar la feréstră şi către cea mică aşà grăià:

«— Vino, fată, tu afară să te fac ḑîna ḑînelor şi stăpâna florilor!

«Dar ea aşà grăià:

«— Eŭ la tine n'oiŭ eşì, că stăpâna mea e Sânta *Maică Vinerea*, că eŭ la ea m'oiŭ rugà şi de tine mĕ va scăpà!

«Atuncĭ Taurul se mânià şi pămîntul cutremurà şi pe fat' o blăstĕmà. Zorile se revărsaŭ, şi cocoşiĭ îmĭ cântaŭ, şi *Caiĭ luĭ Sân-Todor* de loc plecaŭ, iar pe *Taur* l'aŭ luat şi în fundul iaduluĭ l'aŭ înfundat, că fata tînĕră a fost dată în paza Sânteĭ Maice Vinere.» (1)

O altă poveste, tot din *Banat*, care asemenea ne spune cum se rĕsbună *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* asupra fetelor ce torc în decursul ḑilelor lor, sună precum urméză:

«Se ḑice că nouĕ fete marĭ dintr'un sat s'aŭ dus Miercurĭ séra, când credeaŭ ele c'aŭ eşit *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*, la o móră din apropiere, ca să tórcă acolo de şeḑĕtóre.

«Ajungênd la móră, începură a tórce, a povestì şi a glumì una despre una şi alta despre alta.

«Iată însă că pe la mieḑul nopţiĭ se trezesc cu *nouĕ feciorĭ frumoşĭ*, dar marĭ în dinţĭ, despre carĭ pe unde vor fi intrat nicĭ una din ele nu scià.

«Fata cea maĭ mică, fiind-că erà şi maĭ curată, a vĕḑut că feciorii ce aŭ intrat la dînsele n'aŭ numaĭ cât dinţĭ marĭ, ci şi coḑĭ între picióre.

«Vĕḑênd fata coḑile s'a speriat, dar n'a spus nicĭ un cuvînt, pentru că Dumneḑeŭ i-a dat un gând bun să ḑică către feciorĭ şi către cele-lalte fete, că ea se duce acasă după un fus gol pentru tors, dar vine iar îndĕrĕt cât maĭ de grabă.

«Şi cum spuse ea cuvintele acestea, eşì de grabă pe uşă afară şi se pornì spre casă.

«Ajungênd acasă, începù a povestì mameĭ sale tóte cele ce le-a vĕḑut la móră.

«Mama sa, cum auḑì cele ce i le-a povestit fata, nu se socotì mult, ci începù a întórce tóte vasele — şi uneltele — din casă cu gura în jos.

«Vĕḑênd de la un timp feciorii că fata cea curată nu maĭ vine îndĕrĕt, după cum le-a ḑis, se mâniară, se prefăcură în caĭ şi

(1) Com. de d-l Dr. At. M. Marienescu.

călcară apoĭ pe tóte fetele cele ce aŭ rĕmas în móră cum trieră caiĭ în arie. După aceea le luară şi le aruncară pe roţile moriĭ, înşirându-le maţele pe fusul acesteia.

«După acésta plecară la fata cea curată, ca să o omóre şi pe aceea. Insă când ajunseră la casa acesteia, o aflară încuiată, iar când strigară să le dea drumul ca să intre înăuntru, nu li se rĕspunse nicĭ un cuvînt de om.

«Vĕḑênd caiĭ că *s'aŭ înşelat* de aŭ lăsat fata curată necălcată de eĭ, aŭ început a strigà căldarea, ca acésta să vină să le deschidă uşa.

«Dar căldarea le-a rĕspuns că nu póte venì, pentru că e întórsă cu gura în jos.

«Strigară apoĭ *şofeiul* şi altele, dar tóte le deteră rĕspunsul de maĭ sus.

«Un hârb de ólă însă, pe care mama feteĭ de grabă nu-l luase în socotinţă, începù a troncănì prin casă şi a merge către uşă ca să o deschidă. Dar de géba, căcĭ tocmaĭ când erà aprópe de uşă, mama feteĭ îl vĕḑù şi . . . *zup* cu piciorul într'însul! .. de-l sfărmă micĭ bucăţele.

«Tocmaĭ acuma începură şi cocoşiĭ a cântà întâia óră.

«*Caiĭ luĭ Sân-Tóder*, auḑind că cocoşiĭ cântă, nu încercară maĭ mult a intrà în casă, ci plecară de la uşa feteĭ tot foräind şi nechezând. Şi aşà fata cea curată rĕmase sănătósă şi nevătĕmată.» (1)

A treia poveste, aşijderea din *Banat*, e acésta:

«S'aŭ dus odată douĕ fete la móră să macine. Móra erà plină de ómenĭ şi, până ce le-a venit rîndul fetelor la măcinat, se făcuse nópte d'a binele.

«In sfîrşit, când măcinase şi ele, rĕmaseră singure, şi haid să pornéscă împreună către casă. Dar iacă în pragul moriĭ doĭ ómenĭ se opresc şi se uită la ele. Eĭ cam semĕnaŭ la faţă cu doĭ feciorĭ din sat. Şi cum priviaŭ aşà la fete, se apropiară binişor de ele şi începù să intre în vorbă, ba despre una, ba despre alta, ca ómeniĭ la móră.

«Nu sciŭ cum se făcù, că una din fete se plecà odată, ca şi când ar ridicà cevà de jos şi atuncĭ vĕḑù sub cămaşa unuia din feciorĭ o códă de cal. El n'a băgat de sémă, pentru că tocmaĭ rîdeà; iar fata s'a uitat bine în faţa feciorului şi i-a zărit dinţiĭ luì laţĭ, ca şi dinţiĭ caluluĭ.

«Acum nu maĭ remâne nicĭ o îndoială, că feciorul erà unul din

(1) Com. de d-l Iosif Olariu, din Maidan.

Sâmtóderĭ, carĭ dacă vreaŭ se schimbă din caĭ în ómenĭ. Ce să facă fata?

«S'a prefăcut ea că maĭ are te mirĭ ce lucru pe afară şi a eşit din móră. Când s'a vĕḑut în largul eĭ, a alergat către casă tot într'un suflet, şi la móră n'a maĭ venit până a doua ḑi diminéţă.

«Iar pe fata cea-laltă *Sâmtóderiĭ* aŭ omorît-o nóptea şi măruntaele eĭ le-aŭ aruncat pe coperişul moriĭ.» (1)

In fine a patra şi cea din urmă poveste, asemenea din *Banat*, sună aşà:

«Intr'o séră din Postul Pascilor se adunaseră câte-va fete din sat la o şeḑĕtóre, şi torceaŭ, şi glumiaŭ, şi rîdeaŭ, sciţĭ ca la şeḑĕtorĭ.

«Când îşĭ petreceaŭ maĭ bine, numaĭ ce bate cine-va la uşă. Fetele strigară să intre.

«— Bună séră! — deteră nisce feciorĭ, pe carĭ fetele până acum pare că nu-ĭ maĭ vĕḑuseră.

«— Să ne primiţĭ şi pe noĭ! — ḑiseră tot eĭ.

«Incepură fecioriĭ să povestéscă şi să se jóce cu fetele, că unele maĭ ales eraŭ tare frumóse.

«Una dintre fete, maĭ ruşinósă de fire, şedeà pe scaun şi nu se jucà, ci se uità când şi când pe furiş la feciorĭ; de-odată i s'a părut că unul din eĭ are o códă de cal vîrîtă pe turécul cismeĭ. Şi s'a înspăimântat fata, şi-a adus aminte că erà serbătóre, *Sâmtóderiĭ*, şi a ḑis atuncĭ soră-si, care erà cu ea în şeḑĕtóre, să plece acasă că-ĭ târḑiŭ. Dar soru-sa nu se grăbià, că nu pricepeà.

«Fata acum a început să ḑică într'una:

«— Folomoc în foc! Guşă după uşă! Haĭ, soro, acasă! Folomoc în foc! Guşă după uşă! Haĭ, soro, acasă!

«Şi tot aşà, tot aşà, şi mereŭ aruncà în foc din caerul eĭ până ce abià de-a maĭ rĕmas cevà în furcă.

«Surorile eraŭ gata să plece acasă, cele-lalte fete se rugaŭ să maĭ stea, iar feciorii nu vreaŭ să le lase. Ele atuncĭ ḑiceaŭ:

«— Că iarăşĭ venim!

«— Că nu maĭ veniţĭ! — rĕspundeaŭ feciorii.

«— Ba, ḑeŭ, venim!

«— Apoĭ bine, noĭ vĕ lăsăm acasă! — ḑiseră feciorii cu vi-

---

(1) E. Hodoş, *D'ale Sâmtóderilor*, publ. în «*Tribuna poporuluĭ*», an· II, Arad 1898, No. 135.

clenie, dacă voĭ vĕ înodaţĭ capetele *brăcirilor* (1) unul de altul şi un capĕt al brăciriĭ îl ţinem noĭ, capĕtul cela-lalt îl ţineţĭ voĭ, până ce sosiţĭ acasă.

«— Vrem şi aşà ! — ḑise fata.

«Gândiaŭ adecă feciorii în capul lor să le pótă găsì urma, de cum-va fetele n'or maĭ întórce la şeḑĕtóre.

«Şi aŭ sosit cele douĕ surorĭ acasă, şi iute aŭ spus către mamă ce-ĭ şi cum.

«Iar mama, maĭ ispitită decât ele, când a prins veste de una ca asta, de grabă a încuiat uşile şi a poruncit fetelor să întórcă cu gura în jos tóte vasele câte le aveaŭ în casă.

«Pe urmă aŭ stins lumînarea şĭ s'aŭ culcat.

«Nu prea puteaŭ să adórmă nicĭ mama, nicĭ fetele, şi iacă aud prin curte lanţurile *Sâmtóderilor* zurăind. Şi vreaŭ eĭ să intre în casă şi bat la uşă, dar nu puteaŭ intrà, că uşa erà încuiată.

«*Sâmtóderiĭ* strigă atuncĭ:

«— Vină, ólă, şi deschide !

«— Nu pot, că-s cu gura în jos! — rĕspunde óla.

«Şi aŭ strigat *Sâmtóderiĭ* la cele-lalte vase şi blide din casă; dar tóte rĕspundeaŭ pe rînd: nu pot, că-s cu gura în jos!

«Nu se lasă *Sâmtóderiĭ* cu una, cu douĕ, şi iarăşĭ bat la uşă şi strigă:

«— Tu, *ciobule*, de sub pat, haid şi deschide uşa!

«Iar ciobul, care nu erà cu gura în jos, a ascultat de sub pat şi a pornit hârcă-hârcă prin casă, şi erà acum pe acì să deschidă uşa, când mama fetelor a strigat către pila din grindă:

«— Sarĭ, pilă, din grindă şi sparge ciobul că-ĭ nemernic !

«Pila repede a sărit şi a spart ciobul fărîme . . .

«*Sâmtóderiĭ* n'aŭ putut intrà la casa celor douĕ surorĭ.

«Iar fetele cele-lalte, carĭ maĭ rĕmaseră în nóptea aceea la şeḑĕtóre, aŭ fost găsite a doua ḑi omorîte şi cu maţele înşirate pe gardurĭ.

«Aşà se rĕsbună *Sâmtóderiĭ!*» (2)

Cel maĭ bun şi maĭ potrivit mijloc însă spre a scăpà *nelegaţĭ* şi *nevătĕmaţĭ* de *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* e în tot casul serbarea ḑilelor lor.

Drept aceea atât bărbaţiĭ cât şi femeile de pretutindenea, însă maĭ cu sémă cele din *Banat*, serbéză prin nelucrare

(1) Cingătorilor, brînelor.

(2) E. Hodoş, *D'ale Sâmtóderilor*, publ. *ḑiar cit.*

tóte ḑilele cât duréză *Caiì luì Sân-Tóder*. Dar sĕrbătorile acestea nu se serbéză în tóte comunele române într'o formă şi într'o credinţă, ci unele Românce serbéză cu nelucrare numaĭ treĭ ḑile, şì şi acelea nu deplin, ci numaĭ de diminéţă până la améḑă, orĭ de după améḑă până séra, pe când unele le serbéză de Marţĭ diminéţa din prima sĕptĕmână, şi către acestea şi pe ceĭ *Şchiopĭ* de Miercurĭ din a doua sĕptĕmână din Păresimĭ. (1)

Un alt mijloc în contra legăriĭ şi vătĕmăriĭ din partea *Cailor luĭ Sân-Tóder* e următorul :

In preséra puneriĭ *Cailor luĭ Sân-Tóder*, şi anume înainte de a înserà, daŭ Româncele câte 1—2 pumnĭ de cucuruz în *scirea cailor*, ca să le păzéscă pe ele şi familia lor nevătĕmate.

Acéstă cinste, dată pentru *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*, se presupune maĭ bine primită dacă se duce din casă la un om ce are caĭ. (2)

In alte părţĭ din *Banat*, nu numaĭ Lunĭ, când apune sórele, ci în decursul întregeĭ sĕptĕmânĭ, muerile duc şi dăruesc caiĭ de prin sat cu cucuruz, ovĕs şi fîn, ḑicênd ca să fie cinstiţĭ, *zobiţi*, ceea ce însémnă că puterea supranaturală atribuită semenilor lor să nu execute în mod mânios, adecă să nu se *năpăstuéscă* asupra cuĭ-va să-l chilăvéscă, să-l betegéscă, orĭ să-ĭ facă alt rĕŭ, ci să tréca lin şi cinstiţĭ. (3)

In fine, tot în *Banat*, este datină ca femeile să ducă în ḑiua de *Sânt-Tóderul mare* cailor de la vecinĭ *zob*, adecă cucuruz, ovĕs şi sare, ca nu cum-va, venind *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* în rĕstimpul celor şépte ḑile, în carĭ stăpânesc eĭ, să facă rĕŭ ómenilor casnicĭ, precum şi vitelor şi *hórelor* aparţinĕtóre caseĭ, cu care ocasiune ḑic:

— «Daŭ cailor, ca să fie zobiţĭ, cinstiţĭ şi săraţĭ.» (4)

(1) Com. de d-l Ios Olariu.

(2) Idem.

(3) Com. de d-l Aurel Iana.

(4) Aur. Iana, *Din credinţele pop. rom. din Maidan de lângă Oraviţa*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, p. 6.

III.

SPĔLAREA CAPULUĬ.

Atât bărbaţiĭ cât şi femeile, însă maĭ cu sémă copilele şi fetele cele marĭ din cele maĭ multe părţĭ ale *Bucovineĭ*, îndătinéză de a se sculà în fie-care an în ḑiua de *Sân-Tóder* des-diminéţă până a nu rĕsărì sórele, şi anume înainte de a-şĭ scóte *Sàn-Tóder* caiĭ sĕĭ la păşune, precum şi înainte de a da ómeniĭ cailor de mâncare, şi, după ce s'aŭ sculat, a se spĕlà şi a se la pe cap, anume *ca să nu li se pască pĕrul peste an*, ci să créscă iute şi să fie cât se póte de lung şi de frumos (1), creḑênd că, lându-se în diminéţa aceteĭ ḑile:

Cresc coḑile fetelor
Ca coḑile epelor,

Şi:

Pletele flăcăilor
Ca cómele cailor. (2)

Cine nu se scólă şi nu se lă în acéstă ḑi des-diminéţă până a nu rĕsărì sórele, cine se scólă abià după ce şi-a

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă : «Fetele se laŭ des-diminéţă în ḑiua de *Sân-Tóder*, încă până ce nu mănâncă caiĭ, ca *să nu le pască Caiĭ luĭ Sân-Tóder pĕrul*, ci să le créscă frumos» ; — a celor din Stroescĭ, com. de George Bârtoiŭ, stud. gimn.: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se scólă fetele des-diminéţă, până ce nu a tuns nimenĭ coḑile la caĭ şi viţeiĭ în frunte, şi se spală, căcĭ dacă se spală înainte de tăierea coḑilor şi a córnelor, le cresce pĕrul, iar dacă se spală după aceea, apoĭ le pică pĕrul» ; — a celor din Ilişescĭ : «In ḑiua de *Sân-Tóder* se scólă fetele des-diminéţă până a nu necheză calul ca să le trezéscă, ci ele să-l trezéscă pe dînsul, şi se laŭ cu stroh de la caĭ, ca să le créscă pĕrul»;—a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc şi com. de Pavel Scripcariŭ : «Fetele se scólă de cu nópte, până nu mănâncă caiĭ, şi se laŭ (se spală pe cap), ca *să nu li se pască pĕrul*» ; — şi a celor din Cupca, com. de Them. Prelicĭ, stud. gimn. : «In zorul ḑileĭ de *Sân-Tóder* scólă maicele pe fiicele lor, spre a le spĕlà pe cap....»

(2) Cred. Rom. din Calafindescĭ, sat în distr. Siretuluì, dict. de M. Molociŭ ; — a celor din Straja, com. de I. Dan: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se laŭ femeile şi fetele în zorĭ de ḑi, până nu rĕsare sórele, ca să le créscă pĕrul ca coḑile epelor» ; — din Şerbăuţĭ, sat în distr. Siretuluĭ,

scos *Sân-Tóder* caiĭ sĕĭ la păşune saŭ după ce aŭ dat ómeniĭ cailor de mâncare, aceluia, se crede şi se ḑice, că i se pasce (1) pĕrul peste tot anul(2), saŭ că, apucându-l ḑiua nelăut, *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* ar venì şi i-ar pasce saŭ róde pĕrul (3), saŭ că *SânT-óder* ar împedecà copitele cailor sĕĭ

com. de d-şóra Marghiolița Cernescu: «In diminéța luĭ *Sân-Tóder* se scólă fetele până ce nu rĕsare sórele şi se laŭ până nu încep a *rugumà* vitele, anume ca să nu se rugume pĕrul, adecă să nu se scurteze, să nu pice, ci să le crescă.»

(1) Se mănâncă, pică.

(2) Cred. Rom. din Volovĕț, com. de Ilie Buliga: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se laŭ fetele des-diminéță înainte de a scóte *Sân-Tóder* caiĭ la păşune, căcĭ se ḑice că dacă îşĭ scóte *Sân-Tóder* caiĭ maĭ înainte de a se spĕlà ele, atuncĭ li se pasce pĕrul peste tot anul»; — a celor din Securicenĭ, com. de G. Guşet: «Fetele se laŭ în ḑiua de *Sân-Tóder* tare diminéță şi anume înainte de a se da mâncare la caĭ, cu scop ca să le crescă pĕrul până la brîŭ. Dacă se laŭ însă după darea mâncăriĭ la caĭ, atuncĭ li se pasce pĕrul»; — a celor din Tereblecea, dict. de Natalia Nimigean, com. de P. Nimigean, stud. gimn.: «Fetele se laŭ în ḑiua de *Sân-Tóder* diminéță înainte de ce se dă mâncare la vite, pentru ca să nu le pice pĕrul, căcĭ dacă mănâncă vitele înainte de ce se laŭ, atuncĭ li se mănâncă (pică) şi pĕrul.»

(3) Cred. Rom. din Udescĭ, com. de Darie Cosmiuc: «Fetele în acéstă ḑi se laŭ înainte de rĕsăritul sóreluĭ şi înainte de ce mănâncă caiĭ, ca să nu le pască caiĭ pĕrul»; — a celor din Ilişescĭ, com. de V. Botezat: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se scólă toțĭ diminéță până a nu se face ḑiuă şi se laŭ şi-şĭ reteză pĕrul, ca să crescă, căcĭ dacă-ĭ apucă ḑiua nelăuțĭ, ḑic că le pasc pĕrul caiĭ luĭ *Sân-Tóder*»; — a celor din Mitocul Dragomirneĭ, com. de Stef. Hostiuc: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se scólă fetele diminéță şi aduc stroh de fîn şi se laŭ înainte de ce daŭ ómeniĭ fîn la caĭ, că dacă vor da ómeniĭ înainte de ce se vor la fetele, atuncĭ le vor mâncà caiĭ coḑile»; — tot de acolo, dict. de Maria Romaş şi com. de Alex. Romaş: «In ḑiua de *Sân-Tóder* ieaŭ fetele stroh de fîn şi-l fierb şi apoĭ se spală şi se laŭ cu dînsul, însă tare diminéță, înainte de a se da la caĭ de mâncare, şi dacă nu se face acésta, atuncĭ *Caiĭ luĭ SânT-óder* rod pĕrul fetelor»; — a celor din Pătrăuț, com. de Sim. Holca: Dacă nu se laŭ fetele în ḑiua de *Sân-Tóder*, se ḑice că *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* le-ar róde coḑile»; — a celor din Lucăcescĭ, com. de Iac. Paicu: «Fetele se scólă în ḑiua de *Sân-Tóder* des-diminéță şi se laŭ înainte de a rĕsărì sórele, pentru ca nu cum-va să le pască pĕrul *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*»; — a celor din Pârtescii-de-sus, com. de G. Baranaiŭ: «Eĭ se laŭ (bărbațiĭ şi femeile) de diminéță, pentru că se tem să nu le pască *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* pĕrul, căcĭ dacă se va sculà *Sân-Tóder* maĭ de grabă decât dînşiĭ şi-şĭ va adăpà caiĭ, atuncĭ caiĭ luĭ vor pasce tot pĕrul»;—a celor din Liuḑĭ,

în gâţele fetelor şi le-ar încurcà pěrul, şi din causa acésta apoĭ pěrul n'ar cresce (1), ci tot anul ar avé numaĭ nisce ciupĭ sburliţĭ pe cap. (2)

Lăutórea, în care obicĭnuesc a se la în acéstă ḑi, nu o fac ca de altă dată în decursul anuluĭ din apă şi cenuşă, din causă că Sâmbăta acésta, după cum am amintit şi maĭ sus, e tot odată şi *Sâmbăta morţilor*, şi lându-se cu lăutóre, respective cu leşie de acésta, morţiĭ s'ar adăpà cu dînsa (3), ci o fac de regulă din diferite buruene şi florĭ mirositóre (4), şi anume: din *stroh*, adecă sfărămăturĭ de fîn (5), *busuioc*,

---

sat în distr. Suceveĭ, dict. de Maria Stefanescul, com. de Dim. Bondariŭ, stud. gimn: «In ḑiua acésta (de *Sân-Tóder*) cred că trebue să se scóle des-diminéţă până ce nu apucă a mâncà caiĭ, fiind-că cum se scólă maĭ târḑiŭ, caiĭ le mănâncă pěrul»; — tot de acolo, com. de Em. Těutul, stud. gimn.: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se scólă fetele fórte de diminéţă până a nu se sculà caiĭ şi a mâncà, iar după ce s'aŭ sculat se spală pe cap cu apă în care aŭ fost ferte strohurile de la caĭ. Nefăcênd acésta, cred ele că *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* le-ar pasce pěrul.»

(1) Cred. Rom. din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Palaghia Onciul şi com. de George Palamarciuc: «Fetele se scólă în ḑiua de *Sân-Tóder* în zorĭ de ḑi ca să se lae, căcĭ dacă se vor sculà târḑiŭ, apoĭ cred ele că *Sân-Tóder* împedecă copitele cailor în gâţele lor şi le încurcă pěrul şi nu cresce»; — a celor din Stupca, dict de Maria a luĭ Costan Botuşan: «Fetele se laŭ diminéţă, ca să nu apuce a rânchează *Calul luĭ Sân-Tóder*. că apoĭ nu le cresce pěrul»; — a celor din Calafindescĭ, dict. de M. Molociŭ: «In ḑiua de *Sân-Tóder* des-diminéţă, până ce nu rěsare sórele şi până a nu se sculà caiĭ, se scólă Româncele, însă maĭ cu sémă fetele, şi se laŭ cu *borş*, creḑênd că dacă se laŭ aşà de diminéţă, le cresce pěrul cât coḑile epelor. Iar dacă se scólă în urma cailor, nu e bine, căcĭ atuncĭ caiĭ le pasc pěrul şi nu cresce.»

(2) Cred. Rom. din Udescĭ, com. de G. Rotariŭ: «Fetele aŭ obiceiŭ în diminéţa *Sântuluĭ Tóder*, înainte de rěsăritul sóreluĭ, de a se la şi peptenà, creḑênd că dacă nu s'ar la şi peptenà, atuncĭ le-ar mâncà caiĭ pěrul şi n'ar avé pěr, ci numaĭ nisce ciupĭ sburliţĭ tot anul.»

(3) Dat. Rom. din Calafindescĭ, dict. de M. Molociŭ: «Tot din causa acésta nu fac ele lăutóre (leşie) şi în Sâmbetele următóre din Postul mare, pentru că şi acestea încă sunt *Sâmbetele morţilor*, şi cine ar face-o ar comite un fórte mare păcat.»

(4) Din Lucăcescĭ, com. de Iac. Paicu: «Fetele se scólă des-diminéţă şi se spală bine şi se laŭ cu diferite buruene şi maĭ ales buruene amirositóre, pe carĭ le strîng peste întreg anul anume pentru acéstă ḑi.»

(5) Dat. Rom. din Balacéna, com. de Modest Buliga: «In ḑiua de *Sân-Tóder* diminéţă fetele se scólă în zorĭ de ḑi şi merg în şurĭ şi strîng

lat. Ocynum Basilicum L., *mintă*, lat. Mentha piperita L., *cimbrişor*, lat. Thymus serpyllum L, *tóie*, lat. Aconitum Napellus, *calapĕr*, lat. Balsamita vulgaris (1), *căprusonic*, lat. Cirsium oleraceum Scop. (2), *smeurică*, lat. Reseda odorata L. (3), *fapnic* (4), *leuştén*, lat. Levisticum oficinale Koch (5) şi

stroh, adecă fîn de tot măruntel, şi-l pun în apă să férbă, şi după aceea se laŭ, ca să le crécă coḑile»; — a celor din Buninţĭ, com. de V. Strachină: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se scólă fetele des-diminéţă şi-şĭ fac lăutóre cu *stroh* de fîn rĕmas de la caĭ»; — a celor din Pătrăuţi, com. de Sim. Holca: «Fetele se duc in ḑiua de *Sân-Tóder* tare diminéţă în grajd şi aduc *ogrinjĭ* de la caĭ şi se laŭ cu dînşiĭ, ca să le crescă pĕrul ca coḑile la caĭ»; — a celor din Măzănăesci, com. de I. Butnariŭ: «Fetele aduc *stroh* de fîn de la cai şi se laŭ cu el, ca să le créscă pĕrul»;—a celor din Şcheia, com. de Sim. Pop, stud. gimn.: «In ḑiua de *Sân-Tóder*, înainte de rĕsăritul sóreluĭ şi până nu se dă la vite nutreţ, se ieà *strohul* din esle şi se fierbe, iar în apa aceea se laŭ fetele»; — a celor din Costâna, com. de V. Huţan: «Fetele se scólă fórte de diminéţă şi se duc în grajd, ieaŭ *strohurĭ* de la vite, şi anume de la caĭ, şi le pun în apă, le lasă să férbă, şi după aceea se spală şĭ se laŭ cu strohurile acelea, ca să le créscă pĕrul mare»; — a celor din Crasna, com. de Em. Iliuţ: «In diminéţa de *Sân-Tóder* se duc fetele la ieslele vitelor şi ieaŭ *stroh* şi se spală şi ḑic că apoĭ nu le-ar mâncà pĕrul *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*»;—a celor din Bosancĭ, com. de Trofin Crupă: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se laŭ fetele cu *stroh* de fîn, adecă cu ceea ce rĕmâne de la caĭ nemâncat, şi ḑic la acéstă ocasiune să le créscă pĕrul capuluĭ ca coḑile *Cailor luĭ Sân-Tóder*»; — a celor din Corlata, sat în distr. Gureĭ-Homoruluĭ, com. de G. Piersec, stud. gimn.: «Ómeniĭ şi femeile se scólă de nópte în spre ḑiua de *Sân-Tóder* şi pun o ólă cu apă la foc, şi în óla aceea pun fîn de acela care s'a sfărâmat când aŭ dat fîn la caĭ, saŭ la boĭ, oĭ şi altele. Apoĭ, lăsând óla să se încălḑéscă apa dintr'însa, o ieaŭ de pe foc şi se spală pe cap, pe mânĭ, pe grumaz, creḑênd că, dacă s'aŭ spălat cu apa de acésta, nu pot caiĭ să le ródă pĕrul în diminéţa luĭ *Sân-Tóder*, când vor merge să le dea de mâncare.»

(1) Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus, com. de G. Baranaiŭ: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se laŭ ómeniĭ de diminéţă, atât bărbaţiĭ cât şi femeile, şi anume pun în lăutóre maĭ multe felurĭ de buruene şi florĭ, precum: *busuioc, mintă, cimbrişor, tóie, calapĕr* ş. a.»

(2) Dat. Rom. din Udescĭ, com. de G. Rotariŭ: «In lăutóre pun fel de fel de buruene, precum: stroh de fîn, busuioc, *caprusnic* ş. a.»

(3) Dat. Rom. din Ilişescĭ, com. de V. Botezat: «Femeile se spală în ḑiua acésta cu busuioc şi smeurică şi spun cu ocasiunea acésta să fie drăgostóse la lume.»

(4) Dat. Rom. din Securicenĭ, com. de G. Guşet: «In lăutóre se pun stroh de fîn, florĭ, *fapnic* şi altele.»

(5) Dat. Rom. din Stroescĭ, com. de D. Gemeniuc: «Femeile şi cu deo-

hemeiŭ, lat. Humulus Lupulus L. (1), şi acésta nu numaĭ ca să le créscă pěrul, ci tot odată ca să fie tot-deauna înflorite şi îmbujorate (2), adecă drăgălaşe ca florile, să fie luate în joc şi jucate. (3)

Insă ele nu întrebuinţéză tóte buruenele câte s'aŭ amintit, ci unele întrebuinţéză un fel de buruene saŭ florĭ, iar altele alt fel, adecă fie-care ce póte maĭ de grabă şi maĭ lesne aflà.

Pe lângă buruenele şi florile amintite în şirele de maĭ sus, o sémă de fete maĭ pun în lăutóre încă şi monete de argint, anume ca să fie albe ca argintul (4), iar altele chiar şi *lapte de épă.* (5)

Femeile, şi cu deosebire fetele, carĭ îndătinéză a se la cu lăutóre de stroh, se scólă des-diminéţă până ce nu apucă a da ómeniĭ cailor de mâncare, se duc în grajd, în care se află caĭ, respective iepe, şi, apropiându-se de codile acestora, ḑic:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă codiţă fetelor
Cât coḑile iepelor! (6)

---

sebire fetele se laŭ în ḑiua de *Sân-Tóder* cu zémă de *leuştén* şi de *mintă.*»

(1) Dat. Rom. din Băiăşescĭ, com. de Oct. Seretén: «Fetele se scólă pe la mieḑul nopţiĭ şi se laŭ cu lăutóre de *hemeiŭ,* iar după ce s'aŭ lăut, aruncă lăutórea pe *popciile* gardurilor.»

(2) Dat. Rom. din Udescĭ, com. de Darie Cosmiuc: «In lăutórea acésta pun ele florĭ şi *stroh de fîn,* ca să fie tot-deauna înflorite şi îmbujorate ca florile, pentru ca să le créscă pěrul mare.»

(3) Cred. Rom. din Securicenĭ, com. de G. Guşet.

(4) Dat. Rom. din Buninţĭ, com. de V. Strachină: «Inainte de ce daŭ fîn cailor, se laŭ şi se spală, punênd încă şi monete de argint în lăutóre, ca să fie albe ca argintul»; — şi a celor din Liuḑĭ, dict. de Maria Stefanescul, com. de Dim. Bondariŭ: «Fetele fac asemenea ca şi femeile, se laŭ cu *troscot* (rĕmăşiţa fînuluĭ ce rĕmâne de la caĭ) şi se ating pe faţă cu puişorĭ de argint.»

(5) Dat. Rom. din Udescĭ, com. de D. Cosmiuc; — a celor din Tereblecea, dict, de Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariŭ: «Unele se spală şi cu lapte de épă, ca să le créscă pěrul frumos»

(6) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Casandra Hurjuiu, com. de V. Iliuţ, stud. gimn.

saŭ:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă fetelor
Codiţa iepelor! (1)

saŭ:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă-mĭ códa iepeĭ,
Că ţi-oiŭ da códa feteĭ! (2)

saŭ:

Códa 'n sus,
Códa 'n jos,
Códa feteĭ
Cât a iepeĭ! (3)

saŭ:

Tódere
Sân-Tódere!
Fă să créscă
Şi să se lungéscă
Cosiţa feteĭ
Cât códa iepeĭ! (4)

După acésta se duc la iesle, ieaŭ *stroh* dintr'însa cât socot ele că le va fi de ajuns, se întorc cu dînsul în casă, îl pun într'o ólă cu apă la foc ca să férbă, şi după ce a fiert de ajuns, se laŭ cu lăutóre de acésta. (5)

Fetele, aĭ căror părinţĭ n'aŭ caĭ, se duc la ieslea boilor şi dintr'acésta iaŭ *stroh*. (6)

Fetele, carĭ îndătinéză a se la cu lăutóre de *fapnic*, se scólă în ḑiua de *Sân-Tóder* diminéţă tare, se duc pe imaş şi, sosite acolo, caută *fapnic* şi *cimbrişor*. După aceea, întorcêndu-se acasă, ieaŭ *flóre de corn* şi, punêndu-o dimpreună

(1) Din Mihovenĭ, com. de Vesp. Corvin.
(2) Din Măzănăescĭ, com. de Vict. Moldovan.
(3) Din Bosancĭ, com. de Trofin Crupă.
(4) Com. de d-şóra Marghioliţa Cernescu din Şerbăuţ.
(5) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Casandra Hurjuiŭ şi com. de V. Iliuţ, — şi din Mihovenĭ, com. de Vesp. Corvin.
(6) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Cas. Hurjuiŭ şi com. de Vas. Iliuţ.

cu fapnicul şi cimbrişorul într'un vas, o lasă să férbă. Iar după ce a fiert de ajuns, ieaŭ lăutórea din vas şi, turnându-o într'o strachină, fac cruce asupra eĭ şi, descântându-o, ḑic:

Ca flórea de corn să fie
Scumpa nóstră veselie.
Cum stă *faptnica* pe punte,
Să staŭ şi eŭ aşà în frunte.
Dar şi acest cimbrişor
S'atragă voinicĭ cu dor,
Carĭ îĭ aştept după uşor!

După ce aŭ rostit cuvintele acestea, se laŭ pe cap, parte ca să le crescă pĕrul frumos şi parte ca să fie căutate şi iubite de feciorĭ. (1)

O-sémă de fete din contră se duc în séra spre *Sân-Tóder* şi caută *năvalnic*, lat. Scolopendrium officinale, şi *clăpusnic* (2), *frunze de nuc* şi *rădăcinĭ de urzică*, luându-şĭ de acasă pâne şi sare. După ce aŭ ajuns la starea loculuĭ, înainte de a luà plantele acestea, pun pânea şi sarea jos, însă nu tótă, şi bătênd mătaniĭ ḑic:

Eŭ te sorocesc
Cu pâne şi cu sare
Şi cu sfintele mătane,
Iar tu sorocesce-mĕ
Cu cinste şi dragoste
Şi cu curăţenie!

Acestea le ḑic fetele dacă voesc să întrebuinţeze plantele numite, şi maĭ ales *năvalnicul* şi *clăpusnicul*, spre a-şĭ spĕlà pĕrul ca să crescă frumos. Iar dacă voesc a vindecà atarĭ bube de pe faţă, atuncĭ ḑic:

Eŭ te sorocesc
Cu pâne şi cu sare
Şi cu sfintele mătane,
Iar tu sorocesce-mĕ
Cu léc
Şi véc,
Cu curăţenie
Şi cu sănătate!

Aducênd plantele acasă, le pun într'un loc anumit şi apoĭ se culcă, iar a doua ḑi des-diminéţă, cum se scólă, se duc

(1) Dat. Rom. din Reusenĭ, com. de V. Pop.
(2) Clăpusnic = crăpusnic.

şi aduc apă neîncepută, adecă din fântâna din care n'a luat în ḑiua aceea încă nimenĭ apă, şi pe care o duc ast-fel că nu vorbesc cu nimenĭ.

După ce aŭ adus apa neîncepută, pun în ea pânea şi sarea, pe care aŭ păstrat-o încă de cu séră, şi plantele culese, şi aşà o pun la foc ca să se încălḑéscă; iar după ce s'a încălḑit, se spală cu apă de aceea. (1)

Cele maĭ multe fete, când se spală şi se laŭ, se rógă luĭ *Sân-Tóder* ca acesta să le deà pĕr mare şi frumos, ḑicênd:

Tódere,
Sân-Tódere!
Créscă pĕrul fetelor
Ca coḑile iepelor! (2)

saŭ:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă cosiţă fetelor
Cât coḑile iepelor! (3)

saŭ:

Tódere,
Sân-Tódere!
Fă să créscă gâta feteĭ
Cât códa iepeĭ! (4)

După ce s'aŭ spĕlat, unele se péptĕnă în casă, iar altele es afară şi acì, peptĕnându-se, ḑic:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă cosiţe fetelor
Cât cómele iepelor! (5)

Saŭ, eşind afară şi aşteptând anume până ce vĕd vre-un cal şi apoĭ începênd a se peptĕnà, spun:

---

(1) Dat. fetelor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc şi com. de P. Scripcariŭ.

(2) Dat fetelor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Zenovia Rusu.

(3) Dat. fetelor din Vicovul-de-sus, com. de Const. Vasilovicĭ, stud. gimn.

(4) Dat. fetelor din Boroscăuţul-vechiŭ, dict. de Palaghia Onciul şi com. de G. Palamarciuc.

(5) Din Ĉupca, dict. de Casandra Ţuguiŭ şi com. de Them. Prelicĭ.

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă codiţă feteĭ
Cât códa iepeĭ,
Să fie pĕrul meŭ
In folosul luĭ Dumneḑeŭ! (1)

Fetele se laŭ de regulă singure.

Copilele însă se laŭ în genere de către mamele lor.

Decĭ, maĭ fie-care mamă, după ce şi-a lăut copila, respectiv copilele, şi începe a le peptĕnà, ḑice ca şi fetele cele marĭ:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă cosiţă fetelor
Cum e códa iepelor!

saŭ:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă cosiţă feteĭ
Cum e códa iepeĭ! (2)

Iar când le împletesce códa, le trage de pĕr, ḑicênd:

Códa feteĭ
Cât códa iepeĭ! (3)

saŭ:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă códă fetelor
Ca códa iepelor.
Feteĭ un diac,
Iar babeĭ un colac! (4)

După ce şi-aŭ împletit acuma cosiţele şi coḑile, le légă pe aceste din urmă cu pĕr de cal şi, trăgêndu-le în jos, anume ca să crescă lungĭ, rostesc cuvintele:

(1) Din Costâna, com. de N. Nahorneac.
(2) Din Cupca, com. de Them. Prelicĭ.
(3) Din Tereblecea, dict. de Natalia Nimigén şi com. de P. Nimigén.
(4) Din Şcheia, com. de Sim. Pop.

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă cosiță fetelor
Cât coḑile iepelor! (1)

In unele părțĭ, și maĭ ales din *Ungaria*, este datină ca, în locul mamelor, fetele singure, carĭ vreaŭ să aibă pěr lung, să-șĭ tragă la *Sân-Tóder* códele prin feréstră. Iar lucrul acesta se întîmplă ast-fel: una stă înăuntru, alta afară, și cea din afară trage códa celeĭ din năuntru. (2)

In alte părțĭ este iarășĭ datină că pruncii trag de pěrul fetelor pe feréstră, anume ca:

Să créscă códa fetelor
Cât códa iepelor. (3)

Orĭ-și-când în decursul anuluĭ, atât bărbațiĭ cât și femeile, după ce s'aŭ lăut, aŭ datină de a se unge pe cap cu unsóre saŭ cu unt și abià după aceea a se peptěnà. De astă dată însă nimenĭ nu se unge cu nimic pe cap, creḑênd că, dacă se va unge, îĭ va picà pěrul. (4)

După ce s'aŭ lăut și s'aŭ peptěnat, bărbațiĭ îșĭ rătéză pletele și taie pěr din frunte, iar femeile și maĭ ales fetele îșĭ rătéză puțin vîrful coḑilor și apoĭ, luând pěrul rătezat, îl duc și îl pun într'o bortă saŭ scorbură de *răchită*, ḑicênd:

Tódere,
Sân-Tódere!
Na-țĭ pěrul meŭ
Și dá-mĭ cóma caluluĭ těŭ! (5)

---

(1) Din Stroescĭ, com. de D. Gemeniuc: «Ómeniĭ cred că *Sân-Tóder* are nu numaĭ *caĭ*, ci și *iepe*, carĭ aŭ coḑĭ fórte lungĭ, și de aceea ḑic fetele, când se laŭ, ca să le dea pěr lung ca coḑile iepelor.»

(2) Kövari, *Credințe poporale din Farnaș*, publ. în «*Gazeta Transilvanieĭ*», an. LIX, Brașov 1896, No. 282, p. 6.

(3) Avram Igna, *Credințe poporale*, publ. în «*Familia*», an. XXXII, Oradea mare 1896, p. 201.

(4) Cred. Rom. din Pârtescii-de-jos, sat în distr. Gureĭ-Homoruluĭ, com. de Const. Àndronic, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Ilișescĭ: «Și ómeniĭ îșĭ rătéză pěrul ca să crésca maĭ frumos»; — a celor din Stupca, dict. de Maria a luĭ Costan Botușan: «Fetele se scólă când se face ḑiuă, strîng *stroh de fîn*, îșĭ fac lăutóre, se laŭ pe cap, îșĭ rătéză pěrul și-l pun în răchițĭ»; — tot de acolo, com. de Onufr. Căilén: «In ḑiua de *Sân-Tóder* strîng fetele di-

Acésta o fac anume ca să le créścă pěrul ca răchita de repede (1) şi să nu-ĭ dóră capul peste an. (2)

Tot atuncĭ scot ele şi lăutórea şi o tórnă în ieslea cailor (3) saŭ pe florĭ, şi maĭ ales pe un trandafir, asemenea cu scop ca să le créścă pěrul (4), saŭ şi pe proprelele unuĭ gard. Iar când o tórnă pe proprele ḑic:

Câte proprele-s la gard,
Atâţia peţitorĭ să-mĭ vie.
Cum ţine propréua gardul
Aşà să ţie
Şi cel ce mě va luà cu mine! (5)

Acestea sunt tóte datinele şi credinţele Românilor din *Bucovina* cu privire la *spĕlarea capuluĭ* în ḑiua de *Sân-Tóder* câte le-am putut adunà până acuma.

---

minéţă *stroh* de fîn, il fierb şi se laŭ apoĭ cu apă de aceea. După ce se laŭ, îşĭ taie coḑile la cap şi pěrul tăiat îl pun în răchiţĭ, creḑênd că, făcênd acésta, le-ar cresce pěrul capuluĭ.»

(1) Dat. Rom. din Buninţĭ, com. de V. Strachină: «După aceea se péptěnă şi-şĭ taie pěr din frunte şi din coḑĭ şi-l pun în o bortă de răchită, ca să le créścă pěrul ca răchita»; — a celor din Balacéna, com. de G. Jemna: «Fetele se laŭ în acéstă ḑi înainte de rĕsăritul sóreluĭ, îşĭ taie din pěr şi-l pun în răchită, ca să le créścă pěrul ca răchita»; — a celor din Liuḑĭ, com. de Em. Tĕutul: «Fetele, după ce s'aŭ gătit de spĕlat, taie cu fórfecele puţin pěr din cap şi-l pun într'o răchită, ḑicênd ca pěrul lor să créścă ca crengile răchiţiĭ de des şi iute»; — tot de acolo, dict. de Maria Stefanescul, com. de Dim. Bondariŭ: «După aceea ieaŭ fórfecele, îşĭ taie pěrul din frunte şi códă şi-l duc într'o răchită găunósă şi-l descântă, ca să créścă ca crengile răchiteĭ de iute.»

(2) Dat. Rom. din Corlata, com. de George Piersec: «De asemenea se tund şi ómeniĭ şi, dacă s'aŭ tuns, pun pěrul într'o răchită saŭ în alt pom, creḑênd că, făcênd acésta, cresce cu mult maĭ de grabă. Şi încă maĭ ḑic ómeniĭ că, dacă se tund saŭ se rătéză în ḑiua de *Sân-Tóder*, nu-ĭ dóre capul peste an. Şi de asemenea fac şi femeile.»

(3) Dat. Rom. din Costâna, com. de Nic. Nahorneac: «In ḑiua de *Sân-Tóder* es fetele din casă des-diminéţă şi ieaŭ stroh de la caĭ şi fac lăutóre dintr'însul şi se laŭ; iar după ce s'aŭ lăut, tórnă lăutórea în ieslele cailor.»

(4) Dat. Rom. din Crasna, com. de Ion Iliuţ: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se scólă fetele până ce nu rĕsare sórele, se duc şi ieaŭ stroh din ieslele vitelor şi-l pun într'o ólă şi fac lăutóre. După ce s'aŭ lăut, varsă lăutórea pe florĭ; făcênd acésta, cred că le va cresce pěrul.»

(5) Dat. Rom. din Ilişescĭ, com. de George Berinţan.

Insă datina acésta e usitată nu numaĭ la Româniĭ din Bucovina, ci şi la Româniĭ din cele-lalte ţĕrĭ locuite de dînşiĭ.

Aşà feciorii şi fetele de pe sub podgoria Araduluĭ din *Banat* îndătinéză de a merge în *Ajunul Sân-Tóderuluĭ* înainte de rĕsăritul sóreluĭ pe dél după un fel de rădĕcină numită *Érba vîntuluĭ*, lat. Agrostis stolonifera L., apoĭ după *Ederă*, lat. Hedera Helix L., şi *Popâlnic*, lat. Asarum europaeum L. Iar după ce aŭ ajuns la starea loculuĭ, le sapă cu un cuţit şi pun în locul lor pâne şi sare ca să aibă léc.

In ḑiua de *Sân-Tóder*, înaintea zorilor, se spală fie-care cu apă de pe *Ederă*, de pe *Popâlnic* şi de pe rădĕcină de *Érba vîntuluĭ*, în credinţă că peste an vor fi feriţĭ de vînturĭ precum şi de orĭ-ce soiŭ de bube.

Rădĕcina de *Érba vîntuluĭ* se păstréză şi, de este cineva bolnav peste an, se afumă cu ea. (1)

În alte părţĭ, tot din *Banat*, fetele se duc în nóptea de *Sân-Tóder*, la mieḑul nopţiĭ, în pădure, la locurile cunoscute unde cresce *Omanul*, lat. Inula Helemium L., ducênd cu sine pâne şi sare. Apropiându-se de locul cu *Oman*, îĭ dăruesc acestuia pânea şi sarea, punêndu-le la rădĕcina luĭ şi descântând ast-fel:

Oman mare,
Domn mare!
Eŭ îţĭ daŭ ţie pâne şi sare,
Iar tu dă-mĭ o códă de pĕr mare!

După acésta, săpând şi luând rădĕcinĭ de Oman, le aduc acasă, le fierb şi în crĕpat de ḑiuă îşĭ spală capul cu Omanul fiert; apoĭ, cu ochiĭ închişĭ, într'aceea căutând scurt la pămînt (spre a nu vedeà vre-un animal cu códa de pĕr scurt, mâţă), ast-fel îşĭ şterg capul şi despletite se duc în

---

(1) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul; — veḑĭ şi I. Maior, *Credinţe poporale din Mureş-Sâncraĭ*, publ. în «*Fóia pentru toţĭ*», an. II, Bucurescĭ 1898, p. 182: «In diminéţa de *Sân-Tóder* aduc fetele din pădure *Potilnic*, lat. Asarum europeum L., şi *Ederă*, şi se leşie cu apă, în care s'aŭ fiert acestea, înainte de resăritul sóreluĭ; căcĭ dacă nu, le rânchéză calul luĭ *Sân-Tóder*.»

grajd, unde trag calul (boul, vaca) de códă, poftindu-şĭ să le crescă şi lor asemenea de lungĭ códe. (1)

In alte părţĭ, aşijderea din *Banat*, se culege în ḑilele cât ţin *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*, şi maĭ cu sémă în cele ce premerg *Sân-Tóderuluĭ* celuĭ mare, *Oman*, *crĕngă de mĕr dulce*, *rug întîmpinat*, adecă care e prins cu ambele capete în pămînt, *flóre de fîn*, şi cu tóte acestea fierte la un loc şi făcută *leşie* dintr'însele fetele marĭ se spală pe cap.

In *tróca corită*, unde diminéţa aŭ de gând să se spele, pun sapa, furca de tors, acul de cusut, cu un cuvînt tóte lucrurile lor cu carĭ lucră peste an, în credinţă ca tóte acestea în decursul anuluĭ să se învîrtă uşor în mânile lor, adecă să fie *bărbate*.

După ce s'aŭ spĕlat, se duc cu ochiĭ închişĭ în grajd şi, prinḑênd pe un cal saŭ şi pe un boŭ de códă, ḑic:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă-mĭ chica capuluĭ
Cât códa caluluĭ!

Se feresc însă fórte de a se uità la códa unuĭ mâţ, câne orĭ uneĭ găinĭ, în credinţă că nu numaĭ că le pică pĕrul, dar capĕtă şi beteşug de cap. (2)

---

(1) Sim. Mangiuca, *De însemnătatea botaniceĭ romănescĭ*, publ. în «*Familia*», an. X, Budapesta 1874, p. 562.

(2) Com. de Aur. Iana, preot în Maidan, şi de d-l Ios. Olariu, învĕţ. în pensiune, tot de acolo: «Tot Sâmbătă în ḑiua de *Sân-Tóder* fete marĭ se spală pe cap — se laŭ — cu leşie preparată şi descântată cu *busuioc*, *omag*, *rug întîmpinat* etc., pentru ca să fie frumóse, vĕḑute şi sănătóse; iar în vasul din care se laŭ pe cap maĭ pun şi acul de cusut, furca de tors şi alte unelte cu carĭ lucră, sorocind ca să fie bărbate şi îndemnate la lucru peste tot anul. După ce s'aŭ lăut, cu ochiĭ închişĭ, ca să nu vaḑă mergênd vre-o găină saŭ atare animal cu códa scurtă, merg la grajdul cu vitele; acolo prind calul de códă şi ḑic:

«Tódere,
«Sân-Todere,
«Dĭ-mĭ chica capuluĭ
«Cât códa caluluĭ!

«In lipsă de cal se servesc şi de un boŭ.»

Fetele marĭ, carĭ se laŭ cu fărmĕcăturile sus arătate, neavênd vitele recerute, merg în vecinătate, orĭ vre-unul din familie se îngrijesce până ce trece vre-o atare vită pe drum, ca să-şĭ pótă ele descântà cum doresc.

Iar după ce s'aŭ lăut şi aŭ rostit cuvintele citate, se întorc în casă, ieaŭ leşia rĕmasă şi, scoţêndu-o afară, o aruncă la un *oltoniu* sănătos. (1)

Fetele din comuna Maidan aŭ datină în ḑiua de *Sân-Todor* des-diminéţă încă la lumină a se spĕlà pe cap, punênd în apa cu care se spală mugurĭ de pom, în credinţă că, precum cresc din mugurĭ crengĭ marĭ, aşà să crésca şi pĕrul lor de mare. (2)

Maĭ departe, după credinţa Românilor bănăţenĭ, spĕlarea capuluĭ cu leşie de *Omag*, lat. Aconitum Napellus Cz., la *Sân-Tóder*, nu numaĭ că este bună, ci se crede că prin acéstă spĕlare pĕrul se conservă şi cresce maĭ bine şi maĭ mare.

In fine este datină în *Banat* că tot în acéstă ḑi îşĭ spală fetele capul cu apă fértă de *flóre de corn*, tot pentru crescerea pĕruluĭ. (3)

In *Munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ* fetele de la 14 anĭ în sus se spală în séra de *Sân-Tóder* pe cap cu leşie făcută din *propivnic* saŭ *părlangină* (4) şi *ederă;* iar după ce s'aŭ spĕlat, îşĭ desfac chica dinainte, care erà trasă peste frunte, şi, împreunându-o cu chica dindĕrĕt, se péptĕnă cu *cărare*, în semn că de acì înainte e *fată mare de măritat.*

Tot cu aceeaşĭ leşie şi în acelaşĭ timp se maĭ spală şi

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) Aurel Iana, *Din credinţele pop. rom.*, publ. în «*Luminătoriul*», an. X, Timişóra 1889, No. 25.

(3) Idem, *Din credinţele pop. rom. din Maidan de lângă Oraviţa*, publ. în «*Familia*», an. XXVI, Oradea mare 1890, p. 6. — Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883*: «Spĕlarea capuluĭ cu leşie de *Oman* (Érbă mare, lat. Inula Helenium) la *Sân-Tóderul cel mare*, pentru ca să se conserveze şi ca să crésca pĕrul. Pe alocurea se spală capul cu apă fértă *de flóre de corn.*»

(4) *Propivnic* saŭ *părlangină* e o érbă cu un miros minunat, pe care o pórtă nevestele şi fetele în sîn şi care miróse numaĭ primăvara, până începe cucul a cântà.

membriĭ familieĭ, ca *Sân-Tóderul* să-ĭ găséscă pe toţĭ *lăuţĭ*; iar mamele, spĕlând pe cap fetele, acestea trebue să rostéscă de treĭ orĭ următórele cuvinte:

Sân-Tódere,
Sân-Tódere!
Crescĭ cosiţa fetelor
Cât códele iepelor! (1)

Fetele din *Muntenia,* jud. Covurluiŭ, com. Bursucanĭ, se laŭ în ḑiua de *Sân-Tóder* cu *fîn,* ca să le créscă pĕrul, pronunţând cuvintele:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă cosiţele fetelor
Cât coḑile iepelor! (2)

In jud. Gorj din *Muntenia* încă de Vinerĭ diminéţa, fórte de nópte (pe nemâncate), maĭ din fie-care casă se duc prin luncĭ şi prin câmpiĭ ómenĭ, băeţĭ şi fete, să sape *Homan* (ḑis şi *Érbă mare*). A doua ḑi, Sâmbătă, adecă în ḑiua de *Sân-Tóder,* fórte de nópte (pe negură), tótă lumea, dar maĭ cu sémă fetele marĭ, se scólă, fac leşie, în care fierb *Homan,* cu care se laŭ apoĭ pe cap, şi după ce împletesc, pun la coḑĭ viţe de fuior de cânepă şi rădĕcină de *Homan,* pe care le pórtă tótă ḑiua.

După ce se împletesc, es afară, tot pe negură, şi ḑic din gură:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă-mĭ cosiţe capuluĭ
Ca pe códa caluluĭ!

Dacă băeţiĭ din apropiere voesc să le facă în necaz, când fetele pronunţă versurile de maĭ sus, ieaŭ câte-o *trócă* (tivdă) şi o bat în rĕspuns la ruga lor.

Negreşit că fetele atuncĭ se supĕră şi-ĭ blastĕmă, fiind-că cred că le cade pĕrul tot şi rĕmâne capul ca tróca pelgaţĭ.

(1) T. Frâncu şi G. Candrea, *Româniĭ din Munţiĭ apusenĭ* (Moţiĭ), Bucurescĭ 1888, p. 128.

(2) E. Patriciu, *Superstiţiĭ,* publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. III, Fălticenĭ 1895, p. 149.

Cânepa, ce o pun la códă, însemnéză, după ele, să le crésca pĕrul ca fuiorul de lung, iar *Érba mare* (Homanul), ce se fierbe în leşie, dic că aşà este obiceiul, fiind-că ajută să le crésca pĕrul frumos.

Póte că *Homanul* să aibă vre-o putere de a face să crésca pĕrul, saŭ pentru că este o plantă mirositóre, s'a întrebuinţat din vechime la spĕlat pe cap, dar numaĭ în acéstă ḑi; orĭ că, fiind o plantă care cresce înaltă până la 2 m., s'a întrebuinţat tot pentru naivitatea de a cresce pĕrul lung şi repede tot ca şi acea plantă.

Dar rădĕcina acesteĭ plante nu se întrebuinţéză numaĭ la spĕlatul pe cap în acéstă ḑi, ci şi la vite şi *orăteniĭ*. La vitele marĭ se dă cu porumb şi la *orăteniĭ* în făină muiată saŭ în tărîţe. Apoĭ parte din rădĕcinĭ se păstréză în casă peste tot anul şi se aprinde din când în când, ca să mirósă frumos şi să prigonéscă pe *Necurata* din casă, care nu resistă la mirosul de *Homan*. (1)

In alte părţĭ, asemenea din *Muntenia*, tot poporul mic şi mare se spală în ḑiua de *Sân-Tóder* pe cap şi trup cu apă în care se tócă rădĕcină de *Érbă mare* saŭ *Homan*, care se scóte atuncĭ din pămînt, în credinţă că, făcênd acésta, le cresce pĕrul capuluĭ ca códa *Cailor luĭ Sân-Tóder* şi că vor fi sănătoşĭ în decursul anuluĭ, iar în cas contrariŭ, adecă dacă nu se vor spĕlà ast-fel, că se încurcă *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* în pĕrul lor şi pe uniĭ chiar îĭ şi omóră.

Tot în acéstă ḑi şi spre acelaşĭ scop uniĭ dintre bărbaţĭ se tund şi se rad. (2)

---

(1) «*Românul literar*», Bucurescĭ 1891, No. 12.

(2) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, Bucurescĭ 1895, vol. I, p. 72: «La *Sân-Tóder*, care cade în prima Sâmbătă din Post, copiiĭ se tund, ómeniĭ marĭ se spală pe cap, caiĭ se taie la copite, fetele se laŭ cu stroh de la vite ca să le crésca pĕrul mare şi frumos». — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Râjleţu, jud. Olt; — com. Ilovĕţul, pl. Cerna, jud. Mehedinţĭ: «Femeile aŭ obiceiul în ḑiua de *Sân-Tóder* a culege un fel de rădĕcinĭ mirositóre «*Homan*»... se spală pe cap în acea ḑi şi aŭ credinţă că cresce pĕrul capuluĭ ca códa *Cailor luĭ Sân-Tóder*»;—com. Secu şi Ruptura, jud. Mehedinţĭ: «Sâmbăta de la începutul Postuluĭ Pasceluĭ se ţine, că cred că-ĭ omóră *Caiĭ lui Sân-Tóder*, dacă es afară nóptea şi nu se spală pe cap cu *Homan*»; — com. Lăunele-de-jos, jud. Argeş: «La *Sân-Tóder*, care se serbéză în Sâmbăta întâia din Postul

In unele părţĭ din *Moldova* fetele se scólă cu nóptea în cap şi, înainte de a resărì sórele, strîng *turiştĭ de fîn*, fac lăutóre şi, spĕlându-se pe cap, ḑic:

Tódere,
Sân-Tódere!
Ieà cosiţa fetelor,
Dă codiţa iepelor! (1)

saŭ:

Tódere,
Sân-Tódere!
Ieà codiţa fetelor,
Dă codiţa iepelor! (2)

saŭ:

Tódere,
Sân-Tódere!
Dă cosiţa iepelor,
Ca s'o pórte fetele,
Să créscă lungă ca aţa,
Móle ca mătasa,
Şi cosiţa fetelor
Dă s'o pórte iepele!

In alte părţĭ, tot din *Moldova*, ieaŭ *rută* cu apă şi, rĕcindu-se, se spală pe cap de câte-orĭ voesc, în credinţă nu numaĭ că le cresce pĕrul, dar că se vor mântuì de orĭ-ce rĕutate şi bólă de cap.

După ce s'aŭ lăut, fac o unsóre de *cójă de plop* cu unt de lemn, *cenuşă de nucĭ* şi de *alune*, o amestecă cu untură de urs, şi apoĭ cu unsóre de acésta se ung pe cap. Asemenea ieaŭ untură de găină, unt-de-lemn, miere de roiŭ, pe carĭ amestecându-le şi fierbêndu-le la un loc, se face unsóre, cu care ung apoĭ capul în 8 ḑile de-a rîndul.

In fine mamele, carĭ aŭ copiĭ micĭ, pun în acéstă ḑi în

---

mare, tot poporul se spală cu *Érbă mare*, căcĭ în cas contrariŭ se încurcă *Caiĭ luĭ Sân-Tóder* în pĕrul lor. Bărbaţiĭ se tund şi se rad.»

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 61. — G. S. Ionénu, *Mica colecţiune*, p. 54: «In ḑiua de *Sân-Tóder* (2 Martie) fetele marĭ se spală la cap cu *Érbă mare*, ḑicênd: «Sfinte Teodore! fă ca códele nóstre să créscă «ca cómele cailor». — M. Lupescu, *Superstiţiĭ*, publ. în «*Şeḑĕtórea*», an I, Fălticenĭ 1892, p. 128: «In ḑiua de *Sân-Tóder* fetele se laŭ cu *stroh* de la vite, ca să le créscă pĕrul mare şi frumos.»

(2) El. Sevastos, *Sĕrbătorile pop.*, publ. *ḑiar cit.*, p. 150.

scăldătóre petricele şi *florĭ de fîn* (stroh): ca să fie copiiĭ lor sănătoşĭ ca pétra şi drăgălaşĭ ca florile. (1)

IV.

TUNDEREA VITELOR.

Nu mult după *spĕlarea capuluĭ*, partea cea maĭ mare a Românilor din *Bucovina* îndătinéză de a tunde vitele cele cornute, şi maĭ cu sémă viţeiĭ, între córne, precum şi împrejurul acestora, şi a le rătezà vîrful coḑilor şi ale córnelor (2), iar pe caĭ, şi maĭ ales pe mânjĭ, a-ĭ *costrujì*, adecă a le tunde, respective a le rătezà tótă cóma şi códa, precum şi pĕrul cel lung din frunte şi de la picióre. (3)

Tunderea şi rătezarea acésta a pĕruluĭ se face cu scop ca acesta să crésca maĭ mare, maĭ frumos şi maĭ iute (4),

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 62. — Dim. S. Lupaşcu, *Medicina babelor*, Bucuresci 1890, p. 40.

(2) Dat. Rom. din Corlata, com. de G. Piersec: «După ce s'aŭ lăut, tund pe boĭ, vacĭ şi viţeĭ în frunte şi la córne, şi le rătéză códa»;—a celor din Balacéna, com. de G. Jemna: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se rătéză coḑile la vite»;—a celor din Siret, com. de d-l Or. Dlujanschi: «In acéstă ḑi se tund viţeiĭ între córne»; — a celor din Ilişescĭ: «In ḑiua de *Sân-Tóder* tund pĕrul de pe lângă córnele viţeilor, din frunte şi din códă, anume ca să le crésca córnele şi pĕrul şi să fie maĭ frumoşĭ.»

(3) Dat. Rom. din Corlata, com. de G. Piersec: «După ce s'aŭ lăut, tund caiĭ la frunte, la cómă, la picióre şi le rătéză códa»; — a celor din Şcheia, com. de Sim. Pop: «În ḑiua de *Sân-Tóder* se *costruşéză* mânjiĭ la cómă şi la códă, iar viţeiĭ se tund între córne»; — a celor din Stroescĭ, com. de G. Bărtoiŭ: «In ḑiua de *Sân-Tóder* rătéză ómeniĭ coḑile şi cómele cailor»;—a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariŭ: «In ḑiua de *Sân-Tóder* tund ómeniĭ vitele tinere cornute pe la córne, ca să le crésca córnele frumos, iar mânḑilor le tund cóma şi códa, ca să crésca acestea maĭ bine. De aceea se chémă viţeiĭ şi mânjiĭ, cât sunt tinerĭ, *costruşĭ.*»

(4) Dat. Rom. din Stroescĭ, com. de Gemeniuc: «Pe la *Sân-Tóder* bărbaţiĭ rătéză coḑile la vite, creḑênd că acestea cresc apoĭ maĭ iute»; — a celor din Udescĭ, com. de D. Cosmiuc: «La vite li se taie pĕrul de la vîrful coḑiĭ, ca să crésca maĭ bine»; — a celor din Stupca, dict. de Maria a luĭ Costan Botoşan: «Maĭ de mult rătéză boiĭ şi viţeiĭ în frunte, ca să le crésca pĕr frumos»;— a celor din Ilişescĭ, com. de d-l G. Forga-

iar rătezarea córnelor anume ca, devenind vre-un viţel saŭ viţică cu timpul împungĕtorĭ, să nu pótă aşà de lesne împunge şi străpunge pe cele-lalte vite şi maĭ ales pe ómenĭ.

După ce aŭ tuns acuma tóte vitele câte aŭ avut să le tundă, strîng tot pĕrul tuns şi-l pun saŭ sub *tăietorul lemnelor*, saŭ îl îngrópă într'un *moşinoiŭ de furnicĭ*, anume ca vitele să se îngraşe şi să fie iuţĭ ca furnicile (1) şi să aibă preţ bun la vîndare. (2)

Tunderea şi rătezarea pĕruluĭ însă e usitată nu numaĭ în *Bucovina*, ci şi în cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ, şi maĭ ales în *Moldova* (3), *Muntenia* (4), *Ungaria* (5), *Transilva-*

ciŭ, învĕţător: «Taie la vite pĕrul de pe frunte şi le rătéză codile, ca să créscă pĕrul codiĭ mult maĭ fumos»; — a celor din Tereblecea, dict. de Maranda Strugariŭ: «De *Sân-Tóder* se taie la vite pĕrul dintre córne, şi la caĭ se rătéză códa şi cóma, ca să le créscă maĭ mare şi maĭ frumos.»

(1) Dat. şi cred. Rom. din Ilişescĭ, com. de d-l Forgaciŭ: «Taie la vite pĕrul de pe frunte şi le rătéză codile, punênd pĕrul acela sub *tăietorul de lemne*, saŭ îngropându-l într'un *moşinoiŭ*, credênd că vitele se fac maĭ grase»; — a celor din Măzănăescĭ, com. de I. Butnariŭ: «Ómeniĭ tund viţeiĭ pe la córne şi le pun pĕrul în *muşinóie*, ca să se îngraşe»; — a celor din Pătrăuţul de lângă Sucéva, com. de Sim. Holca: «Ómeniĭ în diua de *Sân-Tóder* tund de la vitele cornute pĕrul de la córne şi-l pun în *muşinóie* de furnicĭ, ca să fie vitele iuţĭ ca furnicile şi să se îngraşe.»

(2) Dat. şi cred. Rom. din Putna, com. de Nic. Goraş: «La *Sân-Tóder* rătéză córnele la viţeĭ, tot pĕrul împrejurul córnelor şi taie pĕrul din vîrful codiĭ, anume ca să créscă maĭ frumos şi să aibă preţ la vîndare.»

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Basaraba, jud. Sucéva: «In diua de *Sân-Tóder* tund codile la vite şi la caĭ cóma şi códa pentru a le cresce maĭ frumóse.» — Idem, com. Valea-Glodoluĭ, jud. Sucéva: «Este obiceiul ca în diua de *Sân-Tóder* să se tundă vitele între córne şi caiĭ la codĭ şi cóme». — Idem, com. Scorţaru-noŭ, pl. Vlădenĭ, jud. Brăila: «La *Sân-Tóder* se tund nótinĭ». — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 62: «In acéstă di se tund vitele în frunte; iar *strohul* (fînul scuturat din esle) se stringe şi se păstréză pentru scăldătorĭ». — M. Lupescu, *Superstiţiĭ*, publ. în «*Şedĕtórea*», an. I, Fălticenĭ 1892, p. 128: «In diua de *Sân-Tóder* se tund vitele în frunte, să se facă frumóse.»

(4) Gr. M. Jipescu, *Opincaru*, Bucurescĭ 1881, p. 77: «*Sân-Tóder*, când se tund ghitili între córne, la códă şi la copită, şi pĕru se pune bine, să nu se prăpădéscă ghita, or s'o mănânce lupu; oilor, să nu le fure din sare orĭ din lână, că nu le merge bine; vacilor, să nu le ieà din lapte, că le pïere ţiţa.»

(5) Kövari, *Credinţe pop. din Farnaş*, publ. în «*Gazeta Transilva-*

nia şi în *Banat*, cu acea deosebire numaĭ că în unele locurĭ din cele douĕ ţĕrĭ de pe urmă se efectuéză Sâmbătă înainte de Sĕptĕmâna albă, iar în altele în séra luĭ *Sân-Tóder*. (1)

«In ajunul *Sân-Tóderuluĭ* — scrie d-l T. Frâncu cu privire la Românĭ din munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ — este obiceiul de a tunde viţeiĭ în frunte şi cóma mânḑilor, ca să le mérgă bine în cursul anuluĭ. Prin tundere se maĭ crede că li s'ar întărì córnele, iar mânḑilor le-ar cresce cómele stufóse.» (2)

In fine în *Banat* maĭ e în séra spre *Sân-Tóder* încă şi acea datină ca să se dea sare descântată la vitele cu carĭ se lucră sub decursul *Sân-Tóderilor*, anume ca să nu le facă *Sân-Tóderiĭ* vre-un rĕŭ. (3)

In *Moldova* din contră este datină să se dea la vite sare descântată, ca să nu le facă *Sân-Tóder* vre-un rĕŭ, în cea dintâiŭ *Vinerĭ* după *Sân-Tóder*, precum şi în cea din urmă *Marţĭ* din luna luĭ *Martie*. (4)

V.

COLIVA LUI SÂN-TÓDER.

Româniĭ din cele maĭ multe părţĭ, atât din *Bucovina* cât şi din cele-lalte ţĕrĭ locuite de dînşiĭ, aŭ datină de a duce

---

nieĭ», an. LIX, No. 282, p. 6: «La *Sân-Tóder* vitele cornute maĭ tinerele şi maĭ mărunte trebue tunse în frunte între córne, să nu le umple peste vară *gadul*.»

(1) Sim. Mangiuca, *Calendarul pe an. 1882 şi 1883*: «Retezarea córnelor viţeilor, tunderea pĕruluĭ lor pe lângă córne şi tăierea pĕruluĭ din vîrful coḑilor, spre a cresce tóte acestea maĭ iute şi maĭ frumos. (Tóte acestea se fac pe alocurea în séra luĭ *Sân-Tóder*.)»

(2) *Op. cit.*, p. 128.

(3) Sim. Mangiuca, *Calend. cit.*

(4) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 63. — G. S. Ionénu, *op. cit.*, p. 54: «Vinerea după St. Teodor şi în cea din urmă Marţĭ din luna Martie să se dea la vite sare descântată, ca să nu le facă St. Teodor vre-un rĕŭ.»

în fie-care an în ḑiua de *Sân-Tóder* grîŭ fiert, numit *colivă*, la biserică. (1)

Datina acésta, după cum ne spune o legendă din Bucovina, datéză tocmaĭ de pe timpul luĭ *Sân-Tóder*. Iată şi legenda respectivă:

«Cică la începutul creştinismuluĭ erà un împĕrat păgân, care urà fórte tare pe creştinĭ şi nu odată îĭ chinuià şi-ĭ pedepsià fórte crâncen, cugetând că prin acésta îĭ va stîrpì de pe faţa pămîntuluĭ. De la o vreme însă, vĕḑênd că creştiniĭ din ḑi în ḑi tot maĭ tare se înmulţesc şi că el nu-ĭ póte de-ajuns pedepsì şi stîrpì, şi-a pus într'o ḑi în gând ca să-ĭ spurce pe toţĭ. Şi cum şi-a pus în gând, aşà a şi făcut. A poruncit ostaşilor sĕĭ pe la începutul Postuluĭ mare, când toţĭ creştiniĭ postiaŭ şi se curăţiaŭ de păcate, să facă maĭ multe cuptóre de pâne spurcată, adecă amestecată cu sânge, precum şi alte mâncărĭ şi bĕuturĭ asemenea spurcate. Iar după ce aŭ sfîrşit ostaşiĭ de copt pânea cea spurcată, a poruncit tuturor neguţitorilor de pâne să strîngă pânea lor şi să se vîndă numaĭ pâne împĕrătéscă, prea bine sciind că creştiniĭ, neavênd ce mâncà, vor fi nevoiţĭ să cumpere şi să mănânce pâne de a luĭ, şi mâncând se vor spurcà, şi atuncĭ se vor face păgânĭ ca şi dînsul!

«Şi într'adevĕr că, oprind el neguţitorilor să vîndă pâne şi alte mâncărĭ şi bĕuturĭ de sec şi curate, şi întinḑênd numaĭ marfă de a sa spre vînḑare, creştiniĭ fură de la o vreme nevoiţĭ să cumpĕre şi să mănânce pâne de cea spurcată de-a împĕratuluĭ.

«Insă Dumneḑeŭ, vĕḑênd acéstă apucătură neomenéscă a împĕratuluĭ, nu-ĭ venì nicĭ decum la socotélă, şi de aceea n'a lăsat pe creştinĭ ca să se spurce, ci se arătă într'o nópte unuĭ creştin, anume *Tóder*, în vis, şi-ĭ ḑise să mérgă până la Vlădica, să-ĭ

(1) Dat. Rom. din *Bucovina*, com. Costâna, distr. Suceveĭ, dict. de Ioan Cocârla, com. de Nic. Cocârlă, stud. gimn. — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Sasca, jud. Sucéva: «Grîŭ fiert, numit *colivă*, se duce la biserică maĭ cu sémă la *Sân-Tóder*, care se serbéză în Sâmbăta din sĕptĕmâna întâia a Postuluĭ mare.» — El. Sevastos, *Serbătorile pop.*, publ. în *ḑiar cit.*, p. 150: «*Sân-Tóder* cade tot-deauna în cea dintâiŭ Sâmbătă din Post, când se fierbe grîŭ şi se duce la biserică.» — Dat. Rom. din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariu: «In ḑiua de *Sân-Tóder* se duce *colivă* la biserică.»—Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883*: «Ducerea coliveĭ *Sân-Tóderilor* la biserică se întîmplă în unele părţĭ din Banat tot-deauna Vinerĭ după începerea Păresimilor.»

spue ca să pue să tragă clopotele, să se adune toţĭ creştiniĭ la un loc şi, după ce s'or adunà, să le ḑică ca să nu maĭ cumpere şi să mănânce pâne de-a împĕratuluĭ, că tótă e spurcată.

«*Tóder*, fiind un creştin fórte evlavios şi cu frica luĭ Dumneḑeŭ, cum s'a făcut ḑiuă, îndată s'a şi dus la Vlădica şi-ĭ spuse din fir în pĕr tóte ce avù să i le spue.

«Vlădica ascultă cu luare aminte până la sfîrşit tóte cele ce i le spuse *Tóder*, iar la urmă, după ce a sfîrşit, îl întrebă: cine este el, că pórtă grijă de turma luĭ Christos?

«*Tóder* îĭ rĕspunde, ḑicênd :

«— Eŭ sunt ales şi trimis de Dumneḑeŭ spre ajutorul creştinilor, să-ĭ feresc pe dînşiĭ şi pe Sfinţia Vóstră ca să nu vĕ spurcaţĭ şi necinstiţĭ, măncând pâne de-a împĕratuluĭ!

«— D'apoĭ bine, — ḑise Vlădica maĭ departe, — cu ce să hrănesc eŭ pe toţĭ creştiniĭ, şi maĭ ales pe nevoeşiĭ şi săraciĭ, carĭ numaĭ cu cumpĕratul se nutresc?

«— Cu ce? . . . cu pesce şi cu grîŭ fiert şi amestecat cu miere! — rĕspunse Tóder. — Dacă le veĭ da grîŭ fiert şi pesce, nu se vor spurcà şi nicĭ de fóme nu vor murì, şi atuncĭ mare le va fi mângăierea că i-aĭ ferit ca să nu-şĭ pângăréscă sufletul!

«Şi cum a spus *Sân-Tóder*, căcĭ creştinul acela erà *Sân-Tóder*, aşà a şi făcut Vlădica, şi creştiniĭ nu avură lipsă să cumpĕre şi maĭ departe pâne de-a împĕratuluĭ.

«Şi aşà şeḑură bucatele împĕrătescĭ o sĕptĕmână întrégă, fără ca să se uite cine-va la dînsele şi să le cumpere.

«Vĕḑênd ostaşiĭ de la o vreme că numaĭ de géba staŭ cu pânea de vînḑare, că nimenĭ nu vine s'o cumpere, aŭ mers la împĕratul şi i-aŭ spus că nimenĭ nu voesce să cumpĕre pâne de a luĭ.

«Împĕratul, auḑind acésta, s'a făcut foc şi pară de mânie, dar nu ḑise nimic, fără numaĭ atâta ca să maĭ stea încă o sĕptĕmână şi apoĭ va vedé ce-a face.

«Ostaşiĭ maĭ stătură o sĕptĕmână, dar tot de géba, căcĭ nu numaĭ că nu venià nimenĭ să cumpere, dar nicĭ chiar nu se uità la pâne.

«După ce a trecut acuma şi a doua sĕptĕmână şi a vĕḑut împĕratul că nimenĭ nu vine să ĭ cumpĕre pânea, fiind-că creştiniĭ se nutriaŭ cu *pesce* şi cu *grîŭ fiert*, a poruncit să încarce tótă pânea în harabale şi să o ducă să o arunce în apă, ca să o mănânce pesciĭ şi să se spurce aceştia.

«Ast-fel a spurcat el tot pescele.

«*Sân-Tóder*, vĕḑênd acésta, i-a făcut pe creştinĭ iarăşĭ luă-

torĭ de sémă ca să nu mănânce maĭ mult pesce, că acuma şi acesta e spurcat.

«Şi creştiniĭ, ascultându-l pe *Sân-Tóder*, s'aŭ hotărît să nu mănânce nicĭ pesce, ci numaĭ grîŭ fiert.

«De atuncĭ apoĭ şi până în ḑiua de astăḑĭ nu obicĭnuesc ómeniĭ a mâncà pesce în decursul Postuluĭ mare, afară de *Floriĭ* şi de *Bunavestire*, creḑênd că numaĭ în aceste două ḑile e bine de mâncat, iar în cele-lalte e spurcat.

«Şi tot de atuncĭ se trage şi obiceiul, că duc ómeniĭ în fie-care an în ḑiua de *Sân-Tóder* colivă, adecă grîŭ fiert şi îndulcit cu miere, la biserică.» (1)

Grîul, respective *coliva*, despre care ni-ĭ vorba, se pregătesce în cele maĭ multe părţĭ ast-fel: se piséză bine în piuă, se cerne, şi se pune apoĭ la foc să férbă. După ce a fiert de ajuns, se frămăntă puţin şi se pune şi puţină sare în el. Ast-fel pregătit se pune într'o strachină, se neteḑesce bine pe de-asupra, şi apoĭ se duce cu strachină cu tot la biserică. (2)

Unele femeĭ maĭ cunoscĕtóre şi maĭ pricepĕtóre în ale pregătiriĭ bucatelor, prin urmare şi a coliveĭ, după ce aŭ fiert grîul cum se cade şi după ce l'aŭ frămîntat de ajuns, îl amestică cu puţină miere, ca să fie maĭ dulce şi maĭ gustos la mâncare; iar după ce l'aŭ pus în strachină saŭ într'un talger şi l'aŭ neteḑit, îl împodobesc pe de-asupra cu mieḑ de nucă, pe care-l aşéză în formă de cruce. Şi aşà îl duc apoĭ la biserică. (3)

In cele maĭ multe parţĭ din *Bucovina* însă este datină de a duce în ḑiua de *Sân-Tóder* la biserică nu numaĭ grîŭ fiert, adecă *colivă*, ci şi *pomenirĭ* saŭ *sorocoustc*, adecă câte

(1) Din Costâna, dict. de Ioan Cocârla şi com. de N. Cocârla. — Veḑĭ şi E. Baican, *Obiceiurĭ la Românĭ*, Bucuresci 1884, p. 16: «In ḑiua de *Sân-Tóder*, care se prăznuesce în Sâmbăta întâia a Postuluĭ mare, fiecare gospodar face *colivă* (grîŭ fiert cu miere de fagurĭ şi mieḑ de nucă pisat), spre aducere aminte că *Sân-Tóder*, trăind între păgânĭ, a sfătuit pe creştiniĭ carĭ eraŭ cu el să nu mănânce nimic de la păgânĭ, că eraŭ tóte lucrurile de mâncare otrăvite şi necurate, şi, decĭ, pentru a nu suferì de fóme, să mănânce grîŭ fiert.»

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Sasca, jud. Sucéva.

(3) Dat. Rom. din maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ.

un păhărel de miere, de-asupra căruia se află un toiag de céră galbenă, în unele locurĭ însă o lumină mare albă, apoĭ un şipuşor de vin saŭ mied, orĭ mursă, şi un blid cu pâne saŭ vre-o câţĭ-va colăceĭ orĭ franzele.

Păhărelul cu miere şi toiagul de pe dînsul rĕmân în biserică până în *Joia mare*, iar blidul cu pânea şi şipuşorul cu vin, carĭ le ieà preotul liturghisitor dimpreună cu ceĭlalţĭ servitorĭ bisericescĭ, se aduc în fie-care Sâmbătă ce urméză.

Toiagul, respective lumina, se aprinde în fie-care Sâmbătă la sfîrşitul liturghieĭ, când se face pomenirea celor morţĭ, pentru carĭ s'aŭ şi adus. (1)

In unele părţĭ, din *Bucovina*, în loc de aşà numitele *pomenirĭ*, *sorocouste* saŭ *parastase*, despre carĭ am vorbit până acì, este datină de a se duce la biserică *ciur*, adecă un ciur saŭ sită în care se află puse maĭ multe *pomenĭ*. (2)

In alte părţĭ atât din *Bucovina* cât şi *Transilvania*, districtul Năsĕuduluĭ, *pomenirile* acestea se fac în decurs de şépte Sâmbete, începênd cu Sâmbăta din *Sĕptĕmâna albă*, adecă cu cea dinaintea Postuluĭ mare, şi ţinêndu-se în fie-care Sâmbătă următóre până înainte de *Floriĭ* saŭ *Dumineca Floriilor*. (3)

Tot cam aşà se duc saŭ se pórtă colivele, pomenile saŭ *parastasele* acestea şi în unele părţĭ din *Moldova* şi *Muntenia*. (4)

Romăncele din *Turcia europénă* fac în ajunul onomasti-

---

(1) S. Fl. Marian, *Inmormîntarea la Românĭ*, p. 378.

(2) Dat. Rom. din Frătăuţul vechiŭ, dict. de Zenovia Rusu.

(3) S. Fl. Marian, *Inmormîntarea la Românĭ*, p. 378. — Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 92: «In Sâmbetele Postuluĭ celuĭ mare se pórtă slujbele consângenilor maĭ de aprópe carĭ aŭ rĕposat în decursul anuluĭ expirat, începênd de la Postul mare. În Sâmbetele morţilor femeile nu ung cu lut în casă, ca să nu se ungă gurile morţilor cu lut. Şi aceĭ carĭ n'aŭ avut nicĭ un cas de mórte în anul trecut pomenesc pe toţĭ morţiĭ lor în acele Sâmbete.»

(4) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Sasca, jud. Sucéva: «In tóte Sâmbetele din Postul mare se duc la biserică *parastase*, adecă câte 2 saŭ 3 colăceĭ rotunḑĭ pentru fie-care mort, dacă se pórtă pentru doĭ saŭ treĭ morţĭ.» — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 63—64. — I. S. Negoescu, *Credinţe populare*, publ. în «*Gazeta Poporuluĭ*», an. IV, Timi-

ceĭ unuĭ cap de familie, prin urmare şi în ajunul luĭ *Sân-Tóder*, *pendertu*, adecă cincĭ litiĭ saŭ pânĭ (pendi arton), carĭ, împreună cu o sticluţă de vin şi cu o colivă, se trimit la biserică spre a fi binecuvîntate. Una din aceste litiĭ rĕmâne preotuluĭ, iar cele-lalte patru se fac bucăţele şi se împart în biserică şi acasă. Iar în ḑiua numeluĭ se maĭ binecuvintéză încă o litie şi încă o colivă acasă la acela a căruia e ḑiua numeluĭ. (1)

In fine, fórte mulţĭ Românĭ din *Bucovina* îndătinéză nu numaĭ de a duce colivă şi pomenirĭ la biserică, ci tot odată de a face şi *prasnice* acasă asemenea pentru aducerea aminte şi pomenirea celor rĕposaţĭ, şi maĭ cu sémă acelora carĭ s'aŭ chemat *Tóder* (2), precum şi ceĭ ce se chémă *Tóder* (3), şi a da la ocasiunea acésta celor sĕrmanĭ nu numaĭ mâncărĭ şi bĕuturĭ, ci şi alte obiecte de pomană. (4)

In fine e de observat încă şi aceea că toţĭ ceĭ ce se chémă *Tóder* îşĭ prăsnuesc onomastica, nu la ḑiua aniversară a vre-unuia din sfinţiĭ cu acest nume, ci în Sâmbăta luĭ *Sân-Tóder*, despre care ne-a fost până acì vorba. (5)

şóra 1888, No. 17, p. 5: «Asemenea, Păresimile, în tótă Sâmbăta se duc colivĭ la biserică de aşteptarea sufletelor până la *Joĭ marĭ*.»

(1) I. Neniţescu, *De la Româniĭ din Turcia europénă*, Bucurescĭ 1895, p. 527, nota 1.

(2) Dat. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «De la *Sân-Tóder* încep tóte prasnicele dumneḑeescĭ. Uniĭ ómenĭ fac în acéstă ḑi şi o lécă de prasnic»;—a celor din Volovĕţ, com de I. Buliga: «*Sân-Tóder* pică la popor tot-deauna în sĕptĕmâna cea dîntâiŭ a Postuluĭ mare, şi anume Sâmbătă, şi acuma fac eĭ cele maĭ multe prasnice»;—a celor din Liuḑĭ, dict. de Maria Stefanescul şi com. de Dim. Bondariŭ: «La *Sân-Tóder* se pornesc prasnicele»; — a celor din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Palaghia Onciul, com. de G. Palamarciuc: «În ḑiua de *Sân-Tóder* fac uniĭ prasnice, pomenind pe ceĭ rĕposaţĭ.»

(3) Dat. Rom. din Pătrăuţĭ, distr. Suceveĭ, com. de Sim. Holca: «Ómeniĭ carĭ se chémă *Tóder* fac în acéstă ḑi prăsnuire»; — a celor din Lucăcescĭ, com. de Iac. Paicu: «În ḑiua de *Sân-Tóder* fac prasnice aceia carĭ se chémă *Tóder*.»

(4) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiu, com. de Th. Prelicĭ: «În ḑiua de *Sân-Tóder* se dă sĕrmanilor de pomană.»

(5) G. Dem. Teodorescu, *Datine vechĭ*, publ. în «*Gazeta sătént*uluĭ», an. XV., R.-Sărat 1898, p. 176. — Sim. Mangiuca, *Calendar pe anul 1882 şi 1883*: «În multe comune (sate) numeróse familiĭ *sântuesc* pe *Sân-Toderĭ* de patronĭ aĭ caseĭ.»

VI.

ÎNCURAREA CAILOR.

Încurarea cailor, numită şi *Alergarea cailor*, este o datină, care se ţine de regulă în *Sâmbăta luĭ Tóder*, saŭ maĭ bine ḑis în ḑiua de *Sân-Tóder*, şi care e usitată maĭ cu sémă în *Muntenia*. (1)

Nu e însă acì vorba despre ḑilele onomastice ale celor vre-o şépte opt sfinţĭ Teodorĭ, carĭ se citesc în calendar, rĕspândite peste tóte lunile anuluĭ, ci despre întâia Sâmbătă ce urméză după *Lăsata seculuĭ* de Postul Pascilor; nu este cutare ḑi din lună, ci invariabil prima Sâmbătă din post, şi maĭ adese în luna care ne aduce primăvara, căcĭ *Martie din post nu lipsesce nicĭ odată.*

Fiind-că se lasă sec de două orĭ, odată de carne, altă dată de brânză, de aceea *Încurarea cailor* se practică după localităţĭ, când în Sâmbăta din *Sĕptĕmâna brânzeĭ*, când în Sâmbăta primeĭ sĕptĕmânĭ din post. Cea dintâiŭ prevaléză în unele localităţĭ pentru *Încurarea cailor*, cea de a doua pentru obiceiul domestic al *spĕlăriĭ capuluĭ* cu *Érbă mare*. (2)

In unele părţĭ, tot din *Muntenia*, *Încurarea cailor* e usitată în ḑiua martiruluĭ *Teodor Tiron* (17 Februarie) (3), iar

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Zănóga, pl. Câmpu-Romanaţĭ: «Flăcăiĭ pe-aicĭ aŭ obiceiul în ḑiua de *Sân-Tóder* de a *încurà caiĭ* în onórea luĭ *Sân-Tóder*, căcĭ el umblà călare când era pe pămînt.» — Idem, com. Dioscĭ: «*Sân-Tóder* a fost un bun călĕreţ. El a tăiat un şérpe mare, care mâncà lumea. De aceea băeţiĭ, în ḑiua luĭ, *se împlimbă pe caĭ*»; — Idem, com. Petru, jud. Teleorman: «Ómeniĭ în ḑiua de *Sân-Tóder încură caiĭ*, şi se ţine ca sĕrbătóre numaĭ pentru aceea»;—Idem, com. Scorţaru-noŭ, pl. Vlădenĭ, jud. Brăila: «La *Sân-Tóder* se cércà caiĭ, carĭ sunt sănătoşi, încălecând pe eĭ şi repeḑindu-ĭ câte o bucată de loc ca să fie sănătoşĭ peste an»; — com. de d-l Dr. C. Istrati: «In Muntenia şi maĭ ales în judeţul Romanaţĭ există încă şi acuma *Încurarea cailor* numită şi *Alergarea de caĭ*, în ḑiua de *Sân-Tóder* la începutul Postuluĭ mare.»

(2) G. Dem. Teedorescu, *Datine vechĭ*, publ. în «*Gazeta sătĕnuluĭ*» an. XV, R.-Sărat 1898, p. 174.

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian. com. Ciurariŭ, jud. Teleorman: «*Caiĭ luĭ Sân-Tóder* se serbéză la 17 Februarie, când se fac *alergărĭ cu caiĭ*, fără a sci ce însemnătate aŭ aceştĭ caĭ.»

în altele în ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Mucenicĭ* (9 Martie). (1)

In unele părţĭ din *Transilvania*, precum bunăóră în Sâncel, lângă Blaj, precum şi în *Banat*, *Încurarea* saŭ *alergarea cailor* e usitată în Lunia primă din Postul mare. (2)

Încurarea cailor, după cum resultă din cele înşirate maĭ sus, cade în rĕstimpul celor nouĕ ḑile cât durézĕ *Caiĭ luĭ Sân-Tóder*. (3)

Totuşĭ ḑiua cea maĭ usitată pentru *Încurarea cailor* e ḑiua de *Sân-Tóder*, care, după cum am vĕḑut în cap. I., cade tot-deauna în Sâmbăta cea dintâia a Postuluĭ mare, când cade şi *Tóderul-cel-mare.*

In acéstă ḑi toţĭ săteniĭ din localităţile amintite maĭ sus, şi maĭ ales ceĭ din jud. Romanaţĭ, carĭ aŭ caĭ, es cu dînşiĭ la un loc deschis şi acolo încep apoĭ a se întrece în fugă. Cine ajunge maĭ de grabă la ţintă, acela e cinstit şi sĕrbătorit de toţĭ, acela câştigă premiul, care constă maĭ ales în laudă.

Uniĭ se apucă chiar şi în rĕmăşag. Acésta însă atârnă de regulă de la voinţa şi starea celor ce se apucă în rĕmăşag. (4)

Încurarea cailor, care dă ansă poporuluĭ de la ţéră de a ţiné şi a grijì cât se póte de bine de caiĭ sĕĭ peste érnă, ca să fie cât se póte de sdravenĭ, voinicĭ, tarĭ şi tot odată cât se póte de sprintenĭ, şi ca să nu-l dea nicĭ când, la nicĭ o întîmplare, de ruşine, e o datină fórte veche, moştenită de la străbuniĭ noştri.

Dovadă despre acésta avem maĭ cu sémă maĭ multe colinde.

---

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Socetu, jud. Teleorman: «La *Mucenicĭ* es băeţiĭ pe caĭ şi fac *alergărĭ* prin comună. Fetele atuncĭ trebue să se spele pe cap des-diminéţă, căcĭ alt-fel, dacă caiĭ s'ar vedé alergând şi ele ar fi nepeptĕnate, li se încurcă pĕrul tótă vara.»

(2) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «Lunia primă din Postul Pascilor saŭ Postul mare *alérgă caiĭ şi mânḑiĭ*. Tot atuncĭ alérgă şi vitele pe uliţă, ca să fie iuţĭ peste an. Ba chiar şi viţeiĭ de un an îĭ prind la jug şi-ĭ alérgă pe uliţă.» — Sim. Mangiuca, *Calendarul pe an. 1883*: «Tot în acéstă Lunĭ (adecă cea dintâia din Postul mare) alérgă ómeniĭ cu caiĭ.»

(3) Com. de d-l E. Hodoş: «*Alergarea cailor* în Păresimĭ nu-ĭ alt cevà decât imitarea alergăriĭ *Sâm-Tóderilor* pe caĭ în Postul mare.»

(4) Com. de d-l Dr. C. Istrati.

Aşà într'o colindă din *Muntenia* găsim, pe lângă faptul nepotcovirii cailor, încă şi *încurarea* lor pe gerul cel cumplit al ernei şi pe căldura cea înnecătóre a verii.

Iată şi colinda respectivă:

La stîlpul din grajd
Stă murgul legat,
Legat şi 'nfrînat.
Mult nu stă legat,
Că pe el mi-l scóte
Şi frumos mi-l bate,
Frumuşel pe spate,
Şi pe el mi-l ţin
Patru aproḑeĭ,
Doĭ de dârlogeĭ,
Doĭ de dalbe scărĭ,
Iar al cincelea,
Ce stăpân i-erà,
Tînĕrul N.
Pe sapă mi-l bate
Şi mi-l neteḑesce,
Din gură-ĭ grăesce:
— Pascĭ, murgule, pascĭ,
Pascĭ să mi te îngraşĭ,
Că am să te vînd
În tîrg la Buzĕŭ
Pe chile de grăŭ,
Valurĭ de postav,
Nunta ca să-mĭ fac,
Óstea să-mĭ îmbrac!
Murgul, d'auḑiă,
Din gură-ĭ grăià:
— Drag stăpâne-al meŭ,
Dat de Dumneḑeŭ,
De ce să mĕ vinḑĭ?
Maĭ adu-ţĭ aminţĭ
C'an, la Bobotéză (1),
Când preoţĭ botéză,
Lumea creştinéză,
Io m'am întrecut
Cu cincĭ-ḑecĭ de caĭ,
Tot caĭ nemeşescĭ,
Tot misirĭ turcescĭ,
Tot caĭ potcovițĭ,
Bine închingiuițĭ,
Io nepotcovit
Şi nechingiuit;
La 'ntrécĕt te-aĭ luat
Pe ghéţă luciósă,
Sticlă lunecósă:
Eĭ s'aŭ resghinat,
Jos că mi-aŭ picat;
Io, nepotcovit,
Nainte-am eşit;
La toţĭ am plăcut,
Falǎ ţi-am făcut,
Şi ţie
Şi mie,
Ţie de vitéz,
Mie de cal bun!
Tînĕrul N.
La murgul privesce,
Din gură-ĭ grăesce:
— Pascĭ, murgule, pascĭ,
Pascĭ să mi te 'ngraşĭ,
Că eŭ nu te vînḑ,
Ci te ispitesc
Şi glume glumesc!
Murgu-ĭ rĕspundeà,
Din gură-ĭ ḑiceà:
— Stăpâne, stăpâne,
Drag stăpân al meŭ
Dat de Dumneḑeŭ,
Maĭ m'aĭ ispitit
La un mare zor

(1) Anacronism: Alergările cu caĭ se fac, după cum s'a arătat, la *Sân-Tóder*, iar nu la Bobotéză.

'N luna luĭ Coptor
Cu cincĭ-ḑecĭ de caĭ,
Cincĭ-ḑecĭ fără cincĭ,
Patru-ḑecĭ şi cincĭ,
Să trecem în not
Apa Măriĭ Negre.
Toţĭ s'aŭ înnecat,
La afund s'aŭ dat.
Ce sunt vinovat ?
Că eŭ te-am scăpat,
Când m'am pedicat
D'o pénă
De mrénă,
Şi m'am poticnit,
Caftan ţi-am stropit,
Caftan şi cioltar
Galbĕn busdugan:
Afar' d'am eşit
La mal pe uscat,
C'o nar' am suflat,
Tóte le-am svîntat;
C'o nară de foc,
Le-am svîntat pe loc,
C'o nară de vînt,
Le-am uscat curînd,
Şi, cum am putut,
Fală ţi-am făcut
Şi ţie
Şi mie:
Ţie de vitéz
Mie de cal bun! (1)

O altă colindă ne presintă încurarea eterogenă: rĕmăşagul caluluĭ cu şoimul de vînătóre. În sfada lor, amîndoĭ se laudă că unul va întrece pe altul la fugă. Voinicul le satisface dorinţa şi promite că va aduce la îndeplinire condiţiunile între eĭ stabilite, de a pedepsì cu asprime pe cel ce se va arătà codaciŭ:

Sâmbăta treceà
Şi ḑiua-mĭ sosià,
La câmp îĭ scoteà,
Şi mi-ĭ potrivià,
Şi drumul le da.
Murgul îşĭ luà
Drumul cu fuga,
De par'că sburà ;
Apoĭ se 'ntorceà,
Ca un cal cuminte,
C'un cés maĭ nainte.
Şoimul îşĭ luà
Cerul cu ducu
Şi pe vînt sburà ;
Insă rĕmâneà
Şi întârḑià
C'un cés maĭ târḑiŭ,
Tot prin crângurele,
După păserele,
Paserĭ gălbióre,
Paserĭ de pe mare.
Acas' de-mĭ venià,
Pe stîlp se lăsà
Cântând,
Ciripind,
Din gură grăind:
— Stăpâne, stăpâne,
Drag stăpâne-al meŭ
Dat de Dumneḑeŭ,
Vin' de mĕ sluţesce
Şi mĕ pedepsesce,
Că io am venit
C'un cés maĭ târḑiŭ!

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesiĭ pop. rom.*, Bucurescĭ 1885, p. 56.

Atuncĭ calul, emblema bunătăţiĭ generóse, mulţumit cu recompensa morală a victorieĭ, ca unul care pentru *fală*, iar nu pentru interes se luptase, intervine cu mărinimie şi-l rógă ast-fel:

— Stăpâne, stăpâne,
Drag stâpân al meŭ,
Dat de Dumneḑeŭ,
Şoimul nu-ţĭ sluţì,
Că ţi-o trebuì
Rar, la ḑile marĭ,
Ca a de Crăciun
Şi de Bobotéză.
La curte de-ĭ merge
Călare pe murgul,
Pe umerĭ cu şoimul,
Domnul te-o vedé,
Bine i-o păré
Şi ţi-o mulţămì
Şi te-o dăruì
C'un dar,
C'un cioltar,
C'un caftan de Domn,
Taie cap de om! (1)

In fine, o a treia colindă din *Banat*, care descrie nu numaĭ *alergarea cu caiĭ*, ci ne arată tot odată şi premiul ce-l va câştigà junele care va sosì maĭ întâiŭ la locul hotărît pentru alergare, sună precum urméză:

La livada, sub cetate,
Mire tinerel!
June mîndru, calu-şĭ bate,
Şi-l înfrînă, şi-l întórce,
Rótă mare ca să jóce.
— Aleleĭ! murguţul meŭ,
Dar' ce-ĭ aḑĭ pe capul tĕŭ?
Vreŭ să-mĭ jocĭ, şi tu nu jocĭ,
Staĭ ca délul, nu te 'ntorcĭ!
— Aleleĭ! stăpânul meŭ,
Bine sciĭ tu, că mi-ĭ rĕŭ,
M'aĭ mânat şi m'am stricat
Când cu mine aĭ săltat
Treĭ părae-alăturate
Şi treĭ zidurĭ de cetate,
Pentru fata frumuşóră,
Să o ieĭ de soţióră!
— Murgule, căluţul meŭ,
Ian arată pasul tĕŭ,
Lasă-te ca şi pe vînt,
Să n'ajungĭ nicĭ de pămînt,
Umbra ta să nu te 'ntrécă,
Tu să'ntrecĭ junimea 'ntrégă...
Nu mĕ face de ruşine,
Astăḑĭ aş jucà maĭ bine,
Sarĭ, te'ntórce cât maĭ poţĭ,
Ca să 'ntrecem noĭ pe toţĭ,
Cine 'n frunte-a alergà,
Fată mîndr'a căpĕtà,
Dacă ea ar fi a mea,
Eŭ în staul te-aş băgà
Şi ţi-aş da grîŭ vînturat
Şi vin roşu strecurat!
— De-ĭ aşà pe cum grăescĭ,
Mână-mĕ 'n cotro voescĭ!
Murgul şoim se prefăceà,
Pe toţĭ juniĭ întreceà,
Alergà ca şi pe vînt,
Ajungeà după cuvînt,
Şi uşor se întindeà,

(1) G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 63.

Nicĭ de érbă atingeà!
Mirele ca 'n sbor se duce
Pe fătuţă s'o apuce,
Şi de ea s'apropià
Şi de mână o ţineà, —
Şi pe junĭ eĭ îĭ vedeà
Norĭ din pulber prefăcênd
Şi acasă re'ntorcênd,
Fat' atuncea cuvîntà:

— Mâna mea acu-ĭ a ta,
Că aĭ cal de poţĭ grăbì,
Când duşmaniĭ vor buì,
Ca să-mĭ rumpă florile
Să 'ntunece zorile,
Ca cunune să nu fac,
Că ar vrea să nu-ţĭ maĭ plac,
La 'ntunerec să nu veḑĭ
Că ar vrea să mĕ şi perḑĭ! (1)

Datina *Încurăriĭ* — tot-deauna favorisată de câte-va împrejurărĭ, între carĭ agerimea cailor, încorcirea lor, apoĭ desimea răsbóielor, marea căutare ce aveaŭ în comerciŭ, ca bucurându-se de necontestată reputaţiune, — datina *Încurăriĭ* a străbătut vécurile până în suta XVIII, când, după *Dimitrie Cantemir* şi *Constantin Brâncovénu,* beiĭ fanarioţĭ, neputêndu-o desfiinţà, îĭ daŭ un fel de lustru.

În Bucurescĭ, Oborul a fost continuŭ un tîrg însemnat de caĭ. Aprópe de acel punct urmà să se facă şi *încurarea* de la *Sâmbăta luĭ Tóder.*

Sub *Ipsilanţĭ* s'a preferit câmpia Colentineĭ din josul mănăstiriĭ Plumbuita spre satul Stefănescĭ. Sub *Ghicĭ* s'aŭ făcut maĭ multe alergărĭ de vară la 27 Iulie, ḑiua St. Panteleimon, pe câmpia de lângă ospiciul şi biserica comuneĭ Panteleimon spre Cernica. Cantacuziniĭ aŭ întreprins încurărĭ pe câmpul Cotrocenilor în direcţiunea comuneĭ Domnescĭ. Din tóte aceste localităţĭ, usul a consacrat câmpia de la Teiŭ, proprietate tot a familieĭ Ghica, din causa apropieriĭ bisericeĭ, a păduriĭ şi a laculuĭ, cum şi pentru cuvîntul că tot acolo se maĭ ţineà un bâlciŭ anual, ḑis bâlciul *Drăgaica,* în ḑiua de Sânt-Ilie, 20 Iulie.

În capitală, încurarea a înflorit până acum vre-o 25 anĭ când măcelariĭ se întreceaŭ cu orzariĭ pe căluşeiĭ lor *în buestru,* giambaşiĭ cu foştiĭ militarĭ *în fuga mare* şi cu zurbagiiĭ *pe deşelate.*

Şi erà demnă de admirat acea aglomerare învălmăşită, unde totul se petreceà în libertate, sub arşiţa sóreluĭ saŭ la bătaia vîntuluĭ, fără plată de intrare, fără *premiurĭ* în

(1) Dr. At. M. Marienescu, *Colinde,* Pesta 1859, p. 113.

banĭ saŭ în obiecte, fără *pariurĭ* şi fără poliţie. Ca la o adevĕrată instituţiune democratică, lăsată numaĭ pe sémа claselor de jos şi de mijloc, participà bĕtrân şi tînĕr, maĭ îmbrăcat şi maĭ sdrenţeros, familiĭ întregĭ şi individe isolate, toţĭ voioşĭ şi zîmbitorĭ de păţeniile unora, de triumfurile altora.

Şi toţĭ se întorceaŭ acasă cu nespusă poftă de mâncare, fiind-că petrecuseră ḑiua în aer liber şi curat, fără grijă şi numaĭ cu emoţiunĭ nevinovate.

Datina străveche, care atâta timp îmbunătăţise rassa cailor românescĭ, degenerase cu totul şi ajunsese slabă petrecere de mahală, când imitaţiunea străină venì să o reorganiseze, să o ridice, să-ĭ dea alt *ifos* şi să o prefacă în aşà numitele *curse.*

Curse ?

La auḑul acestuĭ cuvînt poporul pufnì în rîs, căcĭ el întrebuinţà *cursele* numaĭ pentru prinderea şórecilor, chiţcanilor şi şobolanilor. Aşà s'a întîmplat cu multe neologisme, carĭ aveaŭ omonime în limbă.

— Nu maĭ e, vere Năstasă, nu maĭ e *încurare de caĭ!* ci-că se fac *alergărĭ* lângă pădurea Băneseĭ şi unul m'a păcălit spuindu-mĭ că le ḑice *curse!*

— Da, vere Dinule, aşà am auḑit şi eŭ!

— Şi cum or fi nenişorule? ce-or fi prinḑènd cu ele?

— Ci-că prind banĭ în loc de şórecĭ: banĭ de la cine alérgă cu caiĭ, banĭ de la cine intră să privéscă, banĭ uniĭ de la alţiĭ pe rĕmăşagurĭ că pintenogul luĭ Stan o să întrécă pe bidiviul luĭ Nécşu, orĭ că roibul cutăruia o să sară peste şanţ maĭ abitir decât surul cutăruia.

Încet încet, transiţiunea s'a făcut şi lumea s'a deprins cu noua organisare, căcĭ nu erà cevà noŭ, ci continuarea sub altă formă a vecheĭ datine.

Alergările de caĭ, ca necesitate economică şi ca instituţiune utilitară, urmaŭ să fie chiar desvoltate. De aceea s'aŭ şi admis douĕ epoce: în locul *Sâmbeteĭ luĭ Tóder*, alergările de primăvară şi cele de tómnă, cu tendinţa de a fi introduse în cât maĭ multe localităţĭ şi nu de a le scoborî la nivelul poporuluĭ, ci de a ridicà poporul până la nivelul lor, prin cultura şi îngrijirea cailor. Şi e un bine, căcĭ obi-

ceiul *încurării*, pe care-l avusesem înainte de alte țěrĭ, nu trebuià să disparâ, ci să se primenéscă și să progreseze, ca multe din manifestările activității în societatea modernă. (1)

VII.

ÎNFĂRTĂȚIREA ȘI ÎNSURAȚIREA.

O sémă de Românĭ și Romănce din unele părțĭ ale *Transilvanieĭ*, *Banatuluĭ* și *Ungarieĭ*, pe lîngă datinele usitate în ḑiua de *Sân-Tóder* carĭ s'aŭ înșirat în capitolele premergětóre, maĭ aŭ încă și aceea de a se prinde *frațĭ de cruce*, cărora le maĭ ḑic și *fărtațĭ*, precum și *surorĭ de cruce*, carĭ se maĭ numesc și *surate*.

Frațĭ de cruce sunt doĭ prietinĭ fórte intimĭ, gata să sară în foc și în apă unul pentru altul.

Se maĭ numesc frațiĭ de cruce și *fărtațĭ din dragoste* (2), iar acțiunea acesteĭ *frățiĭ* saŭ *fărtățiĭ* se numesce *înfrățire* (3) saŭ *înfărtățire* și *însurățire*. (4)

Devisa *fărtaților* este iubirea extremă până la mórte. Nu se cértă și nu se trădéză, fie chiar mórte de om. Un frate de cruce valoréză maĭ mult decât un frate de sânge. Secretele lor niměnuĭ nu se spun.

Dacă móre unul din eĭ, atuncĭ cel rěmas în viéță umblă cu capul gol, ca și ceĭ-lalțĭ consângenĭ aĭ mortuluĭ, până îl îngrópă, ieà parte la înmormîntare, duce sicriul cu alțiĭ și-ĭ păstréză amintirea tótă viéța sa, ḑicênd: *avuiŭ și eŭ un fărtat și n'am avut parte de el.*

---

(1) G. Dem. Teodorescu, *Datine vechĭ*, publ în *ḑiar cit.*

(2) Francu și Candrea, *op. cit.*, p. 126.

(3) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «La acéstă ḑi se face în țéra Hațeguluĭ *înfrățire*, adecă feciorii se fac *frațĭ de cruce*, iar fetele *surorĭ de cruce*.»

(4) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1883*: «*Infărtățirea* feciorilor și *însurățirea* fetelor (pe alocurea după Pascĭ la *Matcalěŭ*).»

Pruncii fraților de cruce nu se căsătoresc împreună, dicênd că-ĭ păcat. De aceea sunt rar ómenii carĭ se prind frațĭ de cruce, şi numaĭ multă simpatie, convietuire, afacerĭ comune, motive psichice pot să determine pe doĭ inşĭ saŭ pe două inse să se prindă *fărtațĭ* şi *surate.*

Frații de cruce se prind saŭ când sunt prunci de la 10—16 anĭ, orĭ în junețe, înainte de a se fi căsătorit, şi după ce s'aŭ prins, numaĭ mórtea îĭ maĭ póte despărți,

Prinderea se face pe *pâne şi pe sare* şi formula de jurămînt este acésta:

Eŭ ți-oiŭ fi frate
Până la mórte.
M'oiŭ lăsà de pâne
Şi de sare maĭ bine
Decât să mĕ las de tine!

După rostirea jurămîntuluĭ, daŭ mâna şi *frăția* este încheiată.

In comunele Tomnatec, Grohot, de pe Crişul-alb, *fraţiĭ de cruce*, când se prind, îşĭ împung cu un spin vîrful degetuluĭ mic, sângele îl amestecă unul cu altul şi ast-fel, dând mâna, se *sigilézǎ frăția.*

Tot în modul arătat se prind şi *surorile de cruce* când sunt micĭ şi înainte de a se mărità. Ele se întituléză: *tu sora* saŭ *surată*, pe când frații de cruce îşĭ dic: *mĕĭ frate* saŭ *mĕĭ fărtate.*

În ținutul Târnavelor, pe la Lodroman, Lunca, etc. frații de cruce îşĭ dic şi *verĭ* şi surorile de cruce se maĭ numesc şi *verişóre.*

Pe la Sibiiŭ, în comuna Săcel, maĭ mulțĭ copiĭ în diua de *Sân-Tóder* se adună la un loc şi, ținêndu-se de mânĭ, se învîrt pe lângă un pom, şi ceĭ carĭ se prind frațĭ de cruce îşĭ adreséză următórele cuvinte:

— Frate, frate,
Până când mi fi tu frate?
— Ți-oiŭ fi frate
Pân' la mórte!

După aceste întrebărĭ şi rĕspunsurĭ, schimbă unul cu al-

tul nisce *colăceĭ* anume făcuţĭ de mame şi ast-fel este încheiată *frăţia.* (1)

In comuna Orlat, tot din *Transilvania,* copiiĭ, după ce cresc maĭ mărişorĭ, se prind *verĭ* prin mijlocirea unor *colăceĭ,* carĭ se numesc *brăduleţĭ* şi carĭ se acaţă în prunĭ saŭ în alţĭ arborĭ, câte unul pentru fie-care copil ce se prinde vĕr. Apoĭ se apucă toţĭ de trunchiul pomuluĭ şi scutură. Acela, al căruĭ *brădulete* cade maĭ întâiŭ, este *vĕrul cel maĭ mare.* Şi după ce s'aŭ prins verĭ, trebue să ţină unul cu altul tótă viéţa în bine şi în rĕŭ. (2)

In fine trebue să maĭ amintim încă şi aceea că *frăţia, fărtăţia* şi *surăţia* e usitată nu numaĭ la Româniĭ din ţĕrile sus numite, ci şi la ceĭ din *Bucovina, Moldova* şi *Muntenia,* cu acea deosebire numaĭ că la aceştĭ din urmă nu ni se spune în ce ḑi anume se face.

«A se prinde *fraţĭ de cruce* — scrie V. Alecsandri — e o datină antică, ce impune datorinţa de a-şĭ da viéţa unul pentru altul. Legătura acesteĭ frăţiĭ se făceà prin amestecarea sângeluĭ. Când doĭ bărbaţĭ se decideaŭ a se înfrăţì, trebuià să-şĭ facă eĭ pe braţul drept câte o tăietură în formă de cruce şi să unéscă sângele lor. Acest obiceiŭ mistic, carele în epoca de astăḑĭ e maĭ de tot căḑut, se ţine negreşit de óre-carĭ tradiţiunĭ de pe timpul Cruciatelor, saŭ póte chiar de tainele introduceriĭ creştinismuluĭ la Românĭ.» (3)

Şi cum că întru adevĕr datina acésta trebue să fie fórte veche la Românĭ, ne póte servì ca dovadă nu numaĭ tradiţiunea, ci şi unele cântece bĕtrânescĭ, precum şi unele basme saŭ poveştĭ.

Aşà un cântec bĕtrânesc din *Moldova,* întitulat *Balaurul,* după ce ne descrie maĭ întâiŭ cum un teribil şérpe

Înghiţise jumătate
Trup cu arme ferecate,
Trupuşor de voinicel,

încheie prin arătarea neaşteptată a unuĭ vitéz, care:

(1) Frâncu şi Candrea, *op. cit.,* p. 126—127.
(2) Com. de d-l Romul Sim, învĕţător.
(3) *Poesiĭ pop. ale Românilor,* p. 13.

... cu pala luĭ cea nouă
Pe balaur taie 'n douĕ,
Apoĭ trupul înghiţit,
Plin de rane, otrăvit,
El în cârcă-l rădică,
Sus la stână se urcà
Şi în lapte mi-l scăldà,
De venin îl curăţià
Şi cu viéţă-l dăruià;
Apoĭ mări cât trăià
Fraţĭ de cruce se prindeà
Şi 'mpreună voĭnicià,
Pe balaurĭ de stîrpià... (1)

Un alt cântec bĕtrânesc din *Muntenia*, întitulat asemenea *Balaurul*, ne spune că un voinic, care a fost aşijderea înghiţit până la jumătate de un şérpe, se tânguià şi se rugà ḑicênd:

— Tinere Huşén,
Vitéz Moldovén,
Ia lasă drumul
Şĭ-apucă câmpul;
La mine te-abate
Şi vin' de mĕ scóte
Din gură de şérpe,
Că te-oiŭ luà frate
Şi ţi-oiŭ ţiné parte
D'acum pân' la mórte.
Procletul spurcat
Trupul mi-a 'mbucat
Pân' la jumătate,
Maĭ mult nu maĭ póte
De arme bogate
La brîŭ înţesate,
De paloşul lat,
Lat şi ferecat.
Ia taie pe şérpe
Şi vin de mĕ scóte,
Ca să scap de mórte,
Că te-oiŭ prinde frate... (2)

Şi în urmă într'un basm, asemenea din *Muntenia*, întitulat *Bogdan Vitézul*, cetim:

«Smeul sărì înapoĭ cu gróză, apoĭ îĭ ḑise:

«— Nea Bogdane, aicĭ e moşia nóstră şi te-a adus Dumneḑeŭ la noĭ, apoĭ aide *să ne prindem fraţĭ până la mórte;* vino să trăescĭ cu noĭ, şi sciŭ bine că şi fraţilor meĭ o să le placă prietinia ce legăm.» (3)

(1) V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 10—11.
(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesiĭ pop.*, p. 449.
(3) P. Ispirescu, *Legende şi basmele Românilor,* partea I, Bucurescĭ 1872, p. 134. — Ce se atinge de originea acesteĭ datine, veḑĭ B. P. Hasdeŭ, *Oltenescele*, Craiova 1884, p. 79—91. şi L. Şăineanu, *Incercare asupra semasiologieĭ limbeĭ române,* Bucurescĭ 1887, p. 57—58.

VIII.

VRĂJĬ ȘI FARMECE.

Românii din unele părțĭ ale *Banatuluĭ,* pe lângă datinele şi credințele usitate în ḑiua de *Sân-Tóder* carĭ s'aŭ înşirat în capitolele premergĕtóre, maĭ aŭ încă şi aceea de a rătezà stupiĭ, anume ca să producă în acel an multă miere şi céră. (1)

Decĭ stăpâna caseĭ, făcênd în ḑiua de *Sân-Tóder* saŭ *Sân-Tóderul-cel-mare* fie-căruia din familie, după cum îĭ este vîrsta şi mărimea, câte o *pogace,* o unge cu miere de acésta saŭ şi cu altă miere şi o dă apoĭ fie-căruia să o mănânce diminéță pe nemâncate (2), anume ca să fie sănătoşĭ în decursul anuluĭ. (3)

În alte părțĭ, tot din *Bunat,* dacă cine-va e *legat* saŭ *vătĕmat* de *Sân-Tóderĭ,* descântătórea, care e chemată a descântà celor *legațĭ,* face nouĕ turte de făină de cucuruz, pe tótă turtă face, apĕsând cu lingura, forma uneĭ potcóve şi ḑice vorbele următóre:

— Daŭ pentru sănătatea luĭ N... *Sâm-Tóderuluĭ* de Lunĭ turta asta, *Sâm-Tóderuluĭ* de Marțĭ turta asta!... şi tot aşà până la a noua turtă.

Pe urmă ieà turtele, le duce la hotarul dintre douĕ sate şi, acolo ajungênd, le înfige pe tóte în câte un spin.

Unele femeĭ însă, aşijderea din *Banat,* gătesc în cinstea *Sân-Tóderilor* colacĭ, carĭ pórtă de-asupra urma uneĭ potcóve. (4)

După *Sân-Tóder* muerile (mamele), lăsând puțină miere din care aŭ uns *pogacele* membrilor familieĭ Sâmbătă la *Calul cel mare,* ung fetele în frunte, pe pept, pe mânĭ, pe genuchĭ, atuncĭ când se duc la o atare petrecere.

Tot în miere de acésta pun puțină făină de la douĕ case ce caută una către alta şi, mestecate cu o bucată de sare

---

(1) Com. de d-l Iosif Olariu.

(2) Com. de d-l Aurel Iana.

(3) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883*: «Sacrificarea şi mâncarea pogaceĭ cu miere de stup la *Sân-Tóderul cel mare* întru sănătate.»

(4) Com. de d-l E. Hodoş.

ce s'a purtat la póle de Marţĭ până în alta Marţĭ, fac o turtă şi din asta mănâncă fetele şi ḑic:

— Precum turta asta-ĭ dulce şi o mănâncă tótă lumea cu drag, aşà şi eŭ să fiŭ dulce şi vĕḑută la cine mĕ vede, cu cine vorbesc, unde şed şi lucrez!

Din acésta pun apoĭ bucăţele micĭ şi sócreĭ şi bărbatuluĭ în mâncare. (1)

Fetele din unele părţĭ ale *Bucovineĭ* fac în acéstă ḑi *noue turte* umplute cu miere şi le daŭ la mâţă ca să le mănânce. Dacă mâţa le mănâncă pe tóte nouĕ, se crede că în câşlegile ce urméză aŭ de bună sémă să se mărite. (2)

Fetele din *Moldova* vrăjesc asemenea spre *Sân-Tóder* fel de fel de vrăjĭ. Aşà, între multe altele, pun într'o strachină apă curată orĭ descântată de o femee, apoĭ busuioc, pĕr din cap şi peptenele cu care s'aŭ peptĕnat, şi după acésta pun strachina cu obiectele dintr'însa sub pat în partea unde dorm cu capul, ca să le créscă pĕrul frumos şi tot odată să-şĭ viseze şi peţitoriĭ. (3)

La Aromâniĭ din *Epir* este datină ca în ajunul *Sântuluĭ Tóder* să se facă un *trisaliŭ* de către aceĭ carĭ se numesc *Teodor*. *Trisaliul* constă din grîŭ fiert, ce se aduce spre sfinţire, când se dă preotuluĭ şi pomelnicul, ca să pomenéscă pe toţĭ ceĭ morţĭ din acea familie.

Grîul, după ce se împărţesce puţin pe la publicul din biserică, restul se aruncă pe pardoséla bisericeĭ şi se adună de către tinerĭ, fete saŭ băeţĭ flăcăĭ.

Grîul acesta servesce pentru scopul următor.

Cine voesce să scie cine va fi viitórea-ĭ consórtă saŭ viitorul sĕŭ soţ, să fure câte puţină făină din treĭ case unde aŭ serbare de numele *Teodor* şi din acéstă făină să facă un colac. Fie-care dintre aceĭ carĭ aŭ adunat grîŭ din ajunul Sântuluĭ Tóder să pue câte o bucăţică din acest colac în sîn. Séra, când se culcă, restul colaculuĭ, împreună cu grîul cu-

(1) Com. de d-l Aurel Iana.

(2) Din Mihovenĭ, com. de Vesp. Corvin.

(3) El. Sevastos, *Sĕrbătorile pop.*, publ. în *ḑiar cit.*, p. 150. — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 62–63.

les în acea ḑi şi cu un ulcior plin cu apă, se pun sub pernă.

Se crede, după acésta, că în somn i se va arătà fata saŭ flăcăul, după cum persóna care dórme este flăcăŭ saŭ fată — pe care îĭ reservă sórtea de tovarăş al vieţiĭ.

Flăcăul saŭ fata, când se culcă, gândesce de obiceiŭ cu gândul la cine doresce şi iubesce maĭ mult, ca prin modul acesta dóră se îndură şi sórta spre a-ĭ acordà dorinţa.

Ulciorul plin cu apă, grîul şi colacul sunt simbolul îmbelşugăriĭ, prin care fata saŭ flăcăul caută să moméscă pe iubitul saŭ iubita sa.(1)

În fine, tot la *Aromâniĭ din Turcia europénă* este datină ca fetele aromâne să se adune în ajunuluĭ Sântuluĭ Tóder împrejurul uneĭ vetre cu foc şi, după ce focul se face jăratec, aruncă fie-care pe cărbuniĭ roşiĭ câte-un grăunte de grîŭ. Staŭ apoĭ cu luare aminte să vadă al căreĭ fete este grăuntele care plesnesce maĭ întâiŭ, căcĭ aceea se va mărità maĭ curînd.

Tot în ajunul *Sântuluĭ Tóder* fetele pun în buzunar saŭ în sîn câte-va grăunţe de grîŭ din *pendertu* (2), pentru ca, după ce se vor culcà cu grăunţele acestea asupra lor, peste nópte să viseze fie-care pe ursitul eĭ. (3)

Fetele cele marĭ şi nevestele cele tinere din *Banat*, din contră, luând câte *nouĕ grăunţe* de grîŭ din coliva care se duce în acéstă ḑi la biserică, pregătesc cu dînsele maĭ multe fermecăturĭ pentru ca să fie sănătóse şi bine vĕḑute. (4)

O sémă de Românĭ însă, tot din Banat, cred şi spun că grîul din acéstă colivă e bun de gustat contra frigurilor peste tot anul. (5)

---

(1) P. Papahagi, *Din literatura populară aromână*, Bucurescĭ 1898, p. 297—298.

(2) Cincĭ litiĭ saŭ pânĭ = pendi arton.

(3) I. Neniţescu, *De la Româniĭ din Turcia europénă*, Bucurescĭ 1895, p. 527.

(4) Com. de d-l Ios. Olariu.

(5) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883.*

IX.

BULCIUL SÂN-TÓDERULUĬ.

Pe ţĕrmul drept al *Crişuluĭ alb* din ţinutul *Zaranduluĭ* în *Transilvania* se află o localitate însemnată, anume *Hălmagiŭ.*

In localitatea acésta se ţin în decursul anuluĭ maĭ multe tîrgurĭ saŭ bâlciurĭ, la carĭ se adună locuitoriĭ din 60—80 de sate aflătóre primprejur.

Cel maĭ renumit dintre tóte tîrgurile acestea însă este *Bulciul Sân-Tóderuluĭ,* pentru că la acest *bulciŭ* există o datină, care nu se află nicăierĭ în alt loc la Românĭ.

E adecă datină, că la *Bulciul Sân-Tóderuluĭ* nevestele nouĕ de primprejur, venite la tîrg, sărută pe rudeniĭ, cunoscuţĭ şi străinĭ, pe uliţe saŭ orĭ-unde îĭ întîlnesc, iar aceştia le cinstesc cu banĭ.

De acì vine apoĭ că *Bulciul Sân-Tóderuluĭ* de la Hălmagiŭ se maĭ numesce altmintrelea şi *Bulciul sărutatuluĭ, Tîrgul sărutatuluĭ, Tîrgul de sărutat* şi *Tîrgul nevestelor.*

Iată cum ne descriŭ acéstă datină curiósă d-niĭ *T. Francu* şi *G. Candrea* în preţiósa d-lor carte despre Româniĭ din Munţiĭ Apusenĭ saŭ despre Moţĭ:

«Cât ţine *fruptul,* — aşà numesc Crişeniĭ dulcele, cărnelegile şi câşlegile, adecă timpul de la Bobotéză şi până în prima Duminică a Păresemilor (Postul mare),—se contractéză o mulţime de căsătoriĭ, ca pretutindenea la Românĭ, vorba ceea, un june e *om ca ómeniĭ* numaĭ după ce se însóră.

«Munteniĭ ţin mult la căsătoriĭ şi e o mare fală pentru un socru dacă are o noră frumósă saŭ un ginere harnic şi de ném, mergênd de-a dragul cu noŭ căsătoriţiĭ la tîrg, unde cunoscuţiĭ şoptesc: cutare e nora cutăruia şi i-aŭ adus avere patru boĭ! Óre numaĭ pe ea o are tată-sĕŭ?

«Dacă în ḑiua de *Sân-Tóder* e timp frumos, bulciul de la Hălmagiŭ geme de neveste tinere, carĭ, fiind fecióre, s'aŭ măritat în timpul fruptuluĭ. La acest tîrg merg nevestele nouĕ din comunele *Ţermure, Ociŭ, Ocişor, Poenarĭ, Ţuhescĭ, Bănescĭ, Hălmăgel* etc. şi la care se asociază şi nevestele nouĕ din *Hălmagiŭ.*

Trebue să însemnăm că numaĭ nevestele carĭ aŭ fost fete marĭ merg la tîrg, iar nu şi vĕduvele căsătorite din noŭ.

«Nevestele, carĭ aŭ sócre, plécă împreună, iar carĭ n'aŭ, se însoţesc câte două şi câte treĭ, fórte frumos gătite şi cu cununele de mirese pe cap. De multe orĭ le duc socriĭ saŭ chiar bărbaţiĭ lor cu carul şi cu căruţele până la Hălmagiŭ, unde nu se preumblă de loc singure prin tîrg. Fie-care are în mână câte un ulcioruţ frumos împestriţat şi umplut cu vinars.

«Ajungĕnd nevestele la Hălmagiŭ, tîrgul are o înfăţişare interesantă. Voia bună, rîsul şi gluma e caracteristica acestuĭ tîrg. Des-diminéţă nevestele încep a umblà prin tîrg însoţite de sócre saŭ câte treĭ, carĭ, întîlnind consângenĭ şi cunoscuţĭ saŭ vĕḑêndu-ĭ din depărtare, alérgă la eĭ şi-ĭ sărută; iar aceştia le *cinstesc* cu banĭ, începĕnd de la creiţarĭ şi până la fiorinĭ. Cu străiniĭ sunt în mare reservă, căcĭ a rĕmâné nesărutată e cea maĭ mare ocară. Numaĭ când nevasta e positiv informată că nu va fi refusată, sărută şi pe străin.

«Sărutatul se întîmplă pe strade, prin birturĭ şi prin case pe la cunoscuţĭ. După sărutat, nevasta, primind *cinstea*, mulţămesce, închinând din ulcior. A nu bé însémnă a batjocorì nevasta şi pe aĭ sĕĭ. A fi sărutat de o nevastă în Hălmagiŭ la *Sân-Tóder* însemnéză a fi un om de frunte şi de omenie. Ómeniĭ prăpădiţĭ, ticăloşiţĭ saŭ rĕŭ îmbrăcaţĭ sunt ocoliţĭ.» (1)

Mulţĭ scriitorĭ, maĭ cu sémă străinĭ, aŭ scris despre acéstă datină şi uniĭ, duşmănoşĭ nouĕ Românilor, şi-aŭ bătut joc de dînsa, ḑicĕnd că *Tîrgul de sărutat* s'ar fi născut în urma pofteĭ de câştig al nevestelor, carĭ sărută pe cunoscuţĭ ca să capete *cinste*; alţiĭ iarăşĭ susţin că decadenţa morală i-ar fi dat nascere.

Nicĭ una din aceste părerĭ însă nu este întemeiată, pentru că la tîrg ieaŭ parte şi nevestele tinere cu stare, în rînd cu cele sărace, iar de altă parte nu s'a pomenit nicĭ când ca să se petrécă lucrurĭ ruşinóse cu prilejul tîrgului.

Cum şi în care timp şi-a luat începutul acest tîrg nu se scie. Chiar şi ceĭ maĭ bĕtrânĭ ómenĭ nu sciŭ să dea altă desluşire, decât că aşà s'aŭ pomenit cu el. Acéstă împrejurare ne arată că originea luĭ este veche. (2)

---

(1) *Op. cit.*, p. 54—55.

(2) Silvestru Moldovan, *Zarandul şi Munţiĭ-Apusenĭ aĭ Transilvanieĭ* Sibiiŭ 1898, p. 37—38.

In privinţa acésta iată ce ne împărtăşesc d-niĭ Francu şi Candrea, în cartea d-lor amintită maĭ sus:

«Sunt uniĭ, carĭ cred că tîrgul datéză din timpul în care valea Crişuluĭ alb ar fi fost colonisată cu *Moţi*. Coloniĭ, întîlnind pe consângeniĭ lor în tîrgul de la Hălmagiŭ, iĭ sărută; iar aceştia *cinstiaŭ* cu banĭ pe ceĭ carĭ se depărtase de ţéra lor, şi ast-fel cu timpul datina s'ar fi generalisat.

«Alţiĭ iarăşĭ susţin că Crişeniĭ, fiind păstorĭ, când eşiaŭ primăvara cu oile la munte, soţiile lor iĭ însoţiaŭ până la Hălmagiŭ, unde prin sărutat îşĭ luaŭ *rĕmas bun* de la aĭ lor, carĭ în schimb le *cinstià* (dăruià) câte cu cevà.

«O altă versiune susţine că acéstă datină, ar fi din timpul invasiuniĭ Turcilor, carĭ străbătând până pe la *Crişul alb*, la *Ribiţa*, *Baia-de-Criş*, etc. ar fi răpit o mulţime de femeĭ crişene, dintre carĭ unele, scăpând din robie şi întorcêndu-se acasă, la Hălmagiŭ, s'aŭ întîlnit cu cunoscuţiĭ lor, pe carĭ i-aŭ sărutat de bucurie, şi aceştia le-aŭ cinstit pentru vrednicia lor că-şĭ iubesc limba şi vatra strămoşéscă maĭ mult decât orĭ-ce bogăţie păgânéscă.» (1)

D-l *Ioan Slavicĭ*, scriind asemenea despre acest tîrg, e de părerea a doua, că adecă începutul luĭ ar sta în legătură cu viéţa păstoréscă a Crişenilor. (2)

(1) *Op. cit.*, p 56.
(2) *Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina*, Wien und Teschen 1881, p. 126—128.

BABA DOCHIA.

I.

BABA DOCHIA.

Baba Dochia, numită în Basarabia precum şi în unele părţĭ din Muntenia *Baba Marta* (1), cade tot-deauna la 1 Martie saŭ Mărţişor.

Atât în *Bucovina* cât şi în tóte cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ, există despre acéstă Babă maĭ multe legende, saŭ maĭ bine ḑis o legendă în maĭ multe variante.

În şirele ce urméză reproducem pe rînd tóte legendele câte ni-s nouĕ până acuma cunoscute, şi anume începênd maĭ întâiŭ cu cele bucovinene şi continuând cu cele-lalte.

Prima legendă din *Bucovina* sună aşà:

«Ḑice că în timpurile de demult erà un împĕrat, şi împĕratul acela aveà o fată fórte frumósă şi voinică, anume *Dochia*.

«Şi fiind-că, *Dochia* erà nu numaĭ fórte frumósă şi voinică, ci tot odată şi istéţă şi cuminte, de aceea nu un fecior de împĕrat doriă s'o aibă de soţie.

«Dar tată-sĕŭ nicĭ unuĭ fecior, din câţĭ aŭ peţit-o, n'a voit să

(1) I. C. Măldărescu, *Baba Marta*, legendă publ. în revista societăţiĭ «*Santinela Românismuluĭ*», fóie literară-sciinţifică, an. I, Bucurescĭ 1884, p. 24 şi 26. — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Crângenĭ, jud. Teleorman: «Ḑileĭ de 1 Martie i se ḑice *Baba Marta*.»

i-o dea soţie, ḑicênd că e prea tînĕră şi că nu i-a sosit încă timpul de măritat.

«Nu mult însă după ce a fost *Dochia* cea de pe urmă óră peţită, avênd tatăl sĕŭ răsboiŭ cu un alt împĕrat, nu sciŭ cum şi în ce fel s'a întîmplat, destul atâta că a fost învins.

«Şi acuma împĕratul învingĕtor nu s'a mulţămit numaĭ cu atâta, ci, sciind că potrivnicul sĕŭ are o fată fórte frumósă, şi voinică, şi istéţă, şi cuminte, a voit numaĭ decât să i-o ieà.

«*Dochia* însă, prinḑênd de veste că învingĕtorul tătâne-sĕŭ voesce să-o ieà cu nepusa'n masă şi că nu e alt chip de scăpare, s'a îmbrăcat în douĕ-spre-ḑece cojóce, a luat o furcă de tors în brîŭ şi turma de oĭ a tătâne-sĕŭ şi, ast-fel schimbată, ca nime să n'o cunóscă că e fată de împĕrat, s'a pornit cu oile la munte.

«Şi pe când s'a pornit ea, precum şi maĭ pe urmă pe când se suià cu oile la munte, erà timp frumos şi cald, de aceea aruncă ea în fie-care ḑi câte un cojoc, până când le-a aruncat pe tóte.

«Dar iată că, după ce a aruncat ea acuma tóte cojócele şi rĕmase numaĭ în cămaşă, de cald ce era, şi pe când ajunse pe culmea unuĭ munte înalt, se pornesce o furtună amestecată cu plóie şi cu omĕt, şi furtuna aceea, în loc să ţie vre-o câte-va minute, şi apoĭ să înceteze, ţinù douĕ-spre-ḑece ḑile de-a rîndul, şi în fiecare ḑi se făceà tot maĭ aspră, maĭ urîtă şi maĭ nesuferită.

«*Dochia*, fiind pe de o parte numaĭ în cămaşă, iar pe de altă parte nedeprinsă cu asemenea furtunĭ şi vĕḑĕnd că o răsbesce frigul, voì să se întórcă cu oile îndĕrĕt, însă, uitându-se de pe culmea munteluĭ în jos şi vĕḑênd cât e de sus, nu se încumetă a se scoborî, temêndu-se ca să nu cadă în vre-o prăpastie şi să se facă tótă *sdrele*.

«Şi acuma, nesciind ce să încépă şi să facă, începù a plânge de se cutremurà cămaşa pe dînsa şi a răpştì împotriva luĭ Dumneḑeŭ, de ce a dat un frig aşà de mare şi nesuferit.

«Dumneḑeŭ, la rîndul sĕŭ, vĕḑênd că răptesce împotriva luĭ în loc să i se róge ca să o scape, cum a scăpat-o din mânile împĕratuluĭ care voià să-o ieà cu de-a sila de la părinţiĭ sĕĭ, o încremenì, spre pedépsă pentru nesocotinţa eĭ, şi ast-fel încremenită stă ea şi astăḑĭ pe culmea munteluĭ aceluia, dimpreună cu oile sale, pe carĭ Dumneḑeŭ asemenea le prefăcù în petre.

«Şi de când s'a întîmplat acésta cu *Dochia* cea fórte frumósă şi voinică, de atuncĭ sunt şi cele douĕ-spre-ḑece ḑile ale eĭ ploióse şi furtunóse.» (1)

(1) Din Lucăcescĭ, dict. de Malina Paicu şi com. de fiul sĕŭ P. Paicu.

O variantă a acesteĭ legende, tot din *Bucovina*, sună precum urméză:

«Ḑice că *Dochia* a fost o fată fórte frumósă şi arătósă.

«Murindu-ĭ părinţiĭ, pe când erà mică, o luă şi o ţineà moşul sĕŭ de suflet.

«Iar moşul sĕŭ erà un om fórte bogat; aveà de tóte câte le căutaĭ şi pe de-asupra maĭ aveà încă şi o turmă de oĭ.

«Şi *Dochia* n'aveà alta de lucru, ci de-a căutà de turma cea de oĭ a moşuluĭ sĕŭ. De-aceea şi păsceà ea oile şi le păzià ca şi ochiĭ din cap. Iar mieluţiĭ îĭ eraŭ aşà de dragĭ, că le puneà canafĭ roşĭ în vîrful urechilor şi cununĭ de florĭ la gât, şi cât erà ḑiulica de mare se jucà cu dînşiĭ şi căutà ca să nu li se'ntîmple nicĭ un rĕŭ cât e negru sub unghie.

«Într'un an, cum se apropiă luna luĭ *Mart*, îşĭ luă *Dochia*, ca în toţĭ aniĭ, oile şi se duse cu dînsele la munte, ca să le pască.

«Dar, fiind de astă dată încă fórte frig, se îmbrăcă maĭ întâiŭ în douĕ-spre-ḑece cojóce, şi apoĭ se pornì cu oile la păscĕtóre.

«Iată însă că, mergênd ea cale maĭ îndelungată, a început de la 1 *Marte* a se face vreme frumósă şi a se încălḑì.

«Vĕḑênd *Dochia* că se încălḑesce, şi făcêndu-i-se din ḑi în ḑi ce mergeà tot maĭ cald şi prea cald, şi neputênd duce tóte cojócele în spate, a început a le lepĕdà şi aşà lepĕdă ea în fie-care ḑi câte un cojoc, până ce rĕmase desbrăcată.

«Dar n'a apucat ea bine a lepĕdà pe al doĭ-spre-ḑecelea cojoc, şi începù iarăşĭ a se face frig, şi din ce în ce tot maĭ frig.

«*Dochia*, fiind-că apucase a merge o bucată bună de loc şi a se depărtà hăt binişor de cojócele aruncate, nu avù acuma cu ce se îmbrăcà.

«Şi ne avênd ea acuma cu ce se îmbrăcà, iar gerul devenind din ce în ce tot maĭ cumplit şi maĭ nesuferit, de aceea îngheţă dimpreună cu tótă turma.

«Şi se ḑice că, după ce a îngheţat *Dochia* de frig, s'a făcut dintr'însa *o fântână* cu ghisdele de aur şi cu apă puţină, însă fórte limpede şi rĕcoritóre. Iar din oĭ şi din mieĭ se făcură împrejurul fântâneĭ aceleia felurite florĭ şi floricele, unele maĭ frumóse decât altele, şi mirosiaŭ florile ca'n raiŭ de plăcut.

«Şi maĭ pe urmă, când treceà vre-un călĕtor ostenit de cale şi însetat prin părţile acelea, îndată se rĕcorià din acéstă fântână. Şi tot aşà se rĕcoresc şi astăḑĭ călĕtoriĭ din acéstă fântână, care

s'a numit de-atuncĭ încóce şi se maĭ numesce încă şi acuma *fântâna Dochieĭ.*» (1)

A doua legendă din *Bucovina* e acésta:

«A fost odată o babă, şi baba aceea se chemà *Dochia.*

«Ea erà o femee fórte sirguinciósă, dar tot odată şi fórte rea şi aspră, fiind-că erà născută în zodia *scorpieĭ.*

«Asprimea şi rĕutatea eĭ însă şi-o arătà ea maĭ cu sémă faţă de noră-sa, căcĭ *Baba Dochie* aveà şi o noră, pe care o asuprià fórte tare.

«Într'un an, cum a venit întâiŭ *Mart,* ce-ĭ plesnesce babeĭ prin minte?... trimite pe noră-sa în pădure, ca să pască oile, să tórcă şi să strîngă *fragĭ,* ḑicênd că e primăvară.

«Nora n'a avut ce face, a luat furca în brîŭ şi oile înainte şi s'a dus cu dînsele în pădure ca să le pască, să tórcă şi să culégă fragĭ, după cum îĭ poruncise sócră-sa.

«Însă afară erà un ger aşà de mare că şi oile îngheţà de frig, de aceea ea nicĭ fusul în mână nu-l puteà ţiné, da încă să maĭ tórcă. Iar cât despre fragĭ nicĭ vorbă nu puteà să fie, pentru că nicĭ frunză pe pomĭ nu se vedeà.

«Vĕḑênd ea că nu póte tórce, nicĭ aflà fragĭ, a început a plânge, temêndu-se că, dacă se va întórce acasă cu caerul netors şi fără de fragĭ, bĕtrâna va ucide-o în bătaie.

«Iată însă că, pe când plângeà şi se tânguià ea maĭ tare, se scobóră un *înger* din cer şi-o întrébă: de ce plânge şi se tânguesce aşà de tare?

«Nevasta-ĭ povestì tóte din fir în pĕr: cum o asupresce sócră-sa şi cum a trimis-o acésta pe o vreme aşà de rece şi împotrivnică ca să pască oile, să tórcă şi să culégă fragĭ.

«— Póte că sócra ta nu scie ce vreme e afară,—ḑise maĭ departe îngerul, — şi de aceea te-a trimis. Decĭ întórce-te cu oile înapoĭ acasă şi spune-ĭ că afară e încă frig, fiind-că numaĭ unde şi unde s'a luat omĕtul, şi atuncĭ de bună sémă că nu te-a maĭ trimite.

«Nevasta făcù aşà cum îĭ spuse îngerul. Se întórse acasă, însă supĕrată şi cu frica în spate, că sócră-sa va frige-o în bătaie pentru că nu i-a adus fragĭ.

«*Baba Dochie,* cum a vĕḑut-o că vine, a şi întrebat-o: de i-a adus fragĭ orĭ ba?

(1) Din Costâna, dict. de Ioan Cocârla şi com. de fratele sĕŭ Nic. Cocârla.

«— Da de unde să-ţĭ aduc?!—rĕspunse nevasta,— dacă afară e un ger aşà de mare că şi oile înghéţă de frig, fiind-că toţĭ munţiĭ sunt acoperiţĭ cu omĕt. Eŭ am umblat în tóte părţile şi am căutat tótă ḑiua, dar nicăirĭ n'am putut aflà!

«Însă *Baba Dochie* n'a voit s'o créḑă, şi de aceea a început a o batjocorì şi a o brobozì, ḑicênd că numaĭ de leneşă şi de mangosită ce-ĭ n'a putut aflà. Şi a doua ḑi iarăşĭ a mânat-o, ca numaĭ decât să-ĭ aducă fragĭ.

«Noră-sa se duse şi a doua ḑi, dar séra iarăşĭ se întórse fără fragĭ ca şi în ḑiua trecută.

«*Baba Dochie* o trimise şi a treia ḑi şi-ĭ ḑisė că, dacă şi de astă dată nu-ĭ aduce fragĭ, n'are ce se maĭ întórce înapoĭ, că o omóră.

«Nora, sciind ce pómă bună-ĭ şi ce póte sócră-sa când e în duşĭ rĕĭ, cum a eşit cu oile din ogradă, a şi început iarăşĭ a plânge şi a se tânguì, prea bine sciind că, de ar căutà ea orĭ şi cât ar căutà, pe aşà vreme fragĭ nu va puté aflà.

«Şi pe când plângeà şi se tânguià ea maĭ tare, iată că *îngerul*, care i s'a fost arătat înainte de douĕ ḑile, iarăşĭ se scobóră din cer şi iarăşĭ o întrébà: de ce plânge?

«Nevasta îĭ spuse şi de astă dată tóte celeà ce i s'aŭ întîmplat, adăogênd că, dacă nicĭ acuma nu-ĭ aduce fragĭ, n'are ce maĭ căutà acasă, că sócră sa, cât de bună-ĭ, o ucide în bătaie.

«*Îngerul*, ascultându-o şi făcêndu-i-se milă de dînsa, îĭ ḑise să nu maĭ plângă, ci să strîngă lemne, să facă foc şi să se încălḑéscă, că apoĭ tóte vor fi bune.

«Nevasta, supusă şi ascultătóre cum erà, nu se puse de pricină; se duse şi, culegênd lemne, făcù foc dintr'însele şi apoĭ se puse să se încălḑéscă, căcĭ îĭ dârdăiaŭ dinţiĭ în gură de frig.

«*Îngerul* însă, pe când culegeà nevasta lemne pentru foc, făcù ce făcù, că i se tórse tot caerul de pe furcă.

«Iar după ce a făcut acuma nevasta foc şi focul a început a arde cum se cade, ḑise îngerul către dînsa să ieà şi să pue *cărbunĭ* în *garniţă*.

«Nevasta făcù şi acésta; umplù garniţa de cărbunĭ.

«— Ieà acuma năframa de pe cap, şi lég-o la gură! — ḑise maĭ departe îngerul.

«Nevasta, cu tóte că nu-ĭ prea venià la socotélă, luă năframa şi o legă.

«— Acuma, — urmă îngerul, — ieà oile şi garniţa, aşà cum este legată, întórce-te acasă şi, cum veĭ ajunge, dă-o sócreĭ tale!

Cautā însă nu cum-va s'o descoperĭ până acasă, c'apoĭ nu va fi bine!

«Nevasta mulţămì îngeruluĭ, luă garniţa şi, întorcêndu-se cu dînsa voiósă acasă, i-o dete sócreĭ sale.

«*Baba Dochie*, descoperind cofa şi vĕḑênd fragĭ într'însa, ḑise:

«— Veḑĭ! dacă caută omul, găsesce!

«Însă ea nu se bucură că noră-sa i-a adus fragĭ, dimpotrivă se înfuriă şi maĭ tare pe dînsa, căcĭ eĭ nu-ĭ erà atâta de fragĭ, cum îĭ erà să o pérdă şi să se mântuéscă de dînsa.

«Decĭ, mâncând ea fragile, luă furca în brîŭ, cofa în mână şi, ca să n'o maĭ vadă pe noră-sa, se pornì acuma ea cu oile să le pască, să tórcă şi să culégă fragĭ, cugetând că acuma, dacă noră-sa i-a adus fragĭ, e primăvară.

«Dar afară erà un ger ca acela, că şi oile înţepeniaŭ de frig.

«*Baba Dochie* se puneà împotriva luĭ Dumneḑeŭ, ḑicênd că este primăvară, fiind-că nora-sa i-a adus fragĭ şi, fiind fragĭ, trebue să fie numaĭ decât şi cald.

«Şi, ca nu cum-va să îngheţe de frig, întîmplându-se să ningă, se îmbrăcă în douĕ-spre-ḑece cojóce, şi apoĭ se pornì cu oile.

«N'a apucat însă bine a ajunge în pădurea, unde cugetà ea că va aflà fragĭ, şi iată că a şi început a ninge şi a plouà, şi ningăul acela a ţinut 12 ḑile neîncetat. Şi în ḑiua întâia atâta ce a nins şi a plouat, că tot cojocul de-asupra i s'a udat şi stricat.

«*Baba Dochie*, vĕḑênd că i s'a udat cojocul şi că nu-l póte maĭ mult duce de ud şi stricat ce-ĭ, l'a aruncat jos; şi a doua ḑi, ningênd şi plouând, a aruncat pe al doilea cojoc, şi a treia ḑi iară, şi tot aşà a făcut ea în fie-care ḑi, până ce a aruncat tóte cojócele şi a rĕmas desbrăcată. Şi la urmă, ne maĭ putênd suferì frigul, a picat şi ea la pămînt şi, dând peste nópte un *îngheţ* grosnic, a îngheţat şi ea dimpreună cu tótă turma sa.

«Şi atuncĭ Dumneḑeŭ, pentru că i s'a pus împotrivă şi pentru că a voit să omóre pe noră-sa, a prefăcut-o, spre pedépsă, într'o stâncă de pétră, care se vede şi astăḑĭ pe vîrful unuĭ munte şi de sub care isvorĕsce şi curge un isvor limpede de apă, din care beaŭ ómeniĭ.

«Şi dimpreună cu dînsa a prefăcut şi oile sale în stâncĭ, carĭ staŭ împrejurul eĭ şi carĭ, privite din depărtare, se par ca nisce oĭ albe şi negre, adecă tocmaĭ aşà cum arătaŭ ele când eraŭ viĭ.» (1)

(1) Din Siret, dict. de Gheorghe Botezat, şi din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariŭ şi com. de P. Scripcariŭ.

O variantă a acesteĭ legende, tot din *Bucovina*, sună așà:

«*Baba Dochie* erà o babă fórte rea.

«Într'o primăvară, și anume cam pe la începutul luniĭ luĭ *Mart*, când abià apucase a se topì și a se luà pe icĭ colea omĕtul, ce-ĭ trăsnesce babeĭ acesteia prin cap? . . . că ar mâncà *fragĭ*. Decĭ trimise ea pe noră-sa în pădure, ca numaĭ decât să-ĭ aducă fragĭ, că de nu-ĭ aduce, n'are ce maĭ căutà acasă.

«Biata noră nu se puse de pricină, ci se duse îndată în pădure după fragĭ și, cum ajunse, începù a căutà încolo și încóce; dar unde să afle ea fragĭ, după ce maĭ tot pămîntul erà acoperit cu omĕt, iar cât despre fragĭ nicĭ urmă!...

«Vĕḑênd ea de la o vreme că tótă alergătura și truda eĭ e în zadar, începù a plânge de se cutremurà cămașa pe dînsa de supĕrare că nu află nimic, căcĭ acasă nu se puteà întórce fără fragĭ.

«Și pe când umblà ea așà încolo și încóce plângênd și tânguindu-se, iacă dă peste doĭ moșnegĭ, carĭ ședeaŭ și se încălḑiaŭ lângă un foc sdravĕn.

«Erà *Dumneḑeŭ* și cu *Sân-Petru*.

«Dumneḑeŭ, cum o vede că se apropie plângênd de dînșiĭ, o întrébă: ce caută și de ce plânge?

«Nevasta le istorisì tot năcazul și pricina veniriĭ sale în pădure și-ĭ rugă tot odată ca să-ĭ dea un sfat, cum ar puté ea să scape cu obraz curat de sócră-sa, de *Baba Dochie*.

«Dumneḑeŭ, auḑind pătărania eĭ, i se făcù milă de dînsa, îĭ ḑise să se pue la foc să se încălḑéscă, că apoĭ va învĕțà-o ce să facă.

«Nevasta nu așteptă s'o maĭ îmbie încă odată, ci, fiindu-ĭ frig, se puse și se încălḑì. Iar după ce s'a încălḑit de ajuns, îĭ ḑise Dumneḑeŭ:

«— Ține pólele catrințeĭ, căcĭ am să pun cevà într'însele, dar nu te uità ce voiŭ să-țĭ pun, și nicĭ până acasă să nu te uițĭ ce aĭ în póle!

«Și, cum rostì cuvintele acestea, vîrî amîndouĕ mânile în foc și, luând o mână plină de jăratic, îl turnă în pólele catrințeĭ. Apoĭ ḑise iarășĭ:

«— Acum întórce-te acasă și ce veĭ aflà în póle, aceea să daĭ sócreĭ tale!

«Nevasta mulțămì din tótă inima moșnegilor pentru binele ce i l'aŭ făcut și apoĭ se întórse acasă.

«Ajunsă acasă, desface pólele ca să vadă ce se află într'însele,

şi când colo . . . ce să-i vadă ochiĭ? . . . eraŭ o mulţime de fragĭ copţĭ bine şi frumoşĭ, de ţi se duceaŭ ochiĭ când te uitaĭ la dînşiĭ.

«*Jăraticul*, ce-l turnă Dumneḑeŭ în pólele catrinţeĭ, se prefăcù până acasă în *fragĭ*.

«— Iacă acì aĭ fragĭ! — ḑise ea după acésta sócreĭ sale, dându-ĭ fragiĭ.

«*Baba Dochie*, dându-ĭ nora-sa fragiĭ şi nesciind nimic despre tótă întîmplarea cu aflarea şi adusul fragilor, creḑù cum că acuma a sosit într'adevĕr primăvara şi cum că ar fi prea cald ca să maĭ ningă. De aceea se hotărî ea să ésă cu caprele la păşune.

«Dar spre o maĭ bună pază împotriva unuĭ frig venit din întîmplare, se îmbrăcă în 12 cojóce, luă apoĭ caprele şi se pornì cu dînsele la păşune.

«Ajungênd la locul cu păşunea, se puse binişor lângă capre ca să le pască, maĭ petrecêndu-şĭ vremea şi cu torsul, căcĭ uitasem a spune că ea îşĭ luă de urît şi furca de tors de acasă.

«Nu apucă însă bine a se aşeză la tors şi caprele a se da la păscut, şi iată că se pornesce o furtună mare, amestecată cu plóie, cu omĕt şi cu vînt, care ţinù 12 ḑile după olaltă, şi în ḑiua întâia îĭ udă tot cojocul de-asupra, că se făcù numaĭ o apă.

«*Baba Dochie*, vĕḑênd că i s'a udat cojocul de-asupra şi că e prea greŭ de purtat, l'a asvârlit din spate şi a plecat maĭ departe.

«Şi tot aşà fu ea constrînsă să facă şi în ḑilele următóre, să lepede câte un cojoc, căcĭ plóia şi ningăul nu maĭ încetă, şi cojócele i se udară unul după altul aşà de tare, că trebuì numaĭ decât să le lepede.

«Aşà lepĕdă ea tóte cojócele, până ce rĕmase numaĭ în cămaşă. Iată însă că, după ce a lepĕdat ea şi cojocul al 12-lea, dă Dumneḑeŭ un ger şi un vînt subţire şi rece, care o pătrunse până la maţe.

«Şi aşà degeră *Baba Dochie* de frig şi rĕmase *însleită* (împetrită) cu furcă şi cu capre cu tot.

«Şi maĭ ḑic ómeniĭ că ea ar sta şi acuma aşà împetrită, precum a rĕmas atuncĭ, în formă de stâncă şi cu furca în brîŭ, la *Isvóre*, adecă acolo unde isvorĕsce unul din cele treĭ isvóre din carĭ se formézà *apa Suceveĭ*.» (1)

---

(1) Din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă.

A doua variantă a legendeĭ de maĭ sus, aşijderea din *Bucovina*, sună precum urméză :

«*Baba Dochie* a fost o femee măritată şi a avut un fecior, pe care l'a însurat.

«Însă ea, după ce şi-a însurat feciorul, nu trăià bine cu noră-sa, ci a început a o mustrà şi a o batjocorì în tot felul, ḑicênd că-ĭ leneşă, că nu lucréză nimic, şi câte de tóte.

«Într'o ḑi de érnă, pe când erà feciorul sĕŭ dus de acasă, sfădindu-se ea iarăşĭ cu noră-sa, îĭ ḑise:

«— Du-te şi-mĭ adă fragĭ, căcì se apropie primăvara, şi eŭ trebue să es cu oile şi cu caprele la păscut!

«Venind nu mult după acésta feciorul, adecă bărbatul nevesteĭ, acasă, îĭ spuse acésta tóte cele ce i le poruncì mă-sa.

«Bărbatul însă, fiind un *gură-cască* şi un *lasă-mĕ să te las*, îĭ rĕspunse că, dacă mama luĭ i-a ḑis aşà, apoĭ n'are încotro, ci trebue să facă aşà cum i-a spus.

«Nevasta, vĕḑênd că bărbatul sĕŭ n'o ieà în apĕrare, ce erà să facă ... luă o cofiţă şi merse după fragĭ.

«Vĕḑêndu-o nisce ómenĭ că merge cu cofiţa, o întrebară: unde se duce?

«Nevasta le rĕspunse că sócră-sa a trimis-o să-ĭ aducă fragĭ, şi ea după fragĭ se duce.

«— Nu fi próstă! — ḑiseră ómeniĭ maĭ departe, — că dóră de-abià începe a se topì omĕtul! ... unde vreĭ tu să afli fragĭ?

«— Sócra mea mi-a spus că, dacă nu-ĭ aduc fragĭ, îmĭ taie capul !

«Şi, cum rostì ea cuvintele acestea, plecă maĭ departe plângênd şi oftând, până ce ajunse într'o pădure. Iar după ce a intrat în pădurea aceea, maĭ merse cât maĭ merse, până ce zărì de-odată un foc. Iar când vĕḑù ea focul acela, a ḑis:

«— Mĕ duc într'acolo, că póte vor fi nisce hoţĭ să mĕ omóre saŭ nisce lupĭ să mĕ mănânce, că şi aşà n'am a trăì, dacă nu-ĭ duc sócreĭ mele fragĭ!

«Şi merse maĭ departe.

«Şi ajungênd ea acuma acolo, ce să vadă? ... în loc de hoţĭ saŭ lupĭ, vede stând împrejurul foculuĭ doĭ ómenĭ bĕtrânĭ.

«Erà *Dumneḑeŭ* şi cu *Sân-Petru*.

«Ea le dete bună séra.

«Dumneḑeŭ şi Sân-Petru îĭ mulţămiră şi, vĕḑêndu-o aşà de supĕrată şi plânsă, o întrebară: de ce a plâns?

«Ea le-a rĕspuns că sócră-sa a trimis-o să-ì aducă fragĭ şi nu

scie de unde să-ĭ afle şi să-ĭ aducă pe o vreme ca acésta fragĭ, şi de aceea a plâns şi e aşà de supĕrată.

«Dumnedeŭ, audind acésta, i se făcù milă de dînsa, îĭ luâ cofiţa din mână, o umplù cu jăratic, şi apoĭ, acoperindu-o, i-o dete îndĕrĕt, dicênd:

«—Na, întórce-te cu dînsa acasă, dar să n'o deslegĭ, nicĭ să nu te uiţĭ într'însa până ce veĭ ajunge acasă şi veĭ da-o sócreĭ tale în mână!

«Nevasta, luând cofiţa şi mulţămind moşnegilor, se întórse acasă şi, cum ajunse acasă, o dete sócreĭ sale.

«*Baba Dochie* se uită în lăuntru şi, mare minune, din *cărbuniĭ* ceĭ aprinşĭ se făcură fragĭ. Apoĭ, luând ea fragiĭ şi mâncându-ĭ, dise către noră-sa:

«— Dacă aĭ găsit tu fragĭ, apoĭ mĕ duc acuma şi eŭ cu oile şi cu caprele la păscut, căcĭ n'am grijă că va maĭ fi frig.

«Şi cum a spus, aşà a şi făcut. Îşĭ luă furca în brîŭ şi turma dinapoĭ şi se duse cu dînsa pe câmpiĭ s'o pască.

«Însă, fiind-că erà încă omĕt, de aceea se îmbrăcă ea maĭ întâiŭ cu 12 cojóce, şi apoĭ se pornì.

«Nu mult însă după ce a eşit ea cu oile şi cu caprele la păşune, s'a pornit o furtună mare, a început a ninge, şi oile şi caprele fugiaŭ în drépta şi în stânga, pentru că n'aveaŭ de fel ce pasce. Iar ea, fiind grele cojócele cu carĭ erà îmbrăcată, nicĭ nu se puteà ţiné de dînsele.

«Udându-i-se cojocul cel de-asupra şi ne maĭ putêndu-l duce maĭ departe de ud şi greŭ ce erà, îl lepĕdă jos.

«Şi aşà a dat în un-spre-dece dile după olaltă câte o furtună cu omĕt şi tóte cojócele i s'aŭ udat, şi ea, care cojoc, cum se udà, séra îl şi aruncă.

«Şi tot aşà a făcut ea până ce a aruncat tóte cojócele. Iar după ce le-a aruncat pe tóte şi n'a avut cu ce se maĭ îmbrăcà, a îngheţat de frig dimpreună cu tótă turma sa.» (1)

A treia variantă, asemenea din *Bucovina*, sună aşà:

«*Baba Dochie* a avut un fecior şi l'a însurat. Însă ea nu trăià

(1) Din Bosancĭ, com. de Trofin Crupă.

O altă variantă a legendeĭ de maĭ sus se află publicată de rĕposatul exarch şi paroch din Stroescĭ *Ioan Berariu* în «*Familia*», an. XII, Budapesta 1876, p. 459—461 şi 472—473. Am fi reprodus-o şi pe aceea acì, dacă n'ar fi prea lungă şi scrisă într'un stil prea literar şi dacă culegĕtorul eĭ n'ar fi adaos multe şi de la sine.

bine cu noră-sa, ci fiind o femee fórte rea, o chinuià în tot chipul.

«În urma urmelor, ne maĭ avênd şi ne maĭ sciind cum s'o chinuéscă, o trimise într'un an pe la sfîrşitul luniĭ luĭ *Faur*, când erà aşà de frig de crepaŭ lemnele şi ouele sub corb, ca să mérgă în pădure şi să-ĭ aducă fragĭ.

«Noră-sa ce erà să facă?.. luă o cofiţă şi se pornì plângênd după fragĭ. Dar de unde să afle ea fragĭ, după ce aceştia nu eraŭ nicĭ măcar înfloriţĭ?

«Ajungênd în pădure şi umblând încolo şi încóce de géba, dete în urmă de o casă, în care locuiaŭ doĭ moşnegĭ.

«Unul dintre moşnegiĭ aceia erà *Dumnedeŭ*, iar cela-lalt *Sân-Petru.*

«*Dumnedeŭ*, care erà din întîmplare afară, cum o vede că se apropie plângênd de casă, o întrébă: cine-ĭ? unde merge cu cofiţa? şi de ce plânge?

«Nevasta îĭ povestì tótă păţania eĭ cu sócră-sa şi apoĭ întrebă de nu scie el unde-va vre-un loc unde ar putè găsì fragĭ.

«— D'apoĭ bine, — dise Dumnedeŭ, — unde credĭ Dumnia-ta că veĭ găsì pe vremea asta fragĭ?... Nu vedĭ că maĭ tot pămîntul e acoperit cu omĕt?

«— Cum păcatele mele sĕ nu vĕd, — gângăvì maĭ departe nevasta — dar ce să mĕ fac?... dacă nu mĕ voiŭ întórce acasă cu fragĭ, sócra mea mĕ va omorî!

«Dumnedeŭ, audindu-ĭ păţania şi vĕdêndu-o în ce stare desnădăjduită se află, o poftì în casă, îĭ dete de mâncare, şĭ-apoĭ, fiind-că înoptase, îĭ dise să se culce şi să se odihnéscă, căcĭ a doua di fragiĭ doriţĭ se vor găsì.

«Nevasta, trudită de alergătură, cum erà, nu aşteptă mult îmbiată şi rugată, ci se culcă şi adormì dusă.

«Şi pe când nora ascultătóre dormià dusă, pe-atuncĭ Dumnedeŭ îĭ luă cofiţa, o umplù cu *jàratic*, o legă la gură cu o basmà şĭ-apoĭ o puse iarăşĭ la loc de unde a luat-o.

«A doua di de diminéţă sculându-se nevasta, luând iarăşĭ cofiţa şi dându-i-o în mână, dise să se întórcă cu dînsa acasă, dar să n'o descopere de fel până acasă.

«Nevasta mulţumì din tótă inima moşnegilor pentru primire, le sărută mâna, şi apoĭ, luând cofiţa, se întórse bucurósă acasă la sócră-sa.

«Sócră-sa, cum o vĕdù că vine, o şi întrebă cu un glas ascuţit: unde a stat atâta, şi adusu-i-a fragĭ orĭ nu?

«Nora nu-ĭ rĕspunse la acésta nimică, ci-ĭ dete numaĭ cofiţa legată la gură, cum i-a dat-o şi eĭ Dumneḑeŭ.

«*Baba Dochie* îĭ smuncì cofiţa din mână, o descoperì repede, şi când colo, ce să-ĭ vadă ochiĭ?... cofiţa erà plină de fragĭ rumenĭ şi frumoşĭ, de-ţĭ fugeaŭ ochiĭ pe dînşiĭ; iar icĭ colea printre eĭ eraŭ şi frunze verḑĭ.

«*Jăraticul*, ce l'a pus Dumneḑeŭ în cofiţă, s'a prefăcut până acasă în *fragĭ*.

«Vĕḑênd *Baba Dochie* fragiĭ, n'avù ce să maĭ ḑică, îĭ luă din cofiţă, îĭ mâncă, şi-apoĭ, creḑênd că, dacă sunt fragĭ, de bună sémă trebue să fie şi păşune pentru capre, de aceea luă ea furca în brîŭ şi caprele de'napoĭ şi se pornì cu dînsele la păşune.

«Dar fiind încă fórte frig, de aceea se îmbrăcă ea maĭ întâiŭ cu 12 cojóce şi apoĭ se pornì cu caprele la păşune.

«Însă, cum s'a pornit ea cu caprele, a dat Dumneḑeŭ un ningăŭ şi o furtună ca aceea, de să nu scoţĭ nicĭ cânele afară. Şi ningênd, îĭ udă cojocul de-asupra ast-fel că i s'a făcut tot *ferfeniţă*.

«*Baba Dochie*, vĕḑênd că i s'a udat şi stricat tot cojocul, şi de ud şi ferfeniţit ce e nu-l maĭ póte purtà în spate, îl lepĕdă jos şi plecă maĭ departe.

«Dar de óre-ce ningăul nu maĭ încetà, ci dimpotrivă venià tot maĭ mare, de aceea în fie-care ḑi pe la înserate lepĕdà ea câte un cojoc, până ce nu rĕmase nicĭ unul.

«Şi cum a rĕmas fără nicĭ un cojoc, baba îndată a început a tremurà şi a dârdăì din dinţĭ de frig.

«Vĕḑênd că înghéţă de frig şi nu-ĭ alt chip de scăpare, a picat în genunchĭ, a început a plânge şi a se rugà luĭ Dumneḑeŭ să-şĭ facă milă de dînsa şi să-ĭ deà un foc, ca să aibă la ce se încălḑì.

«Dumneḑeŭ îĭ ascultă ruga şi-ĭ împlinì dorinţa, făcù să înceteze ningăul, să se facă vreme frumósă, şi pe de-asupra îĭ dete şi un foc, ca să aibă la ce se încălḑì şi uscà.

«*Baba Dochie*, după ce s'a încălḑit şi uscat cum se cade, fiindu-ĭ fóme, rugă pe Dumneḑeŭ să-ĭ deà şi de mâncare: pâne şi vin.

«Dumneḑeŭ îĭ împlinì ruga şi-ĭ dete şi de mâncare.

«După ce a mâncat şi s'a săturat, se rugă acuma să-ĭ dea şi-un pat, ca să se odihnéscă, fiind-că erà fórte trudită.

«Dumneḑeŭ îĭ împlinì şi acéstă dorinţă, îĭ dete şi un pat.

«*Baba Dochie* însă ce face?... vĕḑêndu-se acuma:

«Încăldită
«Şi-odihnită,
«Săturată
«Adăpată
«Şi scăpată
«De frig, plóie şi ningăŭ,
«Ḑise către Dumneḑĕŭ:
«—Acum Dómne, tóte-s bune,

«De'ncălḑit
«M'am încălḑit,
«De-odihnit
«M'am odihnit,
«De mâncat
«Am mâncat,
«Şi de bĕut
«Am bĕut,

«Dar acuma mi-ĭ urît
«Să fiŭ aicĭ singură!
«Maĭ dă-mĭ, Dómne, şĭ-un bărbat. (1)

«Dumneḑeŭ, auḑindu-ĭ acéstă dorinţă şi cerere atât de nesocotită şi necuviinciósă, se supĕră aşà de tare pe dînsa, că deauna o prefăcŭ, pentru rĕutatea şi obrăznicia eĭ, într'un *stan* (2) de pétră, care şi astăḑĭ se vede pe vîrful *Rarĕuluĭ* şi de sub care curge o apă atât de limpede şi de rĕcoritóre, precum nu se maĭ află nicăirĭ în alt loc.

«Iar caprele i le-a prefăcut asemenea în petre.» (3)

În fine a patra variantă, din *Muntenia*, sună aşà:

«Ḑice că *Baba Dochie* erà o babă bĕtrână şi aveà un fiŭ, care îl chemà *Dragobete Iovan.*

«Crescênd *Dragobete Iovan* mare, mamă-sa îl însură şi-ĭ dete nevastă.

«Insă *Baba Dochie* trăià fórte rĕŭ cu noră-sa şi de aceea o puneà să facă lucrurĭ peste puterea eĭ.

«Aşà într'o ḑi o puse ea să păzéscă douĕ óle cu urzicĭ ca să nu dea în foc. Dar ólele nu eraŭ în una şi aceeaşĭ odae, ci în douĕ odăĭ deosebite.

«Noră-sa, ajutată de Dumneḑeŭ, le-a păzit, că nicĭ una n'a dat în foc.

«Altă dată, şi anume pe la sfîrşitul luniĭ luĭ *Făurar,* a trimis-o să-ĭ aducă *fragĭ cópte.*

---

(1) O sémă spun că a cerut să-ĭ deà un *moşnég.*

(2) O sémă spun *stană,* iar alţiĭ *stâncă.*

(3) Din Stroescĭ, com. de George Bârtoiŭ. — Maĭ tot aşà se istorisesce legenda acésta şi în satele învecinate, precum în Ilişescĭ, com. de G. Berinţan; în Stupca com. de Onufr. Căilén; în Balacéna, com. de G. Boca şi C. Ureche; şi în Liuḑĭ, dict. de Maria Stefanescul şi com. de Dim. Bondariŭ.—Veḑĭ şi L. A. Staufe-Simiginovicz, *Volkssagen aus der Bucovina,* Czernowitz 1885, p. 136.

«Dumnedeŭ i-a dat şi fragĭ, de i-a adus sócreĭ sale.

«*Baba Bochie,* când a vĕdut fragile cópte, a chemat pe fiul sĕŭ *Iovan Dragobete* şi i-a dis:

«— Uită-te, Iovane, mamă, fragile-s cópte!... Aide cu oile şi cu caprele la munte!...

«Şi sosind întâia di a luniĭ luĭ *Martie, Baba Dochie* se îmbrăcă cu *nouĕ cojóce,* îşĭ luă furca în brîŭ şi pe fiul sĕŭ *Iovan* şi, părăsind pe noră-sa, plecă cu oile şi cu caprele la munte.

«Abià ajunse însă *Baba Dochie* cu fiul sĕŭ la munte şi un viscol geros se puse pe eĭ, şi-ĭ udă tóte cojócele.

«Răbdă baba o di şi lepĕdă un cojoc. Răbdă douĕ şi lepĕdă al doilea cojoc. Şi tot aşà în fie-care di, până când a noua di lepĕdă şi cojocul al nouĕlea.

«Atuncĭ, cuprinsă de ger, ne maĭ putêndu-se mişcà din loc, se uită la fiul sĕŭ *Iovan* să vadă ce face.

«Însă *Iovan Dragobete,* fiind-că fusese maĭ rĕŭ îmbrăcat decât mama sa, îngheţase acum de mult şi din gură îĭ atârnà un sloiŭ de ghéţă.

«Vĕdêndu-l ast-fel, dise *Baba Dochie:*

«—*Iovane,* mamă! Iovane, mamă! eŭ nu maĭ pot de ger şi tu cânţĭ cu *cavalu!*

«Însă Iovan, fiind sloiŭ de ghéţă, nu i-a rĕspuns nimic.

«Oile şi caprele asemenea îngheţase de mult.

«Iar în nóptea a noua a îngheţat şi *Baba Dochie,* sleindu-se (lipindu-se) pe o pétră, din care curge şi astădĭ apă.» (1)

A treia legendă, din *Bucovina,* e acésta:

«Dice că erà odată o babă fórte rânzósă, şi baba aceea se chemà *Dochia.*

«Ea aveà douĕ-spre-dece capre, cu carĭ umblà vara la păscut, iar érna le ţineà cu ce aveà şi cum puteà.

«Şi de óre-ce tótă averea eĭ eraŭ cele 12 capre, de aceea le păzià ea ca şi ochiĭ din cap, ca nu cum-va să le pérdă.

«Intr'un an şi-a ernat ea caprele cum şi le-a ernat, până cătră sfîrşitul luniĭ luĭ *Faur,* iar atuncĭ, sfîrşindu-i-se ernaticul şi ne maĭ avênd ce le da de mâncare, erà în cea maĭ mare nedumerire ce să facă.

«De aceea aşteptă ea cu cea maĭ mare nerăbdare să trécă

(1) Din *Rĕsp. la Cest* d-luĭ Nic. Densuşian, dict. de Dumitru Stăncioiŭ, moşnég în vîrstă de 90 de anĭ din comuna Albenĭ, pl. Amaradia-Novacĭ, jud. Gorj.

Faur şi să soséscá *Mărţişor*. ca să pótă merge cu caprele la munte.

«Trecênd *Faur* şi sosind *Mărţişor*, bucuria eĭ;..... se îmbrăcă în 12 cojóce, luă un fus şi o furcă de tors sub brîŭ, precum şi cele 12 capre, şi se pornì cu dînsele la munte, ca să le pască.

«Iată însă că, pe când mergeà ea în urma caprelor torcênd lână din furcă, se întîlnesce cu nisce ómenĭ.

«Ómeniĭ, cum o vĕd că merge pe o vreme atât de frigurósă cu caprele şi încă torcênd, o întrebară:

«—Din cotro şi unde te ducĭ, mătuşă, cu caprele pe o vreme ca acésta?

«Baba le rĕspunse scurt şi apĕsat că merge cu dînsele la păscut.

«— D'apoĭ bine, mătuşă, — ḑiseră ómeniĭ maĭ departe, — nu sciĭ d-ta că şi *Martie* are putere!... Maĭ bine aĭ face să te întorcĭ înapoĭ, căcĭ e încă frig şi poţĭ să îngheţĭ cu capre cu tot!

«—Nu mĕ tem că voiŭ îngheţà, — rĕspunse baba dârz, — pentru că sunt cu 12 cojóce îmbrăcată!

«Şi, rostind cuvintele acestea, fiind din firea eĭ fórte rea şi nespĕlată la gură, în loc să tacă şi să-şĭ caute de drum, începù a-şĭ bate joc de *Mărţişor* şi a ḑice:

«Eŭ pe Mărţişor
«Mi l'oiŭ face ghĭemuşor
«Şi l'oiŭ băgà 'n curişor,
«Şi după ce l'oiŭ băgà
«Maĭ departe voiŭ plecà,
«Şi m'oiŭ duce,—luĭ în but,—
«Cu caprele la păscut

«Ca să-mĭ facă
«Fie-care capră
«Câte doĭ
«*Varzavoĭ* (1),
«Unul de chiag
«Şi unul de prăsilă!

«Şi abià după ce rostì cuvintele acestea plecă maĭ departe spre munte.

«*Mărţişor*, la rîndul sĕŭ, auḑind că *Baba Dochie* şi-a bătut joc de dînsul, s'a făcut foc şi pară de mânie şi-a trimis asupra eĭ un ningăŭ amestecat în douĕ cu plóie şi-ĭ udă tóte cojócele cu carĭ erà îmbrăcată.

«Dar *Baba Dochie* nu se da, ci, cum i se udă cojocul de-asupra, îndată îl şi lepĕdà.

«Ast-fel merse ea cu caprele sale 12 ḑile de-arîndul, şi în fiecare ḑi lepĕdà câte-un cojoc.

(1) *Varzavoĭ* = ieḑi.

«În ḑiua a 13-a însă trebuì ea să lepede chiar şi cămaşa de pe dînsa, căcĭ şi aceea erà acuma *bléşcă*.

«Dar cum a lepĕdat ea cămaşa, îndată a şi îngheţat cu capre cu tot.

«Şi cum a îngheţat *Baba Dochie,* s'a prefăcut într'un stâlp de pétrà nu departe de satul *Cârlibaba* saŭ *Gârla Babeĭ,* şi de sub glesnele stâlpuluĭ aceluia a început apoĭ a isvorî un isvor cu apă fórte rece.

«Iar din furca eĭ se făcù un copaciŭ fórte înalt şi din cele 12 capre se făcură 12 stâncĭ maĭ micĭ, carĭ staŭ şi se pot vedé şi aḑĭ împrejurul stăpâneĭ lor.» (1)

O variantă a acesteĭ legende, tot din *Bucovina,* sună precum urméză:

«Ḑice că *Baba Dochie* erà o *vĕdană* bĕtrână, însă fórte bogată. Ea aveà adecă o mulţime nenumĕrată de oĭ, pe carĭ, fiind-că erà singură, le păsceà şi ernà singură.

«Într'o érnă, neavênd nutreţ de ajuns, aşteptă ea cu mare nerăbdare apropierea primăvereĭ, temêndu-se că, dacă va fi érna prea lungă, nu va avé cu ce-şĭ nutrì oile.

«Până la *1 Mart* şi-a ernat ea oile cum şi le-a ernat, iar când a sosit 1 Mart, a ḑis plină de bucurie:

«— De-acuma înainte nu maĭ am nicĭ o frică, căcĭ a sosit primăvara!

«Şi fiind-că omĕtul s'a fost cam topit, s'a hotărît să scótă oile la păşune. Şi cum s'a hotărît, s'a îmbrăcat în 12 cojóce, şi-a pus furca în brîŭ, şi-a luat oile şi s'a pornit cu dînsele la munte, la o păscĕtóre depărtată, de unde aveà să se întórcă abià spre tómnă la ernatic.

«Nisce ómenĭ însă, carĭ o întîlniră din întîmplare mergênd cu oile spre munte şi torcênd lână, o întrebară în cotro se duce cu oile pe o vreme aşà de schimbăciósă şi de frigurósă.

«*Baba Dochie* le rĕspunse că se duce cu dînsele la munte la păscĕtóre.

«— D'apoĭ bine, — ḑiseră maĭ departe ómeniĭ, — nu te temĭ că veĭ îngheţà de frig, căcĭ dóră e luna luĭ *Mart* şi *Mart* încă are putere!

«*Baba Dochie* ḑise:

---

(2) Din Mihovenĭ, dict. de Michaiŭ Cojoc şi com. de Vesp. Corvin.— O variantă a acesteĭ legende veḑĭ-o la L. Şăineanu, *Studiĭ folklorice, cercetărĭ în domeniul literatureĭ populare,* Bucurescĭ 1896, p. 5—6.

«— Eŭ pe Mărţişor
«Îl pun la curişor,

căcĭ sunt îmbrăcată în 12 cojóce, şi de dînsul nicĭ nu-mĭ pasă!

«Şi cum rostì ea cuvintele acestea, se pornì maĭ departe.

«*Mărţişor*, auḑind acésta, s'a mâniat pe dînsa şi a dat o plóie cu omĕt, şi plouând şi ningênd necontenit, iĭ udă cojocul de-asupra ast-fel, că a trebuit să-l arunce jos.

«A doua ḑi iarăşĭ a plouat şi a nins, şi a treia ḑi iarăşĭ, şi tot aşà 12 ḑile după olaltă.

«Însă *Baba Dochie* în fie-care ḑi lepĕdà câte un cojoc, care se udà, şi mergeà cu turma sa maĭ departe, torcênd din furcă, ca şi când nu s'ar fi întîmplat nimic.

«Şi aşà a făcut ea 12 ḑile de-arîndul, până a lepĕdat tóte cojócele şi a rĕms numaĭ în cămaşă, şi tot nimic nu i s'a întîmplat.

«Vĕḑênd *Mărţişor* că aŭ trecut acuma 12 ḑile, că *Baba Dochie* a lepĕdat tóte cojócele cu carĭ a fost îmbrăcată şi că tot nu i se întîmplă nimic, s'a dus şi-a împrumutat 2 ḑile (1) frigurósе de la *Faur*, apoĭ s'a dus la *vîntóse*, carĭ eraŭ nisce zîne rele şi asemenea mâniόse pe *Baba Dochie*, şi le-a rugat şi pe acestea să-ĭ vie întru ajutor spre a se rĕsbunà asupra *Babeĭ Dochie*, pentru că şi-a bătut joc de dînsul.

«Şi tocmaĭ când *Baba Dochie* lepĕdà cel din urmă cojoc, în loc să-l întórcă pe dos, şi rĕmase numaĭ în cămaşă, creḑêndu-se că acuma e scăpată, s'a pornit un ningăŭ şi un vînt ca acela, de gândiaĭ că se prăpădesce lumea, nu alta.

«Eraŭ *vîntósele*, carĭ veniră luĭ *Mărţişor* întru ajutor.

«Şi n'a durat mult şi *Baba Dochie,* care se aflà pe timpul acela pe un munte din sus de mănăstirea *Suceviţa* şi care se udase până la piele, s'a făcut sloiŭ de ghéţă dimpreună cu tóte oile sale.

«Şi ast-fel a rĕmas ea şi până în ḑiua de astăḑĭ, şi dintr'însa isvoresce şi curge *Suceviţa*, care se rĕvarsă în rîul *Sucéva*.» (2)

A doua variantă a legendeĭ de maĭ sus, şi anume din *Macedonia*, sună aşà:

«Sĕ-aspuni că ĕară nă moaşi ţe pâştea ieḑĭ şi ma viḑù, că ĕasì *Marţul*, — hărană mari; că ascâpă di ĕarnă, — sĕ-arîsì şi ḑìsi:

Pârţĭ-Marţŭ;

(1) Intr'o variantă din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Dugan, se ḑice că a împrumutat 12 ḑile.

(2) Din Securicenĭ, com. de Gavr. Guşet.

«Cu alti zbŏari: nu nĭ'u zorĕa di arăŭlu *Marțu,* că intraĭ cu ĭeḑlĭi tu April.

«Atumțĕa *Marțul* s-tŏarnă și simprumută dŏaŭă ḑîli de la *Flivar* (Șcurtu) și unghĭață mŏașă țĕa cu ĭeḑĭ cu tut.

«Ea zbŏarili te ḑîsi mŏașa a *Marțuluĭ* și *Marțul* a *Șcurtuluĭ.*

«Mŏașa:

«Marțu
«Carțu
«ĭedlĭi lĭi scoșu
«cu perlu aroșu,
«Pârțĭ-Marțŭ!

Marțul:

«Șcurtu, Șcurtu cad la tini
«Tră dŏaŭă virvirŏasi ḑili!

«După țe si mprumută cu dŏaŭă ḑili, s-tŏarnă și-lĭ ḑiți ali mŏași:

«Mŏașe, mŏașe aștĕaptă tini,
«Stumbu, Stumbu valahĭi-nĭe (1),
«Tu cunachĭi-nĭe!»

Românesce:

«Se spune că erà odată o bĕtrână, care păsceà ieḑĭ și care, cum vĕḑù că *Martie* a trecut, plină de bucurie că scapă de érnă, s'a înșelat și a ḑis:

«Pârțĭ-Marțu,

adecă: nu-mĭ pasă de *Martie* cel rĕŭ, de óre ce am intrat cu ieḑiĭ în Aprilie.

«Atuncea Martie se întórce și se împrumută cu douĕ ḑile de la Februarie și înghéță pe bĕtrâna aceea cu ieḑĭ cu tot.

«Iată vorbele pe carĭ bĕtrâna le ḑise luĭ Martie și Martie luĭ Februarie:

«Bĕtrâna:

«Marț
«Carț
«Pe ieḑĭ i-am scos (2)
«Cu pĕrul roșu,
«Pârțĭ-Marțu!

---

(1) *Stumbu-Stumbu,* pe lângă pisălog (= pilug), maĭ însémnă și acțiunea de a pisà. Ex.: A prins cutare pe cine-va și l'a bătut: *Stumbu-stumbu* — până l'a pisat de bătaie. — *Vlahĭi-me* este femeninul cuvîntuluĭ grecesc *Vlahos* — Aromân, devenit acì *Valahĭi* — aromână în loc de *Vlaha,* cum spun Greciĭ astăḑĭ.

(2) Adecă: pe ieḑĭ i-am scăpat.

«Martie:

«Februarie, Februarie, te rog
«Pentru douĕ ḑile viforóse!

«După ce se împrumută cu douĕ ḑile, se întórse şi-ĭ ḑise bĕtrâneĭ:

«Bĕtrâno, bĕtrâno, aştéptă tu
«Stumbu, stumbu valahea mea
«În conacul meŭ!» (1)

A treia variantă, asemenea din *Macedonia*, sună aşà:

Ascâpă'm di earnă greaŭă
Deadi bunlu Dumneḑĕŭ
Di furtunĭ amar di neaŭă
Şi di Şcurtul aţel arăŭ.
Cîşĭ, cîşĭ ĭeḑlii a nĭeı!...

Vine Marţul, nŏ avem frică
— Ḑîse mŏaşa câtră ĭeḑĭ
Că puterea lĭ-easte nĭică,
Cât di laĭu s-arăŭ să-l veḑ.
Cîşĭ, cîşĭ ĭeḑlii a nĭeĭ!...

Avḑî Marţul di s-nîiri
Şi pri Şcurtul el clĭemă:
— O, laĭ frate, avḑîşĭ ţe-nĭ gri,
Moaşa cum mi blâstimă?

— Ah, ti gĭur şi ti sprigĭur,
Două ḑili s-nĭi mprumuţĭ
z-daŭ nă neaŭă cât un mur
Ca s-u nglĭeţ cu ĭeḑlĭi tuţĭ. —

Nĭurară munţî svălĭurĭ
Lăĭ Cudrughĭonlu tot!...
Di furtună pritu călĭurĭ
Sindiliile blaḑlĭi scot.

Şi turbatlu trapsi vimtu
Di nglĭiţă moaşa cu ieḑĭ,
Că pân ş-astăḑĭ *La Murmintu*
Chĭatra n-Cudrughĭolnu veḑĭ!

Românesce:

Scăparăm de érna grea,
— A dat bunul Dumneḑeŭ —
De furtunĭ amar de nea
Şi de Făurar cel rĕŭ.

Vine Marte, n'avem frică,
— Ḑise baba către ieḑĭ, —
Căcĭ puterea-ĭ este mică,
Orĭ-cât de negru şi rĕŭ să-l veḑĭ,
Cîşĭ, cîşĭ, ieḑiĭ meĭ!

Auḑì Marte de se necăjì
Şi pe Făurar chemă:
—Eĭ, mĕĭ frate, auḑişĭ ce-mĭ grăì,
Baba cum mĕ blestemă?
Ah, te jur şi te conjur,

Douĕ ḑile să-mĭ împrumuţĭ,
Să daŭ o nea cât un zid,
Ca s'o 'ngheţ cu ieḑiĭ toţĭ.

(1) P. Papahagi, *Din literatura populară aromână*, Bucurescĭ 1898, p. 773—774.

Innorară munţĭ şi văĭ
Inegrì (se'ntunecă) Codru-
ghĭonul tot!...
De furtunĭ de prin căĭ
Sindilĭile (1) bradĭ scot.

Şi turbatul vînt suflă
De înghéţă baba cu iedĭ,
Că şi până astădĭ *La Mormînt*
Pétra 'n Codrughìon o vedĭ. (2)

A patra legendă, din *Bucovina*, sună precum urméză:

«*Baba Dochie* erà o babă cumplit de rea şi de hărţăgósă. Însă ea cu nimenĭ nu se hărţuià aşà de tare cum se hărţuià cu noră-sa, care erà o femee blândă şi răbdătóre şi care nu maĭ aveà pace şi dile bune din pricina sócreĭ sale.

«Într'un an, cam pe la sfîrşitul luniĭ luĭ *Faur*, fiind o di senină, frumósă şi căldurósă, tînĕra nevastă s'a scăpat cu cuvîntul şi a dis către sócră-sa că e primăvară.

«Audind acésta, *Baba Dochie* a aşteptat până ce a sosit luna luĭ *Mart* şi atuncĭ trimise pe noră-sa cu o cofiţă, ca să culégă şi să-ĭ aducă fragĭ, dicêndu-ĭ:

«Mergĭ iutişor,
«Că-ĭ Mărţişor
«Şi-ĭ călduşor,
«Şĭ-ad'o cofiţă
«Plină, plinuţă,
«De fragĭ, frăguţe!

«Noră-sa, fiind, cum am dis, ascultătóre, nu se puse de pricină, ci, luând cofiţa, se duse cu dînsa pe imaşurĭ şi prin pădurĭ şi prinse a căutà fragĭ, dar nu găsi nicăirĭ nimic; trecù multe văĭ şi văgăunĭ, multe délurĭ şi munţĭ, şi de fragĭ nicĭ vorbă, căcĭ unde erà să găséscă ea fragĭ în luna luĭ *Mărţişor?*

«În urmă, vĕdênd că nu póte nicăirĭ aflà fragĭ, începù a plânge. Şi mergênd ea ast-fel plângênd încotro o duceaŭ ochiĭ şi piciórele, ajunse într'o pădure, unde dete peste o vatră cu foc, la care sta şi se încăldià un moşnég bĕtrân.

«Moşnégul acela erà *Dumnedeŭ*. (1)

«Moşnégul, adecă Dumnedeŭ, cum a vĕdut-o, i-a dis:

«Unde mergĭ, drăguţă,
«Cu acea cofiţă
«Plângênd şi oftând
«Şi din ochĭ lacrimĭ vĕrsând?

«Nevasta îĭ rĕspunse:

(1) Un fel de vînt straşnic.
(2) P. Papahagi, *op. cit.*, p. 774—775.
(3) Într'o variantă din Ciudeiŭ, distr. Storojineţuluĭ, com. de E. Braha, provine *Isus Christos* în loc de *Dumnedeŭ*.

«— M'a trimis sócră-mea cu cofiţa acésta, să-ĭ strîng fragĭ,

«Că de nu i-oiŭ strînge
«Capul mi l'a frânge,
«Viéţa îmĭ va stînge!

«Şi-ĭ istorisì apoĭ din fir în pĕr tóte întîmplările, neajunsurile neplăcerile şi suferinţele, câte e nevoită să le îndure din partea sócreĭ sale.

«Dumneḑeŭ, ascultându-ĭ tânguirea, i s'a făcut milă de dînsa şi i-a ḑis să se pue lângă foc, ca să se încălḑéscă, că tóte vor fi bune. Apoĭ i-a luat cofiţa din mână, i-a umplut-o cu jăratic, a legat-o la gură cu o năframă şi, după aceea, dându-i-o înapoĭ, îĭ ḑise:

«—Ţine, aice ţi-ĭ cofiţa; dar până acasă să nu cauţĭ de fel într'însa, iar după ce-ĭ sosì acasă să i-o daĭ sócreĭ tale aşà cum ţi-o daŭ şi eŭ acuma!

«Nevasta, mulţămind luĭ Dumneḑeŭ, luă cofiţa şi, întorcêndu-se acasă, fără a căută într'însa, i-o dete sócreĭ sale.

«*Baba Dochie*, apucându-ĭ cofiţa din mână şi descoperindu-o, vede, spre cea maĭ mare mirare a eĭ, fragĭ într'însa.

«Jăraticul, ce-l puse Dumneḑeŭ în cofiţă, se prefăcù până acasă în fragĭ.

«Vĕḑênd ea fragiĭ şi gustând dintr'înşiĭ, ḑise către noră-sa:

«— De-acuma 'nainte
«N'a maĭ fi ninsóre,
«Ci tot cald şi sóre,
«Ḑile călduróse,
«Plăcute, frumóse,
«Decĭ rĕmâĭ tu-acasă,
«Că eŭ merg cu oile
«Şi cu caprele
«La păşune,
«Şĭ-oiŭ culege fragĭ şi căpşune!

«Şi cum rostì ea cuvintele acestea, fiind o femee fórte rea şi împotrivitóre luĭ Dumneḑeŭ, se îmbrăcă în 12 cojóce, luă furca în brîŭ şi un *ulcior* în mână, ca să aibă în ce strînge fragĭ, se pornì cu oile şi cu caprele la păşune.

«N'a apucat însă bine a se pornì de acasă şi iată că *Mărţişor* îĭ ese înainte şi-ĭ ḑice:

«— Unde te ducĭ, babă,
«Scârnavă şi slabă?
«Mult maĭ bine-aĭ face
«Când mi te-aĭ întórce
«Şi te-aĭ stâmpĕrà
«În căsuţa ta,
«Că de nu te-ĭ stâmpĕrà
«Tu de frig veĭ îngheţà!

«*Baba Dochie* iĭ rĕspunse:

«— Tacĭ Mărţişor,
«Că de-acuma n'are
«Să fie ninsóre,
«Ci tot numaĭ sóre,
«Ḑile sĕnincése
«Calde şi frumóse,
«Că eŭ am mâncat
«În luna luĭ Mart
«Fragĭ şi căpşune,
«Nu mĕ tem de tine!...

«Ci mĕ duc cu oile
«Şi cu caprele,
«Ca să le pasc,
«Şi de-ĭ da tu frig
«Nu-mĭ va fi nimic,
«Căcĭ eŭ sunt îmbrăcată cu 12 [cojóce,
«Şi nicĭ de cum mie
«N'are frig să-mĭ fie!

«Şi rostind cuvintele acestea, se pornì maĭ departe.

«*Mărţişor* însă, cum vĕḑù că nu-ĭ bagă cuvintele în sémă, că, în loc să se intórcă înapoĭ, ea merge fără de grijă cu oile şi cu caprele maĭ departe, s'a mâniat pe dînsa, a trimis asupra eĭ un viscol mare, o plóie amestecată cu omĕt şi cu vînt şi i-a udat tóte cojócele cu carĭ erà îmbrăcată.

«*Baba Dochie,* vĕḑênd că i se udă un cojoc şi că e prea greŭ să-l pórte în spate, îl aruncă de o parte, şi tot aşà făcù ea şi cu cele-lalte, până ce în urmă, după 12 ḑile, rĕmase fără de nicĭ un cojoc.

«După ce i-a udat tóte cojócele, că le puteaĭ scurge de ude ce eraŭ, a dat iar o ḑi maĭ senină, maĭ frumósă şi maĭ căldurósă.

«*Baba Dochie,* vĕḑênd că s'a rĕsbunat şi s'a maĭ încălḑit, şi cugetând că de acuma a scăpat cu obrazul curat, că n'are maĭ mult să plóie, să ningă şi s'o móie, ca în ḑilele trecute, a lăsat tóte cojócele ca să se usuce, şi a mers maĭ departe numaĭ cu un singur cojoc.

«Insă, mergênd ea maĭ departe, *Mărţişor* iarăşĭ a dat plóie şi ninsóre, vînt şi frig, şi iarăşĭ a udat-o, ast-fel că *Baba Dochie* a fost nevoită să arunce şi cel din urmă cojoc de pe dînsa.

«Şi acuma, după ce a aruncat şi cojocul cel de pe urmă, ca să nu îngheţe de frig, se puse şi adună maĭ multe bucăţĭ de lemne, făcù foc dintr'însele şi se puse ca să se încălḑéscă şi să se usuce. Iar după ce s'a încălḑit şi s'a uscat cum se cade, ḑise:

«Focuşor,
«Focuşor,
«Călduros
«Şi fălos,
«De-ar fi şĭ-un moşnég frumos,
«Tare mi-ar fi de folos!

«Însă, cum a rostit ea cuvintele acestea, focul îndată s'a stins. Şi-apoĭ s'a pornit iarăşĭ un ningăŭ şi un frig, că a îngheţat baba şi s'a împetrit cu oĭ şi cu capre cu tot. Şi caprele cum păsceaŭ acăţate prin stufişurĭ aşà s'aŭ împetrit şi aşà aŭ rĕmas până în ḑiua de astăḑĭ.» (1)

A cincea legendă, din *Banat:*

«*Baba Dochie* a avut un fecior, care s'a însurat, şi *Baba Dochie* a trăit rĕŭ cu noră-sa, şi feciorul nu-şĭ puteà apĕrà muerea de ea.

«*Baba Dochie* a dat odată noreĭ sale lână négră (laie) şi a mânat-o la rîŭ, ca să o spele şi să o aducă albă, căcĭ alt-cum nu va fi bine de ea.

«*Baba Dochie* în tot modul năcăjià pe noră-sa.

«Nora s'a dus la rîŭ, şi a spělat lâna, până i s'aŭ belit degetele şi a curs sânge din ele, de s'a roşit apa, şi lâna totuşĭ a rĕmas négră, şi nora a început atuncĭ a plânge.

«*Christos* s'a făcut atuncĭ om şi cu *Sân-Petru* s'a scoborît la rîŭ şi a întrebat-o: «De ce plângĭ?» Iar ea i-a spus tot necazul eĭ cu sócra.

«Christos i-a ḑis ca să spele lâna, a mângăiat-o şi a binecuvîntat-o, şi i-a dat o *chită* (chituş) de florĭ de *micşe* şi de *cocoşeĭ* (2), pretindu-ĭ că, dacă ajunge acasă, să dea florĭ şi sócreĭ.

«Nora şi-a pus florile la ureche, a maĭ spělat până a înmurgit, şi-a încărcat lâna pe cap, şi a pornit a casă cu voie bună, şi când a descărcat lâna, a fost albă, şi s'a bucurat.

«*Baba Dochie*, când a vĕḑut că lâna e albă, s'a mirat şi iar s'a mâniat, pentru că nu póte să bage de vină, şi când a vĕḑut că nora are florĭ la ureche, a ocărît-o şi i-a ḑis că le-a căpĕtat de la drăguţ.

«Nora i-a rĕspuns că le-a căpĕtat de la *Mărţişor* şi i-a dat şi eĭ florĭ. Iar *Baba Dochie* a început a-şĭ bate joc de *Mărţişor*.

---

(1) Din Iordănescĭ, dict. de Paraschiva Rojescul şi com. de T. Tovarniţchi,—şi din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Ilinca Bahriŭ.

(2) *Micşea* înfloresce în *Martie* şi ţine până către capĕtul luĭ Aprilie; se aflà pe délurĭ şi în pădurĭ, e mică, de colóre vînĕtă şi are miros. *Cocoşeiĭ* ţin maĭ puţin, sunt micĭ ca *micşele*, de două felurĭ: albĭ şi roşiĭ închis, fără miros. — O sémă pun, în loc de *micşe* şi *cocoşeĭ*, *brebeneĭ* (Schneeglöckchen) şi *florĭ de semenic*, şi explică: aceste sunt semne că economiĭ pot plecà cu oile la munţĭ, dar pentru *Baba Dochie* sunt un semn de înşelare, ca să se ducă la munte şi să se prăpădéscă acolo.

«*Baba Dochie,* vĕḑênd florile, s'a socotit ca să mérgă cu oile şi caprele la munte la păşune, creḑênd că e primăvară, şi a poruncit feciorului sĕŭ ca să pregătéscă badaniele şi găletele, şi i-a ḑis:

«— Haidaţĭ la munte, că a înflorit păşunea! tu-ţĭ ieaĭ fluerul şi ḑicĭ, iar eŭ voiŭ jucà!

«Feciorul îĭ rĕspunse că abià a trecut *Făurariŭ*, apoĭ maĭ este şi *Mărţişor* şi o parte din *Prier*, şi să nu grăbéscă.

«*Baba Dochie* atuncĭ din noŭ a început a batjocorì, ḑicênd:

«Pe *Făurariŭ*
«Îl trag prin găunariŭ,
«Pe *Mărţişor*
«Pin ciurişor!

«Şi a luat cu sine 12 cojóce şi a plecat cu feciorul la munte.

«Aŭ plecat cu sóre şi, după ce aŭ ajuns la munte, a început a plouà şi ninge, şi acuşĭ iar prinse a fi sóre, acuşĭ a îngheţà, şi udându-se cojocul de-asupra, a îngheţat şi s'a îngreunat, şi *Baba Dochie* l'a aruncat pe tufe, şi s'a dus tot maĭ sus pe munte după capre şi după oĭ, pentru că căutà érbă, şi *Baba Dochie* a aruncat în tótă ḑiua câte un cojoc, până le-a aruncat tóte.

«Feciorul Babeĭ Dochieĭ a îngheţat pe munte şi i s'a făcut sloiŭ pe gură şi pe barbă, dar *Baba Dochie* nu a băgat de sémă şi a strigat:

« — Eŭ nu maĭ pot de frig, şi tu tot ḑicĭ în flueraş!

«Atuncĭ i s'a arătat *Mărţişor* şi a întrebat-o în batjocură:

«— Cum îţĭ place primăvara, şi de ce nu jocĭ la fluerul feciorului, că nicĭ noreĭ nu i-a fost frig să spele tótă ḑiua lâna la rîŭ.

«*Mărţişorul* a perit, iar *Baba Dochie* şi feciorul eĭ aŭ îngheţat cu tóte oile şi caprele sus pe munte, şi pe urmă s'aŭ împetrit.

«*Baba Dochie* cu feciorul, oile şi caprele şi aḑĭ se vĕd împetriţĭ pe muntele *Semenic.* (1) Şi la piciórele Babeĭ Dochieĭ s'a făcut un isvor, din care curge apă.

«*Mărţişorul* a omorît pe *Baba Dochie* pentru că l'a batjocorit, dar nu puteà să o omóre dacă nu aveà ḑile destule, însă a luat şi împrumutate.» (2)

---

(1) *Semenic* e un munte în comitatul Caraşuluĭ, lângă Reşiţa, spre graniţa militară.

(2) At. M. Marienescu, *Baba Dochie şi Babele,* publ. în «*Familia*», an· VIII, Pesta 1872, p. 366—367.

O variantă a acesteĭ legende, audită de d-l Vasilie Budescu în prosă de la popor în maĭ multe locurĭ ale comitatuluĭ *Bihor* şi apoĭ prelucrată de d-sa în versurĭ, sună ast-fel:

În timpul maĭ de demult
Baba Dochie-a avut
Un fecior ce-l însurase,
De nevastă iĭ luase:
O fetiţă ca un crin,
Din al vereĭ Maiŭ senin.
Dar fireteca de Babă
Şi 'ncepù la cértă în grabă,
Căcĭ urià pe noră-sa,
Şi în vecĭ o tot mustrà
Cât în viéţa eĭ custà. —
Intr'o ḑi sócra i-a dat
Lână négră de spĕlat
Şi-ast-fel eĭ a cuvîntat:
— Mergĭ la rîŭ lângă fântână
Şi tot spal'acéstă lână,
Pân'va fi din négră albă
Cum e flórea cea de nalbă,
C'albă de n'o veĭ spĕlà
Bine n'aĭ ce aşteptà! —
Nor'atuncĭ la rîŭ s'a dus,
Haĭne dalbe a supus,
Şi spĕlà maĭ ḑiua 'ntrégă,
Dar lân'a rĕmas tot négră;
Degetele-ĭ s'aŭ belit,
Sângele-o-a năpădit,
Cât şi apa a roşit,
Şi scăpând suspine-adînce,
Ea 'ncepù atuncĭ a plânge.
Cum spĕlà şi cum plângeà
Lângă dînsa se ivià:
Sântul-Petru cu Christos:
— Flóre dalbă, crin frumos
De ce plângĭ? de ce suspinĭ?
— Ómenĭ bunĭ, ómenĭ străinĭ!
Óre cum n'oiŭ lăcrimà,
Óre cum n'oiŭ suspinà,
C'am o sócră fórte rea
Şi nu pot trăì cu ea!
Aḑĭ mi-a dat acéstă lână,
Ca s'o tot spĕl la fântână,
Pân' va fi din négră albă
Cum e flórea cea de nalbă,
C'albă de nu-o voiŭ spĕlà
Bine n'am ce aşteptà!
— Flóre dalbă, crin frumos!
Ḑise eĭ atuncĭ Christos —
Dacă lucrul stă aşà,
N'aĭ de ce te întristà,
Ci maĭ spală lâna iară,
Căcĭ va fi albă pe sară,
Iată-ţĭ daŭ şi nisce florĭ,
— Ce găsirăm călĕtorĭ —
Micşune şi *Cocoşeĭ*,
Să te molcomescĭ cu eĭ.
Re'ntorcênd tu de la vale,
Dă din florĭ şi sócreĭ tale!
Nora florile luà,
La urechĭ şi le-aninà
Şi-apoĭ iară maĭ spĕlà
Pân' l'al sóreluĭ sfinţit,
Iar când fu pe la'nmurgit
Ea 'ncărcă lâna pe cap
Şi pornì cu voia 'ngrab,
Şi când lân'a descărcat
Tare s'a îmbucurat:
Căcĭ acea lucià de albă
Ca şi flórea cea de nalbă;
Şi privind Baba Dochie,
Iar s'aprinse de mânie,
Căcĭ acum n'aveà ce-ĭ face:
Vină nu puteà să-ĭ bage;
Dar vĕḑênd că ea-are florĭ,
Precum n'aveà de-alte orĭ,

Ocarîndu-o i-a ḑis:
— Nora mea te facĭ de rîs
Şi-ţĭ aducĭ pe cap ruşine,
C'aĭ drăguţ pe óre cine,
El ţi-a dat florĭ la fântână!
— Nu crede, sócră bĕtrână,
Nu-s de la cevà fecior,
Ci de la fĕt *Mărţişor*,
El îmĭ dede-o chită în vale,
Ca să-ţĭ daŭ şi d-tale!
— Vaĭ de el ce *Mărţişor*,
Eŭ îl trag prin ciurişor!
Ḑise Baba şi-l hulì,
Iar când florile privì
Intru sine socotì:
Că la munte-ĭ primăvară,
Decĭ va scóte mâne-afară,
De-odată cu zorile,
Caprele şi oile.
Când de ḑiuă a albit,
Către fiu-şĭ a grăit:
— Haĭ la munte, Dragomire,
Că afară e 'nflorire;
Timpul este de eşit,
Căcĭ păşunea a'nverḑit;
Tu din fluer veĭ cântà
Eŭ la doïne-ţĭ voiŭ jucà!
— Nu se póte încă mamă,
Căcĭ bagă numaĭ de sémă:
Numaĭ Faur a trecut,
Mărţişor maĭ este mult!
— Ce-mĭ pasă de Făurariŭ,
Eŭ îl trag prin găunariŭ,
Şi pe Mărţişor
Prin cel ciurişor!
Ea de el nu ascultà,
Ci cu sine îşĭ luà:
Două-spre-ḑece cojóce,
Neavênd cuget de-a re'ntórce,
Şi plecă cu-al sĕŭ fecior,
Ocărînd pe Mărţişor.
De-acasă pornì cu sóre,
Când sosì fuse ninsóre.
Altă ḑi 'ncepù cu plóie,
Maĭ fu sóre, acuşĭ *porhóie*,
Şi-acuşĭ iară îngheţà,
Timpul tot se strămutà.
Pe Bab'o lăsà norocul,
Căcĭ udându-se cojocul
Cel de-asupra, a'ngheţat,
Ea pe tufe l'a-aruncat,
Că-ĭ erà greŭ de purtat;
Şĭ-apoĭ iară s'a maĭ dus
Tot pe culme maĭ în sus
După capre, după oĭ,
Cu feciorul, amîndoĭ,
Pentru că cătaŭ păşune
Unde-ar fi erburĭ maĭ bune.
Tótă ḑiua ce urmă
Alt cojoc maĭ îngheţà;
Şi Dochia, vrênd nevrênd,
Le-aruncà tóte pe rînd.
Dragomir a degerat
Şi pe gură-ĭ s'a format
Sloiŭ cum este-un flueraş,
— Dragomire-al meŭ doinaş! —
Strigă Baba, a luĭ mamă,
Nebăgênd bine de sémă —
— Cum! eŭ nu maĭ pot de frig,
Tu maĭ ḑicĭ pe cel colnic!
Şi-atuncĭ Babeĭ s'arătà
Mărţişor şi-o întrebà:
— Cum îţĭ place primăvara?
Ţi-aĭ uitat dóră tocméla,
Ca să poţĭ să salţĭ în sbor,
Când îţĭ ḑice-al tĕŭ fecior
Doine mîndre pe colnic,
Că nicĭ noreĭ nu-ĭ fu frig
Ca să spele pe o lână
Tótă ḑiua la fântână!
Mărţişorul dispărù,
Frigul iarăşĭ începù
Cu viscole tot maĭ crunte,
Şi Baba 'ngheţă pe munte

Dimpreună cu-a eĭ turmă.
Ea cu Dragomir în urmă
Şi cu turma, ce-a avut,
Stanĭ de pétră s'aŭ făcut.
Spun că stanul Babeĭ crunte
Cu aĭ eĭ capre şi oĭ multe
Până adĭ se věd pe munte;
Iar de lâng'a eĭ picióre
Ese o apă curgětóre.
Călětoriĭ, de-o privesc,
Işĭ fac cruce, şi-o feresc. (1)

A şésea legendă, din *Banat*:

«In *Almaş* (2) erà odată un om şi o muere. Eĭ ar fi trăit alt-felĭ bine, dacă mama bărbatuluĭ, sócră rea, nu poruncià în casă după plac, şi eĭ trebuiaŭ s'o asculte. Ea adese-orĭ da noriĭ-sĕĭ atâta de lucru, cât n'ar fi fost în stare să le facă nimenĭ în lume; dar biată noră cu sîrguinţă şi ajutorul luĭ Dumnedeŭ le îndeplinià pe tóte.

«Aşà s'a întîmplat odată că sócra i-a dat lână de óie négră şi i-a poruncit să se ducă la apă s'o spele ca néua de albă.

«Măcar că tînĕra muere scià bine că acésta este un lucru cu neputinţă, totuşĭ, ca să asculte de sócră, s'a dus la apa ce curgeà pe lângă sat şi a început să scarmene şi să spele lâna cea négră. Dar orĭ-cât s'a chinuit ea, când o scoteà din apă, lâna erà tot négră.

«Biata femee nu s'a lăsat de lucru, ci a frecat necontenit, până a apucat-o séra. Atuncĭ i se sângerase şi mânile, şi a început să plângă de necaz şi de durere.

«Domnul *Christos*, care umblà pe pămînt cu *Sân-Petru*, a trecut pe drum şi, vědênd pe muere plângênd, a întrebat-o:

«— Ce facĭ tu aicĭ şi pentru ce plângĭ?

«Muerea nu scià cine este, ci a rěspuns:

«— Sócră-mea mi-a poruncit să fac lâna acésta négră să fie albă ca néua, şi eŭ o tot spěl şi o scarměn tótă diua, de mi s'aŭ făcut mânile numaĭ rănĭ, de aceea plâng.

«Mântuitorul, care scià bine necazul eĭ, iar i-a dis:

«— Ascultă numaĭ pe sócră-ta şi lucréză maĭ departe, că Dumnedeŭ îţĭ va ajutà.

«După ce s'a dus Domnul Christos şi cu Sân-Petru, ea a început iar să spele cu bărbăţie, şi când a scos lâna din apă, bagă de sémă că se maĭ deschisese. Veselă, s'a pus iar la lucru până a înoptat, când maĭ pe urmă lâna cea négră erà albă ca néua. Plină de bucurie, a plecat fuga acasă şi, găsind pe câmp florĭ

(1) «*Amicul familieĭ*», diar beletristic, an. X, Gherla 1886, p. 121—122.
(2) Un creştet de munte la marginea Banatuluĭ despre Ardél.

carĭ rĕsărise cele dintâĭ, că abià începuse primăvara, şi le-a pus în pĕr.

«Când a vĕḑut sócră-sa că lâna erà spĕlată albă, şi-a ascuns mânia, că nu puteà s'o ocăréscă, numaĭ a întrebat-o în batjocură:

«— Dar óre cine ţi-a pus florĭ în pĕr?... póte vre-un drăguţ?

«— Eŭ le-am aflat singură în livadă şi m'am împĕnat cu ele.

«Baba, cum a auḑit acésta, strigă pe fiu-sĕŭ şi-ĭ ḑise:

«— Veḑĭ, fĕtul meŭ, că a venit primăvara, trebue să plecăm la munte cu caprele şi cu oile nóstre. Cât de frumos va fi în munţĭ! tu o să-ţĭ ieaĭ *fluera* şi o să-mĭ cânţĭ, iar eŭ o să joc de plăcere.

«Aşà mâne ḑi de diminéţă a şi plecat împreună cu fiu-sĕŭ, mănând oile şi caprele la munte. Dar fiind-că abià trecuse érna şi se temeà de frig, de aceea baba luase şi *nouĕ cojóce* cu dînsa, şi a plecat, şi a lăsat pe tînĕra singură acasă. După ce aŭ ajuns pe délurile cele dintâĭ, cerul se făceà tot maĭ senin şi abià suflà câte un vînt pe câmpie. Dar tot nu rĕsărise încă érbă, şi caprele şi oile nu sta în loc liniştite, că n'aveaŭ ce să pască.

«Baba însă nu băgà de sémă, şi erà veselă, şi fiind timp frumos, ea a aruncat un cojoc, ca să nu ducă atâtea.

«Cu cât se suià maĭ departe în munţĭ, cu atât se făceà vreme maĭ bună şi maĭ cald, aşà că în fie-care ḑi lepĕdà câte un cojoc, până ce a aruncat şi pe cel din urmă, într'a noua ḑi, că-ĭ erà greŭ să-l maĭ pórte.

«Insă turma flămândă, care nu găsià încă érbă, se făceà tot maĭ sĕlbatică şi nepacĭnică de fóme, şi fuga'n cóce şi'n colo.

Baba, când le vedeà că alérgă şi sbéră, ḑiceà că vitele se bucură de venirea primăvereĭ.

«După ce baba şi-a lepĕdat cojocul cel de pe urmă, de-odată s'a schimbat timpul. Vîntul a început să sufle aspru şi rece şi plouà şi ningeà. Atuncĭ bietele vite s'aŭ grămădit speriate una lângă alta, mestecate caprele cu oile, şi tremuraŭ de ger; iar baba şi cu fiu-sĕŭ aŭ stat în loc, că le clănţeniaŭ dinţiĭ, şi nicĭ nu s'aŭ maĭ putut mişcà de frig. Fiuluĭ sĕŭ îĭ curgeà apa din din gură de ger, şi i-a îngheţat, prefăcută într'un sloiŭ de ghéţă lipit de la buze până la pept; iar baba, care de frig nicĭ nu vedeà bine, nicĭ n'auḑià, a ḑis către dînsul:

«— Fĕtul meŭ! cum maĭ poţĭ tu cântà în fluer, că eŭ am îngheţat de ger?

«Ea gândià că sloiul cel lung din gura fiuluĭ sĕŭ este flueră şi că flueratul vîntuluĭ este sunetul fluereĭ.

«Cum sta eĭ așà aci, iată că a venit *Primăvara* și a vorbit către baba în batjocură:

«— No bĕtrână, cum îțĭ place primăvara? De ce nu jocĭ, că fiu-tĕŭ îțĭ cântà? Nicĭ nuroriĭ tale nu i-a fost prea frig când a spĕlat tótă ḑiua în apă rece lâna cea négră! Ea apoĭ tot a aflat florĭ în câmp!

«După acésta *Primăvara* iarășĭ a perit.

«Atuncĭ baba s'a uitat la fiul sĕŭ, care și înghețase și amorțit murise cu tótă turma luĭ. Așà și baba tot maĭ tare se țepenià, până și-a dat sufletul. Trupul eĭ și al fiuluĭ sĕŭ se pot și astăḑĭ vedeà în *Almaș*, împetrite, împreună cu turma în jurul lor, tot de pétră, așà precum aŭ stat când eraŭ în viéță. La piciórele babeĭ curge un isvor și fiul tot ține în gură fluera cea de ghéță.» (1)

O variantă a acesteĭ legende, auḑită asemenea în *Banat*, sună precum urméză:

«Se ḑice că a fost odată o babă fórte spurcată, anume *Dochia*, care, de rea și a draculuĭ ce erà, nu maĭ scià ce să facă și cum să necăjéscă pe biată noră-sa.

«Odată trimise *Baba Dochie* pe noră-sa cu nisce lânĭ de óie la rîŭ, dar nu ca să le spele, ci ca să-ĭ facă din *lânĭ lăĭ* (negre) lânĭ albe.

«Biata noră merse cu lânile la rîŭ, dar unde e vorba ca din lânĭ lăĭ să se póte preface în albe. A frecat ea, cât a frecat, lânile cele lăĭ, dar de la o vreme, vĕḑênd că nu-ĭ maĭ albesc, a început a plânge și a se tânguì.

«In plânsul eĭ vĕḑù un copilaș drăgălaș cu o *chită* de florĭ frumóse apropiindu-se de ea.

«Copilul, care erà un *înger*, o întrébă că de ce plânge, iar nevasta îĭ povestesce tot necazul sĕŭ.

«Copilul, adecă îngerul, după ce-ĭ ascultă tóte necazurile, îĭ ḑice:

«— Nu maĭ plânge, draga mea, că acușĭ veĭ scăpà de necazul tĕŭ. Dar până atuncĭ ieà chita asta de florĭ și o du la sócră-ta, ca să vadă că a sosit primăvara dorită!

«Nevasta, luând chita de florĭ în mână, alergă într'un suflet

(1) Dionisiu Miron, *Ḑilele Babelor*, publ. în «*Columna luĭ Traian*», an. I, Bucurescĭ 1870, No. 4, p. 4. — O variantă a acesteĭ legende, tot din Banat, se aflá publicată de Arthur și Albert Schott în *Walachische Märchen*, Stuttgart und Thüringen 1845, p. 113—115.

la spurcata de sócră, care căutà pe o feréstră cum spală noră-sa lână lae şi cum îĭ dete copilaşul chita cea de florĭ.

«*Baba Dochie,* vĕḑênd că *brébenul, micşunele, oglicea,* precum şi cele-lalte florĭ, din carĭ erà făcută chita, sunt atât de frumóse, poruncì ca numaĭ decât să-ĭ se aducă *bucatele* (1) şi cele 12 cojóce marĭ, că ea va plecà îndată la munţĭ cu caprele şi cu câniĭ, ḑicênd:

«Dacă nu m'am temut eŭ de *Făurariŭ,*
«Care e cu frânghiile tarĭ,
«Apoĭ pe *Mărţişor*
«L'oiŭ legà binişor
«Cu un teişor
«Şi l'oiŭ trage prin ciurişor!

«După ce a rostit cuvintele acestea, se pornì *Baba Dochie* către munţĭ cu caprele, cu câniĭ şi cu cele 12 cojóce marĭ.

«Dar nu merse ea maĭ mult de jumătate cale, când iată, pe lângă tóte că la plecarea eĭ de-acasă erà cerul limpede, senin şi sórele de primăvară cald, se ridică un nor negru de către méḑă-nópte, încărcat cu plóie şi cu nĕuă viscolósă, şi, începênd a curge dintr'însul, muiă cojocul de-asupra de pe babă, ca şi cum l'aĭ fi scos dintr'o cadă cu apă orĭ din *sapie.*

«Puţintele minute numaĭ şi cerul iar se însenineză şi sórele strălucesce de-ţĭ e maĭ mare dragul să cauţĭ la el, când iată se rădică alt nor cu plóie şi néuă, care móie şi al doilea cojoc al babeĭ.

«Inseninându-se cerul din noŭ şi sórele strălucind frumos, baba lepĕdă şi al doilea cojoc de pe ea.

«Apoĭ tot aşà s'a jucat cu dînsa norul şi sórele, până ce a desbrăcat-o de tóte cojócele.

«Ajungênd *Baba Dochie* la vîrful munţilor, dar tótă udă, îngheţată de frig şi fără de nicĭ un cojoc, ca vaĭ de ea, *Crivĕţul* de la mieḑul nopţiĭ a început a suflà cu atâta putere, în cât a îngheţat-o şi a împetrit-o acolo cu cânĭ şi cu capre cu tot.

«Şi se ḑice că urmele eĭ se vĕd şi în ḑiua de aḑĭ de către ceĭ ce călĕtoresc la munţĭ.» (2)

A doua variantă a legendeĭ de maĭ sus, din *Muntenia,* sună aşà:

«Erà odată o babă. Ea se numià *Dochia* şi erà o sgripţoróe cu cerul gureĭ negru şi rea ca mórtea.

(1) Acì se înţelege sub *bucate* atâta cât *vite.*
(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

«Şi aveà baba un băiat, pe care l'a însurat cu o fată blândă şi bună la Dumnedeŭ.

«Nu trecù mult după însurătóre şi băiatul plecă la drum lung de tot; atuncĭ sócra, ca tóte sócrele, a început un traiŭ rĕŭ în casă cu noră-sa; o ocărià, o schingiuià şi o amărià maĭ rĕŭ decât o strigóică.

«Intr'o di, către sfîrşitul erneĭ, baba draculuĭ dete nuroreĭ sale un braţ de *lână négră* ca funinginea, dicêndu-ĭ:

«— Du-te de spală lâna asta şi vedĭ să mi-o aducĭ ca laptele de albă; altmintrelea să nu te maĭ întorcĭ acasă, că-ţĭ rĕsucesc gâtul ca la un puiŭ de vrabie!

«Biata femee luă lâna în braţe, se duse la isvor şi o spĕlă treĭ dile într'una; dar lâna nicĭ că se albià de loc. A patra di şedeà lângă isvor nemângăiată, ca vaĭ de ea, că nu i se albià lâna, şi acasă scià ce o aştéptă. Plângeà cu lacrimĭ de foc şi se rugà la Dumnedeŭ să facă vre-o minune şi să o scape de urgia sócreĭ.

«Cum tot plângeà şi mi se văetà, de-odată vede un voinic, tînĕr şi frumos ca un brad, care, venind la ea, o întrebă de ce plânge.

«Ea îĭ spuse tot necazul.

«Atuncĭ voinicul, arătându-ĭ nu departe de isvor un fel de pétră în roşéţa cărămidiĭ, care se măcinà ca săpunul, îĭ dise:

«— Ia pétră de-acea roşie şi spală lâna cu ea, până s'o albì!

«Şi cum dise, se şi făcù nevĕdut.

«Femeia luă din acea pétră, care însă nu erà pétră, şi, frecând lâna cu ea, îndată se făcù o spumă roşie ca sângele, iar apa începù să férbă în clocot, şi când scóse lâna, erà albă ca zăpada. Atuncĭ se întórse îndată la sócră-sa.

«Sgripţoróica de babă se miră mult de frumósa albéţă a lâneĭ; dar tot nu-şĭ lăsă nora în pace, ci o trimise să-ĭ aducă, de unde o scì şi o găsì, érbă verde şi fragĭ cópte, orĭ de unde nu, să nu se maĭ întórcă acasă.

«Altă năpaste pe capul bieteĭ femeĭ: de unde erà ea să găséscă érbă verde şi fragĭ cópte! Dar ce erà să facă! eşì la câmp şi-şĭ aruncă ochiĭ departe: în tóte părţile numaĭ pustiŭ şi ger. Incă de abià se luase pe icĭ pe colea zăpada. Aşà mergeà biata rătăcind şi plângênd din câmpie în câmpie, când iată iar voinicul de la isvor apropiindu-se de dînsa şi întrebându-o: de ce plânge şi ce rătăcesce pe aicĭ.

«Ea îĭ spuse iarăşĭ păsul.

«Atuncĭ voinicul o luă de mână şi o duse într'o poiană plină de érbă verde însmălţată cu fragĭ cópte, ca în luna luĭ *Cireşer*.

Ea-şĭ umplù braţele de érbă verde şi póla pestelciĭ de fragĭ, şi aşà se întórse la sócră-sa acasă.

«Iar baba clónţă, cum vĕḑù érba şi fragile cópte, ḑise:

«— Eĭ, acù vĕd şi eŭ că a venit primăvara! Să mĕ suĭ cu oile la munte!

«Ea aveà multe oĭ, mulţĭ ciobanĭ şi mulţi cânĭ. Se gătì dar de plecare şi, luându-şĭ turma, ciobaniĭ, câniĭ şi de-ale mâncăriĭ, iar pentru sine *nouĕ cojóce* marĭ până în pămînt, la întâiŭ de *Martie* a ajuns cu oile la munte.

«Dumneḑeŭ atuncĭ hotărî să o pedepséscă pentru rĕutatea eĭ, şi iată că de-odată începù să plouă cu *spicurĭ* de zăpadă.

«Baba, cum vĕḑù, îşĭ strînse turma şi îmbrăcă câteşĭ nouĕ cojócele. In ḑiua dintâiŭ se udă cojocul de-asupra, de se înmuiă de tot, şi trebuì să-l lepede; apoĭ tot aşà în fie-care ḑi câte un cojoc, până ce-şĭ lepĕdă tóte cojócele.

«Nouĕ ḑile plouă mereŭ, iar nóptea cea de-a nóua, când baba nu maĭ aveà nicĭ un cojoc uscat, dete Dumneḑeŭ un ger cumplit, aşà că a ḑecea ḑi şi baba, şi ciobaniĭ, şi câniĭ, şi turma întrégă, se găsiră îngheţaţĭ şi prefăcuţĭ în stanĭ şi bolovanĭ de pétră.

«De atuncĭ şi până astăḑĭ, la începutul luĭ *Martie*, se aude, prin acele locurĭ, un plâns ca de femee, un urlet de cânĭ şi un sbieret de oĭ multe, şi atuncĭ îndată cerul se posomoresce, viscole se pornesc, cu ploĭ şi cu zăpadă, ţiind într'una nouĕ ḑile, — câte cojóce aveà *Baba Dochie*.» (1)

A treia variantă a legendeĭ de maĭ sus, tot din *Muntenia*, comuna Vîrciorova, jud. Mehedinţĭ, e cea următóre:

«A fost odată o babă bĕtrână, bĕtrână, *Baba Dochia*, care erà ne maĭ pomenit de rea. Din toţĭ copiiĭ ce Dumneḑeŭ îĭ dăruise, nu maĭ aveà decât unul singur, însă bun, vrednic, ascultător, care făceà bucurie babeĭ. Când venì timpul să se însóre, se însură şi luă o femeie, care erà tocmaĭ ca el de vrednică şi ascultătóre.

«*Dragomir* îşĭ petreceà timpul maĭ mult pe dél, la oĭ, şi baba rĕmâneà acasă cu noră-sa, să vadă de ale caseĭ.

«Baba, din fire prea rea, chinuià pe noră-sa în tóte chipurile, iar biata noră, prea mult răbdătóre, nu ḑiceà nimic şi suferià totul, creḑênd că dór se va schimbà firea babeĭ cea rea vre-odată.

«Intr'o ḑi, din pismă, pe când *Dragomir* nu erà acasă, trimise pe noră-sa la rîŭ cu o lână albă, ḑicêndu-ĭ:

(1) «*Familia*», an. XXII, Oradea mare 1886, p. 227.

«— Veḑĭ astă lână, du-te, spal'o, până când se va înegrì. Dacă nu, să nu-mĭ maĭ calcĭ bătătura!

«Ḑise şi-şĭ vĕḑù de trébă, iar femeia plecă cu lâna să facă ce-ĭ ḑisese baba. Spĕlă ea timp de treĭ ḑile lâna, dar zadarnică îĭ erà munca, căcĭ s'o înegréscă nu erà cu putinţă. Dar, când erà aprópe să plece femeia de la rîŭ fără nicĭ o ispravă, iată că doĭ ómenĭ, carĭ nu eraŭ alţiĭ decât *Dumneḑeŭ* şi cu *Sf. Petru*, carĭ atuncĭ umblaŭ pe pămînt, se apropiară de ea şi-ĭ ḑiseră:

«— Ce facĭ acì femeie?

«Ea le rĕspunse plăngĕnd:

«— Am o sócră fórte rea şi, uite, m'a trimis cu lâna asta, s'o spĕl până ce se va înegrì. De treĭ ḑile spĕl, şi nu pot să fac ceea ce mi-a poruncit. Numaĭ Dumneḑeŭ scie ce mĕ aşteptă acum!

»Auḑind *Dumneḑeŭ* şi *Sf. Petru* despre asta şi făcĕndu-li-se milă de ea, îĭ ḑiseră:

«— Mergĭ acasă la sócră-ta şi nu te teme. Şi apoĭ se făcură nevĕḑuţĭ.

«Când dete femeia să plece şi se uită la lână, vĕḑù lâna négră şi, dându-ĭ în gând că a fost Dumneḑeŭ, plecă veselă, mulţămind luĭ Dumneḑeŭ.

«Nepotolindu-şĭ baba necazul prin asta, o trimise iarăşĭ la rîŭ, însă cu o lână négră, ḑicĕndu-ĭ:

«—Cum veĭ sci să facĭ, să spelĭ lâna până se va înălbì! Să nu te întorcĭ la mine cu lâna négră!

«Plecă plângĕnd femeia, că scià ea că nu póte îndeplinì lucrul ăsta aşà de ciudat; însă, cum e omul făcut să nu pérdă credinţa nicĭ când vede bine că nu e chip de scăpare, ast-fel făcù şi ea, se duse cu lâna la rîŭ şi începù să o spele. După vre-o 2—3 ḑile de spĕlătură zadarnică, se dete la o parte şi începù să plângă, de plângeaŭ şi petrele de mila eĭ.

«In acest timp, iarăşĭ se arată Dumneḑeŭ şi Sf. Petru şi, vĕḑĕnd-o plângĕnd, o întrebară de ce plânge. Ea rĕspunse:

«— Sócră-mea m'a trimes cu lâna asta négră să o spĕl, ca să se înălbéscă. De 2 ḑile mĕ ostenesc, amărîtă şi nemâncată, să fac ceea ce erà cu neputinţă.

«Atuncĭ Dumneḑeŭ şi Sf. Petru deteră femeeĭ o chită de florĭ de fragĭ, să o ducă babeĭ, spuindu-ĭ că le-a cules de pe cóstă, şi o încurajară să nu se témă, şi apoĭ se făcură nevĕḑuţĭ.

«Femeia luă lâna tot négră, cum o adusese, şi se duse acasă de dete sôcreĭ sale chita de florĭ de fragĭ, spuindu-ĭ că le-a găsit pe cóstă.

«Baba, vědênd florile, uită de lână şi chemă pe fiu-sěŭ *Dragomir* şi-ĭ dise :

«— Dragomire, maică! Fragile aŭ înflorit şi noĭ n'am měsurat încă oile! Să plecăm cu oile la munte, să le měsurăm.

«— Să plecăm, dise şi Dragomir.

«Plecară, şi *Baba Dochia* luă cu sine 9 cojóce, îmbrăcându-le pe tóte, cum eşî din casă. Merseră multă vreme şi, când ajunseră la locul unde erà să měsóre oile, se puse o slótă (plóie amestecată cu zăpadă), în cât baba fu silită să lepede pe rînd unul câte unul tóte cojócele şi începù a tremurà, de diceaĭ Dómne! Căutând împrejur, vědù pe *Dragomir* îngheţat şi cu sloĭ la gură şi, credênd că cântă în fluer, iĭ dise:

«— Dragomire! Dragomire! Eŭ am îngheţat de frig, şi tu cânţĭ din fluer!

«Ast-fel şi *Baba Dochia* şi fiul sěŭ *Dragomir*, împreună cu oile lor, aŭ îngheţat şi s'aŭ prefăcut în stâncĭ de pétră, ce se află între comuna Vîrciorova şi Turnu-Severin, Mehedinţĭ, numit *Dragomir.*» (1)

A şéptea legendă, audită de d-l I. C. Măldărescu din gura unuĭ tîněr român din *Basarabia* şi scrisă apoĭ în versurĭ, sună aşà:

Sub pólele munţilor,
In locaşul sluţilor,
Se arată un bordeiŭ:
Ca să-l vedĭ nicĭ să nu vreĭ.
In el de mult locuesce
Baba Marta, ce vrăjesce
Când la stele, când la lună,
Şi rînjind ca o nebună
Cât e nóptea Domnuluĭ
Şi dulcéţa somnuluĭ,
Lângă foc şi lângă vatră,
Farmecă, iar cânĭ o latră!
Mult iĭ rea şi prăpădită,
Cu cojóce învělită,
Cu nouě cojóce 'n spate,
Şi toiagul al eĭ frate
De-alergărĭ pe munţĭ şi văĭ,
Când sunt timpiĭ ceĭ maĭ reĭ
Ea e a păduriĭ mumă,
Babă rea, soră de ciumă,
Şi se plimbă tot pe munţĭ,
Trece apa fără punţĭ,
Sare după délurĭ jos
Şi se-aşéză pe-un lemn gros,
Ca să-şĭ pască caprele,
Să le sugă laptele.
N'are témă de vre-un ger,
Nicĭ că-ĭ frică chiar de cer,
Deşĭ érna n'a trecut.
Baba Marta tórce, tórce,
In cojóce se întórce.
Are 'n spate blană nouă:
Ningă, viscoléscă, plouă,
Ea habar n'are măcar,
Nicĭ gândesce la amar.
Tórce Baba lână, tórce.

(1) «*Albina*», an. I, p. 1399—1400.

Insă norii se tot stórce
Şi de-odată 'n munte-apare
Un copil micuţ, ce are
Aripi mîndre la privit,
Şi de-odată a grăit
— Marto, babă vrăjitóre,
Dup'acum eşi la pripóre:
Primăvara n'a venit.
Florile n'aŭ resărit ?!
Maĭ stăĭ încă în bordeiŭ,
Lâna tórce-o, dacă vreĭ,
Să-ţĭ maĭ facĭ un straiŭ din ea;
Érna încă tot e grea!
Ast-fel dise copilaşul,
Şi sburând ca îngeraşul:
Baba Marta stă şi dice:
— Surda, surda, mĕĭ voinice,
Am încă nouĕ cojóce
Şi fuiorul tot a tórce,
Am şi fete de 'ndrăgit,
Am flăcăĭ de zăpăcit,
Şi numaĭ nópte pe lună
Pot lucrà cu voie bună!
Érna de mult a trecut,
Caprele érb' aŭ păscut,
Surda, surda, n'am habar
De-al tĕŭ graiŭ saŭ ger măcar!
Îngeraşul mâniat
Către cer s'a îndreptat:
Noriĭ vineţĭ adunând,
Bolboraţĭ mereŭ tunând,
Şi de-odată frigul vine,
Vîntul bate, bate bine,
Plopiĭ urlă, cerul tună,
Noriĭ vin de se adună,
Fulgiĭ cad albĭ de zăpadă
Peste munţĭ şi pomĭ grămadă.
Marta însă tórce 'ntr'una,
Rîdênd tare ca nebuna,
De cojóce desvĕlită,
De zăpadă 'nemeţită.
Tremurând la cer privesce,
Dar ertare nu găsesce.
Urlă vîntul vijelind,
Plóia rece asvârlind.
Peste Marta, baba rea,
Care pisma n'o lăsà
De la cer să ieà ertare.
Plóia curge şi maĭ tare;
Munţiĭ gem, pădurea geme,
Marta însă nu se teme.
Vîntul suflă cu turbare
Jos trântià coliba mare,
Dar pe Marta, babă rea,
S'o dobóre nu puteà.
Ea la cer cătând sberà,
Hulià rĕŭ şi blăstĕmà.
Noriĭ vineţĭ se-adunà,
Lemnele de ger trosnià,
Munţiĭ încă că gemeà,
Petrele se despicà,
Şi din nourĭ, licărind
Trăsnete eşiaŭ trăsnind;
Vremea se tot turburà,
Fulgerile lungĭ sburà,
Dar pe Marta, baba rea,
S'o 'nspăimânte nu puteà...
Atuncĭ noriĭ se crăpà,
O lumină se vedeà
Şi un glas se audià.
Blăstĕmând, babeĭ diceà:
«— *În vecĭ să fiĭ o stană*
De pétră amorţită,
De caprele-ţĭ iubite
Să fiĭ împrejmuită,
Din ochĭ să-ţĭ isvorésca
Tot lacrime amare,
Iar pe pămînt să facă
Un rîŭ de-unde orĭ-care
Să nu pótă să beà!»
Şi Draciĭ toţĭ rîdeà.
Glasul cum se isprăvesce,
Noriĭ negri se lăţesce,
Vîntul s'a maĭ potolit,

Iară sórele a eşit.
Numaĭ Marta-ĭ neclintită
Şi... de-odată e lovită
De un trăsnet din senin,
Curmând traiul cel de chin:
Curg din ochiĭ eĭ şiróie
Lacrimĭ marĭ ca şi o plóie,
Eşind gémĕt din cea stană,
Şi plânsóre din fântănă...
Férele vine în cete
Să-şĭ adape a lor sete,
Vin şi *Ele* despletite,
Duhurĭ negre şi cumplite...
Tóte umbrele s'adapă,
Lângă stană găurĭ sapă,
Saltă, ţipă şi hulesce,
Morţi 'n iadurĭ se trezesce,
Jócă, cântă în horă prinse
Lângă focurile-aprinse,
Dar când este despre zorĭ...
Cânt cocoşiĭ de treĭ orĭ,
Şi se duce orĭ-ce duh
Şi e pace în văzduh!

Aşà a fost atuncea precum am povestit;
Am spus-o cum se spune şi ce am auḑit:
Chiar astăḑĭ se maĭ vede o babă împetrită.
In juru-ĭ stâng, culcată, e turma eĭ iubită.(1)

A opta şi tot odată cea de pe urmă legendă, auḑită în *Muntenia*, e acésta:

Pe la întâiŭ de Marte
Când se luptă 'n parte
Ceĭ doĭ luptătorĭ
Neînvingĕtorĭ,

Nóptea şi lumină
Pe bolta senină,
Sóre şi cu norĭ,
Ploĭ şi cu ninsorĭ,

Şi când érna tótă
Pare 'ngenuchiată
De-un sóre-arḑĕtor
Şi amăgitor,

Dochia înrĕită,
De érn' obosită,
Vru să sue 'n plaiŭ
Ca 'n luna luĭ Maiŭ.

Turma îşĭ adună,
Caprele din stână,
Ce mereŭ cârtiaŭ
Că nutreţ n'aveaŭ.

Şi o ieà spre culme
Pe-unde nu sunt urme,
De mîndriĭ Cărpaţĭ
De vînturĭ uscaţĭ.

Caprele-o urméză
Şi ea le 'ndemnéză:
— Hăĭ, căpriţe, hăĭ,
Să eşim din văĭ,

S'ajungem pe munte
Pe-a *Jepilor* frunte,
Să vĕ vĕd păscênd,
Vrênd Domnul nevrênd.

(1) Revista societăţiĭ «*Santinela Românismuluĭ*», fóie literară-sciinţifică, an. I, Bucurescĭ 1884, p. 24—26.

Baba sumeţită,
De sóre-amăgită,
Se tot sue 'n sus
Unde-ĭ *Dorul* (1) pus,

Şi prin norĭ se perde,
Cătând érbă verde
Colo în *Jepiĭ marĭ*,
Dragĭ la miorarĭ.

Şi 'n crésta rîpósă,
Naltă, fiorósă (2),
Unde în vecĭ e ger,
Capu-ţĭ dă de cer!

Opt ḑile trecuse,
Baba mi se duse,
Prin vîrtej de norĭ
Şi spic de ninsorĭ,

Sus pe *Omul* rece,
Care norĭ întrece,
Dacic, vechiŭ altar,
Cu cerul hotar,

Unde se uimesce
Ochiul, când privesce
Peste doue ţĕrĭ
Născute surorĭ.

Dochia 'năsprită
Şi de vînt rĕsbită,
— Vînt îngrozitor
De te ieà fiorĭ, —

Aruncă blăsteme,
De cer nu se teme
Şi 'n cugetul sĕŭ
Uită Dumneḑeŭ.

Ea se întăresce
Şi gura-ĭ sporesce:
— Hăĭ, căpriţe, hăĭ,
Maĭ în jos spre văĭ,

La *Ialomicióră*
Cu dulce apşióră
Să vĕ vĕd păscênd,
Vrênd Domnul nevrènd!

... Când şĭ-aste cuvinte
Ḑise fără minte,
Bab' acì pe loc
Se făcù un bloc,

Ea şi turma tótă
Stane tot de pétră,
Ce şi-aḑĭ se vĕd stând,
Plaiul înălbind,

Plaiŭ, ce *Babe-l* (3) chémă,
Ca să ne dăm sémă
Că 'n *a noua ḑi*
Se 'mpetrì acì

Cea *Babă Dochie*,
A cuĭ istorie
Seculĭ o şoptesc,
Munţĭ o povestesc. (4)

Acestea sunt tóte legendele despre *Baba Dochie*, carĭ mi-s mie până acuma cunoscute. (5)

---

(1) *Vîrful cu dor, Jepiĭ,* ca şi *Caraimanul* şi *Omul*, sunt piscurĭ marĭ pe culmea *Bucegilor* din Carpaţĭ.

(2) *Caraimanul.*

(3) *Babele* sunt un platoŭ înalt, din pólele căruia isvoresce *Ialomiţa*, maĭ sus de peştera cu *Schitul de lemn.*

(4) S. N. Şoimescu, *Poesiĭ lirice,* Bucurescĭ 1883, p. 69—76.

(5) Atât despre legenda *Babeĭ Dochie* cât şi despre numele acesteĭ babe s'aŭ scris până acuma maĭ multe studiĭ şi anume:

II.

DILELE BABEĬ.

Baba Dochie saŭ *Baba Marta,* ale căreĭ legende le-am reprodus în capitolul premergĕtor, ţine de regulă nouĕ(1) saŭ douĕ-spre-ḑece ḑile. (2)

De acì vine apoĭ că Româniĭ de pretutindenea numesc cele

a) At. M. Marienescu, *Baba Dochie şi Babele* (din Sĕrbătorile păgâne române de aḑì), publ. în «*Familia*», an. VIII, Pesta 1872, p. 366—367 şi 378;

b) Sim. Mangiuca, *Baba Dochie,* studiŭ mitologic, publ. în «*Familia*», an. X, Budapesta 1874, p. 159—164 ;

c) Gr. C. Buţureanu, *Încă o dovadă la stăruinţa Românilor în Dacia traiană,* publ. în «*Archiva Societăţiĭ sciinţifice şi literare*», an. II, Iaşĭ 1891 No. 8, p. 470 în care autorul se încércă a dovedì stăruinţa Românilor în Dacia pe temeiul legendeĭ *Dochia şi Traian de sub muntele Pion în Moldova,* fabricată de G. Asachi: *Culegere de poesiĭ,* ed. III, Iaşĭ 1863, p. 195 ; veḑĭ de acelaşĭ şi: *Culegerea de poesiĭ germane şi francese din limba română,* ed. III, Iaşĭ 1863, p. 88 şi 90;

d) I. N., *Legenda Dochieĭ,* publ. în «*Gazeta Săténuluĭ*», an. VIII, R.-Sărat 1891, p. 183—192, prin care se combat tóte afirmările d-luĭ Buţureanu;

e) L. Şăineanu, *Dilele Babeĭ şi legenda Dochieĭ,* publ. întâia óră în «*Convorbirĭ literare*», an. XXII, Bucurescĭ 1888, p. 193—220 şi reprodus apoĭ în ale sale *Studiĭ folklorice, cercetărĭ în domeniul literatureĭ poporane,* Bucurescĭ 1896, p. 1—45.

Dintre tóte studiele acestea, cel maĭ estins şi maĭ aprópe de adevĕr e cel al d-luĭ L. Şăineanu. Dar nicĭ studiul d-sale nu se póte considerà de cel maĭ complet şi maĭ perfect, una: pentru că nu i-aŭ fost cunoscute tóte legendele Dochieĭ, al doilea: pentru că d-sa confundă *Legenda Babeĭ* cu *Dilele* acesteia, şi al treilea: pentru că trece prea repede peste studiele scrise maĭ înainte de d-sa, iar pe unele dintre acestea nicĭ nu le amintesce.

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Crângenĭ, jud. Teleorman: «Pe ḑiua de 1 Martie cade *Baba Marta* cea cu nouĕ cojóce, şi până la nouĕ ḑile lépĕdă câte un cojoc. De la 9 Martie însă, lepĕdând Baba cojócele, începe şi timpul a se încălḑì.»

(2) După spusa Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «*Baba Dochie* duréză 12 ḑile»; — a celor din Crasna, com. de Ioan Iliuţ: «*Baba Dochie* ţine 12 ḑile»;—a celor din Stroescĭ, com. de G. Străinul: «*Baba Dochie* are 12 ḑile»; — a celor din Ilişescĭ, com. de V. Botezat: «Cele 12 ḑile din Martie pórtă numele de *Baba Dochie*»; — a celor din Reusenĭ, com. de V. Pop; — a celor din Mihovenĭ, dict. de Mich. Cojoc şi

dintâĭ nouĕ saŭ douĕ-spre-ḑece ḑile ale luniĭ luĭ Martie *Babele*, *Ḑilele Babelor*, saŭ *Ḑilele Babeĭ* (1), adecă ḑilele Babeí Dochie saŭ ale Babeĭ Marta.

Ḑilele Babeĭ se încep de comun la 1 Martie saŭ Mărţişor şi duréză, după cum am amintit maĭ sus, nouĕ (2) saŭ douĕ-spre-ḑece ḑile de-a rîndul (3), adecă până când *Baba Dochie* şi-a lepĕdat, respective şi-a *scuturat* cele *nouĕ* saŭ *douĕ-spre-ḑece cojóce*. (4)

---

com. de Vesp. Corvin: «*Baba Dochie* ţine 12 ḑile»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariŭ: «Când, în spre primăvară, începe a se topì omĕtul şi a înverḑì, se pornesc în vre-o câte-va ḑile maĭ multe furtunĭ cu omĕt; timpul acela se numesce *Baba Dochie.*»

(1) După spusa Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Popescul: «*Baba Dochie* ţine 12 ḑile, carĭ se numesc *Ḑilele Babeĭ*»;—a celor din Crasna, com. de Em. Iliuţ: «Ḑilele Dochieĭ se numesc *Ḑilele Babeĭ*»; — At. M. Marienescu: *Baba Dochie şi Babele*, publ. în «*Familia*» *cit.*, p. 366;— L. Şăineanu: *Studiĭ folklorice*, p. 3: «Cele dintâiŭ nouĕ saŭ douĕ-spre-ḑece ḑile din Martie Românul le poreclesce *Babele* saŭ *Ḑilele Babeĭ*»;— I. C. Măldărescu, *Baba Marta*, publ. *ḑiar cit.*, p. 26: «Poporul român, după cum fie-care scie, primele nouĕ ḑile ale luniĭ luĭ Martie le numesce *Babele* saŭ *Baba Marta*, de unde pretinde că de la acest nume luna *Martie* şi-a luat numele sĕŭ.»

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Saran, jud. Constanţa: «La 1 Martie intră *Babele*, carĭ ţin nouĕ ḑile»; — din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «*Babele* ţin nouĕ ḑile»; — S. N. Şoimescu, *op. cit.*, p. 69: «Mulţĭ se întrébă ce sunt *Babele*, de carĭ tradiţiunea vorbesce îndată ce vine 1 Martie? De unde acest numĕr de 9 ḑile, pe carĭ ómeniĭ de la noĭ le observă cu atâta îngrijire, ca pe nisce *ḑile nefaste şi periculóse pentru sănătate?* Ómeniĭ de sciinţă sciŭ că aceste ḑile corespund cu *equinoxul*, când timpul este fórte variabil, până ce începe a fi ḑiua maĭ mare decât nóptea, saŭ, după cum ḑic ţĕraniĭ noştri, până ce ese căldura din pămînt, pe care eĭ îl bat cu maiele în a noua ḑi de Martie, făcênd şi focurĭ prin bătătură. Ceĭ ce se rapórtă la legenda cu *Baba Dochie* observă că în aceste nouĕ ḑile acéstă Babă rea şi încăpĕţinată a umblat pe vîrful Carpaţilor cu cele nouĕ capre ale sale, căutând érbă şi mugur verde ca să le pască, *vrênd Dumneḑeŭ nevrênd.*»

(3) După spusa Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga: «*Ḑilele Dochieĭ* duréză 12 ḑile după 1 Martie»; — Or. Dlujanschi, *Călindarul Românuluĭ*, publ. în «*Albina Carpaţilor*», an. IV, Sibiiŭ 1879, p. 11: «Luna luĭ Martie: «*Baba Dochie*, ce-şĭ ţine nĕravul 12 ḑile.»

(4) După spusa Rom. din Volovĕţ, com. de I. Buliga: «*Baba Dochie* duréză 12 ḑile, până îşĭ lépĕdă cele 12 cojóce»; — a celor din Mitocul Dragomirneĭ, com. de Alex. Romaş: «*Baba Dochie* vine de la munte

In uniĭ anĭ însă *Ḑilele Babeĭ* nu se încep la 1 Martie, ci cu nouĕ saŭ douĕ-spre-ḑece ḑile maĭ înainte de acéstă ḑi (1), iar în alţĭ anĭ, deşì se încep la 1 Martie, nu durézǎ numaĭ 12 ḑile, ci ele trec peste acest numĕr, ba adese-orĭ trec chiar şi în luna *Prier* (2) saŭ *Priil* (3), de unde se vede că vine apoĭ şi ḑicala Românilor din *Bucovina* că:

Prier priesce,
Dar şi jupesce,

saŭ a celor din *Moldova:*

Priil priesce
Şi jupesce (4),

şi anume: când e frumos, cald şi plouă ploie căldurósă, atuncĭ priesce; iar când ninge şi e frig, atuncĭ jupesce saŭ, după cum spune un proverb bănăţén:

Prier fără plóie
Chieful Românuluĭ móie. (5)

Dacă cele 12 ḑile ale Babeĭ Dochieĭ cad înainte de ḑiua eĭ, atuncĭ se ḑice că primăvara e bună, ómeniĭ pot ară şi

---

cu 12 cojóce şi ţine 12 ḑile, *scuturând* în fie-care ḑi câte un cojoc»;— a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Zenovia Rusu: «*Ḑilele Babeĭ Dochie* sunt la numĕr 12, după numĕrul cojócelor sale, căcĭ ea lépĕdă în fie-care ḑi câte un cojoc»;—a celor din Costâna, com. de V. Huţan: «Când iĭ vine *Babeĭ Dochie* timpul, atuncĭ se îmbracă cu 12 cojóce, îşĭ ieà furca de tors şi maĭ multe fuse şi merge cu oile la păscut. Ea ţine 12 ḑile, şi în fie-care ḑi lépĕdă câte un cojoc, şi când le-a lepĕdat pe tóte, atuncĭ se ḑice că a trecut *Dochia.*»

(1) După spusa Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuţ: «*Ḑilele Dochieĭ* pot să mérgă înainte saŭ şi în urma eĭ»; — a celor din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariŭ şi com. de P. Scripcariŭ: «*Baba Dochie* cade la 1 Martie. Ḑilele eĭ sunt 12 la numĕr şi cad saŭ înainte saŭ după 1 Martie. Chiar şi maĭ târḑiŭ, după ce sunt ḑilele eĭ trecute, dacă maĭ ninge, se ḑice că aŭ maĭ rĕmas ḑile de-ale *Dochieĭ*, saŭ că acestea-s tot *Ḑilele Babeĭ.*»

(2) At. M. Marienescu, *Baba Dochie şi Babele,* publ. *ḑiar cit.,* p. 366. — Veḑĭ şi Schott, *op. cit.,* p. 115.

(3) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor,* vol. I, p. 64. — In jud. Iaşĭ acesteĭ lunĭ i se dă numele de: *Luna luĭ traistă'n bĕţ.*

(4) Idem de eadem, p. 64.

(5) Idem de eadem p. 64.

sĕmănà de vreme, iar dacă pică după ḑiua eĭ, atuncĭ primăvara e urîtă şi ómeniĭ se întârḑie cu aratul. (1)

Ḑilele, carĭ trec peste numĕrul 12, se numesc în genere *Ḑile împrumutate* saŭ *Împrumutărĭ* (2); în special însă prima ḑi împrumutată se numesce : *ḑiua sturḑuluĭ*, a doua : *ḑiua mierleĭ*, a treia: *a cocostîrculuĭ*, a patra : *a ciocârlieĭ*, a cincea: *a cuculuĭ*, a şésea: *a rîndunelelor*, etc. iar cea de pe urmă *Omĕtul*, *Ţurţuriĭ* saŭ *Ḑiua mieilor*, şi acésta din causă că aceste ḑile prevestesc reîntórcerea în ţéră a pasĕrilor pribegite de cu tómnă şi epoca nasceriĭ mieilor. (3)

In decursul celor nouĕ saŭ douĕ-spre-ḑece ḑile, precum şi a celor împrumutate, timpul e în genere fórte schimbăcios, acuş ninge, acuş plouă, şi acuş e sóre. (4)

Baba Dochie nicĭ când nu-şĭ schimbă năravul. Ea trebue în fie-care an să-şĭ lepede saŭ să-şĭ *scuture cojócele.* (5) Şi

---

(1) După spusa maĭ multor Românĭ din Bucovina şi în deosebĭ a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă.

(2) At. M. Marienescu, *Baba Dochie şi Babele, loc cit.*

(3) După spusa Rom. din Fundul-Sadoveĭ, com. de Tóder Luncan: «Se ḑice că *Baba Dochie* a fost o păstoriţă de capre, care, pe când păsceà ca caprele într'o primăvară pe timpul furtunilor acestuĭ anotimp, ca femeie frigurósă, precum erà, îmbrăcă 12 cojóce, şi îndată ce treceà o furtună, lepĕdà un cojoc, până ce a lepĕdat tóte cojócele. Ea a aflat că sunt 12 furtunĭ, şi aceste furtunĭ ar fi primit apoĭ numele eĭ. Afară de cele 12 ḑile ale Babeĭ Dochieĭ se maĭ ţin treĭ ḑile furtunatice de ale Dochieĭ şi anume: *a sturḑuluĭ, a mierleĭ* şi *a mieilor,* şi prin urmare sunt 15 ḑile furtunatice şi, dacă aceste treĭ din urmă nu află loc primăvara, ca să aducă omĕt, se arată vara saŭ târḑiŭ tómna»;—V. Alecsandri, *Opere complete,* vol. III, *Pastelurĭ şi legende,* Bucurescĭ 1875, p. 190: «Românul caracteriséză sub forme poetice saŭ glumeţe tóte variaţiunile timpuluĭ. Ast-fel îĭ place a numì *Ḑilele Babeĭ* ḑilele cele dintâĭ ale luĭ Martie (giboulées de Mars), pretinḑĕnd că ele sunt nesuferite, ca o babă care se certă necontenit şi plânge, se bocesce şi nu lasă pe nimenĭ în pace. Însă adevĕrata denumire de *Ḑilele Babeĭ* e basată pe sĕrbătórea *Dochieĭ* (Baba Dochia), ce cade la începutul luĭ Martie. Acele ḑile sunt urmate de ḑilele cocostîrculuĭ, a mieilor, a ciocârlieĭ, a rîndunelelor, etc., carĭ prevestesc reîntórcerea în ţéră a păsĕrilor pribegite de cu tómnă şi epoca nasceriĭ mieilor.»

(4) At. M. Marienescu, *Baba Dochie şi Babele,* publ. *ḑiar cit.,* p. 366.

(5) Pretutindenea în Bucovina şi Moldova. Veḑĭ «*Gazeta săténuluĭ*», an. VIII, p. 185: «Ḑilele cele dintâĭ din Martie se numesc *Ḑilele Babeĭ,* şi când ninge atuncĭ, ómeniĭ ḑic că *Baba îşĭ scutură cojócele.*»

dacă se întîmplă une-orĭ că nu-şĭ scutură cojócele, după cum îĭ este datina, în decurs de 12 ḑile, atuncĭ şi le scutură într'o singură ḑi de 12 orĭ după olaltă. (1)

Cum încetéză *Baba Dochie* saŭ maĭ bine ḑis *Babele*, numite în Transilvania şi *Vîntóse* (2), îndată se încep *Moşiĭ*, numiţĭ altmintrelea şi *Sfinţi* saŭ *Sâmţĭ*. (3)

Babele sunt de regulă rele, iar *Moşiĭ* bunĭ. Drept aceea femeile bĕtrâne din popor, şi cu deosebire din *Muntenia*, îşĭ aleg dinainte câte una din *Babele* despre carĭ ne-a fost până acì vorba, carĭ personifică apoĭ — după cum vremea e frumósă saŭ urîtă — caracterul moral al aceleia ce a ales-o. (4)

Dacă aŭ parte ca ḑiua aceea, ce şi-aŭ ales-o, să fie maĭ blândă, atuncĭ se ḑice că *nu e babă rea*. La din contră toţĭ ceĭ din casă o acusă că e *babă rea* şi o fac óre-cum responsabilă de timpul cel rĕŭ. (5)

Intâia babă, care cade la 1 Martie şi care pórtă numele special de *Baba Dochie* saŭ *Baba Marta*, se maĭ numesce altmintrelea şi *Cap de primăvară*, pentru că ea este ḑiua cea dintâiŭ a primăvereĭ. (6)

Decĭ, dacă în acéstă ḑi este frumos, atuncĭ cred ómeniĭ că şi tótă primăvara şi vara va fi frumósă; iar de nu, apoĭ ḑic că şi primăvara şi vara va fi urîtă şi posomorîtă. (7)

O sémă de Românce, atât din *Bucovina* cât şi din celelalte ţĕrĭ, serbéză ḑiua cea dintâiŭ din Martie, în care cade *Baba Dochie*, prin nelucrare în casă (8), şi anume: pentru

---

(1) După spusa Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuţ: «*Dochia* are 12 ḑile saŭ şi numaĭ 12 furtunĭ într'o ḑi.»

(2) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul.

(3) Idem de eadem: «Ḑice că *Baba Dochie* vine de la munte cu nouĕ cojóce, şi tot ţipă câte un cojoc, până ce le ţipă pe tóte, apoĭ încep *Moşiĭ*, carĭ pe Someşĭ se numesc şi *Sfinţĭ*.»

(4) L. Şăineanu, *Studiĭ follkorice*, p. 3.

(5) S. N. Şoimescu, *op. cit.*, p. 69—76.

(6) După spusa Românilor din Balacéna, com. de Const. Ureche: «*Baba Dochie* e cea dintâiŭ ḑi de primăvară»;—a celor din Liuḑĭ, dict. de Maria Stefanescul, com. de Dim. Bondariŭ: «*Dochia* se numesce şi *Cap de primăvară*.»

(7) După spusa Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă.

(8) Com. de d-l Ios. Olariu: «*Baba Dochie* se serbéză de către Ro-

purtarea timpuluĭ (1), pentru ca să se domolĕscă mânia Babeĭ Dochie şi frigul de primăvară să nu facă pagube în câmpurĭ (2), apoĭ pentru ca să nu zacă nimenĭ în casă de *vĕrsat* (3), precum şi pentru înnecat. (4)

Unicul lucru femeesc, care se póte face, după părerea celor maĭ multe Românce, în acéstă ḑi, este *claca de tors* (5), pentru că şi *Baba Dochie*, când a mers cu oile şi cu caprele ca să le pască, încă şi-a luat furca şi a tors lână dintr'însa. (6)

Drept aceea cele maĭ multe Românce nicĭ nu lucréză nimic alta în acéstă ḑi decât dóră că fac *clacă de tors*.

In fine maĭ e de observat încă şi aceea că femeile, carĭ se chémă *Eudochia*, pop. *Dochia* şi *Dochiţa*, îşĭ serbéză în acéstă ḑi numele, iar o sémă dintre dînsele fac şi prasnic. (7)

---

mâncele nóstre cu nelucrare în casă în tot anul la prima Mărţişor, când se începe şi primăvara» ; — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Albenĭ, pl. Amaradia-Novacĭ, jud. Gorj: «Serbătorile ce cad în luna luĭ Martie sunt *Baba Dochie* şi *Dragobetele.*»

(1) Dat. Rom. din Gura-Humoruluĭ, com. de Em. Netea: «Femeile serbéză pe *Baba Dochie* pentru purtarea timpuluĭ.»

(2) At. M. Marienescu, *Baba Dochie şi Babele*, publ. *ḑiar cit.*, p. 366.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Toma Nimigean: «In ḑiua de *Baba Dochie* nu lucréză femeile nimic, pentru ca să nu le zacă în casă nimenĭ de vĕrsat.»

(4) Dat. şi cred. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiu, com. de Th. Prelicĭ: «*Baba Dochie* se ţine ca sĕrbătóre de înnecat, pentru că dacă lucréză cine-va în ḑiua acésta, vara să nu se maĭ scalde, că se innécă.»

(5) Dat. şi cred. Rom. din Ilişescĭ, com. de G. Berinţan: «Cât ţine *Dochia* nu este bine să se lucreze, maĭ ales muerile. În acest timp însă fac *clăcĭ de tors*, căcĭ se crede că acésta nu este păcat»; — a celor din Băieşescĭ, com. de Oct. Seretén: «În acésta ḑi se fac *clăcĭ de tors.*»

(6) Din Balacéna, dict. de Anisia Rusul: «Femeile fac în ḑiua de Baba Dochie *clăcĭ de tors,* fiind-că şi ea a mers cu furca ca să pască oile.»

(7) Dat. Rom din Lucăcescĭ, dict. de Malina Paicu, com. P. Paicu: «Femeile nu lucréză în ḑiua de *Baba Dochie,* ci maĭ mult o serbéză şi fac în acéstă ḑi prasnic.»

III.

MĂRȚIȘORUL.

In cele maĭ multe părțĭ din *Bucovina* și maĭ cu sémă din *Moldova*, *Muntenia* și *Dobrogea*, este datină ca părințiĭ să lege la 1 Martie copiilor sĕĭ câte-o monetă de argint orĭ de aur la gât saŭ la mână.

Moneda acésta, care e de regulă atârnată de o cordea roșie orĭ de un găitan compus din două fire rĕsucite de mătasă roșie și albă, saŭ dintr'un fir de arniciŭ roșu și unul de bumbac alb, saŭ și din maĭ multe fire de argint și de aur, se numesce *Mărțișor* (1), *Mărțiguș* (2) și *Marț*. (3)

Scopul legăriĭ saŭ puneriĭ *Mărțișoruluì* la gâtul saŭ mânile copiilor este ca copiiĭ, cărora li s'aŭ pus și-l pórtă, să aibă noroc în decursul anuluĭ (4), să fie deplin sănătoșĭ și curațĭ ca argintul cu venirea primăvereĭ (5), și peste vară

---

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densușianu, com. Trifescĭ, jud. Roman: «Pe la uniĭ locuitorĭ este obiceiŭ ca la 1 Martie să se lege copiilor la gât câte o monetă de argint (în genere veche) numită *Mărțișor*»; — Idem, com. Pădurețĭ-Cieseĭ, jud. Argeș: «La 1 Martie pun la gâtul copiilor o baeră împestrițată cu roșu și alb, de care este atârnată o monetă de argint numită *Mărțișor*»;—Laurian și Massim, *Dicț.*, t. II, p. 215: «*Mărțișor* — laț împletit din fir roșu și alb ce se pune la mânĭ saŭ la gât în prima ḑi a luniĭ *Mărțișor*.»

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densușianu, com. Saran, jud. Constanța.

(3) Idem, com. Brebu, jud. Prahova: «Părințiĭ daŭ la 1 Martie copiilor banĭ de argint, pe carĭ îĭ pun la gât, numindu-se *Marț*... Legătura *Marțuluĭ* este făcută dintr'un fir de bumbac roșu și unul de mătasă albă, amîndouĕ sucite într'un fir, și la capete cu doĭ ciucurĭ: unul roșu și altul alb.»

(4) Idem, com. Bilciurescĭ, pl. Ialomița, jud. Dîmbovița: «Este obiceiul să se pue la gâtul fetelor și fetițelor câte-va monete de argint saŭ chiar de aur, înșirate pe mătasă, însemnând noroc.»

(5) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densușian, com. Pădurețiĭ-Ciescĭ, jud. Argeș; — Idem, com. Ciurariŭ, jud. Teleorman: «La 1 Martie este obiceiul pe aicĭ ca părințiĭ să lege copiilor câte o monetă de argint la gât, ḑicênd ca copiĭ să fie sănătoșĭ ca argintul»; — Idem, com. Frumósa, jud. Teleorman: «La 1 Martie este obiceiul ca părințiĭ să dea copiilor (fetelor) câte o monetă de argint, ca să o pórte la gât saŭ la mână, însemnând ca copilul să fie curat ca argintul cu venirea primăvereĭ»; —

să nu-ĭ apuce şi scuture frigurile.(1) Punerea saŭ legarea Mărţişoruluĭ se întîmplă de regulă la 1 Martie des-diminéţă, până nu rĕsare sórele. (2)

Tot odată e de observat că părinţiĭ, când îl pun, se feresc ca să nu-ĭ vadă vre-o femeie însărcinată, căcĭ atuncĭ, ḑic eĭ, că se pătéză copiiĭ pe ochĭ. (3)

Uniĭ copiĭ pórtă Mărţişorul 12 ḑile la gât, iar după aceea îl légă de ramura unuĭ pom tînĕr. Şi dacă în acel an pomuluĭ îĭ merge bine, se crede că şi copiluluĭ încă îĭ va merge bine în viéţă. (4)

Alţiĭ îl ţin la gât până ce vĕd primul pom înflorit, şi atuncĭ îl lasă pe rămurelele aceluĭ pom, anume ca să fie sănătoşĭ şi frumoşĭ ca florile pomuluĭ respectiv. (5)

Alţiĭ îl pórtă până înflóre *Porumbarul* saŭ *Porumbrelul*, lat. Prunus spinosa L., şi *Păducelul*, lat. Crataegus Oxyacantha L., şi atuncĭ, luându-l, îl pun pe un porumbar, respective pe un păducel, ḑicênd ca copilul să fie alb ca flórea acestor ciriteĭ. (6)

Idem, com Secu, jud. Mehedinţĭ: «Se pune la gâtul copiilor în ḑiua de 1 Martie un ban de argint, ca să fie sănătoşĭ ca argintul.»

(1) Idem, com. Periĭ, jud. Mehedinţĭ: «La 1 Martie părinţiĭ pun la gâtul copiilor câte o parà de argint legată cu un fir roşu, ca să nu-ĭ prindă frigurile vara.»

(2) Idem, com. Brebu, jud. Prahova; — Dat. Rom. din Sucéva: «În ḑiua cea dintâiŭ a *Babeĭ Dochie* pun femeile, saŭ maĭ bine ḑis partea femeiască, diminéţa, până a nu se sculà din pat, *Mărţişor.*»

(3) Idem, com. Secu, jud. Mehedinţĭ.

(4) Idem, com. Trifescĭ, jud. Roman.

(5) Idem. com Săulescĭ, pl. Gilort, jud. Gorj: «La 1 Martie se pune la fete câte o parà de argint la gât şi o ţine până ce vede primul pom înflorit, şi atuncĭ o lasă pe rămurelele aceluĭ pom, ca să fie sănătósă şi frumósă ca florile»; — Dat. Rom. din oraşul Sucéva, com. de Dim. Vasilovicĭ, stud. gimn: «*Mărţişorul* se ţine la grumaz până ce înfloresc pomiĭ. Inflorind pomiĭ, se ieà de la grumaz şi se légă de un pom înflorit. Şi de aceea se légă de pom, de óre-ce se gândesce că omul acela, care l'a pus, va fi aşà de frumos ca flórea pomuluĭ.»

(6) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ N. Densuşianu, com. Secu, jud. Mehedinţĭ: «Acest ban de argint îl ţin la gât până când înfloresce *Porumbarul*, şi atuncĭ îl ieà şi-l pune pe porumbar, ḑicênd ca copilul să fie alb ca flórea porumbaruluĭ»; — Idem, com. Căinenĭ, jud. Gorj: «La 1 Martie se pune la gâtul fetelor un fir roşu împletit, iar când înfloresc pomiĭ, se rupe. Mărţişorul rupt se pune pe un *Păducel.*»

Şi iarăşĭ alţiĭ îl pórtă până când sosesc *berzele* (cocostîrciĭ), iar atuncĭ îl aruncă după aceştia, dicênd:

Na-ţĭ negreţele
Şi dă-mĭ aibeţele! (1)

Datina puneriĭ Mărţişoruluĭ la gâtul copiilor e usitată şi la Româniĭ din *Macedonia*, cu acea deosebire numaĭ că acolo nu se pune în diua de 1 Martie diminéţa, ci în ajunul acesteĭ dile.

Iată ce ne spune în privinţa acésta d-l I. Neniţescu:

«În ajunul luĭ Martie mamele pun la braţul copiilor *Mărţişor*, ce se pórtă până în diua de *40 de mucenicĭ*, când se scóte şi se légă de ramurele vre-unuĭ pom. Mamele cred că pomiĭ vor rodì abundent, iar copiiĭ cred că rîndunelele le-ar aduce haine nouĕ de Pascĭ.» (2)

In multe părţĭ, şi maĭ cu sémă în *Muntenia*, este datină ca să pórte Mărţişor la gât saŭ la mână nu numaĭ copiiĭ ceĭ micĭ, adecă băeţiĭ şi fetiţele, ci şi fetele cele marĭ, ba până chiar şi o sémă de neveste tinere. Şi acésta o fac ele cu scop ca să nu le ardă şi pârléscă sórele, căcĭ:

Cine pórtă *Mărţişóre*
Nu maĭ e pârlit de sóre (3),

ci ca să li se conserve colórea peleĭ pe faţă în timpul vereĭ, ca şi în timpul erneĭ. (4)

---

(1) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. III, p. 2523, Dobrogea, com. Cioban, jud. Constanţa: «La 1 Martie saŭ Mărţişor ómeniĭ légă copiilor la gât aţe roşiĭ cu alb şi cu banĭ; copiiĭ le păstréză până ce vin *berzele* şi atuncĭ dic:

«Na-ţĭ negreţele
«Şi dă-mĭ albeţele!»

(2) *Op. cit.*, p. 225.

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Saran, jud. Constanţa: «La 1 Martie se atârnă la gâtul fetelor câte o monetă numită *Mărţiguş*, pentru ca să nu le ardă sórele»; — Idem, com. Creţescĭ, jud. Fălciŭ: «La 1 Martie e obiceiŭ de a pune la gât femeile o cordea roşie şi un ban de argint, numit *Mărţişor*, spre a nu se pârlì de sóre»; — «*Tribuna poporuluĭ*», an. III, Arad 1899, No. 35, p. 2: «Fetele în luna Martie pun *Mărţişor*, pentru ca să nu se înnegréscă.»

(4) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Roşia, jud. Gorj: «La 1 Martie ieaŭ fetele douĕ fire,unul de arniciŭ roşu, iar altul de bum-

Pe la finea luniĭ luĭ Martie însă unele dintre dînsele ieaŭ legătura *Marțuluĭ* şi o pun pe trandafirĭ (1), iar moneta o daŭ pe vin, pâne albă şi caş, credênd că fata, care a purtat *Marțul*, făcênd acésta, îĭ va fi fața albă ca caşul şi rumenă ca trandafirul şi vinul. (2)

Altele din contra îl pórtă până ce începe *cucul* a cântà (3), saŭ până ce înfloresce porumbarul (4) orĭ vişinul (5), şi atuncĭ îl aruncă, ca şi copiiĭ, pe rămurelele acestor pomĭ (6), saŭ până când sosesc *berzele*, şi atuncĭ cum le vêd, le aruncă după acestea. (7)

Insă cele maĭ multe dintre dînsele caută ca atuncĭ, când

---

bac şi, rĕsucindu-le împreună, le pun la gât şi le pórtă până când înfloresce *porumbarul*, iar atuncĭ le aruncă pe florile acestuia. Acésta se face cu scopul ca să li se conserve culórea peleĭ pe față în timpul vereĭ, ca şi în timpul erneĭ» ;—G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 53 : «La ḑi întâiŭ de Martie fetele pun *Mărțişor* la gât saŭ mână, pe care-l țin până la finele luniĭ, ca să fie curate şi rumene la față tótă vară.»

(1) N. A. Caranfil, *Cântece populare de pe valea Prutuluĭ*, Huşĭ 1872, p. 17, nota 1: «*Mărțişorul* este o ață rĕsucită din maĭ multe fire roşiĭ şi albe, ce-şĭ légă Romàncele la gât şi la mânĭ pentru ḑiua de 1 Martie şi care apoĭ se lépĕdă pe trandafirĭ înfloriți» ; — «*Tribuna poporuluĭ*», an. III, p. 2 : «Când scoțĭ *Mărțişorul* şĭ-l puĭ pe trandafir, te facĭ roşie şi frumósă ca trandafirul.»

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Brebu, jud. Prahova.

(3) Dat. Rom. din Mihovenĭ, dict. de Paraschiva Cimpoeş şi com. de Vesp. Corvin : «In întâia ḑi de *Baba Dochie* pun copilele şi fetele o *sgardă* (betiță), făcută din strămătură roşă şi albă, rĕsucită, la gât saŭ la mână, unde o țin până ce aud cucul cântând. Atuncĭ o deslégă de la gât şi o légă de un trandafir roşu, ḑicênd : «să fiŭ roşă ca trandafi- «rul acesta» ; — a celor de la Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Alex. Romaş: «La 1 Martie saŭ în ḑiua de *Baba Dochie* fac fetele nisce *strune roşĭ* şi albe şi le pórtă la gât, până ce aud cucul întâia óră cântând. Atuncĭ le aprind, afumă cu ele gâtul, încunjurându-l de treĭ orĭ, şi apoĭ le aruncă jos.»

(4) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Roşia, jud. Gorj.

(5) Idem, com. Socetu, jud. Teleorman : «La 1 Martie se pune o monetă la gâtul fetelor, numită *Mărțişor*, şi care se ieà când a înflorit vişinul.»

(6) Idem, com. Roşia, jud. Gorj.

(7) Idem, com. Saran, jud. Constanța: «La 1 Martie se atârnă la gâtul fetelor câte o monetă, care se numesce *Mărțiguş* şi pe care o aruncă după berze, când le vêd întâiŭ.»

îl scot şi-l aruncă, să nu le vadă *Sórele*, căcĭ, vĕḑêndu-le, se înegresc. (1)

Acestea sunt tóte datinele şi credinţele Românilor, câte le am putut eŭ până acuma adunà în privinţa *Mărţişoruluĭ*.

Din tóte cele înşirate resultă că *Mărţişorul* saŭ *Mărţigușul* servesce celor ce-l pórtă ca un fel de amulet.

Insă cine voesce ca *Mărţişorul* să aibă efectul dorit, acela trebue să-l pórte cu demnitate.

Celor ce nu o fac acésta, şi cu deosebire fetelor carĭ uită că pórtă *Mărţişor*, nu le ajută nimic.

Dovadă despre acésta avem următórea poesie poporală de pe valea Prutuluĭ din Moldova:

Leliţa cu *mărţişor*
Fuge la badea 'ntr'un sbor,
Şi-ĭ dă gură de treĭ orĭ,
Şi se 'ntórce-apoĭ în zorĭ!
Aḑĭ e una, mânĭ îs doue.
Poĭmânĭ doue-ḑecĭ şi noue...
Iar când lelea a cătat,
Nu erà de sărutat,
Ci de gătit feşele,
Feşele, pelincile! (2)

Tot odată trebue să amintim încă şi aceea, că *Mărţişorul* erà maĭ de mult un dar ce-l daŭ nu numaĭ părinţiĭ fiilor lor, ca în ḑiua de aḑĭ, ci un dar care şi-l trimiteaŭ Româniĭ unul altuia la 1 Martie.

Acuma însă acéstă datină strămoşéscă a început în cele maĭ multe părţĭ, şi cu deosebire în *Moldova*, a se perde, iar în *Bucovina*, care s'a ţinut odinióră de Moldova, numaĭ rar unde se maĭ aude de dînsa. Un semn că aicĭ s'a perdut maĭ cu desăvîrşire.

Iată ce ne spune în privinţa acésta d-l N. Gane:

«Astăḑĭ, când societatea nóstră, din românéscă ce erà, s'a străinat în tóte obiceiurile eĭ, în cât a ajuns a nu maĭ scrie nicĭ vorbì, nicĭ gândì româneşce, când înşişĭ copiiĭ din faşă nu maĭ învaţă a ḑice *tată* şi *mamă*, ci *papa* şi *maman*, când chiar şi slugile de prin case se *monsuesc* şi *mădămesc* în dispreţul vechiĭ frăţiĭ românescĭ, în acéstă grozavă babilonie de limbĭ şi moravurĭ, am uitat tóte tradiţiunile vechĭ carĭ împodobesc trecutul nostru. — Aşà, dacă am întrebà astăḑĭ pe orĭ-cine : ce este un *Mărţi-*

(1) «*Tribuna poporuluĭ*», an III, p. 2: «Când scoţĭ *Mărţişorul* şi te vede sórele, te facĭ négră.»

(2) N. A. Caranfil, *op. cit.*, p. 17.

şor, de sigur ar da din umere, ḑicêndu-ne: *nu sciŭ!* — Căcĭ nu numaĭ obiceiul, dar însăşĭ amintirea luĭ, însuşĭ înţelesul cuvîntuluĭ s'a şters din memoria nóstră.

«Românceŀe din vremea trecută nu sciaŭ să-şĭ facă pĕrul din negru alb şi din alb negru, spre derîderea vîrstelor, nu cunosceaŭ crinolinele şi turnurile, puful şi cocul, spre derîderea formelor omenescĭ; ele se îmbrăcaŭ cu altiţe, îşĭ spĕlaŭ faţa cu apă de isvor şi urmaŭ datinelor şl obiceilor strămoşescĭ; ele ciocniaŭ ouĕ roşiĭ la Pascĭ, ascultaŭ cântecele de stea la Crăciun, colindele la Anul noŭ şi trimiteaŭ *Mărţişorĭ* la întâiŭ Martie.

«Astăḑĭ gingaşele degete ale damelor nóstre nu maĭ îndrăsnesc să atingă ouĕle roşiĭ, uşile nóstre se închid cu îngrijire înaintea colindătorilor ce cutéză să ne calce pragul, iar *Mărţişorul* nicĭ se maĭ scie ce este.

«Să scuturăm dar noĭ pulberea uităriĭ de pe acest vechiŭ şi frumos obiceiŭ strămoşesc.

«*Mărţişorul* erà un dar ce-şĭ trimiteaŭ Româniĭ unul altuia în ḑiua de întâiŭ Martie. El constà într'un bănuţ de aur spânzurat de un găitan de mătasă împletit cu fire albe şi roşiĭ, pe care persóna ce-l primià în dar îl purtà la gât până când întîlnià cea întâiŭ rosă înflorită, pe crengile căreia depuneà apoĭ darul primit.

«Bănuţul însemnà *îmbelşugarea,* firele albe şi roşiĭ ale găitanuluĭ însemnaŭ *faţă albă ca crinul* şi *rumenă ca rosa,* iar ofranda făcută regineĭ florilor erà o salutare poetică adresată primăvereĭ.

«Aşà aveaŭ vechiĭ Românĭ obiceiul de a se urà în ḑiua de întâiŭ Martie!

«Eĭ eraŭ naivĭ în sufletul lor; trăiaŭ în simplicitate şi împrumutaŭ vorbele şi obiceiurile lor de la mama natură, care împodobià fruntea fiicelor lor cu florĭ din câmp şi vorbele bĕtrânescĭ cu alegoriĭ poetice.

«Tóte însă s'aŭ sters de buretele aşà numiteĭ civilisaţiunĭ moderne, care, în locul comorilor de înţelepciunĭ şi tradiţiunĭ strămoşescĭ, n'a găsit alt cevà maĭ bun de pus în loc decât *minciunile de la întâiŭ Aprilie,* carĭ şi acestea, din causa necontenitéĭ îndulcirĭ a moravurilor nóstre, aŭ ajuns a se practicà în tóte ḑilele anuluĭ.» (1)

In fine trebue să maĭ amintesc încă şi aceea că în unele

(1) *Încercărĭ literare,* Iaşĭ 1873, p. 151—153.

părţĭ din *Banat* este datină ca la 1 Martie să se facă şi să se pórte, în loc de *Mărţişor*, legăturĭ de mărgele. (1)

IV.

DRAGOBETELE.

In prima ḑi a luniĭ luĭ *Mărţişor*, numită pe alocurea şi *Dragobete* (2), *Dragobete cap de primăvară* (3) şi *Dragobete cap de vară* (4), este datină în cele maĭ multe părţĭ locuite de Românĭ ca fetele cele marĭ să strîngă apă de néuă (omĕt, zăpadă) şi cu apă de acésta să se spele apoĭ peste tot anul, anume ca să se facă frumóse şi drăgăstóse. (5)

(1) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1883.*

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Saran, jud. Constanţa: «Sĕrbătórea de la 1 Martie se numesce *Dragobete.*»

(3) B. P. Hasdeŭ, *Magn. Etym.*, t. II, p. 1181: «Întâiul Decembre se chémă: *Andreiŭ cap-de-érnă*, precum întâiul Mărţişor se ḑice: *Dragobete cap-de-primăvară*» (A. Crişan, Făgăraş, com. Mărginenĭ).

(4) Idem de eadem, p. 1122.

(5) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882:* «Cu apă de néuă (zăpadă) de prima *Mărţişor* se spală fetele peste tot anul spre a se face frumóse şi drăgăstóse»; — Iosif Vulcan, *Néua de Mărţişor*, publ. în «*Familia*», an. XI, Budapesta 1875, p. 90: «Dar cum să nu fie aşteptată cu drag *néua de Mărţişor?* Născută din surisul ḑînelor, ea aduce pe pămînt frumuseţa lor, şi cine se spală cu ea devine şi dînsa aşà de frumósă ca ḑinele, carĭ încântă şi pe fĕt-frumos.

«Aşà mi-a povestit odată acéstă legendă o sveltă copiliţă, cu farmec pe guriţă şi cu foc în ochiĭ eĭ.

«Atuncĭ şi ea credeà acésta. De aceea adunà cu atâta plăcere néua în Mărţişor. Să se spele cu ea. Să aibă şi dînsa cevà din surisul ḑînelor. Să fie şi dînsa aşà de frumósă ca ḑînele.

«Atuncĭ credeà şi ea, căcĭ erà numaĭ de 15 anişorĭ.

«Astăḑĭ însă... sunt sigur că dînsa nu face multă deosebire între néua de cutare şi cutare lună. Cu tóte acestea însă aş puté să mĕ rĕmăşesc cu orĭ-şi-cine, că — deşĭ n'o maĭ crede venită din surisul ḑînelor — totuşĭ adună şi *néuă de Mărţişor.*

«Pentru ce? Pentru că dorinţa cea fără fine a femeilor este de a rĕmâné pururea frumóse.»

Tot în acéstă ḑi este datină de a se face şi *dragobete de dragoste.* (1)

Iar *dragobetele de dragoste* se face, şi anume nu numaĭ în prima ḑi a luniĭ luĭ Mărţişor, ci şi maĭ pe urmă în decursul întregeĭ acesteĭ lunĭ, în următorul chip:

Se caută prin pădure flóre de fragĭ şi, cu apă de pe ea, se spală fetele marĭ, anume ca să fie plăcute şi vĕḑute când merg peste an la joc orĭ la altă petrecere, ḑicênd:

Flóre de fragă
Din luna luĭ Marţ
La tótă lumea să fiŭ dragă,
Urîciunile să le desparţĭ! (2)

Pe lângă *apa de néuă* şi cea de pe flórea de fragă din luna luĭ Mărţişor, unele Românce maĭ întrebuinţéză încă şi *apa de plóie*, precum şi cea de isvor din aceeaşĭ lună, parte spre conservarea sănătăţiĭ şi parte spre învîrtoşarea pepenilor (crastaveţilor) muraţĭ şi a curechiuluĭ (verzeĭ) murat, care începe în decursul acesteĭ lunĭ a se muià şi a se strică.

Aşà Româniĭ din Bihor, în *Ungaria*, spun că, dacă în luna luĭ Mărţişor te spelĭ cu apă de plóie, eştĭ sănătos (3), iar ceĭ din *Bucovina* spun că, dacă se ieà apă în *ḑilele Babeĭ* din fântână saŭ din pîrăŭ şi se tórnă în polobócele cu curechiŭ saŭ cu pepenĭ, aceştia nu se móie, ci se fac vîrtoşĭ. (4)

(1) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883:* «Facerea apeĭ de dragoste. *Dragobete de dragoste*»; — Com. de d-l En. Hodoş: «Despre *Dragobetele de dragoste* de-ocamdată nu vĕ pot spune alt cevà, decât că în unele locurĭ ar însemnà *o ḑi de primăvară.* In alt locurĭ însă ar însemnà *Dragobete* un *gândac alergător,* ce-l folosesc descântătórele la descântecele de dragoste. Vorba, după cât am aflat până acum, nu prea e rĕspândită.»

(2) Com. de d-l Aurel Iana. — Veḑĭ de acelaşĭ, *Din credinţele pop. rom.*, publ. în «*Luminătorul*», an. X, Timişóra 1889, No. 65.

(3) Avram Igna, *Credinţe pop.* din Ineŭ, în Bihor, publ. în «*Familia*», an. XXXIV, Oradea mare 1898, p. 452.

(4) După spusa Rom. din Crasna, distr. Storojineţuluĭ, com. de Em. şi I. Iliuţ.

PATRU-ḌECĬ DE SFINȚĬ.

I.

PATRU-ḌECĬ DE SFINȚĬ.

A noua ḑi după *Baba Dochie*, adecă la 9 Martie, când es cele nouĕ *Babe* tradiționale, carĭ ne aduc ninsóre şi frig, biserica nóstră celebréză memoria a 40 de martirĭ, carĭ şi-aŭ jertfit viéța pentru învĕțătura cea dréptă şi mântuitóre a Domnuluĭ nostru Isus Christos.

Despre aceştĭ 40 de martirĭ, numițĭ în limba poporuluĭ român din Bucovina şi Moldova *Sfințĭ* şi *Mucenicĭ* (1), în Muntenia: *Sfințĭ* (2), *Sâmțĭ* (3), *Sfințĭ-Mucenicĭ* (4), *Muce-*

---

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 70—71;— Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Bahna, jud. Roman; com. Săvenĭ şi Milénca, jud. Dorohoiŭ : «La 9 Martie cad ceĭ *40 de Sfințĭ* (mucenicii)», — «Sĕrbătórea maĭ însemnată din Martie este *Sfinții* (9 Martie).»

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Râjlețu-Vieroşiu, jud. Olt: «Ca sĕrbătóre însemnată din luna luĭ Martie sunt *Sfințiĭ* din ḑiua de 9 a aceleĭ lunĭ»; — com. Bilciurescĭ, pl. Ialomița, jud Dîmbovița: «Sérbătórea cea maĭ de căpetenie din luna lui Martie este a *Sfinților* din 9 Martie, în care ḑi fac şi împart *Măcinicĭ.*»

(3) Idem de eadem, com. Perii, jud. Mehedințĭ : «Sĕrbătórea maĭ de obşte sunt *Sîmțiĭ*»; — com. Andreescĭ, pl. Gilortu, jud. Gorj: «Sĕrbătórea a maĭ de căpetenie este cea de la 9 Martie, pe care o numesce poporul Sâmțĭ.»

(4) Idem de eadem, com. Ciurariŭ, jud. Teleorman: «Sĕrbătóre popo-

nicĭ (1), *Mocenicĭ* (2), *Măcinicĭ* (3); în Transilvania: *Sfinţĭ* şi *Mucenicĭ* (4); iar în Banat: *Sânţĭ* (5) şi *Mucenicĭ* (6), există la Românii din Bucovina următórea legendă:

«Dice că erà odată un om sărac, care n'aveà nimic alta, fără numaĭ o bucăţică de pămînt. Şi neavênd omul acela cu ce să-şĭ are pămîntul, s'a năimit plugariŭ la un alt om avut din sat, anume ca acela să-ĭ dea plugul ca să şi-l are.

«Însă avutul, fiind un om fórte cărpănos şi sgârcit, n'a voit să-ĭ dea plugul când l'a cerut, ci l'a tot amânat de adĭ pe mânĭ până în diua de *Patru-decĭ de Sfinţĭ.* Atuncĭ i l'a dat.

«Săracul... ce erà să facă?... A luat plugul şi, ducêndu-se cu dînsul în ţarină, începù a-şĭ arà pămîntul.

«N'a apucat însă bine a-şĭ brăzdà ogorul, şi iată că i se şi arată ca din sĕnin ceĭ *Patru-decĭ de Sfinţĭ* şi unul dintre dînşiĭ îl întrébă, dicênd:

«— Ce facĭ aicĭ, bade?

«— Ce să fac?... ia voesc şi eŭ să-mĭ ar bucăţica asta de pămînt şi să-mĭ samăn puţin grîŭ pe dînsa! — rĕspunde sĕrmanul.

«— D'apoĭ bine! — dise maĭ departe sfîntul — astădĭ ţi-aĭ aflat d-ta de arat?... Nu sciĭ că astădĭ e sĕrbătóre?... că sunt ceĭ *Patru-decĭ de Sfinţĭ?*

---

rală maĭ de căpetenie din luna luĭ Martie este *Sfinţiĭ 40 Mucenicĭ* din 9 Martie.»

(1) G. Dem. Teodorescu, *Patru-decĭ de Mucenicĭ,* publ. în «*Albumul macedo-român*», Bucurescĭ 1880, p. 135; — E. Baican, *Obiceiurĭ la Românĭ,* Bucurescĭ 1884, p. 16; — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Socetu, Frumósa şi Petra din jud. Teleorman; com. Poiana-de-sus, pl. Gherganĭ, jud. Dîmboviţa; com. Buzescĭ, jud. Olt; com. Vrata jud. Mehedinţĭ.

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Dioscĭ, pl. Câmpu-Romanaţĭ: «La *Mocenicĭ* se fac *Bradoşĭ.*»

(3) Idem de eadem, com. Crovu, jud. Dîmboviţa: «In diua de *Măcinicĭ* (9 Martie) se strînge gunoiul de prin curte şi i se dă foc»; — com. Raşĭ, jud. Ialomiţa: «La *Măcinicĭ* fac foc împrejurul caseĭ cu gunóiele din curte»; — com. Valea-Raţeĭ, jud. Rîmnicul-Sărat: «La *Măcinicĭ* se face un foc diminéţă, peste care sar copiiĭ.»

(4) Francu, *op. cit.,* p. 128. — Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul.

(5) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883.*

(6) Com. de d-l Aurel Iana: «*Sânţiĭ* (40 de mucenicĭ) 9 Martie» — şi d-l Ios. Olariu: «*Sânţiĭ* saŭ ceĭ *40 de Mucenicĭ* se serbéză în tot anul la 9 Mărţişor.»

«— Ba sciŭ, cum păcatele mele să nu sciŭ; dar ce să fac, după ce eŭ sunt un om, cum a dat Dumnedeŭ, sărac ca vaĭ de mine, iar cel avut, al cuĭ e plugul acesta, n'a voit să mi-l dea în altă ḍi, ci numaĭ în acésta, ḍicênd că şi el are de arat. Trebue deci să ar în care ḍi am putut căpĕtà plugul, că de n'oiŭ arà, îmĭ rĕmâne pămîntul nearat şi nesĕmănat!

«Auḍind ceĭ *Patru-ḍecĭ de Sfinţĭ* desvinovăţirea şi tânguirea săracului, li se făcură milă de dînsul, îĭ ḍiseră că, dacă stă astfel lucrul, să are maĭ departe sănătos, şi, binecuvîntându-ĭ sĕmînţa, se întórseră iarăşĭ înapoĭ de unde aŭ venit.

«Săracul îşĭ ară pămîntul şi, sĕmănându-l cu grîŭ, când sosì timpul secerişuluĭ, secerându-l, aducêndu-l acasă şi îmblătindu-l, căpĕtă de 40 de orĭ maĭ mult decât ar fi avut să capete dacă nu i l'ar fi binecuvîntat ceĭ *Patru-ḍecĭ de Sfinţĭ.*

«Vĕḍênd cel avut câtă sumedenie de grîŭ a scos sĕrmanul de pe peticul sĕŭ de pămînt, s'a mirat şi l'a întrebat: ce a făcut el că a câştigat atâta amar de grîŭ?

«Sĕrmanul îĭ istorisì din fir în pĕr tóte cele ce i s'aŭ întîmplat când l'a sĕmănat.

«Auḍind acésta avutul, ce-ĭ plesnesce prin minte?... să facă şi el aşà, cum a făcut cel sărac... Aştéptă decĭ cu cea maĭ mare nerăbdare să soséscă ḍiua celor *Patru-ḍecĭ de Sfinţĭ,* să are şi el în acéstă ḍi, că dóră ceĭ *Patru-ḍecĭ de sfinţĭ* i-or binecuvîntà şi luĭ grîul ca să câştige şi el cum a câştigat cel sĕrman. Iar când sosì ḍiua celor *Patru-ḍecĭ de Sfinţĭ* se sculă cu nóptea în cap, înjugă boiĭ la plug şi se pornì la arat. N'a apucat însă bine a-şĭ băgà plugul în brazdă, şi iată că ceĭ *Patru-ḍecĭ de Sfinţĭ* i se arată şi luĭ, ca şi celuĭ sĕrman din anul trecut, şi unul dintre dînşiĭ îĭ ḍice:

«— Ce facĭ aice!

«— Ce să fac?... ia am venit să-mĭ ar şi eŭ pămîntul şi să-mĭ samăn puţin grîŭ pe dînsul! — rĕspunse avutul dârz.

«— D'apoĭ bine, — ḍise maĭ departe sfîntul — astăḍĭ ţi-aĭ aflat d-ta de arat?... în altă ḍi n'aĭ timp?... Nu sciĭ d-ta că astăḍĭ e sĕrbătóre mare, că sunt ceĭ *Patru-ḍecĭ de Sfinţĭ!*

«— Ba sciŭ — gângăvì avutul, — dar ce să fac?... sunt un om fórte sĕrman, şi ar şi eŭ când îmĭ dă stăpânul plugul sĕŭ!

«Vĕḍênd *Sfinţiĭ* înşelăciunea şi lăcomia cea mare a avutuluĭ după avere, îl blăstĕmară, ḍicênd:

«— Dacă-ĭ aşà cum spuĭ, apoĭ ară maĭ departe, dar să sciĭ că din câtă sĕmînţă de grîŭ veĭ sĕmănà tu astăḍĭ veĭ scóte numaĭ a 40-a parte, şi din om cu stare, cum aĭ fost maĭ nainte, veĭ

fi în viitor argat plugariuluĭ tĕŭ de an şi luĭ veĭ slujì, cum te-a argăţit şi el pe tine!

«Şi cum l'aŭ blăstĕmat ceĭ *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ*, aşà s'a şi întîmplat.» (1)

O variantă a acesteĭ legende, auḑită în comuna Cireş-Opaiţ şi com. de D. Popescul, stud. gimn., sună precum urméză:

«Aŭ fost odată doĭ fraţĭ, unul bogat şi unul sărac, şi cel sărac erà plugar la cel bogat.

«Cel sărac, care aveà şi o lécă de loc, cereà tot una de la frate-sĕŭ plugul, ca să-şĭ are şi el cevà.

«Cel bogat însă nu voì să-ĭ deà plugul până în ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ*.

«Săracul, căpĕtând plugul, îşĭ ară locul şi-şĭ semănă mazere. După ce gătì el séra de lucru, veniră ceĭ *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ* la ogorul luĭ şi-l întrebară: ce lucréză. Iar el rĕspunse:

«— Ia am semănat şi eŭ o lécă de mazere!

«Sfinţiĭ îl maĭ întrebară, că de ce lucréză în astă ḑi, că dóră e serbătóre.

«— De nevoie am lucrat, — rĕspunse săracul, — că eŭ n'am plug, şi abià aḑĭ mi l'a împrumutat fratele meŭ cel bogat!

«Auḑind *Sfinţiĭ* astă întîmplare vrednică de plâns, se sfătuiră între olaltă cu ce să-l dăruéscă pe sărac? Se sfătuiră cât se sfătuiră, până ce în urmă se învoiră ca să-ĭ dea fie-care din eĭ câte-un coreţ de mazere.

«Şi tómna a strîns omul nostru 40 de coreţe de mazere.

«Când auḑì bogatul de norocul fratelui sĕŭ, ară şi el în anul următor în ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ* cu patru pluguri tótă ḑiua, fără să poposéscă boiĭ, şi semănă maĭ multe felurĭ de seminţĭ, creḑênd că *Sfinţiĭ* îl vor dăruì şi pe dînsul cu rodire multă, ca şi pe frate-sĕŭ.

«Séra veniră şi la el ceĭ *Patru-ḑecĭ de sfinţĭ* şi-l întrebară: ce lucréză? El rĕspunse că a arat şi a semănat.

«Şi iar îl maĭ întrebară *Sfinţiĭ*, orĭ de nu-ĭ sĕrbătóre ḑiua în care a arat.

«Atuncĭ ḑise bogatul că a auḑit că e bine a semănà în ḑiua celor *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ*, pentru că pămîntul rodesce şi se face pâne multă.

---

(1) Din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga.

«La aceste cuvinte ḑiseră Sfinţiĭ că rodesce pentru cine rodesce, dar nu pentru fie-care.

«Şi iarăşĭ se sfătuiră ceĭ *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ* cu ce să-l dăruéscă pe bogat.

«Şi atuncĭ luă unul din eĭ vorba şi-i sfătuì să-l dăruiască cu 40 de bóle, şi nicĭ una să nu fie de un fel cu cea-laltă.

«Aşà avù bogatul de suferit 40 de bóle, până ce îl părîndară tóte.»

O altă variantă a acesteĭ legende, culésă în Frătăuţul-vechiŭ şi com. de I. Covaşă, sună precum urmézĕ:

«Ḑice că erà odată un plugar la un bogătaş. Şi plugarul acela l'a rugat pe stăpânul sĕŭ să-ĭ facă bine cu plugul şi cu boiĭ, ca să-şĭ are şi el un petic de pămînt, ce aveà, şi să semene *mazere* pe dînsul.

«Bogatul îĭ împlinì rugămintea, dar nu într'o ḑi de rînd, şi tocmaĭ în ḑiua de *Patru-ḑecĭ şi patru de Sfinţĭ.*

«Bietul plugar, bucuros că i-a făcut bine şi în acéstă ḑi, luă plugul şi se duse în câmp ca să-şĭ are pămîntul şi să-şĭ semene mazerea.

«Vĕḑênd acésta, ceĭ 44 de sfinţĭ trimiseră pe unul dintre dînşiĭ ca să-l întrebe ce voesce să semene şi orĭ de e al luĭ plugul cu boiĭ.

«Arătându-i-se sfîntul şi întrebându-l ce voesce să semene şi orĭ de sunt boiĭ şi plugul al sĕŭ, îĭ rĕspunse plugarul că voesce să semĕne mazere şi că plugul şi boiĭ nu sunt aĭ sĕĭ, ci aĭ unuĭ bogătaş.

«Cu acésta se întórse sfîntul la ceĭ-alţĭ 43 şi le povestì tótă starea lucruluĭ.

«Sfinţiĭ se sfătuiră atuncĭ să-ĭ dea fie-care câte un coreţ de mazere.

«Făgăduinţa lor se şi împlinì, căcĭ plugarul scóse tómna din semănătura aceea 44 de coreţe de mazere.

«Auḑind bogătaşul despre asta, abià maĭ puteà aşteptà să vie ḑiua de 44 de sfinţĭ, ca să are şi să semene şi el în ḑiua asta grîŭ.

«În sfîrşit, sosind ḑiua mult dorită, se pornì de cu nópte ca să are de grîŭ.

«Iată însă că, pe când sfîrşì el de arat şi începù acuma a sĕmănà, vine şi la el un sfînt şi-l întrébă : ce sémănă şi orĭ de e plugul al luĭ?

«— Semăn grîŭ şi plugul cu boĭ cu tot e al meŭ!—rĕspunse bogătaşul cu falā.

«Sfîntul nu spuse la acésta nimic, ci întorcêndu-se la ceĭ-lalţĭ Sfinţĭ, le istorisì şi acuma cum staŭ trebile.

«Sfinţiĭ, audind ceea ce li s'a istorisit, se sfătuiră ce să facă cu bogătaşul.

«Şi după ce se sfătuiră, îĭ dăruiră bogătaşuluĭ câte o lună de bólă.

«Aşà a trebuit bogătaşul să sufere 44 de lunĭ felurite bóle pentru nătângia luĭ cea mare şi pentru că a fost atât de hapsin.»

A treia variantă, dictată de Catrina şi Irina Bulbuc, Romănce din Tereblecea, şi com. de Pavel Scripcariŭ, sună aşà :

«Dice că într'un an a mers un om în diua de *Patru-decĭ de Sfinţĭ* în ţarină şi, arând, a semănat *mazere.*

«Vĕdênd acésta, ceĭ *Patru-decĭ de Sfinţĭ* s'aŭ supĕrat pe dînsul şi, mergênd cu toţiĭ la Dumnedeŭ, îl părîră şi i se jeluiră că le-aŭ necinstit diua.

«Dumnedeŭ, drept rĕspuns, le dise nu numaĭ ca să-l lase în pace, ci fie-care dintre eĭ să-ĭ dea încă şi câte o dimerlie de mazere.

«*Sfinţiĭ* aŭ împlinit porunca luĭ Dumnedeŭ, şi omul, pe lângă mazerea ce avù să ésă din sĕmînţa semănată, maĭ avù acuma încă 40 de dimerliĭ pe de-asupra.

«Al doilea an omul nostru făcù iarăşĭ ca şi în anul trecut; merse în diua de *Patru-decĭ de Sfinţĭ* în câmp şi de astă dată semănă încă şi maĭ multă mazere, cugetând, în lăcomia sa, că pe cât va semănà maĭ mult, pe atâta îĭ va eşì maĭ mult.

«*Sfinţiĭ* merseră iarăşĭ la Dumnedeŭ, şi iarăşĭ îl părîră şi i se jeluiră.

«Dumnedeŭ de astă dată le dise ca, în loc de mazere, să-ĭ dea fie-care câte o sĕptĕmână de zăcare.

«*Sfinţiĭ* aŭ făcut aşà după cum li s'a spus, şi omul nostru zăcù 40 de sĕptĕmânĭ după olaltă la pat, iar din mazerea semănată n'a scos maĭ nimic, şi chiar şi ceea ce s'a făcut a rĕmas tótă pe câmp. Ba nicĭ măcar paiele nu le-a putut aduce acasă.»

In fine a patra şi tot odată ultima variantă, audită în Crasna şi com. de Em. Iliuţ, e cea următóre :

«Se dice că într'un an un om a pornit plugul spre a-şĭ arà ţarina tocmaĭ în diua de *Patru-decĭ de Sfinţĭ.*

«Vĕḍênd acésta, *Sfinţiĭ* aŭ venit la dînsul şi i-aŭ dat: *Dómne-ajută!*

«Omul le-a mulţămit.

«Iar *Sfinţiĭ* l'aŭ întrebat:

«— De ce trebuinţă arĭ aice?

«— De grîŭ! — rĕspunse omul.

«Atuncĭ fie-care sfînt i-a juruit câte-o pătrare de grîŭ maĭ mult.

«Şi aşà a scos el tómna 40 de pătrărĭ de grîŭ maĭ mult decât cum ar fi avut să scótă.

«Al doilea an, aducêndu-şĭ omul aminte de norocul ce l'a pălit anul trecut, se duse tot în ḍiua de *Patru-ḍecĭ de Sfinţĭ* la arat şi de astă dată cu mult maĭ diminéţă decât în anul trecut.

«Şi iarăşĭ aŭ venit la dînsul ceĭ *Patru-ḍecĭ de Sfinţĭ.* Dar acuma nu i-aŭ dat maĭ mult 40 de pătrărĭ de grîŭ, ci să boléscă 40 de bóle peste an.

«Şi cum i-aŭ dat, aşà s'a şi întîmplat.

«Şi de atuncĭ se tem ómeniĭ a lucrà în ḍiua de *Patru-ḍecĭ de Sfinţĭ.*» (1)

De atuncĭ ceĭ maĭ mulţĭ inşĭ nu prea lucră în acéstă ḍi lucrurĭ grele (2), şi cu deosebire femeile nu lucră maĭ cu sémă lucrurĭ femeiescĭ (3), ci o ţin şi o serbéză parte pentru

---

(1) Const. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 70, scrie:

«Legenda celor *Patru-ḍecĭ de mucenicĭ* e următórea: Intr'o érnă pe un frig de crepaŭ lemnele, i-aŭ băgat într'un iaz, unde i-aŭ lăsat să îngheţe; unul dintre dînşiĭ însă nu puteà să sufere asemene grósnică pedépsă şi a fugit acasă; mă-sa însă l'a luat în spate şi l'a băgat din noŭ în iaz, ca să împlinéscă numĕrul celor patru-ḍecĭ.»

Acéstă legendă nu e alta decât un fragment fórte scurt al legendeĭ celor *Patru-ḍecĭ de Sfinţĭ*, publ. în «*Mineiul*» de pe luna luĭ Martie, tip. în mănăstirea Némţuluĭ în an. 1846, deci nu póte fi considerată ca o legendă adevĕrat poporală şi de aceea nicĭ n'am înşirat-o alăturea cu cele de maĭ sus.

(2) Dat. Rom. din Lucăcescĭ, com. Iac. Paicu: «In ḍiua de *40 Mucenicĭ* saŭ *Sfinţĭ* nu prea lucréză ómeniĭ»; — a celor din Corlata, com. de G. Piersec: «In acéstă ḍi uniĭ ómenĭ lucréză, iar alţiĭ o ţin.»

(3) Dat. Rom. din Siretiŭ, com. de Dim. Popovicĭ: «Femeile ţin ḍiua acésta prin aceea că nu lucréză lucrurĭ femeiescĭ»;—a celor din Ilişescĭ, com. de B. Botezat: «In acéstă ḍi serbéză femeile şi nu lucréză lucrurĭ femeiescĭ»; — a celor din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariu: «*Sânţiĭ* saŭ ceĭ *40 Mucenicĭ* se serbéză în tot anul cu nelucrare în casă de către Româncele nóstre.»

diferite bóle (1), parte pentru că toţĭ *Sfinţiĭ* dintr'un an se strîng în acéstă ḑi la un loc spre a luà parte la liturghie cu sobor (2), şi parte pentru că *Sfinţiĭ* desghéţă în acéstă ḑi pămîntul şi apa. (3)

Tot lucrul femeilor din acéstă ḑi constă maĭ ales întru aceea că sémănă unele legume, precum: *usturoiŭ*, *cépă* şi *rĕsad de curechiŭ* (4), creḑênd că tóte legumele semănate în acéstă ḑi, şi cu deosebire *cépa* şi *curechiul*, nu le mănâncă *vermiĭ*, *omiḑile*, *pureciĭ de grădină*, precum şi alte insecte stricăcióse (5), apoĭ pentru că tóte legumele, carĭ se sémănă în acéstă ḑi, rodesc înşeptit (6) saŭ chiar şi de 40

(1) Dat Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuţ şi Ion Iliuţ: «Ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ* se ţine pentru bóle.»

(2) Dat. şi cred. Rom. din maĭ multe comune din Bucovina.

(3) Cred. Rom. din Măzănescĭ, com. de Victor Moldovan.

(4) Dat. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuţ: «In acéstă ḑi e bine ca să se semene maĭ ales *curechiŭ* şi *cépă*»; — tot de acolo, com. de Vas. Iliuţ: «In ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ* sémănă femeile *rĕsad de curechiŭ*»; — a celor din Stupca, dict. de Maria Moroşan: «In acéstă ḑi pun femeile legume: *usturoiŭ, cépă,* etc.»; — tot de acolo, com. de Onufr. Căilén: «In acéstă ḑi sémănă femeile prin grădinĭ *legumurĭ*, precum: *usturoiŭ, cépă,* etc.»;—a celor din Lucăcescĭ, com. de Iac. Paicu: «In acésta ḑi ómeniĭ şi maĭ ales femeile sémănă *curechiŭ* şi florĭ»; — a celor din Mihovenĭ, com. de Vesp. Corvin: «In ḑiua de 40 de Sfinţĭ se sémĕnă *rĕsadurĭ de curechiŭ, cépă* şi alte legume.»—In *Banat,* după cum ne spune Sim. Mangiuca, *Calendarul pe an. 1882 şi 1883*, este datină de a se semănà în acésta ḑi *tragule* şi *curcubete*.

(5) Dat. şi cred. Rom. din Securicenĭ, com. de G. Guşet: «Dacă semenĭ în ḑiua acésta orĭ-ce fel de sĕminţă, nu o mănâncă vermiĭ»; — a celor din Corlata, com. de G. Piersec: «Dacă fac femeile strat in ḑiua de *40 de Sfinţĭ* şi pun *rĕsad de curechiŭ* într'însul, nu-l mănâncă *pureciĭ de grădină*»;—a celor din Tereblecea, dict. de Catrina Epure şi com. de P. Scripcariŭ: «In ḑiua de 40 de Sfinţĭ e bine de semănat *cépă* şi *rĕsad* (curechiŭ), ca să nu le mănânce *pureciĭ* (musca)»; — tot de acolo, dict. de Irina Bulbuc, com. asemenea de P. Scripcariŭ: «Femeile sémănă în ḑiua de 40 de Sfinţĭ *rĕsad de curechiŭ,* ca să nu-l mănânce *pureciĭ.* De e primăvara târḑie, atuncĭ îl sémănă în ţĕrnă (lut) într'un vas, cevà, în casă»;—a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict de Zenovia Rusu: «In ḑiua de *40 de Sfinţĭ* se sémănă unele seminţĭ, şi maĭ ales *curechiŭ,* creḑêndu-se că *omiḑile* şi cele-lalte insecte stricăcióse nu strică curechiul, care s'a semănat în acéstă ḑi.»

(6) Dat. şi cred. Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga: «In ḑiua de

de orĭ maĭ mult şi se fac maĭ bune ca de altă dată, în altă ḑi (1), că tómna nu putreḑesc (2), şi în fine pentru că se prind maĭ lesne, de óre-ce din acéstă ḑi înainte pămîntul nu maĭ înghéţă (3), căcĭ după cum se va vedé maĭ pe larg din capitolul ce urméză, *Sfinţiĭ*, bătênd cu botele în pămînt, fac prin acésta să între frigul şi să ésă căldura.

Inainte însă de a face straturile trebuinciόse spre sĕmănarea cepeĭ şi *melegariul* saŭ *rĕsadnicul* trebuincios spre semănarea *rĕsaduluĭ de curechiŭ*, stăpâna de casă bate 40 de mătaniĭ şi dă 40 de colacĭ, saŭ maĭ bine ḑis 40 de *Sfinţişorĭ*, şi tot pe atâtea lumînărĭ de pomană, şi abià după aceea se apucă de lucru. (4)

Unele Romànce din *Bucovina*, pe lângă semănarea legumelor, despre carĭ am vorbit până aicĭ, şi pe lângă împărţirea de *Sfinţişorĭ* saŭ *Moşĭ*, despre carĭ vom vorbì maĭ pe larg într'un alt capitol, maĭ aŭ în acéstă ḑi încă şi alte datine, precum a adunà apă de plóie saŭ de omĕt şi a o strînge peste an, creḑênd şi susţinênd că e bună pentru felurite bóle, precum: durere de cap, de ochĭ etc. (5)

Altele sapă *Érbă mare*, spunênd că e bună de léc în

---

40 ae Sfinţĭ se sémănă tóte legumele de grădină, căcĭ se ḑice cá, dacă se sémană în acéstă ḑi, atuncĭ rodesc şi se fac înşeptit maĭ multe şi maĭ bune decât dacă le-ar semănà in altă ḑi.»

(1) Dat. şi cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al luĭ Iordachi Isac: «Dacă se sémănă cevà în ḑiua de *40 de Sfinţi*, rodesce de 40 de orĭ maĭ tare ca de altă dată.»

(2) Dat. şi cred. Rom. din Iordănescĭ, com. de T. Tovarniţchi: «In ḑiua de *40 de Mucenicĭ* crede poporul că ar fi bine de semănat *curechiŭ* şi *cépă*, pentru că nu putreḑesce tómna»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă: «In ḑiua de *40 de Sfinţĭ* se sémănă în grădină *cépă* şi *curechiŭ*, creḑêndu-se că curechiul nu-l mănâncă omiḑile, iar cépa nu va putreḑì.»

(3) Cred. Rom. din Gura-Humorului, com. de Emilian Netea: «In ḑiua de *40 de Sfinţĭ* se pot semănà orĭ-ce fel de semănăturĭ, că din acéstă ḑi nu maĭ înghéţă pămîntul.»

(4) Dat Rom. din Mihovenĭ, com. de Vesp. Corvin; — a celor din Mitocul Dragomirneĭ, com. de Alex. Romaş: «In acéstă ḑi se sémănă rĕsadurile, bătêndu-se maĭ întâiŭ 40 de mătane»; — a celor din Stupca, com. de Onufr. Căilén.

(5) Dat. şi cred. fórte lăţită în Bucovina.

contra fulgeruluĭ (1), iar cele din *Muntenia,* adunând înainte de ce rĕsare sórele *Érbă mare,* o daŭ oilor în tărîţe. (2)

Romàncele din Munţiĭ-Apusenĭ aĭ *Transilvanieĭ* stropesc vitele cu *mujdeiŭ* (3), în credinţă că stropirea acésta apĕră vitele în contra muşcătureĭ şerpilor şi nevăstuicilor, iar cenuşa, câtă s'a făcut în acéstă ḑi pe vatră, o adună şi o pun pe pomĭ şi pe straturĭ în contra *purecilor de câmp* şi în contra *omiḑilor.* (4)

Românceie din *Muntenia* din contra aŭ datină ca în ḑiua de *Măcinicĭ* să ieà cenuşă şi să încunjure cu dînsa casele, tocmaĭ după cum fac ele şi cu *trenţe* aprinse (5), anume ca să nu pótă intrà şérpele în casă. (6)

Şi pe când fac Româncele cele ce s'aŭ arătat până aicĭ, pe atuncĭ bărbaţiĭ, şi anume ceĭ din *Bucovina,* légă pomiĭ cu paie ca să rodéscă maĭ bine (7), iar ceĭ din *Muntenia* strîng tóte gunóiele de prin curte şi, făcênd o grămadă mare dintr'însele, le daŭ foc în mijlocul curţiĭ saŭ în bătătură (8), iar ceĭ ce aŭ stupĭ cu albine îĭ caută şi-ĭ curăţesc, luând în acelaşĭ timp câte cevà miere dintr'înşiĭ. (9)

Pe lângă datinele usitate în ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ,* carĭ s'aŭ înşirat până aicĭ, merită a fi însemnate încă şi următórele credinţe, usitate asemenea în acéstă ḑi.

Dacă înghéţă spre ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ,* şi maĭ înghéţă încă şi 40 de nopţĭ după acéstă ḑi, atuncĭ tómna

---

(1) Dat. Rom. din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu.

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Valea-Raţeĭ, jud. Rîmnicul-Sărat: «In ḑiua de *Măcinicĭ* se dă la oĭ cu tărîţe *Érbă mare* adusă înainte de sóre rĕsare.»

(3) *Mujdeiŭ* = un fel de amestecătură de *aiŭ* (usturoiŭ) pisat, sare şi oţet.

(4) Frâncu, *op. cit.,* p. 128.

(5) Veḑĭ despre acéstă datină maĭ pe larg în cap. *Focul Sfinţilor.*

(6) I. N. Constantinescu, *Superstiţiĭ din Ciulniţa, jud. Ialomiţa,* publ. in «*Şeḑĕtórea*», an. III, p. 44.

(7) Dat. Rom. din Volovĕţ, com. de Ioan Buliga: «In ḑiua de *40 de Sfinţĭ* légă ómeniĭ pomiĭ cu paie, ca să rodéscă maĭ bine.»

(8) Veḑĭ despre acésta maĭ pe larg în cap. de maĭ la vale, întitulat *Focul Sfinţilor.*

(9) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Râjleţu-Vieroşiu, jud. Olt.

următóre va fi lungă şi bună, iar de nu, apoĭ va picà tómna brumă de grabă. (1)

Dacă înghéţă pămîntul spre ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ*, se ḑice că tómna nu vor fi brumĭ, că trec 40 de *brumĭ*, şi ómeniĭ pot semănà păpuşoiŭ cât de târḑiŭ, că tot se vor cóce fórte bine; iar dacă nu înghéţă, apoĭ tómna pică bruma de vreme şi din causa acésta ómeniĭ trebue primăvara să semene cât de vreme. (2)

Dacă înghéţă spre ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ*, atuncĭ aŭ să fie 40 de *îngheţurĭ* până ce se va face primăvară. (3)

Dacă înghéţă în ḑiua acésta, apoĭ se coc popuşoiĭ în tómna ce urméză. (4)

Dacă pămîntul este în acéstă ḑi aşà de îngheţat că durăesc căruţele, apoĭ se crede că păpuşoiĭ tómna se vor cóce aşà că, turnându-se eĭ în *sîsiac* saŭ pod, vor durăì, cum aŭ durăit atuncĭ căruţele. (5)

Cum va fi vremea în ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ*, aşà va fi 40 de ḑile după olaltă. (6)

Dacă în ḑiua de *Măcinicĭ* va bate vîntul saŭ va fi linişte, aceeaşĭ vreme va fi 40 de ḑile în urmă. (7)

Cum va fi timpul în ḑiua de *Mucenicĭ*, aşà va fi tótă primăvara. (8)

Dacă plouă în ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ*, plouă şi în ḑiua de Pascĭ. (9)

Dacă tună în ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ*, atuncĭ ḑic ómeniĭ că vara va fi roditóre; iar dacă va tunà înainte de 40 de sfinţĭ, atuncĭ vara va fi neroditóre şi vor fi multe ploĭ şi tunete. (10)

---

(1) Cred. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă.

(2) Idem din Crasna, com. de Em. Iliuţ.

(3) Idem din Volovĕţ, com. de Ioan Buliga.

(4) Idem din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu.

(5) Dim. Dan, *Comuna Straja şi locuitoriĭ eĭ*, studiŭ istoric, topografic şi folkloric, Cernăuţĭ 1897, p. 95.

(6) Cred. Rom. din Pârtesciĭ-de-sus, com. de G. Baranaiŭ; — Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 95.

(7) I. N. Constantinescu, *Superstiţiĭ*, publ. în *op. cit.*, p. 44.

(8) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 71.

(9) Cred. Rom. din Siretiŭ, com. de Dim. Popovicĭ.

(10) Idem din Lucăcescĭ, com. de Iac. Paicu.

Dacă cântă *racateţul* la *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ*, atuncĭ cresce *cépa.* (1)

In ḑiua de *Sânţĭ* vin *Stîrcii* (2), adecă *cocostîrciĭ* saŭ *berzele.*

In fine la *Sânţĭ* saŭ *Moşĭ* se încep tóte fermecăturile, vrăjitoriile şi făcĕturile, cu carĭ se folosesce omul peste tot anul, maĭ vîrtos pentru luarea maneĭ (roduluĭ) din câmp, din casă şi familie. Aceste fermecătoriĭ încep a se face la *Sânţĭ* şi se gată la *Joĭ marĭ* înainte de Pascĭ. (3)

II.

MOŞIĬ.

Sfinţiĭ saŭ *Muceniciĭ*, despre carĭ am vorbit în capitolul premergĕtor, se maĭ numesc altmintrelea şi *Moşĭ*, în antitesă de la *Babe*, din causă că eĭ urméză tot-deauna la nouĕ ḑile după *Baba Dochie*, când es ḑilele acesteia, numite *Ḑilele Babeĭ* saŭ simplu *Babe.* (4)

Babele, carĭ ţin nouĕ ḑile de-arîndul (5), sunt rele, pentru că ele de regulă ne aduc ninsóre şi plóie, udélă şi rĕcélă. *Moşiĭ* din contra sunt bunĭ, pentru că eĭ, după credinţa şi spusa Românilor de pretutindenea, cum aŭ eşit *Ḑilele Babeĭ*

---

(1) Idem din Ilişescĭ, com. de G. Berinţan.

(2) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883.*

(3) Idem de eadem; — Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «La *Sfinţĭ* se încep tóte fermecătoriile, luarea maneĭ de la vacĭ, de pe hotar, şi se gată Joĭ înainte de Pascĭ.»

(4) S. Fl. Marian, *Înmormîntarea la Românĭ*, p.381;— B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. III, p. 2279; — Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883*: «In 9 Mărţişor es *Babele* şi se pun *Moşiĭ*»; — Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «Ḑice că *Baba Dochie*, care se numesce şi *Cap-de-primăvară*, vine de la munte cu 9 cojóce şi tot ţipă câte un cojoc, până le ţipă pe tóte, apoĭ încep *Moşiĭ.*»

(5) «*Babele*, carĭ se numesc şi *Vîntóse*, ţin nouĕ ḑile»;—G. Dem. Teodorescu, *Patru-ḑecĭ Mucenicĭ*, publ. *op. cit.*, p. 135.

saŭ maĭ bine ḑis cum aŭ încetat *Babele*, îndată încep a bate cu botele saŭ cu ciocanele în pămînt, anume ca acesta să se desgheţe (1), să între gerul şi să ésă căldura (2), să créscă érbă verde. (3)

Iar când bat cu botele în pămînt, se îndémnă unul pe altul, ḑicênd:

Patru-ḑecĭ de Mucenicĭ,
Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ voinicĭ,
Daţĭ cu botele 'n pămînt
Ca să *tune* (intre) frigul
Şi să ésă căldura! (4)

Un îndemn, care resultă şi din următórea poesie de G. Baronzi, întitulată *Mucenicii*:

---

(1) Cred. Rom. din Ilişescĭ, com. de d-l G. Forgacĭ: «La *40 de Sfinţĭ* bat ceĭ 40 de sfinţĭ cu ciocanele în pămînt ca să se desgheţe»; — a celor din Şcheia, com. de C. Lucaciŭ: «Ceĭ *40 de Sfinţĭ* desghéţă cu ciocanele pămîntul îngheţat»; — a celor din Frătăuţul-noŭ, com. de Iul. Sidor: «Sunt *40 de Sfinţĭ*, carĭ bat în ḑiua lor cu 40 de bote în pămînt, să se desgheţe, şi pămîntul se desghéţă.»

(2) S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 381; — Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «*Moşiĭ*, carĭ pe Someş se numesc *Sfinţĭ* (40 de Mucenicĭ), cad tot-deauna la 9 Mărţişor. Eĭ bat cu ciocanele (Transilvania, com. Retég) saŭ cu *bâtele* (Banat), de intră frigul în pămînt şi ese căldura»; — Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883*: «*Moşiĭ* bat cu botile pămîntul să intre frigul şi să ésă căldura»; — Din Banat, com. de d-l Aurel Iana: «Aceştĭ *Sfinţĭ* se crede că bat cu botele în pămînt, ca, eşind căldura, să intre frigul»; — tot de acolo, com. de d-l Ios. Olariu: «In ḑiua *Sânţilor* se crede că *Sânţiĭ* bat cu botele în pămînt ca să intre — tune — frigul şi să ésă căldura»; — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Dioscĭ, pl. Câmpu-Romanaţĭ: «Ceĭ *40 de Mucenicĭ* daŭ cu beţele în pămînt, ca să ésă căldura şi érba.»

(3) Cred. Rom. din Lucăcescĭ, com. de Iac. Paicu: «In ḑiua de *40 de Sfinţĭ* ḑic ómeniĭ că aceştĭ Sfinţĭ bat cu ciocanele în pămînt, ca să créscă érbă verde»; — Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «*Moşiĭ*, carĭ pe Someş se numesc *Sfinţĭ*, daŭ cu ciocanele în pămînt ca să rĕsară érbă (Năsăud)»; — George Todică, *Cred. pop. din Iclodul mare şi jur*, publ. în «*Fóia poporuluĭ*», an II, Sibiiŭ 1894, p. 478: «In nóptea în spre sĕrbătórea *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ*, sfinţiĭ tótă nóptea umblă de daŭ cu ciocanele în pămînt, să ésă érbă.»

(4) Cred. Rom. din Banat, com. de d-l Aur. Iana.

Patru-ḑecĭ de *Mucenicĭ*,
Câte patru-ḑecĭ voinicĭ,
Degeraţĭ şi friguroşĭ,
Cu perĭ albĭ, ca nisce *moşĭ*,
Mi-ţĭ eşiaŭ de sub pămînt
Şi rotiaŭ cu toţi 'n vînt
Câte-o bâtă saŭ ciomag
De mestécăn saŭ de fag:
— Aideţĭ, patru-ḑecĭ de fraţĭ,
Cu ciomege lungĭ armaţĭ,
Că destul am suferit
Gerul ernei cel cumplit;
Aideţĭ toţĭ într'un avînt,
Să lovim colea 'n pămînt,
Să rĕsară érbă, florĭ,
Şi copaciĭ roditorĭ! —

Şi ciomegele loviaŭ;
Erburile încolţiaŭ,
Şi nămeţiĭ se scurgeaŭ,
Şi cocoriĭ se 'ntorceaŭ
Ca un stol de rîndunei
Pe un câmp de ghiocei.
— Aideţĭ, patru-ḑecĭ de fraţĭ,
Să maĭ dăm şi să maĭ daţĭ,
Ca la ceĭ ce trag la plug
Să le fie cu belşug!
Şi ciomegele rotiaŭ
Şi în ţarinĭ s'abăteaŭ,
Şi eşiă de sub câmpiĭ
Grîŭ cu spicurĭ auriĭ.
Muceniciĭ aŭ venit:
Sóre cald a rĕsărit. (1)

Şi cum aŭ prins *Moşiĭ* a bate cu botele, cu ciomegele saŭ cu ciocanele, îndată începe şi pămîntul a se desgheţà, gerul a încetà (2), érba a cresce şi florile a înflorì (3), maĭ pe scurt a se desprimăvărà. (4)

Şi tot din acéstă ḑi începênd înainte se măresce şi ḑiua cu atâta, cu cât sare cocoşul peste prag. (5)

Româniĭ din unele părţĭ ale *Moldoveĭ*, şi maĭ ales ale *Munteniei*, pe lângă credinţa că *Moşiĭ* saŭ *Sfinţiĭ* bat în pămînt ca să intre gerul şi să ésă căldura, aŭ datină chiar şi eĭ singurĭ, şi cu deosebire copiiĭ, de a bate în ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ* cu botele saŭ cu maiul în pămînt şi în acelaşĭ timp a ḑice:

---

(1) «*Revista literară*», an. XVII, Bucurescĭ 1896, p. 89.

(2) Cred. Rom. din Frătăuţul-noŭ, com. de Iul. Sidor; — a celor din Măzănăescĭ, com. de I. Butnariŭ: «In ḑiua de *40 de Sfinţĭ* se desghéţă pămîntul.»

(3) Cred. Rom. din Lucăcescĭ, com. Iac. Paicu: «Din acéstă ḑi, adecă din ḑiua de *40 de Sfinţĭ*, începe érba a cresce şi florile a înflorì»; — a celor din Ilişescĭ, com. de V. Botezat: «La *40 de Sfinţĭ* cresce érba.»

(4) Cred. Rom. din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ; — a celor din Banat, com. de d-l Aurel Iana: «Din acéstă ḑi crede poporul că se începe primăvara.»

(5) Cred. Rom. din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ.

Tună ger şi eşĭ căldură! (1)

Saŭ:

Eşĭ căldură din pămînt,
Intră tu frig în pămînt! (2)

In Bucovina, din contra, în loc să bată cu botele saŭ cu maiul în pămînt, ceĭ maĭ mulţĭ, şi cu deosebire tineretul, îndătinéză de a bate pentru fie-care sfînt câte o mătaniĭ, la un loc 40 mătaniĭ (3), saŭ, după cum spun uniĭ, chiar câte 40 de mătaniĭ pentru fie-care sfînt (4), şi acésta nu atât pentru ca să intre gerul şi să ésă căldura, ci maĭ mult pentru ca să dobândéscă mulţĭ anĭ, să fie sănătoşĭ în decursul anuluĭ şi maĭ ales pentru ca să afle banĭ ascunşĭ în pămînt. (5)

Baterea în pămînt cu botele saŭ cu maiul — scrie d-l G. Dem. Teodorescu — se explică ast-fel la ţéră:

«Până în ḑiua de *40 de Sfinţi*, gerul a bântuit aerul şi a domnit pretutindenĭ, căldura rĕmâind ascunsă în pămînt pe tot timpul de érnă. Acum, când raḑele *sfîntuluĭ Sóre* aŭ început să zîm-

---

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 71: «In ḑiua de *Mucenicĭ* se bate pămîntul cu maiul, ca să ésă căldura din el şi să intre frigul»; — G. S. Ionean, *op. cit.*, p. 53—54: «In ḑiua de *Mucenicĭ* (9 Martie) se bate pămîntul cu maiul, ca să ésă căldura din el şi să intre gerul»; — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşian, com. Perii, jud. Mehedinţĭ.

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-lui Nic. Densuşianu, com. Bilciurescĭ, pl. Ialomiţa, jud. Dîmboviţa; — I. N. Constantinescu, *Superstiţiĭ din Ciulniţa, jud. Ialomiţa*, publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. III, p. 45: In ḑiua de *Măcinicĭ* se dă cu maiul în pămînt, ca să ésă căldura.»

(3) Dat. Rom. din Balacéna, dict. de Ion Grosariŭ, com. de Mich. Rusul: «Creştinii îndătinéză de-a face în ḑiua de *40 de Sfinţĭ* pentru fiecare sfînt câte 40 de mătaniĭ, şi maĭ ales ceĭ tinerĭ»;—a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de Em. Isopescul, stud. gimn.: «In ḑiua de *40 de Sfinţĭ* e bine să se bată pentru fie-care sfînt câte o mătană.»

(4) Dat. Rom. din Şcheia, com. de C. Lucaciŭ: «In séra spre *40 de Sfinţĭ* se bat fie-căruĭ sfînt câte 40 de mătane»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă: «In ḑiua acésta se bat 40 de mătaniĭ la fie-care sfînt.»

(5) Cred. Rom. din Pârtescii-de-sus, com. de Gavr. Baranaiŭ: «Cine va bate totă nópte spre *40 de Sfinţĭ* mătane şi se va rugà la aceştĭ *40 de Sfinţĭ*, acela va dobândì mulţĭ anĭ, saŭ va aflà banĭ ascunşĭ în pămînt»; — a celor din Lucăcescĭ, com. de Iac. Paicu: «In séra acesteĭ ḑile face fie-care câte 40 de mătane pentru sănătate peste anul întreg.»

béscă voióse, când a sosit timpul aratuluĭ, lucrătoriĭ câmpuluĭ aŭ trebuință de căldură. De aceea dar bat pămîntul cu maiul, ca să-l siléscă a o da afară dintr'însul, păstrând de acì înainte numaĭ rĕcórea şi umeḑéla atât de folositóre fructelor.

«Fără a maĭ stăruì asupra acesteĭ credinţe, faptul demn de reamintit este că, la 9 Martie, pămîntul întră în solstiţiul de primăvară, când începe acéstă mult frumósă junie a anuluĭ şi când nóptea devine egală cu ḑiua.

«Ast-fel, precum procede poporul în privinţa maĭ tuturor fenomenelor natureĭ, de asemenea, personificând pămîntul, îĭ atribue puterea de a da şi de a păstrà acì frigul, acì căldura, indicând, prin imaginĭ pipăite, o lege pe care nu şi-o póte explicà printr'a cosmografieĭ sciinţă.» (1)

In fine merită a fi amintit încă şi aceea că, îndată după ce aŭ început a bate *Moşiĭ*, respective *Sfinţiĭ*, cu botele în pămînt, nu numaĭ că încetéză gerul şi ese căldura, ci începe tot odată şi ghéţa a se topì şi a se duce de pe ape.

Drept aceea Românii din cele maĭ multe părţĭ ale *Bucovineĭ*, şi maĭ cu sémă ceĭ ce locuesc pe lângă ape, îndătinéză de a se duce în ḑiua de *40 de Sfinţĭ* la prins pesce, creḑênd şi ḑicênd că, dacă vor prinde în acéstă ḑi 40 de pescĭ, şi pe unul dintre aceştia îl vor înghiţì de viŭ, tot anul vor avé noroc la prins pesce. (2)

Tot din acéstă causă se ḑice că în ḑiua de *40 de Sfinţĭ* e bine nu numaĭ de a prinde, ci chiar şi de a fierbe şi a mâncà 40 de pescişorĭ saŭ *chiticĭ.* (3)

---

(1) G. Dem. Teodorescu, *40 de Mucenicĭ,* publ. în *op. cit.,* p. 135—136.

(2) Dat. şi cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de Pavel Scripcariŭ: «Ómeniĭ se duc în ḑiua de *40 de Sfinţĭ* la prins pesce, ḑicênd că, dacă vor prinde 40 de pescĭ, vor avé tot anul noroc la pesce»; — a celor din Frătăuţul-noŭ, com. de Iul. Sidor: «Ómeniĭ prind 40 de pescĭ pentru ceĭ 40 de sfinţĭ, ca să aibă noroc la pesce peste an»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă: «Este o credinţă că pescarul, ce merge în astă ḑi la pesce şi prinde 40 de pescĭ, iar pe unul îl înghite de viŭ, va prinde bine pesce peste tot anul.»

(3) Dat. şi cred. Rom. din Iordănescĭ, com. de T. Tovarniţchi: «E

III.

SFINȚIȘORIĬ.

In tóte țĕrile locuite de Românĭ este datină ca în ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfințĭ* să se facă unul saŭ maĭ multe felurĭ de copturĭ, carĭ se împărțesc apoĭ ca *Moșĭ* întru amintirea *Sfinților*, a căror memorie se serbéză în acéstă ḑi.

Unele dintre copturile acestea aŭ formă de *om* saŭ *albină*, iar altele de *porumbel* saŭ *colăcel*, și se numesc în Bucovina: *Sfințișorĭ* (1); în Moldova: *Sfințĭ* (2) și *Sfințișorĭ* (3); în Muntenia: *Măcenice* (4), *Măcinicĭ* (5), *Muce-*

bine să se prindă în ḑiua acésta 40 de pescĭ, să se fiérbă și să se mănânce, ca să aibă noroc peste an la prins pesce»; — a celor din Tereblecea, dict. de Toma Nimigén, com. de Pav. Nimigén: «In ḑiua de *40 de Sfințĭ* se mănâncă 40 de pescĭ»; — a celor din Șcheia, com. de C. Lucaciŭ: «Românii cred că în ḑiua acésta aŭ sărit toțĭ ceĭ *40 de Sfințĭ* în apă, dintre carĭ 39 aŭ scăpat, iar unul s'a înnecat și s'a făcut *duh necurat.* Decĭ e bine ca, in ḑiua acésta, fie care om să mânânce 40 de *chiticĭ* (pescișorĭ), ca să nu se înnece și să se facă și el duh necurat ca acel mucenic.»

(1) S. Fl. Marian, *Înmormîntarea la Românĭ,* p. 382.

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densușianu, com. Miléncа, jud. Dorohoiŭ: «Sĕrbătórea cea maĭ însemnată din Martie este *Sfințiĭ* (9 Martie). Atuncĭ duc la biserică colacĭ unșĭ cu miere, pe carĭ îĭ numesc *Sfințĭ.*»

(3) C. D. Gheorghiu, *op. cit.,* p. 70; — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densușianu, com. Săvenĭ, jud. Dorohoiŭ: «La 9 Martie cad ceĭ *40 de Sfințĭ* (Mucenicĭ), când poporul duce la biserică un fel de colacĭ îngemănațĭ, unșĭ cu miere și nucă, carĭ se chémă *Sfințișorĭ*»;—com. Bahna, jud. Roman: «Colaciĭ carĭ se duc în ḑiua de *40 de Sfințĭ* la biserică aŭ forma cifreĭ arabe 8 și se numesc *Sfințișorĭ.*»

(4) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densușianu, com. Ghergani, jud. Dîmbovița: «In ḑiua de 9 Martie țĕraniĭ pe-aicĭ aŭ obiceiul de a duce la biserică *Măcenice.*»

(5) Idem de eadem, com. Bilciurescĭ, pl. Ialomița, jud. Dîmbovița: «Sĕrbătórea cea maĭ de căpetenie din luna luĭ Martie este a *Sfinților*, din 9 Martie, în care ḑi fac și împart *Măcinicĭ.*»

nicĭ (1), *Bradoşĭ* (2), *Brădulețĭ* (3) şi *Brânduşĭ* (4); iar în Banat, şi anume în părțile Oraviţeĭ : *Sânţĭ* saŭ *Sâmţĭ*; în Oraviţa precum şi în cele-lalte locurĭ montane, locuite de coloniştĭ din Ţéra-Românéscă: *Brânduşĭ* şi *Brânduşeĭ*, iar pe la Lugoş, Timişóra şi împrejurime: *Moşĭ de paresimĭ* (5), spre deosebire de ceĭ-lalţĭ *Moşĭ*, de peste an.

Sfinţiĭ saŭ *Sfinţişoriĭ* în formă de om sunt un fel de turte, asemenea *turtelor dulcĭ*, cu cap, ochĭ, nas, gură, mânĭ şi picióre, făcute din făină de grîŭ frământată în miere, cu mieḑ pisat de nucă (6), saŭ nisce figurele în formă de om, făcute din făină curată de grîŭ, miere, mieḑ de nucă şi presărate pe de-asupra cu zaharicale (7), saŭ şi numaĭ nisce turte simple, pe suprafaţa cărora însă se împunge cu o ţévă de soc orĭ de trestie figura unuĭ om. (8)

---

(1) G. Dem. Teodorescu, *Patru-ḑecĭ de Mucenicĭ*, publ. în *op. cit*.

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Frumosa, pl. Dunărea, jud. Teleorman: «Colaciĭ numiţĭ *Bradoşĭ* se fac în chip de om saŭ porumbel şi se împart la ceĭ săracĭ în ḑiua de *40 de Mucenicĭ*»; — com. Buzescĭ, jud. Olt: «*Brânduşilor* se ḑic aicĭ *Bradoşĭ* şi se fac în formă de om la 9 Martie (S. 40 de Mucenicĭ)»; — com. Dioscĭ, pl. Câmpu-Romanaţĭ: «La *Mocenicĭ* se fac *Bradoşĭ*»; — com. Socetu, jud. Teleorman: «*Bradoşiĭ* aŭ formă de om şi se împart la 9 Martie»; — com. Periĭ, jud. Mehedinţĭ: «In ḑiua de *Sâmţĭ* se fac *Bradoşĭ* în forma *albineĭ*, se ung cu miere şi se împart pe la copiĭ.»

(3) Idem de eadem, com. Vrata, jud. Mehedinţĭ: «*Brăduleţiĭ*, numiţĭ în localitate *Bradoşĭ*, se fac în chip de om în ḑiua de 9 Martie, când sunt ceĭ *40 de Mucenicĭ*, că aşà-ĭ bine.»

(4) Idem de eadem, com. Zimbrésca, jud Teleorman: «*Brânduşĭ* cu chip de om, cu cap, se duc la biserică la *Mucenicĭ*»; — com. Ciurarĭ, jud. Teleorman: «*Brânduşĭ* sunt un fel de colacĭ în formă de om, carĭ se duc la biserică în ḑiua de 9 Martie.»

(5) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882*, p. 137.

(6) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu.

(7) S. Fl. Marian, *op. cit*, p. 382.

(8) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883*: «*Moşiĭ* (Sânţiĭ) de Mărţişor. Aceştia cad tot-deauna pe 9 Mărţişor. *Sânţĭ* se numesc la Româniĭ din Banat din părţile Oraviţeĭ. La aceştĭ *Moşĭ* saŭ *Sânţĭ* se sacrifică aşà numiţiĭ *Brânduşĭ* saŭ *Brânduşeĭ*, carĭ sunt nisce colacĭ făcuţĭ în formă de om, cu cap, mânĭ şi picióre, saŭ pe colac este desemnat formă de om»; — Idem, *Calend. pe an. 1882*, p. 137; — Com. de d-l Aurel Iana: «In acéstă ḑi, adecă în ḑiua de *Sânţĭ* (40 de Mucenicĭ, 9 Martie), matrónele caselor fac turte (colacĭ) în formă de om, cu cap,

Sfinţişorii în chip de *albină*, de *porumbel* saŭ *hulubaş* şi de *colăcel*, sunt făcuţĭ asemenea din făină curată de grîŭ, cu acea deosebire numaĭ că aceştia rar când se frământă în miere, ci maĭ adese-orĭ se ung pe de-asupra, după ce s'aŭ copt, cu miere şi se presară cu mieḑ de nucă. (1)

In fine, maĭ e de observat încă şi aceea că *colaciĭ* saŭ *colăceiĭ*, numiţĭ *Sfinţĭ* saŭ *Mucenicĭ*, se fac de regulă îngemănaţĭ (2) în forma cifreĭ arabe 8 (3), rar când simplu-rotunḑĭ (4), saŭ ca nisce covrigĭ subţirĭ şi micĭ (5), şi asta din causă ca şi aceştia să aducă măcar în cât-va cu chipul unuĭ om.

Şi de óre-ce *Sfinţişoriĭ*, descrişĭ în şirele de maĭ sus, în-

---

mânĭ şi picióre şi cu o *ţévă* împung pe fie-care dintre dînsele de 40 de orĭ, şi, menite celor *40 de Mucenicĭ*, se împart prin vecinĭ orĭ la ceĭ săracĭ»; — Com. de d-l Ios. Olariu: «La *Sânţĭ* se dă pomană pentru morţĭ, şi pomana din ḑiua Sânţilor diferă de alte pomene. In ḑiua Sânţilor se fac adecă nisce turtiţe — nu *zamisce* — nicĭ colacĭ, — carĭ turtiţe se împung pe faţa de-asupra cu o *ţévă* de *socală* (în Bucovina *sucală)*. Pânea saŭ malaiul, care se face în ḑiua Sânţilor pentru casă, încă se împunge cu acea ţévă de socală»; — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Diosci: «La *Mocenicĭ* se fac *Bradoşĭ*, pe carĭ se înţépă cu o *ţévă* forma unuĭ om»; — com. Socetu, jud. Teleorman: «*Bradoşiĭ* aŭ formă de om, înţepându-se cu *ţéva*»; — Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «Pe la *Sfinţĭ* îmĭ aduc bine aminte că făceà mama turte rotunde de griŭ curat şi le împestrià cu ce-ĭ cădeà la mână, cu deosebire însă, fiind atuncĭ timpul ţesutuluĭ şi fiindu-ĭ ţevile dindemână, le împestrià cu capul uneĭ ţevĭ.»

(1) Lin *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ N. Densuşianu, com. Săvenĭ şi Milénca, jud. Dorohoiŭ;—com. Periĭ, jud. Mehedinţĭ; —com. Socetu, jud. Teleorman; — E Baĭcan, *op. cit.*, p. 16;— C. D. Gheorghiu, *op. cit*, p. 70: «In acéstă ḑi (40 de Sfinţĭ) se fac nisce colăceĭ, pe carĭ, după ce-ĭ ung cu miere de roiŭ, îĭ presară cu nucĭ pisate.»

«Mierea de stup rémasă de la facerea *Brânduşilor*, — după cum ne spune Sim. Mangiuca, *Calend. pe 1882 şi 1883*, — este bună de dragoste.»

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Săvenĭ, jud. Dorohoiŭ.

(3) Idem de eadem, com. Bahna, jud. Roman.

(4) S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 382: «Ómeniĭ ceĭ maĭ puţin avuţĭ fac, în loc de figurĭ omenescĭ, 40 de *colăceĭ*, carĭ asemenea se numesc *Sfinţişorĭ* şi pe carĭ îĭ împărţesc apoĭ pe la copiĭ şi ómeniĭ ceĭ maĭ sĕrmanĭ.»

(5) G. Dem. Teodorescu, *Patru-ḑecĭ de Mucenicĭ*, publ. în *op. cit.*, p. 136.

chipuesc pe ceĭ 40, după uniĭ chiar 44, de *Sfinţĭ* saŭ *Mucenicĭ* (1), de aceea fie-care Româncă face câte 40—44 de ast-fel de turtiţe, colăceĭ saŭ porumbeĭ. (2)

Româncele din unele părţĭ ale *Bucovineĭ*, precum bunăóră cele din oraşul Sucéva, *Sfinţişoriĭ* făcuţĭ de dînsele îĭ duc în ḑiua de *40 Sfinţĭ* diminéţa la biserică întru amintirea celor 40 de Sfinţĭ, unde, sfinţindu-se după liturghie, se daŭ o parte funcţionarilor bisericescĭ, iar cea-laltă parte ómenilor presenţĭ, cu deosebire însă copiilor. In alte părţĭ însă, precum bunăóră în oraşul Rădăuţĭ, vin copiiĭ şi ómeniĭ sĕrmanĭ singurĭ pe-acasă şi acelora se daŭ apoĭ de sufletul morţilor. (3)

In unele părţĭ din *Moldova* şi *Muntenia* este asemenea datină de a se duce la biserică, parte ca dar luĭ Dumneḑeŭ, spre a da rod pămîntuluĭ (4), parte spre a se împărţì sĕrmanilor (5), saŭ, întorcêndu-se, după ce i-aŭ sfinţit preotul, cu dînşiĭ acasă, a mânjì uşile coşarelor cu zéma lor, anume ca să le sporéscă turmele şi pomiĭ din grădină să le rodéscă. (6)

In cele maĭ multe părţĭ însă, şi cu deosebire în *Muntenia,* nu se duc de fel la biserică, ci se împart la vecinĭ, la

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Zîmbrésca, jud. Teleorman: «*Brânduşiĭ,* cu chip de om, cu cap, închipuesc pe ceĭ 44 de *Mucenicĭ*»;—com. Socetu, jud. Teleorman: «*Bradoşiĭ* se socotesc ceĭ 44 de Mucenicĭ.»

(2) Idem de eadem, com. Socetu, jud Teleorman; — Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «De regulă făceà mama 40 de turte, spre a le da de pomană»; — Din Bucovina, com. Ilişescĭ, com. de V. Botezat şi I. Paşcan: «In acéstă ḑi fac femeile 40 de turte de făină de grîŭ orĭ şi de păpuşoiŭ şi le daŭ de pomană *de sufletul Sfinţilor*»; — din Mihovenĭ, com. de Vesp. Corvin: «Tot în ḑiua acésta se fac 40 de copturĭ, carĭ se numesc *turtele.*»

(3) S. Fl. Marian, *op. cit.,* p. 382.

(4) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Ciurarĭ, jud. Teleorman: «*Brânduşĭ* sunt un fel de colacĭ în formă de om, carĭ se duc la biserică în ḑiua de 9 Martie ca dar luĭ Dumneḑeŭ, pentru a da rod pămîntuluĭ. Insă se duc şi pentru morţĭ.»

(5) Idem de eadem, com. Milénca şi Săvenĭ, jud. Dorohoiŭ; — com. Bahna, jud. Roman: — com. Zîmbrésca şi Socetu, jud. Teleorman.

(6) Idem de eadem, com. Ghergani, jud. Dîmboviţa.

rude, la copiĭ şi la sĕrmanĭ, în micĭ ştrăchióre, parte ca pomană, parte spre satisfacerea usurilor sociale (1), şi parte ca să le rodéscă grîul şi să le mérgă bine anul acela. (2)

O sémă de Românce din *Bucovina*, în loc de figurile omenescĭ saŭ de colăceiĭ numiţĭ *Sfinţişorĭ*, fac 40 de *plăcinte* saŭ *varzare* umplute cu mac, saŭ 40 de *pânĭ*, pe carĭ le împărţesc apoĭ pe la copiiĭ şi ómeniĭ ceĭ sĕrmanĭ

(1) Dat. Rom. din Lucăcescĭ, com. de Iac. Paicu: «Dintre copturĭ obicĭnuesc a face maĭ ales *colăceĭ*, pe carĭ iĭ daŭ de pomană»; — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Frumósa, pl. Dunărea, jud. Teleorman: «Colaciĭ, numiţĭ *Bradoşĭ*, ce se fac în chip de om saŭ porumbel, nu se duc la biserică, ci se împart la ceĭ săracĭ în ḑiua de *40 de Mucenicĭ*»; — com. Vrata, jud. Mehedinţĭ: «Aceştĭ colacĭ — *Bradoşĭ* — la biserică nu se duc, dar se împart la vecinĭ»; — com. Periĭ, jud. Mehedinţĭ: «In ḑiua de *Sâmţĭ* se fac *Bradoşĭ* în forma *albineĭ*, se ung cu miere şi se împart pe la copiĭ»; — G. Dem. Teodorescu, *Patru-ḑecĭ de Mucenicĭ*, publ. în *op. cit.*, p. 136: «*Muceniciĭ* sunt colăceĭ subţirĭ ca nisce micĭ covrigĭ, frământaţĭ din făină, fierţĭ cu nucĭ pisate şi cu miere. Eĭ se împart la vecinĭ şi la rude în micĭ străchióre, parte ca pomană, parte spre satisfacerea usurilor sociale, silindu-se fie-care a-ĭ preparà maĭ bine, a le da maĭ multă dulcéţă, ca ast-fel să fie maĭ plăcuţĭ la gustare. De bună sémă că strămoşiĭ noştri, drept credincioşĭ şi aplecaţĭ către binefacerĭ, aŭ iubit acéstă datină pentru diferite motive. Maĭ întâiŭ, fie-care bucăţică de cocă, frământată, subţiată şi lipită de marginĭ în formă lunguréţă, ca figura omenéscă, simbolisà câte un cap de sfînt martir, mort pentru întemeierea religiuniĭ: prin urmare erà câte un dar în memoria acestor premergĕtorĭ aĭ credinţeĭ. Apoĭ în tóte instituţiunile creştine se observă introducerea şi practicarea cu predilecţiune a caritătiĭ, a ajutorăriĭ celuĭ străin şi fără de mijlóce, de unde datina de a se da cât maĭ des de pomană. Póte că, în al treilea rînd, împărţirea de *Mucenicĭ* însemnà încă cevà în vechime. Ḑiua de 9 Martie fiind semnalul că sosesce mult aşteptata primăvară, terminul când — după gerurile ierneĭ — se sfîrşesc tóte soiurile de ninsorĭ, a *mieilor*, a *berzelor*, etc., erà logic să se împartă câte cevà din făina anuluĭ trecut, într'o ḑi care anunţă reîntórcerea munceĭ câmpuluĭ pentru o nouă recoltă. Orĭ-care însă ar fi mobilul şi originea aceste darnice şi reciproce împărţelĭ de *Mucenicĭ*, faptul constant este că datina se păstréză cu religiositate până astăḑĭ, nu numaĭ la sate, ci şi în oraşe, unde o falsă civilisaţiune a isbutit să condamne dispreţuluĭ mulţime de alte obiceiurĭ tradiţionale frumóse şi cu totul inofensive.»

(2) Dat. şi cred. Rom. din Ilişescĭ, com. de d-l G. Forgacĭ: «Iarăşĭ ḑic că în ḑiua de *40 de Sfinţĭ* este bine a da 40 de colacĭ şi 40 pahare de rachiŭ de pomană, creḑênd că rodesce grîul şi le merge bine tot anul.»

ca Moşĭ, nu numaĭ de numele saŭ de sufletul celor 40 de sfinţĭ (1), carĭ ne staŭ întru ajutor, rugându-se pentru noĭ luĭ Dumneḑeŭ ca acesta să ne erte pĕcatele (2), precum şi pentru sufletul morţilor familiarĭ.

In unele părţĭ din *Muntenia*, precum bunăóră în comuna Zănóga, femeile, pe lângă *Bradoşiĭ* ce-ĭ fac în acéstă ḑi, maĭ fac încă şi un bradoş maĭ mare, în formă de om, cu gură, cu urechĭ şi cu nas, dar orb, şi-l numesc, fiind din timpurĭ póte numit tot ast-fel, *Uitata*. Acésta se face întru pomenirea tuturor morţilor, carĭ în timpul anuluĭ ar fi fost uitaţĭ nepomeniţĭ. Acéstă *Uitată* este jucată de copiĭ în jurul foculuĭ, ce se face în bătătură, apoĭ unsă cu miere şi mâncată. (3)

In *Banat*, pe lângă *Sânţiĭ*, despre carĭ am vorbit maĭ sus, carĭ sunt meniţĭ celor *40 de Mucenicĭ* şi carĭ se împart prin vecinĭ şi la ceĭ săracĭ (4), maĭ este datină de a se da de pomamă (sacrificiŭ), adecă de a împărţì *ca Moşì: păsule* (fasole) *slăită* (sungalie) orĭ drésă cu unt-de-lemn, apoĭ nucĭ, póme, alune etc.

Acestea se numesc *Moşiĭ-ceĭ-curaţĭ.*

Tot la aceştĭ *Moşĭ* es economiĭ din *Banat* la viĭ, moşiĭ

(1) Dat. Rom. din Stupca, dict. de Maria Moroşan şi com. de Onufr. Căilén: «In ḑiua de *40 de Sfinţĭ* se scolă femeile des-diminéţă şi plămădesc o covată de aluat şi fac 40 de *plăcinte*, pe carĭ le daŭ apoĭ de numele celor 40 de Sfinţi»; — a celor din Balacéna, com. de G. Jemna: «Poporul nostru ḑice că în acéstă ḑi iĭ bine de făcut *40 de plăcinte* şi de bĕut 40 de pahare de rachiŭ»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă: «Romăncele fac în ḑiua de 40 de Sfinţĭ 40 de plăcinte, ḑicêndu-se că fie-care e pentru numele unuĭ Sfînt»;—a celor din Şcheia, com. de C. Lucaciŭ: «In ḑiua de 40 de Sfinţĭ se fac *40 de varzare* cu mac»; — a celor din Iordănescĭ, com. de T. Tovarniţchi: «In ḑiua de 40 de Sfinţĭ se fac 40 de plăcinte şi se beaŭ 40 de pahare de orĭ şi ce bĕutură.»

(2) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiŭ, com. de Them. Prelicĭ: «In ḑiua de 40 de Sfinţĭ (mucenicĭ) se fac *40 de pânĭ*, şi aceste pânĭ se daŭ apoĭ de pomană pentru sufletele celor 40 de Sfinţĭ, carĭ ne staŭ întru ajutor, rugându-se luĭ Dumneḑeŭ, ca acesta să ne erte păcatele.»

(3) D. Stăncescu, *Obiceiurĭ religióse*, publ. în «*Biserica ortodoxă-română*», an. IX, Bucurescĭ 1885, p. 329.

(4) Com. de d-l Aurel Iana.

de grâne, dar maĭ vîrtos la pometele ce produc póme (prunĭ) şi bênd, după proverbul poporuluĭ, 40—44 de păhare de vin, varsă vin orĭ rachiŭ (vinars) la buciumiĭ de *viñĭe* (vie) spre a rodì, şi încunjurând agrul, îl afumă cu rîză, spre a fi ferit de rele, dând tot atuncĭ de pomană colac (brânduşĭ), vin, rachiŭ etc. (1)

In fine, maĭ e de însemnat încă şi aceea, că Româniĭ din unele părţĭ ale *Bucovineĭ* aŭ datină în acéstă ḑi, nu numaĭ de a împărţì *Sfinţişorĭ* saŭ *Moşì*, ci tot odată de a face şi prasnic, la care ocasiune daŭ celor adunaţĭ de pomană de sufletul fie-căruĭ Sfînt câte-un colăcel, o lumină aprinsă şi un pahar de bĕutură. (2)

Se crede însă că e bine în acéstă ḑi, nu numaĭ de a da celor sĕrmanĭ de bĕut, ci de a bé şi singurĭ câte 40 de pahare de vin saŭ rachiŭ. (3)

---

(1) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882,* p. 137.

(2) Dat. Rom. din Corlata, com. de G. Piersec: «In ḑiua de 40 de Sfinţĭ femeile fac în cuptor *40 de colăceĭ* şi fac *prasnic* şi daŭ de pomană câte un colac şi câte o lumină de numele fie căruĭ Sfînt»; — a celor din Măzănăescĭ, com. de I. Butnariŭ: «In acéstă ḑi fac ómeniĭ *prasnic* cu *40 de colacĭ* şi cu 40 de pahare de bĕutură»; — a celor din Balacéna, com. de G. Jemna: «In acéstă ḑi se adună la un loc maĭ mulţĭ şi mănâncă şi béŭ în numele Sfinţilor.»

(3) Dat. şi cred. Rom. din Balacéna, com. de G. Jemna: «Poporul nostru ḑice că în acéstă ḑi iĭ bine de făcut 40 de plăcinte şi de bĕut 40 de păhare de rachiŭ»; — a celor din Iordănescĭ com. de T. Tovarniţchi: «In ḑiua de 40 de Sfinţĭ se fac 40 de plăcinte şi se béŭ 40 de păhare de orĭ şi ce fel de bĕutură»; — E. Baĭcan, *op. cit.,* p. 16: «La 9 Martie (ḑiua celor 40 de Mucenicĭ) se béŭ 40 de pahare de vin orĭ de pelin şi se fac colăceĭ micĭ unşĭ cu miere (de fagurĭ) şi cu mieḑ de nucă pisat, spre a merge bine bĕutura în sănătatea mucenicilor»; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.,* p. 70: «Asemenea e bine ca fie-cine, după putere, să beà până la 40 de păhare cu vin şi să mănânce *Sfinţişorĭ*»; — G. S. Ionénu, *op. cit.,* p. 54: «In ḑiua de *Mucenicĭ* se fac nisce colăceĭ cu nucĭ, numiţĭ *Mucenicĭ,* şi e bine ca în acea ḑi fie care persónă să beà 40 de pahare cu vin, ast-fel, pentru fie-care din ceĭ 40 de sf. Mucenicĭ.»

IV.

FOCUL SFINȚILOR.

In cele maĭ multe părțĭ din *Muntenia* este datină ca în ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfințĭ* să se aprindă o cârpă saŭ o *trénță* (1), şi cu trénța aceea să se afume apoĭ casa şi curtea, coşarele şi grajdurile, precum şi tóte cele-lalte încăperĭ, ce se maĭ află pe lângă casă, anume ca să le apere de tóte relele (2) şi maĭ cu sémă ca să depărteze de pe lângă dînsele şerpiĭ (3), carĭ, după credința Românilor din sus numita țéră, es în acéstă ḑi din ascunḑişurile lor de peste érnă, şi carĭ, dacă nu s'ar afumà casa şi acareturile de pe lângă dînsa, fórte lesne ar puté să-ĭ musce. (4)

Maĭ departe, tot în diminéța acesteĭ ḑile şi tot în *Muntenia*, este datină ca să se măture casa şi curtea, să se strîngă tóte gunóiele, baligele şi *torîscea* (5) de la vite la un loc, şi din tótă strînsura acésta să se facă apoĭ un foc mare în mijlocul curțiĭ saŭ în bătătură. (6)

---

(1) În Bucovina se ḑice *cotrénță*, pl. *cotrențe*.

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Bilciurescĭ, pl. Ialomița, jud. Dîmbovița: «In ḑiua celor *40 de Sfințĭ* se fac afumăturĭ cu cârpe aprinse prin casă, prin coşare, prin grajdurĭ, că se gonesce tot ce e rĕŭ de la acea casă.»

(3) Idem de eadem, com. Andreescĭ, pl. Gilort, jud. Gorj: «In ḑiua de *40 de Sfințĭ* fie-care femeie ocolesce casa cu cârpă (trénță) arsă, în superstițiunea că se depărtéză şerpiĭ de pe lângă casă»; — com. Periĭ, jud. Mehedințĭ: «In ḑiua de *Sâmțĭ* se ocolesc casa şi curtea cu trénță aprinsă, ca să o apere de şerpĭ»; — com. Râjlețu-Vieroşiu, jud. Olt: «In ḑiua de *Sfințĭ* se aprinde cârpă în maĭ multe bucățĭ, care se distribue apoĭ prin tóte locurile, ce sunt maĭ des umblate, acésta spre paza de şerpĭ şi ca un început al primăvereĭ.»

(4) Idem de eadem, com. Poiana-de-sus, pl. Ghergani, jud. Dîmbovița.

(5) In Bucovina se ḑice *turisce*.

(6) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Pétra, jud. Teleorman: «La *Sfințiĭ 40 de Mucenicĭ* se face foc în bătătură»; — com. Periĭ, jud. Mehedințĭ: «In acéstă ḑi se adună *torîscea* de la vite şi se arde»; — com. Râjlețu-Vieroşiu, jud. Olt: «La acéstă sĕrbătóre (adecă la *Sfințiĭ* din 9 Martie) sunt maĭ multe obiceiurĭ, şi anume: se strînge gunoiul din casă şi curte şi i se dă foc, să ardă.»

Iar după ce focul a început acuma să ardă cu flacără, prind ceĭ de casă, şi cu deosebire tineretul, a sărì în colo şi în cóce peste dînsul şi a ḑice :

Cum aŭ trecut *Sfinţiĭ*
Prin foc şi prin apă,
Aşà să trecem şi noĭ ! (1)

In acelaşĭ timp caută fie-care să sară ast-fel ca fumul ce ese din foc să se introducă prin tótă îmbrăcămintea. (2)

Scopul faceriĭ acestuĭ foc şi al săririĭ peste dînsul ni-l arată, în parte, următórea poesie, întitulată *Patru-ḑecĭ de Mucenicĭ :*

Colo 'n vale foc şi pară
Şi flăcăiĭ staŭ să-l sară,
C'apucar'aşà de micĭ
Patru-ḑecĭ de mucenicĭ;
Că cine-o sărì odată,
Bine-ĭ merge vara tótă;
De-o sărì a doua óră,
Pân' la tómnă se însóră;
Înainte şi 'napoĭ,
N'o să scie de nevoĭ;
Iar de patru-ḑecĭ de orĭ,
Are parte de comorĭ.
— Săĭ, Mărine! — îl îndémnă
Pe flăcăŭ o fetişcană.
— Oiŭ sărì, de te-ĭ aţine
Şi me-ĭ prinde 'n braţe bine!
— Ba te-a prinde cin' te crede...
— Ba m'a prinde cin' mĕ vede,
C'o să sar vîrtos odată
Şi pe urmă iar', surată,
Şi 'nainte, şi 'napoĭ,
Cum e felul pe la noĭ,
Şi de patru-ḑecĭ de orĭ...
— Ţi-o fi gându la comorĭ?...
—La comorĭ, păĭ cum, firesce,—
Mĕ gândesc la ochiĭ teĭ,
Că maĭ marĭ comorĭ ca eĭ
Spune, Sando, se găsesce?
Şi el sare, altu sare,
Rîd, glumesc, nevoie mare;
Iar bĕtrâniĭ trag ciomege
Voĭnicesce în pămînt,

---

(1) Idem de eadem, com. Crovu, jud. Dîmboviţa: «Se strînge gunoiul de prin curte în ḑiua de *Măcinicĭ* (9 Martie) şi i se dă foc, sărind copiĭ peste el» ; — com. Valea-Raţeĭ, jud. Rîmnicul-Sărat: «La *Măcinicĭ* se face un foc diminéţa peste care sar copiiĭ» ; — com. Raşĭ, jud. Ialomiţa: «La *Măcinicĭ* fac foc în jurul caseĭ cu gunóiele din curte şi, sărind peste el, ḑic : Cum aŭ trecut *Sfinţiĭ* prin foc şi prin apă, aşà să trécă şi eĭ.»

(2) Idem de eadem, com. Poiana-de-sus, pl. Gherganĭ, jud. Dîmboviţa : «In ḑiua de 9 Martie (Muceniciĭ) fie-care sătén curăţă curtea, iar în mijlocul eĭ face un foc şi sare peste el, introducênd fumul prin tótă îmbrăcămintea, sub credinţa de a fi ferițĭ de şerpĭ, carĭ se desgrópă în acéstă ḑi.»

Patru-ḑecĭ, — ca să deslege
Pe drăguţa primăvară
Dintr'al ernei jurămînt.
Şi la cârciumă, pe séră,
Toţĭ, grămadă se îndrumă
Să închine, într'o glumă
Primăvereĭ tinerele
Patru-ḑecĭ de păhărele. (1)

Pe lângă cele arătate în poesia reprodusă aicĭ, se maĭ face focul acesta încă şi pentru aceea ca să vie primăvara maĭ curînd (2), şi ca un semn al primăvereĭ (3), apoĭ pentru ca prin fumul ce ese dintr'însul să se apere casa, la care s'a făcut, precum şi locuitoriĭ eĭ, de şerpĭ şi de muşcăturile acestora. (4)

Facerea foculuĭ, despre care ne-a fost până aicĭ vorba, şi sărirea peste dînsul sunt usitate şi la Româniĭ din *Transilvania* şi *Banat.*

«În ajunul ḑileĭ celor *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ* — scrie d-l Frâncu cu privire la Româniĭ din Munţiĭ-Apusenĭ — se aprind grămeḑĭ de paie şi căseniĭ sar unul după altul peste flacără, pentru ca în cursul anuluĭ să nu-ĭ pişce pureciĭ.» (5)

Iar rĕposatul Sim. Mangiuca, vorbind despre datinele şi credinţele Românilor din Banat de la 9 Martie, ḑice că în acéstă ḑi «se mătură curţile (avliele, obórele) şi gunóiele adunându-le camară devin aprinse, sgândărind focul şi bătênd cu botile în el; din acéstă procedură apoĭ se împrimăvăréză», — şi apoĭ, că «âmblând se încunjură grădinile, moşiile şi pomăriile (ambarvalia lat.) şi se afumă maĭ vîrtos cu fum de rîză (de pânză), ca să fie ferite şi scutite de omiḑĭ, şerpĭ etc.» (6)

---

(1) N. Rădulescu-Niger, *Rustice,* vol. I, Poesiĭ, Bucurescĭ 1893, p. 48.

(2) I. N. Constantinescu, *Superstiţiĭ,* din com. Ciulniţa, jud. Ialomiţa, publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. III, p. 44: «Tot în acéstă ḑi (9 Martie) tóte gunóiele se ard, ca să vie primăvara maĭ curînd.»

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Râjleţu-Vieroşiu, jud. Olt.

(4) Idem de eadem, com. Poiana-de-sus, pl. Gherganĭ, jud. Dîmboviţa; — com. Socet, jud. Teleorman: «Tot la *Mucenicĭ* se mătură curtea şi se dă foc la băligar, ḑicênd că prin acest fum se gonesc şi se apĕră tot anul acela casa şi locuitoriĭ eĭ de muşcăturile şerpilor.»

(5) *Op. cit.,* p 129.

(6) *Calend. pe an. 1882 şi 1883;* — «*Tribuna Poporuluĭ*», an. III, Arad 1899, No. 35, p. 2: «In ḑiua de *Mucenicĭ* se strînge tot gunoiul

In cele maĭ multe părţĭ din *Banat* însă, şi maĭ cu sémă din *Bucovina*, tóte acestea se fac la *Alexiĭ* saŭ la *Buna-vestire.* (1)

V.

PORNIREA PLUGULUĬ.

In ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ*, după credinţa celor maĭ mulţĭ, despre care am vorbit dejà maĭ pe larg în capitolele premergĕtóre, pămîntul începe a se desgheţà, gerul a intrà şi căldura a eşì dintr'însul.

Decĭ Româniĭ din cele maĭ multe părţĭ ale *Bucovineĭ*, dacă nu chiar în ḑiua acésta, apoĭ de bună sémă că a doua saŭ a treia ḑi, aŭ datină de a *pornì* saŭ a *scóte plugul*, adecă de a merge cu dînsul la arat, creḑênd că, neîngheţând maĭ mult după trecerea acesteĭ ḑile, nicĭ sĕmînţa ce vor semănà-o eĭ nu va îngheţà, ci din contră că ea va încolţì fórte de grabă şi va da cu mult maĭ multă ródă decât atuncĭ când ar semănà-o maĭ târḑiŭ.

Inainte însă de a descrie datinele şi credinţele Românilor usitate la *Pornirea* saŭ *Scóterea plugului*, cred că nu va strică dacă voiŭ amintì cevà şi despre pregătirea acestuia.

Fie-care plugar adevĕrat caută maĭ înainte de tóte ca atât plugul cât şi tóte cele-lalte obiecte, carĭ se ţin de dînsul, să se afle în cea maĭ bună stare şi rînduélă, ca nu cum-va maĭ pe urmă, după ce a început acuma a arà, să aibă necontenit de lucru cu dînsul, a tocmì şi a îndreptà când una când alta.

Drept aceea, fie-care Român plugar ieà cu vre-o câte-va ḑile înainte de acésta fiarele pluguluĭ şi, ducêndu-se cu dîn-

din curte şi se aprinde, iar copiiĭ trec prin el, pentru ca să fie tot anul sănătoşĭ.»

(1) Sim. Mangiuca, *Calend cit.*

sele la un fierar, i le dă ca să le îndrepte şi să le ascuţéscă, iar dacă nu e lipsă a le ascuţì, apoĭ cel puţin a le băgà prin foc, anume ca să se curăţéscă de tot rěul, căcĭ se crede că e păcat a merge primăvara la arat cu fiarele ascuţite de cu tómnă. (1)

După ce se întórce cu fiarele acasă, scóte *grindeiul*, *tragla* saŭ *cobâla*, *teleguţa* saŭ *rotiţele*, *tânjelele*, *prechinjelele*, *grapa* şi *oticul*, le examinéză pe tóte cu de-amăruntul şi, vědênd că unuia saŭ altuia din aceste obiecte îĭ lipsesce cevà, se pune şi-l îndréptă, ast-fel ca nicĭ unuia să nu-ĭ lipséscă nimic, ci tóte să fie în cea maĭ bună stare.

Plugul Românuluĭ este în genere tras de către patru boĭ. Dar numaĭ *fruntaşiĭ*» satelor pot să aibă câte patru boĭ, şi prin urmare şi plugul lor propriŭ. *Mijlocaşiĭ* şi *codaşiĭ* aŭ de comun numaĭ câte-o păreche de boĭ. Decĭ aceştia, din urmă, voind a-şĭ arà şi eĭ pămînturile lor, multe puţine câte le aŭ, de-odată cu ceĭ fruntaşĭ, se însoţesc câte doĭ şi-şĭ ară apoĭ ţarinele împreună.

Acéstă *tovărăşie* pentru scopul aratuluĭ se numesce în cele maĭ multe părţĭ din Bucovina cu un termin technic poporal *sîmbră* saŭ *simbrie*, iar consoţiĭ respectivĭ se chémă *sîmbraşĭ* saŭ *simbriaşĭ*. (2)

Fiind acuma atât plugul cât şi tóte obiectele câte se ţin de dînsul în cea maĭ bună stare, cum sosesce ḑiua menită pentru *Pornirea* saŭ *Scóterea* luĭ, îl ieaŭ de unde l'aŭ pus cu vre-o câte-va ḑile maĭ înainte de acésta, îl aşéză pe *traglă*, prind *grindeiul* cu *potângul* de *crucile rotiţelor*, iar acestea cu *cârceia* de *tânjală*, scot apoĭ boiĭ şi, înjugând o păreche la tânjala de la plug, iar cea-laltă păreche la carul în care se află încărcate tóte cele trebuincióse la arat precum şi nutreţul pentru boĭ, trag atât plugul cât şi carul în mijlocul ogrăḑiĭ saŭ curţiĭ şi aicĭ staŭ apoĭ cu toţiĭ gata de pornire.

O sémă de Românĭ, pe lângă cele arătate până aicĭ, maĭ aŭ încă şi acea datină, după ce aŭ înjugat boiĭ la plug, că

---

(1) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al luĭ Iordachi Isac.

(2) Veḑĭ despre acésta şi V. Bumbac, *Serbarea anuluĭ noŭ la Românĭ* publ. în «*Albina*», an. IV, Viena 1869, No. 1.

pun traista cu merindea menită pentru plugarĭ în cuiul care prinde jugul de tânjală, şi abià după aceea trag în mijlocul ogrăḑiĭ. (1)

După ce aŭ tras în mijlocul ogrăḑiĭ, ese stăpâna de casă cu o cofă, cofiţă saŭ şi cu un alt vas, în care se află apă şi un struţ de busuioc, apoĭ cu un hârb, în care se află tămâie aprinsă, precum şi cu o pâne de grîŭ saŭ un mălaiŭ şi cu o bucată de sare; se apropie de plugul cu boiĭ şi de plugarĭ şi, încunjurându-ĭ pe toţĭ de treĭ orĭ după olaltă în direcţiunea cursuluĭ sóreluĭ, îĭ afumă şi-ĭ stropesce cu aghiasmă (2), ḑicênd :

(1) Dat. Rom. din Balacéna, com. de C. Ureche; — a celor din Cireş-Opaiţ, com. de D. Popescul: «Când voesce gospodarul să pornéscă plugul, înjugă maĭ întâiŭ boiĭ la el şi pune traista cu merinde, maĭ ales cu pâne saŭ cu malaiŭ, în cuiul care prinde jugul de tânjală; după aceea ieà tămâie şi aghiasmă şi, tămâind şi stropind boiĭ, îĭ încunjură de treĭ orĭ.»

(2) Dat. Rom., din Mihovenĭ, dict. de Paraschiva Cojoc şi com. de Vesp. Corvin: «Când scot plugul întâia óră primăvara la arat, îl pun în mijiocul ogrăḑiĭ, dimpreună cu boiĭ şi cu plugariĭ. Cum staŭ în mijlocul ogrăḑiĭ, vine gospodina de casă cu tămâie aprinsă şi-ĭ încunjură de treĭ orĭ. Apoĭ se pornesc cu Dómne-ajută la arat»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Zenovia Rusu: «La scóterea pluguluĭ, femeea de casă încunjură plugul cu pâne şi cu sare»; — tot de acolo, com. de I. Covaşă: «Când se scóte plugul şi se înjugă la el boiĭ, ese stăpâna de casă dinaintea uşeĭ cu aghiasmă, tămâie, pâne şi sare, şi aşà încunjură plugul de treĭ orĭ, anume ca plugul să umble uşor şi să petrécă primăvara frumos»; — a celor din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «În ḑiua, în care ómeniĭ pentru întâiaşĭ dată es de acasă şi se duc cu plugul în ţarină la arat, îĭ încunjură femeile, atât pe dînşiĭ cât şi plugul şi carul cu boiĭ, cu tămâie aprinsă»; — a celor din Mahala, com. de d-l Ionică al luĭ Iordachi Isac: «La *Scosul pluguluĭ* primăvara hrănim boiĭ bine cum se cade, apoĭ strîngem tóte la un loc câte se ţin de plug, înjugăm boiĭ la tânjelĭ, punem mâncare atât pentru noĭ cât şi pentru boĭ; după acésta, fiind tóte gata de pornélă, ese maĭ ales femeia cu o strachină cu aghiasmă şi cu un mănunchiŭ cu busuioc, apoĭ un hârb cu foc şi tămâie şi, încungiurând plugul cu boiĭ şi pe ceĭ ce aŭ de mers cu plugul, adecă pe plugarĭ, îĭ afumă pe toţĭ şi-ĭ stropesce cu aghiasmă. Unele femeĭ maĭ bětrâne rostesc şi unele cuvinte, carĭ nu mi-s cunoscute. Atâta sciŭ că cu toţiĭ îşĭ fac cruce şi cu mare înduioşare cer ajutor de la Dumneḑeŭ sfîntul, ḑicênd: Dómne ajută! într'un cés bun şi cu noroc la tótă lumea şi nouě!»

Cât de curată
E tămâia
Şi aghiasma,
Aşà de curaţĭ
Şi voĭ să umblaţĭ,

Nicĭ când să nu daţĭ
Peste vre-un Moroiŭ
Saŭ vre-un Strigoiŭ,
Să vĕ facă rĕŭ!... (1)

Saŭ:

Precum nimic de tămâie
Şi aghiasmă
Nu se póte apropià,
Tot aşà

Nu se pot apropià
De arătură
Şi sĕminţă
Şi de dobitócele vóstre! (2)

După ce a încunjurat, a tămâiat şi a stropit de treĭ orĭ boiĭ, atât plugul şi carul cu boiĭ cât şi pe plugarĭ, apa ce a maĭ rĕmas o varsă înaintea boilor, ast-fel ca să le ude piciórele, saŭ peste aceştia, pânea şi o parte din sare o dă plugarilor şi boilor ca să o mănânce (3), iar hârbul cu tămâia şi barda saŭ toporul le pun dinaintea boilor, anume ca aceştia dimpreună cu plugul, când se vor pornì la arat, să trécă peste dînsele, şi la sfîrşit ḑice: «*Dómne ajută!*» (4)

(1) Dat. Rom. din Cireş-Opaiţ, com de Const. Dugan: «Când se pornesce plugul, se ieà o cofă cu apă, aghiasmă şi tămâie şi se încunjură plugul împreună cu boiĭ, apoĭ se aruncă pe boĭ şi pe plug, ḑicênd: cât de curată, etc.»; — Dim. Dan. *Credinţe poporale bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovineĭ*», an. V, Cernăuţĭ 1895, No. 19, p. 1: «Când se pornesce primăvara plugul la arat, se încunjură el de treĭ orĭ maĭ nainte de a eşì pe pórtă cu tămâie, busuioc şi apă sfinţită, cu care se stropesce el şi vitele, ca să nu se prindă diochiul de vite.»

(2) Dat. Rom. din Stupca. com. de Onufr. Căilén.

(3) Dat. Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga: «După ce se înjugă vitele la plug şi plugariĭ sunt adunaţĭ la olaltă, ieà unul un vas cu aghiasmă, o pâne (malaiŭ) şi un hârb cu tămâie aprinsă, încunjură de treĭ orĭ cu dînsele pe boĭ şi plugarĭ, afumându-ĭ şi stropindu-ĭ cu aghiasmă. Iar după ce-ĭ încunjură, ieà pânea şi o dă plugarilor şi vitelor să o mănânce, şi apoĭ se pornesc»; — a celor din Horodnicul-dejos, com. de G. Telégă: «Cu apa se udă piciórele boilor, iar pânea se mănâncă chiar atuncĭ.»

(4) Dat. Rom. din Volovĕţ, com. de Ioan Buliga: «Când scot ómeniĭ întâiŭ plugul la arat, aprind tămâie într'un hârb şi încunjură plugul cu boiĭ de treĭ orĭ. După aceea pune hârbul cu tămâie şi toporul ce-l întrebuinţéză la plug înaintea boilor şi ḑice: Dómne ajută! Şi trece plugul cu boiĭ orĭ cu caiĭ peste hârb şi peste topor şi se duce unde are de arat.» — În unele comune, precum bunăóră în Horodnicul-dejos, hârbul cu cărbuniĭ se sparge de córnele boilor.

Nemijlocit, după ce a sfîrşit stăpâna de casă cele arătate până aicĭ, stăpânul saŭ unul dintre plugariĭ, carĭ în intervalul acesta aŭ stat în genunchĭ, face cu codărîscea biciuluĭ cruce înaintea boilor şi apoĭ, făcêndu-şĭ şi eĭ cruce, se pornesc la arat (1), ast-fel ca boiĭ şi plugul să trécă numaĭ decât peste topor şi peste hârbul cu tămâia. (2)

Încunjurarea de treĭ orĭ a pluguluĭ, afumarea luĭ cu tămâie şi stropirea cu aghiasmă se face cu scop ca atât plugarilor cât şi vitelor să le méргă bine în tot decursul aratuluĭ şi să ésă cu arătura în capĕt tot aşà de voioşĭ şi sănătoşĭ cum aŭ întrat (3), apoĭ să-ĭ feréscă Dumneḑeŭ de rele (4), să nu le ésă înainte vre-un *Moroiŭ* saŭ *Strigoiŭ* (5) orĭ vre-o altă pocitură şi să-ĭ pocéscă (6), să rodéscă bine pânea ce vor semănà-o (7), maĭ pe scurt să nu fie lipsă de nimic. (8)

O sémă de femeĭ, nemijlocit după ce s'a pornit plugul şi

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Grigore Scripcariŭ: «Când es Româniĭ întâiaşĭ dată cu plugul la câmp, înhamá caiĭ saŭ înjugă boiĭ la jug, apoĭ ieaŭ aghiasmă şi busuioc şi, încunjurând de treĭ orĭ plugul în direcţiunea cursuluĭ sóreluĭ, stropesc plugul şi vitele înhămate saŭ înjugate la el cu aghiasmă, afumă cu tămâie, apoĭ fac cu codărîscea biciuluĭ cruce înaintea vitelor, şi apoĭ se pornesc la arat.»

(2) Dat. Rom. din Volovĕţ, com. de Ioan Buliga.

(3) Dat. şi cred. Rom. din Volovĕţ, com. de I. Buliga; — a celor din Cireş-Opaiţ, com. de D. Popescul: «Acestea se fac, pentru ca să fie boiĭ sănătoşĭ până ce se va sfîrşì aratul.»

(4) Dat. şi cred. Rom. din Udescĭ, com. de Darie Cosmiuc: «Când se scóte plugul pentru prima óră ca să mérgă la arat, se încunjură atât plugul cât şi vitele înjugate la dînsul de treĭ orĭ cu tămâie, anume ca să le mérgă bine şi să le feréscă Dumneḑeŭ de rele.»

(5) Dat. şi cred. Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Dugan.

(6) Dat. şi cred Rom. din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Palaghia Onciul, com. de G. Palamarciuc: «Când se scóte plugul afară, atuncĭ se stropesce acesta cu aghiasmă şi se încunjură cu tămâie. Acésta se face de aceea, pentru că, dacă merge cine-va la arat, să nu-l pocéscă vre-o pocitură, care i-ar eşì înainte.»

(7) Dat. şi cred. Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga: «Tóte aceste le fac eĭ ca să pótă arà cu bine şi să rodéscă pânea.»

(8) Dat. şi cred. din Liuḑĭ, com. de Em. Tĕutul: «Când scot ómeniĭ întâia óră plugul, scot şi o cofă cu apă, o pâne şi sare, şi pe tóte acestea le pun înaintea boilor. După aceea aprind tămâie şi încunjură de treĭ orĭ plugul cu dînsa, rugându-se luĭ Dumneḑeŭ ca anul să fie roditor şi să nu fie lipsă de nimic.»

dă să ésă din ogradă afară, ieaŭ un *oŭ de găină* şi-l aruncă pe sub mâna stângă peste boĭ saŭ dinaintea acestora, în credinţă că, dacă, căḑênd oul jos, nu se sfarmă, atuncĭ nicĭ plugul nu se sfarmă în tot timpul aratuluĭ, iar dacă se sfarmă, atuncĭ trebue numaĭ decât să se sfarme cevà şi la plug (1), saŭ să se spargă *sîmbra* celor ce s'aŭ întovărăşit la plug. (2)

Uniĭ plugarĭ, cum s'aŭ sfîrşit ceremoniile descrise până aicĭ şi cum aŭ eşit cu plugul din ogradă, se duc cu dînsul de-a dreptul în ţarină, alţiĭ însă încunjură maĭ întâiŭ de treĭ orĭ gospodăria saŭ, dacă nu-ĭ cu putinţă tótă gospodăria, fiind prea multe gardurĭ în cale, cel puţin casa, şi abià după acésta se duc în ţarină (3), şi iarăşĭ alţiĭ se duc maĭ

(1) Dat. Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Dugan: «Apoĭ se aruncă pe sub mâna stângă un oŭ peste boĭ, şi dacă se sfarmă oul, se sfarmă şi plugul, iar dacă nu se sfarmă oul, nicĭ plugul nu se sfarmă»; — tot de acolo, com. de Dim. Popescul: «Maĭ întâiŭ de tóte reparéză ómeniĭ plugul şi tóte cele ce se ţin de dînsul. După ce pregătesc tóte, se înjugă boiĭ saŭ se înhamă caiĭ şi staŭ aşă gata. După ce-s gata numaĭ să pornéscă, se ieà o pâne, pe pâne se pune sare, şi pe cărbunĭ aprinşĭ se pune tămâie, şi apoĭ se încunjură cu tóte acestea, începênd dinaintea boilor, de treĭ orĭ. Încunjurându-se de treĭ orĭ, se vine iarăşĭ dinaintea boilor, unde se pun tóte acestea jos. Se ieà apoĭ un oŭ de găină şi, pornindu-se boiĭ şi trecênd peste lucrurile de maĭ înainte, se asvârle oul înaintea boilor. Acuma cred ómeniĭ că, dacă nu se sfarmă oul, nu se sfarmă nimic la plug în timpul lucruluĭ, iar dacă se sfarmă, trebue să se sferme cevà şi la plug»; — a celor din Iordănescĭ, com. de T. Tovarniţchi: «Maĭ întâiŭ plugul trebue să se pornéscă *Lunia*. După ce se înjugă patru boĭ la plug, se încunjură plugul şi boiĭ cu maĭ multe bucate puse într'o traistă şi, ţinênd într'o mână o cofă cu apă sfinţită saŭ aghiasmă, iar in cea-laltă un hârb cu foc şi tămâie. Traista, în care se află treĭ pânĭ de grîŭ, de secară saŭ şi de păpuşoiŭ, o pune orĭ şi care om e de faţă pe umĕr, iar într'o mână ţine cofa şi în alta hârbul cu foc şi tămâie, şi aşà încunjură plugul. După ce a încunjurat plugul de treĭ orĭ, pune tóte aceste la o parte şi aruncă apoĭ, de-odată, peste plug şi peste boĭ, un oŭ şi, dacă *oul* se sfarmă, atuncĭ ḑic eĭ că şi plugul se va sfármà de maĭ multe orĭ peste an; iar dacă nu, atuncĭ ḑic eĭ că va merge lucrul în spor.»

(2) Dat. şi cred Rom. din Straja, com. de I. Dan: «Când se scóte plugul, se aruncă un oŭ în sus şi se crede că, dacă se va sparge oul căḑênd pe pămînt, atuncĭ se va sparge şi *sîmbra* saŭ tovărăşia celor carĭ s'aŭ întovărăşit la plug.»

(3) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă: «Când se scóte plugul, se ieà un hârb de un an cu tămâie, o cofă cu apă şi o pâne

întâiŭ în grădină şi aicĭ, bătênd stăpânul de casă treĭ mătaniĭ şi ḑicênd «*Dómne ajută!*» şi: «*dă, Dómne, ródă!*» trag o brazdă saŭ *brăzdéză*, după cum se maĭ ḑice, şi apoĭ desjugă boiĭ şi le daŭ de mâncare, şi pe lângă boĭ mănâncă şi eĭ, creḑênd şi ḑicênd că, dacă nu mănâncă, nicĭ câmpul nu rodesce, iar dacă mănâncă, câmpul duce lumea. (1)

Şi abià după ce aŭ făcut şi acésta, se pornesc în ţarină la arat, unde din noŭ îşĭ fac cruce, ḑic: «*Dómne ajută!*» şi se apucă apoĭ de arat.

Maĭ tot acele datine şi credinţe, carĭ sunt usitate în *Bucovina* la *Pornirea pluguluĭ*, sunt usitate şi la Româniĭ din *Moldova* şi *Transilvania*.

Aşà Româniĭ din unele părţĭ ale *Moldoveĭ*, când voesc a începe *plugăria*, pun în un vas apă şi în altul cărbunĭ cu tămâie; apoĭ, înjugând boiĭ la plug, tămâiază împrejur şi stropesc cu apă plugul şi pe boĭ, ḑicênd:

— Noroc să dea Dumneḑeŭ, plóie şi ródă! (2)

In alte părţĭ, tot din *Moldova*, când scot plugul la arat, îl tămâiază cu fum de tămâie şi de petică, anume ca să nu vie la holde şerpĭ, lăcuste etc. Iar după ce aŭ tămâiat plugul, daŭ câte-un colac plugarilor, anume ca să rodéscă ţarina. (3)

---

de grîŭ saŭ un malaiŭ şi umblă cu acestea de treĭ orĭ prin prejurul pluguluĭ, tămâindu-l atât pe dînsul cât şi boiĭ. Şi plugul cu boiĭ trebue să încunjure de treĭ orĭ tótă gospodăria saŭ, dacă nu-ĭ cu putinţă tótă gospodăria, fiind póte multe omete în cale, cel puţin casa. După ce s'aŭ făcut acestea, strică hârbul cu tămâie de córnele boilor, cu apa se udă piciórele acestora, iar pânea se mănâncă chiar atuncĭ de plugarĭ.»

(1) Dat. Rom. din Iordănescĭ, com. de T. Tovarniţchi; — a celor din Balacéna, com. de G. Jemna: «Când se scóte plugul întâia óră primăvară, se afumă vitele cu tămâie şi se stropesc cu aghiasmă. Tóte acestea le face femeia. Bărbatul însă, scoţênd după acésta plugul în grădină şi bătênd în mijlocul acesteia treĭ mătane, începe maĭ întâiŭ aicĭ a brăzdà şi apoĭ se duce în ţarină»; — tot de acolo, com. de C. Ureche: «La scóterea plugurilor se afumă plugul şi vitele cu tămâie aprinsă. După aceea pun traista cu mâncare în jug, iar plugarul îngenunchéză acolo jos, ḑice «*Tatăl nostru*», precum şi alte cuvinte evlaviόse, ca «*Dómne ajută*» şi «*dă Dómne róde!*»

(2) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1274, com. Şipotele, jud. Iaşĭ,

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Basaraba, jud. Suceva.

In unele părţĭ din *Transilvania* este datină ca la *prima eşire cu plugul* să se pue în curte pe un scaun o pâne, un vas cu apă şi un alt vas cu jar şi tămâie. In timpul acesta plugariĭ prind vitele şi staŭ gata de plecare; iar femeile îĭ ocolesc (încunjură) de treĭ orĭ, afumându-ĭ continuŭ, dimpreună cu vitele înjugate.

Tóte acestea se fac cu scop ca să se ocoléscă şi să se alunge tempestăţile (1), precum şi pentru ca atât plugul cu boiĭ cât şi plugariĭ să nu fie atacaţĭ de *Frumuşele.* (2)

In alte părţĭ, asemenea din *Transilvania,* în ḑiua când es cu plugul din curte întâia dată primăvara, îl afumă cu tămâie sfinţită ; boiĭ îĭ stropesc de treĭ orĭ la picióre şi córne *cu aiasmă,* şi în unele părţĭ diminéţa pun în un blid un oŭ sdrobit, pe care îl daŭ vitelor de plug.

Care ţĕran póte să ésă maĭ de timpuriŭ saŭ maĭ înainte cu plugul primăvara, acela crede că se va face om maĭ avut, iar agriĭ vor fi ferіţĭ de grindină şi holdele de pasĕrĭ. (3)

Tot pentru ca pasĕrile să nu atace şi să nu strice holdele, se ḑice că semănătoruluĭ, când sémănă întâia óră, nu-ĭ este ertat să vorbéscă cu nimenĭ. (4)

Maĭ departe se crede şi se ḑice că *glia* dintâiŭ, brăzdată de plugul cel dintâiŭ eşit primăvara, o ieaŭ babele pentru farmece. Când adecă vrea ca cutare fată să fie la horă tot înainte şi în mare vază, îĭ daŭ un grunḑişor din glia cea dintâiŭ tăiată cu ferul pluguluĭ. (5)

După ce aŭ eşit cu plugul din curte şi după ce aŭ ajuns acuma în câmp, fie-care îşĭ face câte treĭ crucĭ, ḑicĕnd : «Dómne ajută! dă Dómne ródă multă şi sănătate !» şi apoĭ,

(1) V. Rebrean, *Datine poporale,* publ. în «*Ungaria*», an. I, Cluj 1892, p. 288.

(2) *Credinţe deşerte,* auḑite la pop. rom. din Boerenĭ, publ. în «*Gazeta Transilvanieĭ*», an. LVIII, Braşov 1895, No. 102: « Când es plugariĭ întâia óră la câmp cu plugurile, trebue afumate tóte uneltele împreună cu vitele, căcĭ la cas contrar le vor atacà *cele frumuşele* (vînturĭ rele).»

(3) «*Gazeta Transilvanieĭ*», an. LI, Braşov 1888, No. 142.

(4) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «In ḑiua când semănătorul voesce să semene, nu-ĭ ertat să vorbéscă cu nime, ca să nu-ĭ strice pĕsĕrile holda.»

(5) «*Gazeta Transilvanieĭ*» *cit.*

tot fluerând şi cântând fel de fel de cântece : unele vesele, altele de jale, după cum e şi dispus, îşĭ începe şi continuă el arătura sa de primăvară în mijlocul natureĭ întinerite şi în concertul pasĕrilor, carĭ îl întimpină asemenea cântând :

Cici vară, cici vară !
Plugurĭ multe pe hotară;
Pe hotară plugurele
Şi pe prisme căerele...
Cici, cici vară !...

Iar după ce a trecut primăvara şi vara şi după ce şi-a sfîrşit şi semănătura de tómnă, îşĭ aşéză plugul iarăşĭ la odihnă, ca să dórmă până în primăvara următóre, precum dórme şi câmpul sĕŭ sub haina cea albă ce i-o întinde apriga érna. (1)

(1) Veḑĭ şi «*Gazeta Transilvanieĭ*» *cit.*

ALEXIILE.

I.

ALEXIE, OMUL LUĬ DUMNEḌEU.

Sub cuv. *Alexiĭ* artcl. *Alexiile,* se înţelege, atât în *Bucovina* cât şi în cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ, ḑiua *St. Alexie,* care cade tot-deauna, adecă în fie-care an, la 17 Martie.

Iar despre *St. Alexie,* numit altmintrelea şi *Alexiiŭ, Alexă, Alexă cel cald* (1), *Omul luĭ Dumneḑeŭ* (2) şi *Omul luĭ Dumneḑeŭ cel cald* (3), există la Româniĭ din Bucovina următórea legendă:

«A fost odată un *împĕrat,* şi împĕratul acela aveà un fecior, anume *Alexie,* care erà fórte blăjin şi ascultător şi care ascultà nu numaĭ de părinţiĭ sĕĭ, ci chiar şi de ceĭ din urmă argaţĭ de la curtea împĕrătéscă, carĭ îl învĕţaŭ şi-ĭ spuneaŭ cevà de bine.

«Dar *Alexie,* nu numaĭ că erà blăjin şi ascultător, ci el aveà

(1) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul.

(2) Indătinat în Şcheia, com. de Sim. Pop: «*Alexie* este *Omul cel cald al luĭ Dumneḑeŭ.*»

(3) În Mihovenĭ, dict. de Paraschiva Cimpoeş, com. de Vesp. Corvin: «*Alexie* se numesce *Omul luĭ Dumneḑeŭ cel cald*»; — în Buninţĭ, com. de Vas. Strachină: «Ómeniĭ îl numesc pe *St. Alexie* şi *Omul luĭ Dumneḑeŭ cel cald*»; — în Balacéna, dict. de Maria Ureche, com. de Const. Ureche: «*Alexă* este *Omul cel cald al luĭ Dumneḑeŭ.*»

tot odată și o inimă fórte bună. Nu erà nicĭ un singur bolnav, sěrman, nevoeș, saŭ alt om nenorocit și năcăjit, care să fi venit la dînsul și să nu-l fi miluit saŭ să nu-ĭ fi dat un sfat bun.

«În scurt ḑis, el făceà tot numaĭ bine, rěŭ însă nu făceà nicĭ odată. De aceea atât părinţiĭ sěĭ cât și toţĭ ceĭ ce-l cunosceaŭ maĭ de-aprópe îl aveaŭ fórte drag.

«Ajungênd *Alexie* în vîrsta aceea când fie-care se cugetă la însurat, părinţiĭ sěĭ îl îndemnară ca să se însóre. Însă el nu spuse nimic: nicĭ că se va însurà, nicĭ că nu se va însurà, ci tăcù mulcom, lăsându-l pe tatăl sěŭ să facă cu dînsul ce va voì.

«Tatăl sěŭ, věḑênd că nu ḑice nicĭ da nicĭ ba și cugetând că póte i-e rușine să vorbéscă de însurătóre, îĭ căută o mirésă și-l însură și, fiind-că nu aveà alt fiŭ, ci numaĭ pe dînsul, îĭ spuse tot odată că nu mult după acésta îĭ va da și tronul împěrătesc.

«Ce face însă *Alexie?*... Cum s'a cununat și a eșit din biserică, ḑise către mirésă: «Pace ţie, și pace mie!» și-apoĭ, cum ajunse acasă, se desbrăcă din hainele cele frumóse, în carĭ erà îmbrăcat, și îmbrăcându-se în alte haine próste, părăsì pe nesciute și pe nesimţite casa și mirésa și se cam maĭ duse în lume.

«Și cum s'a pornit el de-acasă, s'a tot dus încotro îl duseră ochiĭ și piciórele, și nu s'a maĭ oprit nicăirĭ, până ce nu dete de o mănăstire de călugărĭ. Iar după ce a ajuns la mănăstirea aceea, își schimbă numele, ca să nu scie nimenĭ cine-ĭ și de unde-ĭ, și-apoĭ, rugându-se să fie primit în cinul călugăresc, se făcù și el călugăr.

«După ce s'a făcut călugăr, ascultà și aice, ca și acasă la părinţiĭ sěĭ, până chiar și de ceĭ maĭ micĭ călugărĭ și argaţĭ mănăstirescĭ și făceà tóte slujbele călugărescĭ cu cea maĭ mare supunere și acurateţă.

«Și fiind-că el erà un om fórte evlavios, cu frica luĭ Dumneḑeŭ și îndurat, și pentru că se purtà fórte bine, de aceea călugăriĭ voiră să-l facă maĭ mare, însă el nu voì nicĭ decum, ci le spuse că el e fórte mulţămit și cu atâta cu cât este.

«Murind la vre-o câţĭ-va anĭ după acésta egumenul mănăstiriĭ, călugăriĭ, după ce-l înmormîntară, se adunară cu toţiĭ la un loc ca să alégă pe un alt călugăr de egumen. Insă, ţinênd eĭ sfat, vĕḑură că nu pot alege pe nimenĭ altul, fără numaĭ pe *Alexie,* fiind-că toţĭ, până într'unul, aveaŭ câte-un cusur, adecă că unul a făcut una, altul alta, pe când luĭ *Alexie* nimenĭ nu-ĭ putù nimic aflà, fiind cel maĭ drept și cu purtarea cea maĭ bună. De aceea hotărîră eĭ să-l alégă numaĭ pe dînsul.

«*Alexie* însă le spuse că numaĭ de géba stăruesc să-l alégă,

căci el nu doresce nicĭ nu voesce să fie ales, ci să alégă maĭ bine pe un alt călugăr maĭ vrednic decât dînsul. Dar călugăriĭ nu voiră să-l asculte, ci-l aleseră pe dînsul.

«*Alexie*, vĕḑênd că călugăriĭ nu şuguesc, că l'aŭ ales de egumen împrotiva voinţeĭ sale, şi fiindu-ĭ témă că nu va puté corespunde acesteĭ chemărĭ înalte, după cum i-ar fi dorinţa şi voinţa, se duse în chilia sa, se desbrăcă din hainele cele călugăresci şi, îmbrăcându-se în haine de cerşetor, părăsì pe ascuns mănăstirea şi se întórse iarăşĭ la tatăl sĕŭ.

Ajungênd acasă la părinţiĭ sĕĭ şi fiind acuma bĕtrân şi fórte schimbat la faţă, nimenĭ nu l'a cunoscut. Dar şi el nu s'a dat de cunoscut, ci schimbându-şĭ şi de astă dată numele, se rugă tatăluĭ sĕŭ să-ĭ dea o colibuţă ca să locuiască într'însa, căcĭ fiind slab şi nevoeş, n'are unde să-şĭ plece capul şi să locuiască.

«Împĕratul, vĕḑêndu-l cât e de sĕrman şi de slab, i se făcù milă de dînsul şi, fiind-că şi el erà un om bun la inimă, îĭ dete spre locuinţă o odăiţă mică, care se aflà lângă un grajd.

«După ce s'a aşezat *Alexie* în odăiţa saŭ căsuţa aceea, a început a lucrà prin curte, şi ceea ce-ĭ da de mâncare cu aceea trăià, şi se mulţămià tot-deauna cu ceea ce aveà. Iar de îmbrăcat se îmbrăcà cu straiele ce rĕmâneaŭ şi le căpĕtà de pe la argaţĭ.

«La vre-o câţĭ-va anĭ însă, iată că într'o bună diminéţă vĕd argaţiĭ şi ceĭ-lalţĭ curtenĭ că servitorul adăpostit la curtea împĕrătéscă nu ese, ca de altă dată, din casă. In acelaşĭ timp însă aud clopotele sunând, ca şi când ar fi murit cine scie ce om însemnat.

«Şi vĕḑênd curteniĭ şi cetăţeniĭ întîmplarea acésta, alergară de grabă la biserică să vadă cine şi pentru cine trage clopotele. Insă când ajunseră şi se urcară la clopote, ce să le vadă ochiĭ?... vĕd că clopotele se mişcă şi se trag singure. După acésta, scoborîndu-se din clopotniţă, se porniră şi căutară prin tóte părţile să vadă cine a murit şi de ce se trag tóte clopotele singure şi cu un rĕsunet atât de jalnic şi de pătrunḑĕtor. Maĭ întâiŭ căutară pe la preoţĭ, cugetând că a murit vre-un preot, apoĭ pe la mănăstirì, şi 'n urmă pe la domnĭ, precum şi prin alte locurĭ maĭ însemnate, însă nicĭ într'un loc nu aflară nimic.

«În urmă, aducêndu-şĭ aminte că săracul din curtea împĕrătéscă n'a eşit în ḑiua aceea la lucru afară, ca maĭ nainte, se întórseră cu toţiĭ îndĕrĕt de pe unde eraŭ duşı şi se îndreptară spre odăiţa săracului, ca să caute şi acolo să vadă nu cum-va a murit acesta? Şi cum se apropiară de odăiţa, în care locuià

Alexie, vĕd că e luminată; iar după ce deschiseră uşa şi intrară câţĭ-va dintre dînşiĭ înăuntru, vĕd pe *Alexie* întins cât erà de lung la pămînt, cu faţa în sus, cu mânile pe pept, ţinênd în mâna dréptă o scrisóre, iar împrejurul sĕŭ ardênd o mulţime de luminĭ, carĭ atârnaŭ în aer... un semn că erà mort.

«Vĕdênd eĭ acésta, îşĭ făcù fie-care semnul cruciĭ, dise: «*Dumnedeŭ să-l erte*», şi apoĭ se apropiară cu sfială de dînsul şi cercară să-ĭ ieà scrisórea din mână ca să vadă ce e scris într'însa. Dar în zădar le fu ostenéla, căcĭ n'o putură scóte.

«Atuncĭ ceĭ ce-l aflară maĭ întâiŭ pe *Alexie* mort se duseră la împĕratul şi-ĭ deteră şi luĭ de scire atât despre mórtea acestuia, cât şi despre scrisórea din mâna luĭ.

«In rĕstimpul acesta însă clopotele se trăgeaŭ mereŭ singure pe sine şi nimenĭ nu le puteà oprì.

«Ascultând împĕratul tóte cele ce i s'aŭ spus că s'aŭ întîmplat, s'a dus şi el la căsuţa luĭ *Alexie,* ca să se încredinţeze singur la starea loculuĭ despre cele ce i s'aŭ spus.

«Ajungênd şi intrând în căsuţa unde se aflà *Alexie* mort, îşĭ făcù şi el cruce şi dise «Dumnedeŭ să-l erte», şi-apoĭ poruncì unuĭ argat să-ĭ scótă scrisórea din mână şi să i-o dea, ca să vadă ce-ĭ scris într'însa.

«Argatul întinse mâna şi, prindêndu-o, începù a o trage cu tótă puterea. Dar în zădar, căcĭ orĭ-cât s'a muncit, n'a putut-o scóte.

«Atuncĭ a cercat împĕratul singur şi, cercând, i-o scóse cu cea maĭ mare uşurinţă. Iar după ce a scos-o şi a desfăcut-o, cetì cu de-amăruntul de la început până la sfîrşit.

«Şi erà scris în scrisórea aceea, pe care o scrisă *Alexie* nemijlocit înaintea morţiĭ sale, tótă viéţa luĭ: cum a părăsit el mirésa şi a fugit de-acasă, cum a mers la mănăstire şi ce s'a întîmplat acolo cu dînsul, cum a fost ales de egumen, cum a fugit după aceea de la mănăstire şi cum a petrecut apoĭ la tatăl sĕŭ până la mórte, fără a se da de cunoscut. Iar de desupt sta iscălit: «*Eŭ sunt fiul tĕŭ cel de mulţĭ anĭ perdut... Alexie.*»

«Sfîrşind împĕratul de cetit scrisórea, a început a plânge şi a se tânguì, de ce nu l'a cunoscut şi n'a sciut-o el acésta maĭ de mult; de ce i-a dat spre locuinţă o căsuţă aşà de mică şi de îngustă; de ce nu i-a dat una maĭ mare, maĭ frumósă şi maĭ luminósă!

«Iar după ce s'a săturat de plâns, l'a scos din odăiţa în care a murit, l'a dus şi l'a aşezat în odaia sa şi de-aice apoĭ l'aŭ scos, l'aŭ înmormîntat cu pompă împĕrătéscă, după cum i s'a cădut, ca unuĭ fiŭ de împĕrat.

«Şi fiind-că la mórtea luĭ *Alexie* clopotele aŭ început singure a se trage şi luminĭ nepuse şi neaprinse de nimenĭ a arde împrejurul luĭ, de aceea, atât curteniĭ cât şi cetăţeniĭ, precum şi ceĭ-lalţĭ ómenĭ de prin împrejurime, îndată aŭ cunoscut că *Alexie* n'a fost un om de rînd, ca toţĭ muritoriĭ, ci a fost un om fórte bun la Dumneḑeŭ, un *om sfînt*, şi de aceea l'aŭ şi numit eĭ *Omul luĭ Dumneḑeŭ.*

«Şi de atuncĭ aŭ început ómeniĭ de prin împrejurime a serbà în tot anul ḑiua în care a murit *Alexie*, şi tot de aceea serbăm şi noĭ numele şi ḑiua luĭ, adecă *Alexiile.*» (1)

O variantă a acesteĭ legende, tot din *Bucovina*, sună precum urméză :

«Ḑice că erà odată un om fórte bogat, şi omul acela aveà numaĭ un singur fecior, care se chemà *Alexă.*

«Sosindu-ĭ feciorululĭ acestuia timpul de însurat, se hotărì să-şĭ ieà de soţie pe fiica unuĭ vecin. Însă tatăl sěŭ n'a voit să-l lase, ci-l cunună cu de-asila cu o altă fată, care erà maĭ avută, însă tot odată şi maĭ urîtă decât cea a vecinuluĭ sěŭ.

«*Alexă*, neplăcêndu-ĭ fata ce i-a ales-o tatăl sěŭ de soţie, cum s'a întors de la cununie şi s'aŭ aşezat nuntaşiĭ la masă, eşì din casă afară şi, lăsând mirésă şi părinţĭ în scirea Domnuluĭ, se duse în lume.

«Părinţiĭ sěĭ, vĕḑênd de la un timp că *Alexă* nu se maĭ întórce ca să se aşeze şi el, cum e datina mirilor, după masă, începură a-l căutà încolo şi 'ncóce, şi-l căutară aḑĭ, şi-l căutară mâne, şi-l căutară cât îl căutară, iar de la o vreme, vĕḑênd că nu-l maĭ pot aflà, socotiră că acuma e mort, şi de aceea nu-l căutară maĭ mult.

«Însă *Alexă* nu erà mort, ci el, cum a părăsit casa părintéscă şi s'a dus în lume, petrecù un timp maĭ îndelungat prin pădurĭ şi peşterĭ, iar maĭ pe urmă, ajungênd într'un pustiŭ şi aflând acolo o vizunie, petrecù maĭ departe în vizunia aceea, nutrindu-se cu fel de fel de rădĕcinĭ şi póme sĕlbatice.

«Petrecênd el în pustiul şi vizunia aceea maĭ mulţĭ anĭ de-a-rîndul singur ca cucul, fără ca să vadă ţipenie de om, îmbĕtrânì de grijă şi de nevoie aşà de tare, că nicĭ chiar el singur nu se maĭ cunosceà. De aceea, într'o ḑi, temêndu-se ca nu cum-va să

(1) Dict. de Tóder Strachină, agricultor în Buniuţĭ, şi com. de Vas. Strachină.

móră *negrijit* în vizunia aceea, se hotărî s'o părăséscă şi să se întórcă acasă la părinţiĭ sĕĭ.

«Şi cum s'a hotărît, aşà a şi făcut; părăsì vizunia şi se pornì spre casă.

«Insă, când a sosit acasă, atâta erà de schimbat şi de îmbĕtrânit, că părinţiĭ sĕĭ nu-l cunoscură, ci-l ţinură de un om străin.

«Dar şi el nu spuse părinţilor sĕĭ, carĭ asemenea eraŭ acuma fórte bĕtrânĭ, că el este fiul lor, ci se rugă numaĭ să-l priméscă ca să şédă în una din cele maĭ dosnice şi rele case ce le aŭ şi să-l miluéscă cu ce-ĭ va trage inima.

«Tatăl sĕŭ, făcêndu-i-se milă de dînsul, îl primì într'un bordeiŭ, care se aflà din întîmplare în apropierea caseĭ sale.

«Şi după ce l'a primit în bordeiul acela, iĭ dete o slugă ca să-l îngrijéscă, dicênd că şi el a avut un fecior şi, ducêndu-se în lume, nu scie ce se va fi întîmplat cu dînsul, iar nuroriĭ sale, care nu se 'ntórse acasă la părinţiĭ sĕĭ, ci rĕmase la el, iĭ dise ca să-ĭ ducă în fie-care di de mâncare.

«Nora bĕtrânuluĭ saŭ soţia luĭ *Alexă*, nesciind că acesta este bărbatul eĭ, nu-ĭ duceà în fie-care di de mâncare, ci numaĭ din când în când, iar de câte-orĭ iĭ duceà, maĭ tot-deauna îşĭ băteà joc de dînsul.

«*Alexă* însă nu diceà nimic, ci dimpotrivă, mulţumit fiind cu ceea ce căpĕtà şi când căpĕtà, petreceà tot timpul numaĭ în rugăciunĭ.

«Şi cum petreceà el acolo, rugându-se pentru ertarea păcatelor sale şi ale acelora carĭ l'aŭ strâmbătăţit saŭ i-aŭ greşit cu cevà, iată că într'una din dile se aud de-odată clopotele la biserică sunând, dar nu se scià cine şi pentru cine le trage.

«Mergênd preotul şi tatăl luĭ *Alexă* ca să vadă cine trage clopotele, vĕd, spre cea maĭ mare uimire şi mirare a lor, că clopotele se trag singure. Iar după aceea, intrând în biserică, deşì nu erà nime înăuntru, aud un glas dicênd:

«—Aduceţĭ pe *Alexă*, *Omul luĭ Dumnedeŭ*, din casa tatăluĭ sĕŭ, unde se află acuma, aice în biserică, căcĭ sufletul luĭ este chemat ca să moştenéscă împĕrăţia ceruluĭ!

«Audind eĭ acésta, şi maĭ ales tatăl luĭ *Alexă*, care erà tot odată şi vornic, s'aŭ înspăimântat aşà de tare, că rĕmaseră ca înlemniţĭ loculuĭ. Iar maĭ pe urmă, după ce-şĭ maĭ veniră în fire, părăsiră biserica şi se întórseră acasă. Şi după ce s'aŭ întors acasă, aflară că omul cel bĕtrân, care a fost adăpostit, e mort.

«Şĭ-acuma, aflându-l pe *Alexă* mort, înţeleseră că pentru dîn-

sul se trag clopotele. De aceea, făcêndu-ĭ tóte cele trebuinciόse, ca la un mort, adecă scăldându-l şi îmbrăcându-l, îl duseră la biserică şi-l lăsară acolo până a treia ḑi. A treia ḑi, mergênd la biserică ca să-l ieà de-acolo şi să-l îngrópe, nu-l aflară.

«Dimprotivă, întorcêndu-se tatăl sěŭ acasă, a aflat pe masă o scrisóre (carte), în care erà scris că el e fiul sěŭ *Alexă*, care a fugit de-acasă, şi'n care scrisóre erà scrisă tótă viéţa luĭ.

«Iar în bordeiul unde a locuit şi murit *Alexă* a aflat altă carte, în care erà scris că preotul tot-deauna să întrebe pe ceĭ tinerĭ ce vor să se cunune: de le este cu voie să se cunune orĭ nu, şi de le va fi cu voie, să-ĭ cunune, de nu, nu, şi să nu facă nicĭ odată cum a făcut preotul care l'a cununat pe dînsul cu cine nu i-a fost voia.

«Şi de atuncĭ este la cununie întreita întrebare, ca să nu i se întîmple cuĭ-va cum i s'a întîmplat şi luĭ *Alexă, Omul luĭ Dumneḑeŭ!»* (1)

A doua variantă a legendeĭ de maĭ sus e acésta:

«Ḑice că *Alexie* n'a fost om de rînd, ci el a fost fiŭ de împěrat.

«Crescênd el mare şi sosindu-ĭ timpul însuratuluĭ, tatăl sěŭ îĭ ḑise să se însóre. Însă el n'a voit să se însóre. Atuncĭ tatăl sěŭ l'a însurat cu de-asila.

«*Alexie*, fiind un om maĭ mult bisericesc decât lumesc, cum s'a întors de la cununie, îndată a şi părăsit casa şi mirésa şi s'a dus în lume, fără ca să scie cine-va încotro a apucat şi unde a plecat.

«Şi mergênd el aşà pe drum, câtă vreme va fi mers, iată că într'o ḑi dă peste un cioban, care păsceà o turmă de oĭ.

«Dând el peste ciobanul acela, s'a oprit loculuĭ, s'a luat cu dînsul de vorbă, şi apoĭ l'a rugat să schimbe hainele luĭ cele negre şi murdare cu hainele sale cele de aur, cu carĭ erà îmbrăcat.

«Ciobanul dintru început n'a voit, ci cugetând că *Alexie* vrea să-şĭ bată joc de dînsul, i-a spus să se ducă în trébă-şĭ, că el n'are haine de schimbat. Maĭ pe urmă însă, věḑênd că *Alexie* nu şuguesce, îĭ dete straiele sale şi luă pe ale luĭ *Alezie.*

«*Alexie*, după ce a schimbat straiele, s'a pornit maĭ departe şi s'a dus până ce a ajuns la o mănăstire. Ajungênd el la mănăstirea aceea, s'a rugat ca să fie primit ca călugăr.

(1) Din Volověţ, com. de Ilie Buliga.

«Archimandritul mănăstiriĭ ĭĭ ḑise că-l primesce, însă maĭ întâiŭ ca cioban la oĭ, şĭ-apoĭ, dacă se va purtà bine, îl va primì şi ca călugăr adevĕrat.

«*Alexie* se mulţămì de-ocamdată şi cu atâta. Luă oile mănăstiresci şi chiar în aceeaşĭ ḑi se duse cu dînsele la păscut.

«Într'o ḑi, mergênd ca tot-deauna cu oile la păscut şi fiind cam flămând, se puse jos ca să mânânce.

«Iată însă că, pe când sta el acolo jos şi mâncà, vine la dînsul un *berbece* şi stă ast-fel, ca şi când ar voì să-ĭ dea şi luĭ de mâncare.

«*Alexie* ĭĭ dădù o bucăţică de pâne şĭ-apoĭ îl alungă.

«Dar *berbecele*, după ce a mâncat bucăţica cea de pâne, se'ntórce iarăşĭ la dînsul. Şi tot aşà făcù el maĭ de multe orĭ.

«*Alexie* ĭĭ tot da câte-o bucăţică de pâne şĭ-apoĭ iarăşĭ îl alungà, până în cele din urmă zăresce că berbecele are în lâna sa un *fluer*.

«Vĕḑênd *Alexie* fluerul acela, se sculă de jos şi, luându-l, începù a cântà într'însul, cum cântă maĭ toţĭ ciobaniĭ când merg cu oile la păscut.

«Însă ce să vadă ?... cum a prins a cântà, îndată aŭ început şi oile a jucà. Ba, nu numaĭ atâta, ci până chiar şi florile, şi buruenele, şi pomiĭ, şi petrele începură a sărì în sus şi a jucà.

«La mănăstirea aceea, unde erà *Alexie* cioban, se aflà între ceĭa-lalţĭ călugărĭ şi unul fórte bĕtrân, care nu scià ce'să maĭ facă şi cum să se maĭ chinuéscă, ca să fie maĭ bun şi maĭ plăcut înaintea luĭ Dumneḑeŭ, şi de aceea într'una din ḑile se băgă sub pămînt, ca să se maĭ chinuéscă şi acolo.

«Dar iată că într'o ḑi, trecênd *Alexie* cu turma sa pe-acolo, şi începênd iarăşĭ a cântà din fluer, începù de-odată şi călugărul cel bĕtrân de sub pămînt a sărì în sus şi a jucà maĭ dehaĭ decât un fecior holteiŭ, şi atâta ce a jucat şi s'a sbuciumat până ce a slăbit cu totul, şi dacă n'ar fi încetat *Alexie* de cântat, chiar şi sufletul şi l'ar fi dat de-atâta joc şi de slab şi obosit ce erà.

«Încetând *Alexie* de cântat, eşì şi călugărul afară de sub pămînt şi întrebă : cine a cântat aşà, că el, în loc să se pocăéscă, a început a jucà, şi că ce fel de pocăinţă ar fi aceea, dacă el ar fi nevoit şi maĭ departe să jóce ast-fel!

«*Alexie,* vĕḑênd că fluerul sĕŭ trebue să fie fermecat, că jócă până chiar şi pomiĭ şi petrele, când începe a cântà într'însul, se întórse cu turma acasă, se duse apoĭ la archimandritul şi, spuindu-ĭ tótă pătărania cu fluerul şi cu călugărul cel bĕtrân,

îl rugă să nu-l maĭ trimită cu oile la păscut, ci să trimită pe altul, iar pe dînsul să-l facă călugăr ca toţĭ călugăriĭ.

«Archimandritul nu se puse de pricină, ci împlinindu-ĭ dorinţa, îl făcù călugăr.

«*Alexie,* după ce s'a călugărit, trăià numaĭ pe lângă mănăstire în rugăciunĭ şi ajutorând pe ceĭ sĕrmanĭ şi nevoeşĭ. Iar de mâncat, mâncà numaĭ o singură dată în treĭ ḑile.

«Pentru acéstă faptă, ceĭa-lalţĭ călugărĭ, cărora le plăceà a trăì maĭ bine şi maĭ lumesce şi carĭ mâncà de maĭ multe orĭ pe ḑi, aŭ început de la o vreme a-l urî, temêndu-se ca nu cum-va, maĭ pe urmă, din pricina luĭ să capete şi eĭ numaĭ odată în treĭ ḑile de mâncare. Ba, eĭ nu se mulţumiră numaĭ cu atâta, ci începură care din cotro a-şĭ bate şi joc de dînsul, a-l batjocorì şi suduì în tot felul, ḑicêndu-ĭ ca să se ducă de-acolo. Iar maĭ pe urmă, vĕḑênd că *Alexie* nicĭ nu se duce, nicĭ nu le rĕspunde nimic, aŭ început şi maĭ tare a-l batjocorì, şi anume a aruncà apă şi lăturĭ şi alte necurăţeniĭ pe dînsul.

«*Alexie,* vĕḑênd de la un timp că nu póte s'o scótă în capĕt cu aceştĭ ómenĭ fără de inimă, că pe ḑi ce merge sunt maĭ rĕĭ şi maĭ nespĕlaţĭ la gură şi decât ceĭ maĭ prăpădiţĭ ómenĭ din lume, s'a dus, de nĕcaz şi supĕrare, şi s'a aruncat într'o fântână părăsită din apropierea mănăstiriĭ.

«Călugăriĭ, vĕḑênd că *Alexie* a dispărut de-odată şi că nime nu scie încotro a apucat şi ce-a făcut, aŭ început a-l căutà în tot locul ca să-l găséscă, dar de géba, că nu-l găsiră. Maĭ pe urmă însă, aducêndu-şĭ aminte de fântâna, care secase de mult, îl căutară şi acolo şi, aflându-l, îl scóseră afară şi-l duseră iarăşĭ în mănăstire, căcĭ, orĭ şi cum, el erà un om fórte sîrguincios şi cu dreptate şi nimĕruĭ nu făceà nicĭ un rĕŭ, cât erà negru sub unghie.

«Însă, fiind-că *Alexie* erà încins pe sub straiele ce le purtà cu o aţă de pĕr de cal, de care nu se descingeà nicĭ odată, trupul luĭ puţià fórte tare, aşà de tare că călugariĭ nu puteaŭ să-l sufere în apropierea lor. De aceea s'aŭ şi dus eĭ într'o ḑi la archimandritul şi i s'aŭ plâns, ḑicênd că nu sciŭ ce are *Alexie,* că pute de la dînsul aşà de tare, că nu pot sta în apropierea luĭ.

«Archimandritul, auḑind acésta, a poruncit să-l desbrace şi să caute ce e cu el.

«Călugăriĭ, desbrăcându-l, aŭ aflat că el este înfăşorat cu aţa cea de pĕr de cal aşà de strîns, în cât trupul luĭ erà numaĭ o rană, şi de aceea puţià.

«Vĕḑênd acuma şi archimandritul că nu e chip să maĭ stea

ast-fel împreună cu ceĭa-lalţĭ călugărĭ în mănăstire, i-a spus că, dacă voesce să rĕmâe şi maĭ departe în mănăstire, să se descingă de curmeiul cu care e încins şi să caute dóră se vindecă cât maĭ de grabă, orĭ de nu, să părăséscă mănăstirea, căcĭ în starea în care se află nu-l maĭ póte suferì.

«*Alexă*, cum auḑì cuvintele ce le spuse archimandritul, nu spuse nimică, ci întorcêndu-se în chilia sa şi îmbrăcându-se în nisce haine de cerşetor, părăsì mănăstirea şi se duse prin sate a cerşì. Şi ast-fel, tot cerşind din sat în sat şi din casă în casă, a ajuns el iarăşĭ îndĕrĕt la părintele sĕŭ.

«Ajuns la casa părintéscă, se rugă părintelui sĕŭ ca să-l priméscă la dînsul şi să-ĭ dea o odae cât de mică de locuit.

«Împĕratul, necunoscêndu-l cine-ĭ şi de unde-ĭ, îĭ dete o odăiţă în apropierea unuĭ grajd.

«In odăiţa aceea petrecù el vre-o câte-va sĕptĕmânĭ şi, simţind că i-a sosit timpul să-şĭ dea sufletul, a luat o hârtie, a scris tóte întîmplările din véţa sa pe dînsa, a împăturit-o la un loc, a pus-o în mână, şi aşà şi-a dat apoĭ peste puţin sufletul, rĕmâind cu mâna încleştată pe hârtie.

«Auḑind împĕratul despre mórtea omuluĭ pe care l'a primit, a mers să-l vadă şi el. Ajungênd şi intrând în odaia în care se află *Alexie* şi vĕḑênd în mâna luĭ o hârtie, cercă să i-o scótă din mână ca să vadă ce-ĭ scris într'însa, însă n'a putut nicĭ într'un chip. Tot aşà nu l'a putut urnì din loc. De-abià după ce aŭ venit preoţiĭ cu procesia şi aŭ făcut rugăciunĭ, a putut împĕratul scóte hârtia din mâna luĭ şi, cetindu-o, a cunoscut că acela nu e străin, după cum a cugetat el, ci fiul sĕŭ *Alexie*.

«Şi după ce a aflat că acela e fiul sĕŭ şi după ce l'aŭ jelit, l'aŭ înmormîntat cu cea maĭ mare pompă.» (1)

A treia variantă:

«Erà odată un boer bogat, care aveà numaĭ un singur băiat, şi băiatul acela se chemà *Alexie* şi erà fórte evlavios şi cuminte şi sîrguincios.

«Crescênd *Alexie* acesta mare, tatăl sĕŭ îĭ spuse să se însóre. Insă el nu voì să se însóre.

«Tatăl sĕŭ, vĕḑênd că nu-l ascultă, îl făcù cu de-asila să se însóre, şi el, bietul, se însură.

«Dar luĭ *Alexie* îĭ erà greŭ de femeia ce i-o alese tatăl sĕŭ, şi

---

(1) Din Udescĭ, com. de Darie Cosmiuc, şi din Corlata, com. de G. Piersec.

de aceea, cum a înoptat, lăsând inelul de cununie şi brîul sĕŭ femeiĭ sale şi încingêndu-se cu un brîŭ de pĕr de cal, îşĭ luă lumea în cap şi se duse încotro îl duseră ochiĭ şi piciórele.

«Şi 'n care tîrg saŭ sat ajungeà, îndată se duceà la biserică şi se rugà luĭ Dumnedeŭ, şi apoĭ se duceà maĭ departe, şi de aceea s'a numit el *Alexie, Omul luĭ Dumnedeŭ.*

«Ast-fel a umblat el prin lume, rugându-se necontenit, până ce a îmbĕtrânit bine.

«Iată însă că într'o di, umblând el aşà încóce şi 'ncolo, se trezesce că a ajuns iarăşĭ acasă la părinţiĭ sĕĭ, însă nu tînĕr şi voinic şi frumos, ca în diua când a părăsit casa părintéscă, ci bĕtrân şi gârbov şi bolnav. Şi fiind-că erà bolnav şi nu puteà să mérgă maĭ departe, de aceea se puse pe o movilă de gunoiŭ de lângă casa tătâne-sĕŭ, ca să se maĭ odihnéscă.

«Argaţiĭ boeruluĭ îl vĕdură, dar nu-l cunoscură, şi nicĭ nu aveaŭ de unde să-l cunóscă, după ce partea cea maĭ mare dintre dînşiĭ nicĭ nu erà pe lume când s'a dus el de acasă. De aceea merseră eĭ şi-ĭ spuseră boeruluĭ că un om bĕtrân se află pe o movilă de gunoiŭ din apropierea curţiĭ boerescĭ, şi atât ce-ĭ de slab, că abià se rĕsuflă.

«Audind boerul acésta, poruncì argaţilor să-l ieà de-acolo, să-l aducă la dînsul, să-ĭ deà o odae unde-va şi să-l caute, ca să nu móră cu dile.

«Argaţiĭ făcură îndată totul, după cum li s'aŭ spus, îl luară de pe movila cea de gunoiŭ, îl duseră şi-l puseră într'o odăiţă, care se aflà într'un ungheriŭ de ogradă.

«Bĕtrânul erà acuma aprópe să móră, de aceea cerù el la argaţĭ hârtie, condeiŭ şi cernélă, că are să scrie cevà.

«Argaţiĭ nu se puseră de pricină, ci-ĭ deteră tóte cele cerute.

«*Alexie*, luând hârtia, îşĭ scrise tótă viéţa sa pe dînsa, şi cum a sfîrşit de scris, îndată a şi murit.

«Argaţiĭ, vĕdênd că a murit, se duseră şi deteră boeruluĭ din noŭ de scire, spuindu-ĭ că omul cel bĕtrân şi slab, ce l'a primit, a murit, şi că are o hârtie în mână.

«Atât boerul cât şi toţĭ curteniĭ, cum audiră acésta, alergară să scótă hârtia din mâna rĕposatuluĭ, ca s'o cetéscă şi să vadă ce stă scris într'însa.

«Însă nicĭ nicĭ unul nu putù s'o scótă, de óre ce bĕtrânul, după ce a scris hârtia aceea, a pus-o în mână şi ast-fel a murit cu dînsa strînsă în mână.

«La urmă, după ce cercară boerul şi toţĭ curteniĭ, venì şi femeia luĭ *Alexie* şi cercă şi ea s'o scótă, şi cum puse mâna pe

dînsa, îndată o scóse şi, deschiḑêndu-o, cetì următórele cuvinte: «*Eŭ mĕ numesc Alexie, omul luĭ Dumneḑeŭ, şi sunt fiul boeru-* «*luĭ acestuia.*»

«Şi maĭ departe sta scris în cartea aceea tótă viéţa sa de la început şi până la sfîrşit, adecă de cum şi-a lăsat femeia şi până ce s'a întors iarăşĭ acasă la părinţiĭ sĕĭ şi a murit.» (1)

A patra şi tot odată ultima variantă sună precum urméză:

«Ḑice că erà odată un împĕrat şi împĕratul acela aveà numaĭ un unic fiŭ, care se numià *Alexie.*

«Şi fiind-că *Alexie* erà unicul la părinţĭ, de aceea tatăl sĕŭ îl iubià fórte tare şi aşteptà cu cea maĭ mare nerăbdare ca să créscă mare.

«Iar după ce crescù *Alexie* acuma mare, ḑise tatăl sĕŭ că el trebue numaĭ decât să se însóre.

«*Alexie,* fiind un fiŭ blând şi supus, ascultă de sfatul părinteluĭ sĕŭ şi se însură.

«Pe timpul acela însă erà obiceiŭ că mirele şi mirésa, după cununie, se închideaŭ singurí într'o cămară deosebită.

«Aşà a făcut şi Alexie cu mirésa sa. Insă nu mult după ce s'aŭ închis în cămară, ḑise *Alexie* către mirésă să-şĭ scótă inelul de cununie de pe deget. Mirésa îl scóse. După acésta scóse şi el pe al sĕŭ şi, legându-le pe amîndouĕ într'o batistă, dete batista mireseí, ḑicêndu-ĭ ca să o păstreze dimpreună cu inelele până ce se va întórce el. După aceea îşĭ luă rĕmas bun de la dînsa, eşì din cămară afară şi se duse în lume.

«Şi după ce s'a dus în lume, petrecù maĭ lung timp pintre străinĭ, îndurând fel de fel de necazurĭ şi neajunsurĭ, şi apoĭ se întórse iarăşĭ acasă.

«Şi venind spre casă, se întîlnì pe drum cu tatăl sĕŭ şi-ĭ ḑise:

«— Bună ḑiua, domnule!

«— Mulţămesc dumitale, drumeţule! — rĕspunse împĕratul, uitându-se lung la dînsul, fără să-l cunóscă.

«— Domnule! — ḑise maĭ departe *Alexie* — n'aĭ puteà să mĕ primescĭ la dumniata în gazdă, căcĭ am auḑit că şi dumniata aĭ un fiu dus prin lume, şi póte că şi pe dînsul l'or fi primind alţiĭ!

«Împĕratul, auḑind de fiul sĕŭ, ḑise:

«— Bucuros te primesc, vino cu mine!

«Şi rostind cuvintele acestea, se duse maĭ departe împreună şi,

(1) Din Vicovul-de-sus, com. de Const. Vasilovicĭ.

ajungênd la curtea împĕrătéscă, iĭ dete împĕratul spre locuinţă odaia în care locuise el maĭ nainte şi care, de când părăsise el casa părintéscă, rĕmăsese gólă. Şi odaia aceea erà despărţită numaĭ prin un singur părete de odaia în care locuià maica şi soţia sa, carĭ nu părăsise pe socrii sĕĭ.

«*Alexie*, intrând şi locuind în odaia aceea, audià nu odată pe maica sa şi pe soţia sa cum plâng şi se tânguesc după dînsul, dar nu ḑiceà nimic, căcĭ nu voià să li se dea de cunoscut.

«După ce petrecù el cât timp va maĭ fi petrecut acolo, cerù într'o serbătóre de la împĕratul hârtie, condeiŭ şi cernélă, ḑicênd că are cevà numaĭ decât de scris, şi după ce se duseră toţĭ la biserică, se puse şi scrise: «Eŭ sunt *Alexie*, fiul împĕratuluĭ.»

«După acésta murì Alexie.

«Sosind maĭ pe urmă împĕratul de la biserică şi intrând la *Alexie* în casă, vĕḑù că acesta e mort şi că are o scrisóre în mână. Şi tot în acel timp se auḑiră clopotele trăgênd şi un glas din clopotniţă strigând:

«— Astăḑĭ mare pagubă se află în casa împĕratuluĭ, căcĭ *Omul luĭ Dumneḑeŭ* a eşit tocmaĭ acuma din trup!

«Toţĭ se mirară de acésta şi se duseră să vadă ce să fie în clopotniţă, însă eĭ nu vĕḑură nimic. Apoĭ se duseră la împĕratul şi aflară pe *Alexie* mort şi, vĕḑênd scrisórea, voiră să i-o scótă din mână, dar nu putură.

«Maĭ pe urmă veniră şi preoţiĭ şi se rugară ca s'o slobódă. Atuncĭ putură eĭ scóte scrisórea şi, cetindu-o, vĕḑură că este fiul împĕratuluĭ. Şi poporul încă a venit ca să vadă acéstă întîmplare, şi toţĭ se miraŭ, şi-l compătimiaŭ pe împĕratul şi pe împĕrătésa şi pe soţia luĭ *Alexie*, carĭ plângeaŭ după dînsul. Şi-apoĭ îl înmormîntară cu mare paradă.» (1)

Pe lângă legenda reprodusă în şirele de maĭ sus, maĭ există despre *St. Alexie* încă şi un fel de colindă, care se cântă saŭ se cetesce în ḑiua luĭ afară la sóre şi care sună precum urméză:

Un fecior de împĕrat,
Bun gând Dumneḑeŭ i-a dat,
O prea frumósă pustie.
La pustie s'aŭ plecat
Şi de lume s'aŭ lăsat,
O prea frumósă pustie. (2)
În pustie locuià,
Iar diavolu-l ispitià,
Ca el pustia s'o lasă.
Dumneḑeŭ gându-ĭ dirésă

(1) Din Costâna, dict. de Ioan Cocârla şi com. de Nic. Cocârla.

(2) Se repetă tot după versurĭ.

Să nu îşĭ lase pustia,
Că reŭ îl va judecà.
Luĭ Dumneḑeŭ mulţămià
Şi din gur'aşà grăià:
— O, Dómne 'mpĕrate mare,
Dă-mĭ mie inimă tare,
La ceriŭ cu ochĭ căutând
Să-ţĭ vĕd faţa luminând,
Către cer sus privighind
Să-ţĭ vĕd faţa strălucind.
O iubita mea pustie,
Primésce-mĕ şi pe mine
În tine!
Iar pustia luĭ grăià:
Tot cu falā şi cu milă
Ca pe-un prunc l'a sa maică
Când la ţiţă îl apléca,
Fi-veĭ sĕlbatică féră
Lepădând afară...
Când sunt în mieḑ de nópte
Nu mĕ 'nfricoşam cu mórte,
Nu mĕ 'nfricoşam cu frică,
Ca să mĕ tem de nimică,
Nu mĕ 'ngrozì cu-atâta 'ngro-
[zire
Ca să mĕ ieà prejudire,
Că de prunc mie doresc
Întru tine să locuesc.

Te-am iubit ca pe-o 'mpĕrăţie
Ce e plină de-avuţie;
Ramurele tare-ţĭ pléca,
Ca Domnuluĭ să se róge,
Şi le pléca cât de multe,
Ca Domnul ruga să-mĭ asculte.
Merge-voiŭ prin dumbrăvĭ
[odrăslite,
Ca prin nisce viĭ rodite.
Când doriam de-aĭ meĭ părinţĭ,
Vĕrsam tot lacrimĭ ferbinţĭ.
Jeluì-m'aş munţilor
De dorul părinţilor,
Jeluì-m'aş braḑilor
De dorul fraţilor,
Jeluì-m'aş cerbilor
De dorul surorilor,
Jeluì-m'aş florilor
De dorul némurilor...
Plânge-voiŭ plânsurĭ grele
De dorul maiceĭ mele,
Care m'aŭ şi îndemnat
De de lume m'am lăsat,
Ca să urmez luĭ Christos,
Care-mĭ este de folos.
Mila Domnuluĭ să fie!
De acum până 'n vecie! (1)

St. Alexie se numesce *Omul luĭ Dumneḑeŭ*, pentru că atât viéţa cât şi faptele sale, după cum resultă din legenda reprodusă maĭ sus, precum şi din variantele acesteia, aŭ fost plăcute înaintea luĭ Dumneḑeŭ, iar *Alexă cel cald* saŭ *Omul cel cald al luĭ Dumneḑeŭ* se numesce una: fiind-că Dumneḑeŭ l'a dăruit cu căldură pentru credinţa luĭ cea neclintită în Dumneḑeŭ (2), şi al doilea: pentru că în ḑiua luĭ se desghéţă şi se deschide pămîntul pentru arătură (3),

(1) Din mss. d-luĭ I. Pop-Retĕganul, iar d-sa a prescris-o dintr'un manuscript vechiŭ aflat în Strîmbu.

(2) După spusa Rom. din Şcheia, com. de Sim. Pop.

(3) După spusa Rom. din Buninţĭ, com. de V. Strachină; — a celor

precum şi pentru eşirea tuturor *jigăniilor*, *gângăniilor* şi *gujuliilor* (1), carĭ aŭ petrecut peste érnă în sînul pămîntuluĭ. (2)

Românii şi cu deosebire Romancele serbéză pe *St. Alexie* cu multă cinste:

a) pentru că el, după cum am amintit dejà la început, este *Omul luĭ Dumneḑeŭ*, e *sfînt* (3);

b) pentru ca să nu li se sângere vitele (4), şi maĭ ales pentru ca să nu le musce şerpiĭ şi helgele saŭ nevăstuicele (5), şi să nu le sfârtice *dihăniile* (6);

c) pentru ca să nu-ĭ musce şi pe dînşiĭ şerpiĭ (7); însă maĭ cu sémă:

d) pentru ca să nu-ĭ supere *jigăniile*, *gângăniile* şi *gu*-

---

din Udescĭ, com. de Gavr. Rotariŭ: «Despre *St. Alexie* se crede că el descue pămîntul şi-ĭ dă căldură, de es tóte jigăniile dintr'însul, iar în *Ḑiua Crucii* încue pămîntul»; — şi a celor din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga.

(1) Sub cuv. *jiganie* pl. *jigănii*, *jivină* pl. *jivine* şi *gânganie* pl. *gângănii*, înţeleg Românii din Bucovina tot felul de şerpĭ, şopârle, brósce, etc. iar sub cuv. *gujulie* pl. *gujulii* saŭ *găjulie* pl. *găjulii*, tóte insectele, însă maĭ cu sémă cele ce nu pot sburà, carĭ alérgă maĭ mult pe pămînt.

(2) După spusa Rom. din cele maĭ multe părţi ale Bucovineĭ.

(3) C. D. Gheorghiu. *op. cit.*, p. 71: «*Alexiile*, 17 Mart. În acéstă ḑi se serbéză cuviosul luĭ Dumneḑeŭ *Alexe*, căruia i se maĭ ḑice *Alexi-Boji* (Omul luĭ Dumneḑeŭ), cu multă cinste, pentru că legenda luĭ ne spune că, tatăl sĕŭ însurându-l, el şi-a lăsat nevasta în cămară şi s'a dus în pădure de s'a făcut *sfînt*.»

(4) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiŭ, com. de Th. Prelicĭ: «*Alexiile* se ţin pentru vite, ca să nu sângere.»

(5) Dat. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuţ: «*Alexiile* se ţin pentru *dihănii*, maĭ ales pentru şerpĭ şi helgii»; — a celor din Cupca, dict. de Cas. Ţuguiŭ, com. de Th. Prelicĭ: «*Alexiile* se ţin pentru ca să nu le musce şerpiĭ şi helgele vitele.»

(6) Dat. Rom. din Ciudeiŭ, com. de Eus. Braha, stud. gimn.: «*Alexiile* se serbéză din causa *dihăniilor*.»

(7) Dat. Rom. din Voloca, distr. Cernăuţuluĭ: «In acéstă ḑi nu lucră ómeniĭ pentru tóte *dihăniile*, însă maĭ ales pentru ca să nu-ĭ musce şerpiĭ»; — a celor din Căndrenĭ, sat în distr. Dorneĭ, com. de Petrea Ursul: «Ḑiua de *Alexiĭ* se serbéză pe la noĭ, creḑêndu-se că sunt tótă vara ferițĭ de muşcătura şerpilor»; — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Basaraba, jud. Suceva: «*Alexiile* se ţin pentru şerpĭ.»

juliile (1), carĭ învie, adecă carĭ se desmorţesc şi es în ḑiua acésta din pămînt. (2)

(1) Dat. Rom. din Măzănăescĭ, com. de Victor Moldovan: «*Alexiile* se serbéză din causa *gângăniilor* şi a *găjuliilor*»; — a celor din Reusenĭ, com. de V. Pop: «In acéstă ḑi nu lucră ómeniĭ, c'apoĭ vin la casă şerpĭ, furnicĭ, etc.»; — a celor din Siretiŭ, com. de Dim. Popovicĭ: «Femeile serbéză ḑiua acésta şi nu lucră lucrurĭ femeiescĭ, ca să nu se apropie de dînsele *gângăniile*»; — a celor din Pârtesciĭ-de-sus, com. de Gavr. Baranaiŭ: «Ḑiua *St. Alexie, Omul luĭ Dumneḑeŭ*, se serbéză pentru *gângăniĭ* şi maĭ ales pentru şerpĭ»; — a celor din Gura-Homoruluĭ, com. de Em. Netea: «*St. Alexie* îl serbéză bărbaţiĭ şi femeile pentru *gujuliile* cele tărîitóre.»

(2) După spusa Rom. din Pătrăuţ. com. de Sim. Holca: «In acéstă ḑi învie tóte *gângăniile*»; — tot de acolo, com. de Vict. Morariŭ: «La *Alexiĭ* es tóte *gângăniile* din pămînt»; — a celor din Crasna, com. de Ioan Iliuţ: «In ḑiua de *Alexiiŭ* es tóte *gângăniile* din pămînt»; — a celor din Costâna, com. de V. Huţan: «Ómeniĭ cred că în ḑiua de *Alexiĭ* es tóte *gujuliile* din pămînt»; — a celor din Şcheia, com. de Sim. Pop: «In ḑiua acésta învie tóte *gângăniile* (şerpiĭ, şopârlele, bróscele) şi tóte *gujuliile* (insectele)»; — a celor din Frătăuţul vechiŭ, com. de I. Covaşă: «Uniĭ ḑic că în ḑiua asta aŭ *gujuliile* dreptul de a eşì la lumina ḑileĭ»; — a celor din Costâna, com. de Nic. Cocârla: «In acéstă ḑi se ḑice cá tóte *gângăniile* învie şi es din pămînt»; — a celor din Balacéna, dict. de Ioan Grosariŭ, com de Mih. Rusu: «In ḑiua de *Alexiĭ* tóte *gângăniile* desmorţesc şi umblă pe pămînt»; — a celor din Cupca, dict. de Cas. Ţuguiŭ, com. de Th. Prelicĭ: «In ḑiua acésta es *gângăniile*»; — a celor din Mihovenĭ, com. de Vesp. Corvin: «In ḑiua de *Alexiĭ* să nu pomenescĭ *gujuliile*, căcĭ ele tocmaĭ acuma învie»; — a celor din Lucăcescĭ, com. de Iac. Paicu: «Tóte gângăniile învie în acéstă ḑi»; — a celor din Ciudeŭ com. de E. Braha: «In ḑiua de *Alexie* es *bróscele* din apă»; — a celor din Frătăuţul-noŭ, com. de Iul. Sidor: «In acéstă ḑi es tóte gângăniile afară»; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de Gheorghe Telégă: «In ḑiua de *St. Alexie* reînvie tóte *gujuliile*»; — a celor din Stupca, com de Onufr. Căilén: «Din acésta ḑi cred ómeniĭ că tóte insectele, carĭ aŭ petrecut peste érnă în amorţire, încep a se mişcà şi a învià»; — a celor din Crasna, com de V. Iliuţ: «In ḑiua de *Alexiĭ* es tóte gângăniile pe apă în sus»; — a celor din Stroescĭ, com. de P. Străinul: «In ḑiua de Alexiĭ tóte gângăniile desamorţesc şi multe păsěrĭ călětóre se reîntorc din ţěrile calde»; — a celor din Părtesciĭ-de-sus, com. de Gavr. Baranaiŭ: «In ḑiua acestuĭ sfînt es gângăniile din pămînt»; — Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul, *cred. Rom. de pe valea Someşuluĭ*: «La *Alexiĭ* es şerpiĭ din pămînt şi la *Ḑiua Cruciĭ* intră iară în pămînt, căcĭ care n'ar intră în *Ḑiua Cruciĭ* trebue să ésă la drum să-l omóre cine-va. Tot la Alexie es şi tóte *bróscele* şi tóte

Iar serbarea se manifestă prin aceea că maĭ cu sémă femeile nu umblă în acéstă ḑi cu acul, cu fórfecele, cu peptenele, cu sapa, cu cósa, cu fusul (1), cu funia, nu lucréză la cânepă (2), maĭ pe scurt nu pun mâna pe nicĭ un obiect ce are formă rotundă şi lungăréţă. (3)

Celor ce lucréză în acéstă ḑi pot multe neajunsurĭ şi neplăcerĭ să li se întîmple în decursul anuluĭ, căcĭ *St. Alexie*, supĕrându-se pe dînşiĭ pentru că i-aŭ necinstit ḑiua prin lucrare, le trimite tóte gângăniile pe la case. (4)

Dacă este cine-va muşcat de vre-un şérpe saŭ de alt cevà, atuncĭ se crede că acésta i s'a întîmplat din causă că a lucrat în ḑiua de *Alexiĭ*. (5)

Maĭ departe, nu se aduce în acéstă ḑi lut de la lutărie, baligă şi surcele în casă, creḑêndu-se că, dimpreună cu aceste obiecte, se pot luà şi aduce şi tot felul de *gângăniĭ* şi *gujuliĭ* în casă, saŭ dacă nu se aduc atuncĭ, apoĭ de bună sémă că

---

gadinele din pămînt»;— M. Lupescu, *Superstiţiĭ*, publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. I, Fălticenĭ 1892, p. 127: «In ḑiua de *Alexiĭ Bojî* (Omul luĭ Dumneḑeŭ) învie tóte *jivinele* de pe pămint»;—Cred. Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Dugan: «*Gângăniile* încep a eşĭ din pămînt în ḑiua de *St. Alexie*, iar în ḑiua de *Înălţarea St. Crucĭ* iarăşĭ se ascund.»

(1) Dat. Rom. din Mihovenĭ, dict de Par. Cimpoeş, com. de Vesp. Corvin: «In ḑiua de *Alexie* nu se umblă cu acu, cu peptenele şi cu fusul, alt-fel însă se lucréză»; — a celor din Mahala, com. de d-l Ionică al luĭ Iordache Isac: «La *Alexiĭ* se ḑice că nu-ĭ bine a pune mâna pe ac, fus, fórfecĭ, că dacă punem, apoĭ preste an vedem maĭ mulţĭ şerpĭ saŭ avem frică de dînşiĭ; de aceea femeile încă dinainte strîng aceste unelte de prin casă, ca nicĭ să nu le vadă în acea ḑi.»

(2) Dat. Rom. din Ilişescĭ, com. de V. Botezat: «*Alexiile* le serbéză femeile prin aceea că nu lucréză la cânepă, ca să nu se apropie *gângăniile* de dînsele.»

(3) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 72: «In ḑiua de Alexiĭ nu se cade să puĭ mâna pe ac, pe fus, pe funie, pe sapă, pe cósă, peptene, etc. (pe tot ce are formă rotundă şi lungăréţă), căcĭ, contrar, peste an veḑĭ *şérpe* aşà de lung cât funia.»

(4) Dat. Rom. din Gura-Humoruluĭ, com. de Emil Netea: «*St. Alexie* se serbéză maĭ mult pentru *gângăniĭ*, pentru că el le trimete în ḑiua acésta pe tóte pe la casele ómenilor.»

(5) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariŭ: «Româniĭ nu lucréză în ḑiua de *Alexiĭ*, fiind-că în acéstă ḑi se trezesc tóte *gujuliile* şi *jigăniile*; şi dacă este cine-va muşcat de şérpe saŭ alt cevà, atuncĭ se crede că acésta i s'a întîmplat pentru *Alexie*.»

ele se apropie maĭ pe urmă de casă şi le fac ómenilor o mulţime de neplăcerĭ şi daune (1), es pe sub păreţĭ, intră în casă, se vîră prin tóte unghiurile şi cotlónele, saŭ, dacă şi nu se apropie de casă, apoĭ es înaintea omuluĭ, orĭ pe unde ar merge acesta prin lume, şi nu numaĭ că nu-ĭ daŭ pace, ci fórte lesne pot să-l şi musce şi să strice vitele.

Din contră, de cum-va e adus de maĭ înainte lut în casă, atuncĭ se unge gura la cuptor şi prispele, anume ca gângăniile şi gujuliile să nu ésă saŭ să vie şi să strice ómenilor. (2)

Afară de acésta, ceĭ maĭ mulţĭ mătură şi grijesc pe lângă casă, iar gunoiul îl aruncă departe de lângă casă, anume ca să nu se facă *jevenii*. (3)

Maĭ departe, cred Româniĭ că fie-care *gânganie* şi *gujulie*, fie aceea orĭ şi cât de mică, după ce învie, trebue să dea măcar odată dintr'o labă saŭ dintr'o aripă. Prin urmare ómenilor, carĭ nu le daŭ pace în ḑiua acésta, nicĭ ele nu le daŭ pace peste tot anul. (4)

---

(1) Dat. şi cred. Rom. din Udescĭ, dict. de Zamfira Niculi, com. de Darie Cosmiuc: «In acéstă ḑi nu se aduce lut, baligă şi altele în casă, ca să nu se apropie *grieruşiĭ* şi *lătăuşiĭ* (cânele babeĭ) de casă»; — a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, dict. de Domnica Romaş, com. de Alex. Romaş: «In acéstă ḑi nu se aduce lut de la lutărie, pentru că eĭ cred. că cu lut se vor luà şi ploşniţe acasă»; — a celor din Mihovenĭ, dict. de Paraschiva Cimpoeş şi com. de Vesp. Corvin: «In ḑiua acésta nu se aduce lut de la lutărie, căcĭ se crede că cu lut se aduc şi ploşniţele»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de Iul. Sidor: «Tot în acéstă ḑi nu se trag surcele în casă, ca să nu se plodéscă gângăniile»; — a celor din Bosancĭ, com. de Trofin Crupă: «In ḑiua acésta uniĭ ómenĭ nu lucréză nimic, maĭ cu sémă nu se aduce în ḑiua acésta lut, humă şi năsip, şi nu se unge.»

(2) Dat. şi cred. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă: «Nu se aduce lut în acéstă ḑi pentru gujuliĭ, brósce, conochifteriţă, viermĭ, *găzóbe*, şerpĭ şi alte jigăniĭ, carĭ es apoĭ înaintea omuluĭ pe unde merge acesta prin lume, apoĭ pe sub păreţĭ, şi e primejdie să nu musce şi să nu strice vitele»; — Dim. Dan, *Credinţele pop. bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovineĭ*», an. V, Cernăuţĭ 1895, No. 43, p. 1: «Dacă are cine-va lut gata frământat de maĭ nainte, e bine de a unge în casă în ḑiua de ***Alexeiŭ omul luĭ Dumneḑeŭ,*** şi-apoĭ e scutită casa de gândacĭ.»

(3) Dat. Rom. din Straja, com. de I. Dan.

(4) Cred. Rom. din Gura-Humoruluĭ, com. de Emil Netea.

Ba, ce este încă şi maĭ mult, în acéstă ḑi nu e bine nicĭ măcar a gândì la gângăniĭ, jigăniĭ şi gujuliĭ (1), a le pomenì (2), saŭ a vorbì despre dînsele şi a le pronunţà numele, căcĭ atuncĭ se crede că, dacă le pomenescĭ, vorbescĭ despre dînsele şi le rostescĭ numele, tot anul îţĭ vor eşì înainte (3) şi te vor muşcà. (4)

Iar dacă trebuinţa saŭ vre-o împrejurare óreşĭ-care cere ca numaĭ decât să vorbescĭ despre dînsele, atuncĭ, dacă e vorba despre *jigăniĭ*, trebue să le ḑicĭ celor de partea bărbătéscă *Domn*, iar celor de partea femeiască *Dómnă* saŭ *Cucónă*. (5) Iar dacă e vorba despre *gângăniĭ*, bunăóră

(1) Cred. Rom. din Straja, com. de I. Dan: «In acéstă ḑi nu e bine de gândit la gângăniĭ.»

(2) Cred. Rom. din Pătrăuţĭ, com. de Sim. Holca: «Se ḑice că în ḑiua de Alexie nu e bine să se pomenéscă nicĭ un fel de gânganie, ca să nu-ţĭ facă nicĭ un rĕŭ peste an.»

(3) Cred. Rom. din Liuḑĭ, dict. de Maria Stefanescul, com. de Dim. Bondariŭ: «In ḑiua de *Alexiĭ* să nu vorbescĭ nimic despre gujuliĭ, căcĭ se crede că, dacă vorbescĭ, atuncĭ îţĭ vor eşì tot anul înainte»; — a celor din Mihovenĭ, dict. de Par. Cimpoeş, com. de Vesp. Corvin: «In ḑiua de Alexiĭ să nu pomenescĭ gujuliile, fiind-că, dacă le pomenescĭ, îţĭ es în cale orĭ şi când şi orĭ şi unde»;—a celor din Căndrenĭ, com. de P. Ursul: «In ḑiua de Alexiĭ nu pomenesc nicĭ un nume a jivinelor, creḑênd că nu vor vedé mulţĭ şerpĭ în vara aceea şi nicĭ alte gujuliĭ urîte»; — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Brăescĭ, jud. Iaşĭ: «Sĕrbătórea cea maĭ de sémă la noĭ e *Alexiile*. In acéstă ḑi nu trebue să pronunţe cuvîntul *şérpe*, căcĭ şérpele îl muşcă peste an»; — idem, com. Basaraba, jud. Sucéva: «... maĭ cred că, dacă în ḑiua de *Alexiĭ* nu ḑic şerchĭ, nu vĕd nicĭ unu peste an; dacă ḑic, apoĭ vĕd»;— S. Mihăilescu, *Superstiţiĭ din judeţul Sucéva*, publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. II, p. 197: «In ḑiua de *Alexi-Boji* nu se ḑice *şerpe*, că veḑĭ mulţĭ şerpĭ, ci se ḑice *pesce*.»

(4) Cred. Rom. din Balacéna, dict. de Maria Ureche, com. de Const. Ureche: «In acéstă ḑi (Alexiĭ) es tóte *gângăniile* din borţile lor şi tóte *gujuliile* desamorţesc, şi de aceea nu-ĭ bine de vorbit în acéstă ḑi despre dînsele, că vin şi te muşcă»; — P. Herescu, *Superstiţiĭ*, publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. III, p. 50: «La *Alexiĭ*, când pomenesce cine-va de *şerpe*, îl muşcă vara».

(5) Dat. şi cred. Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de C. Dugan: «In ḑiua de *St. Alexie* poporeniĭ din Cireş-Opaiţ nu pomenesc numele gângăniilor (d. e. brósce) şi la cele masculine le ḑic *Domnĭ* şi la cele femenine *Dómne* (cucóne)»; — a celor din Reusenĭ, com. de V. Pop: «In acéstă

despre brósce, nu se numesc pe nume, adecă *brósce*, ci li se ḑice *iepe*. (1)

Şi dacă unul a uitat saŭ a greşit şi a rostit cuvîntul *şérpe* în ḑiua de *Alexie*, atuncĭ, voind ca să nu-l musce, trebue să descânte aşà:

Idiţă,
Idiţă,
Ţine-se de pieliţă,
Pieliţa de carne,
Carnea de os,
Osul dă veninul jos.
Descântecul să fie de folos!

Iar dacă e şerpóică:

Iudiţă,
Iudiţă,
Prinsă de pieliţă, etc.

Rostind cuvintele acestea, nu se maĭ apropie de cel ce le-a rostit.

Şi când îl muşcă şérpele, tot aşà să descânte şi să se afume cu putregaiŭ de răchită, că apoĭ îĭ trece. (2)

Fiind-că, după cum am amintit maĭ sus, în ḑiua de *Alexiĭ* învie şi es tóte gujuliile din ascunḑişurile lor de peste érnă, de aceea Româniĭ, carĭ se ocupă cu albinăritul, carĭ aŭ prisaca lor, scot în acéstă ḑi stupiĭ cu albinele, pentru că şi acestea încă se ţin de gujuliĭ. (3)

ḑi trebue să ḑică, când pomenescĭ *gângăniile*, *Domn* şi *Cucónă*, pentru că dacă nu ḑicĭ şérpeluĭ *Domn*, el tot anul ţi se arată.»

(1) Dat. şi cred Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă: «Tot acuma (la Alexiĭ) nu se numesc bróscele pe nume, adecă *brósce*, ci le ḑic *iepe*. Tot aşà şi celor-lalte, precum: şopârlelor, şerpilor, nu li se ḑic pe nume, ci li se ḑic *gângăniĭ*, că dacă nu ḑic aşà, muşcă şerpiĭ vitele.»

(2) Dat. şi cred. Rom. din Reusenĭ, com. de V. Pop.

(3) Dat. Rom. din Căndrenĭ, com. de P. Ursul; — a celor din Ilişescĭ, dict. de Vas. Ungurénu; — a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Amfil. Burac, stud. gimn: «In ḑiua de *Alexiĭ* se scot stupiĭ cu albinele afară»; — a celor din Pătrăuţ, com. de Vict. Morariu: «La *Alexiĭ* se scot albinele afară»; — şi a celor din Broscăuţul vechiŭ, dict. de Palaghia Onciul, com. de G. Palamarciuc.

Tot în ḑiua de *Alexiĭ*, după cum cred şi spun o sémă, se sbat şi *pescii* întâiaşĭ dată în apă. De aceea pescariĭ trebue să postéscă, adecă să nu mănânce nimic în acéstă ḑi, anume ca să aibă noroc la pesce. (1)

O sémă de pescarĭ însă se duc în acéstă ḑi des-diminéţă la pîrăŭ, rîŭ saŭ iaz, prind un pescişor şi, măncându-l viŭ, rostesc următórele cuvinte:

Alexie, Omul luĭ Dumneḑeŭ,
Eŭ am venit la pîrăŭ,
Să prind un pesce
Să-l mănânc
Cum este el din pîrăŭ,
Iar tu să te rogĭ luĭ Dumneḑeŭ
Tot-deauna pentru mine,
Să pot prinde pesce bine!

Făcênd acésta, cred că peste tot anul vor puté prinde fórte lesne şi mult pesce. (2)

Afară de datinele şi credinţele înşirate până aicĭ, se maĭ practică încă şi următórele:

Ḑiua de *Alexiĭ*, după credinţa poporuluĭ, e aceea în care ar trebuì să încépă întâiaşĭ dată a cântà *bróscele*. De încep bróscele a cântà maĭ înainte de acéstă ḑi, atuncĭ se crede că primăvara va fi lungă şi rea, că vor maĭ urmà încă ḑile recĭ şi viforóse; iar dacă încep ele din acéstă ḑi a cântà, atuncĭ e semn că vor urmà ḑile călduróse, că nu va fi maĭ mult frig, n'are să maĭ ningă, nicĭ să îngheţe. (3)

Dacă nu es *gângăniile* şi *gujuliile* de prin borţile lor până în ḑiua de *Alexiĭ*, apoĭ le va merge bine; iar dacă es maĭ de vreme, apoĭ cu câte ḑile aŭ eşit maĭ înainte, cu atâtea în urmă vor trebuì să se ascundă iarăşĭ. (4)

---

(1) Dat. şi cred. Rom. din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu.

(2) Dat. şi cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă.

(3) Cred Rom. din Calafindescĭ, dict. de Catrina Racolţa şi Sofia Frâncu; — a celor din Ilişescĭ, dict. de Vas. Ungurénu; — a celor din Igescĭ, dict. de Ilie al luĭ Onufr. Frunză; — a celor din Ciudeŭ, com. de E. Braha: «Dacă es bróscele înainte de *Alexiĭ*, atuncĭ va fi frig; iar dacă es în ḑiua de *Alexiĭ*, atuncĭ nu va fi frig»; — a celor din Pârtescii-de-sus, com. de Gavr. Baranaiŭ: «Când es bróscele maĭ nainte de *Alexie*, atuncĭ se ḑice că va maĭ ţiné încă érna»;—a celor din Cândrenĭ, com. de G. Ursul: «Pe la noĭ se crede că în ḑiua de Alexiĭ es tóte jivinele şi bróscele; şi de cum-va es maĭ timpuriŭ, se crede că va fi primăvara rea şi lungă.»

(4) Cred. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuţ.

Dacă es *gujuliile* maĭ înainte de Alexiĭ, apoĭ înghéță, ca să le înghețe și lor gura; iar de es în ḑiua de Alexiĭ saŭ după ḑiua asta, apoĭ nu maĭ înghéță. (1)

Uniĭ ómenĭ prind în ḑiua de *Alexiĭ* un *cărăbuș*, îl străpung cu un ac și-l pun într'un par. Dacă nu piere cărăbușul până diminéță, atuncĭ cred eĭ că anul nu va fi mănos; dacă piere, atuncĭ cred că va fi mănos. (2)

In fine Româniĭ de pretutindenea maĭ îndătinéză, pe lângă cele arătate până aicĭ, de a încunjurà casele și a le afumà atât pe acestea cât și pometele, anume ca gângăniile și gujuliile, precum și tóte cele-lalte vietățĭ carĭ maĭ es în acéstă ḑi, să nu se apropie de dînsele.

Insă despre aceste două datine și credințele împreunate cu dînsele voiŭ vorbì maĭ pe larg în capitolele ce urméză.

II.

ÎNCUNJURAREA CASELOR.

O legendă din *Bucovina* ne spune că dintru început atât *gângăniile* cât și *gujuliile* necăjiaŭ așà de tare pe ómenĭ, că acestora nu odată le erà lehamite chiar și de viéță din pricina lor.

Vĕḑênd de la un timp Dumneḑeŭ că *gângăniile* și *gujuliile* îșĭ fac de cap, că necontenit îĭ necăjesc pe ómenĭ, i s'a făcut milă de aceștia și, voind să-ĭ mântue de aceste vietățĭ nesuferite, s'a pus într'un an pe la *Ḑiua Cruciĭ* și, prinḑêndu-le pe tóte, le-a vîrît într'o *lacră*. (3)

(1) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiŭ, com. de I. Covașă; — a celor din Frătăuțul-noŭ, com. de Iul. Sidor: «Dacă nu es gângăniile și gujuliile până în acéstă ḑi, atuncĭ nu va fi maĭ mult frig; iar dacă es, atuncĭ va fi»; — Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene,* publ. în «*Gazeta Bucovineĭ*», an. V, Cernăuțĭ 1895, No. 22, p. 1: «Dacă es muscele și furnicele înainte de ḑiua St. Alexeĭ, este semn că va maĭ fi frig.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Băieșescĭ, com. de Oct. Seretén.

(3) In cele maĭ multe părțĭ din Bucovina se rostesce cuvîntul acesta

Nu mult după ce a prins Dumnedeŭ pe tóte gângăniile şi gujuliile din lume şi le-a băgat în lacră, iată că trece pe acolo din întîmplare un om cu numele *Alexă*.

Dumnedeŭ, cum îl vede, îl opresce şi-l întrébă: unde merge.

— Spre *mare!* — rĕspunse *Alexă*.

— Dacă ţi-ĭ calea spre mare, — dise maĭ departe Dumnedeŭ, — atuncĭ fă bine şi du *lăcriţa* acésta până acolo şi aşà, cum o vedĭ, aruncă-o în mare. Caută însă nu cum-va să o deschidĭ şi să te uiţĭ în lăuntru, c'apoĭ nu e bine!...

Şi cum rostì cuvintele acestea îĭ dete lăcriţa, în care eraŭ tóte *gângăniile* şi tóte *gujuliile* de pe lume băgate,

Alexă nu se puse de pricină, luă lăcriţa şi se pornì maĭ departe încotro erà îndreptat. Însă când a ajuns la malul măriĭ nu s'a putut răbdà ca să nu deschidă *lacra* şi să vadă ce-ĭ într'însa, de-ĭ aşà de grea, căcĭ uitasem să vĕ spun că lacra erà fórte grea.

N'a apucat însă bine a deschide lacra, şi numaĭ ce vede că o sumedenie de gângăniĭ şi gujuliĭ prind a sărì dintr'însa şi anume: unele pe mal, altele în apă, şi a se ascunde care unde apucă, unele prin érbă, altele prin nisip; unele pe sub petre şi prin borţĭ, iar altele prin crăpăturile lemnelor şi ale pomilor, şi iarăşĭ altele în adîncul măriĭ.

Alexă, când vĕdù acésta, se băgă în tóte rĕcorile. Iar maĭ după aceea, venindu-şĭ în fire, a început a alergà în drépta şi în stânga ca să le prindă şi să le bage iară în lacră. Dar de géba i-a fost tótă alergătura şi munca, căcĭ nu le-a maĭ putut prinde.

Şi de atuncĭ, nu numaĭ pămîntul, ci chiar şi apa măriĭ e plină de tot felul de *jigăniĭ, gângăniĭ* şi *juguliĭ.* Iar pe *Alexă,* pentru că n'a ascultat, ci a deschis lacra, Dumnedeŭ l'a prefăcut în *Cocostîrc,* ca să le strîngă înapoĭ.

Şi tot de atuncĭ de la *Diua Cruciĭ* şi până la *Alexiĭ* tóte *gângăniile, jigăniile* şi *gujuliile* staŭ ascunse ca într'o lacră prin cele borţĭ, văgăunĭ şi alte ascundişurĭ, iar când sosesce diua luĭ *Alexie,* atuncĭ iarăşĭ încep a eşì din ascundişurile

---

raclă dim. *răcliţă*. Intr'o variantă din Reusenĭ, com. de V. Pop, provine *sac* în loc de *lacră* saŭ *raclă*.

lor, a umblà în tóte părţile şi a-ĭ necăjì pe ómenĭ, dacă nu se sciŭ ferì de dînsele, maĭ tot aşà ca şi la început. (1)

Decĭ Româniĭ, carĭ voesc ca nicĭ una din gângăniĭ, jivinĭ şi gujuliĭ, şi maĭ ales *şerpiĭ*, să nu se apropie de case, de vite şi de ómenĭ, îndătinéză în diminéţa *St. Alexie* de a afumà grajdurile, vitele şi pe sine cu diferite petice şi cotrenţe, apoĭ cu busuioc, tămâie şi alte obiecte, credênd că, în urma acesteĭ fapte, nimic nu se póte apropià de case, de ómenĭ şi de vitele acestora, nimic nu póte să le strice, să le musce saŭ să le facă alte neajunsurĭ şi neplăcerĭ. (2)

După ce aŭ afumat vitele şi pe sine, ieaŭ tămâie, sĕmînţă de cânepă saŭ, în lipsa acestora, chiar şi numaĭ o petică aprinsă, şi încunjură de treĭ orĭ casa cu dînsa şi, dacă se póte, şi tótă livada saŭ grădina, în credinţă că, făcêndu-o acésta, nicĭ o gânganie saŭ jiganie, nicĭ o gujulie stricăciósă nu se apropie de casa în acest chip afumată (3), nicĭ una nu se încumetă a trece peste cercul care s'a făcut în chipul acesta. (4)

(1) Din Stroescĭ, com. de D. Gemeniuc.

(2) Dat. şi cred. fórte lăţită în Bucovina şi în special a Rom. din Frătăuţul-noŭ, com. de Iul. Sidor: «Tot în acéstă ḑi se afumă tóte vitele, ca să nu le mănânce *gâzele* peste vară»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de Zenovia Rusul: «In ḑiua de *Alexie* se afumă vitele cu o petică aprinsă, ca să nu se apropie de casă, respective şi de vitele de acolo, gângăniile şi gujuliile, precum: bróscele, rîmele, muscele, helgile, etc.»

(3) Dat. şi cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «In ḑiua de *Alexiĭ* fac ómeniĭ foc prin pomete şi încunjură casa cu tămâie aprinsă ca să nu se apropie de ea gujuliile cele stricăcióse»; — tot de acolo, dict. de Iléna Cotruţ: «In ḑiua de Alexiĭ se scólă ómeniĭ şi femeile desdiminéţă şi încunjură casa cu tămâie aprinsă, anume ca să nu se apropie *jigăniile* de dînsa, carĭ din *Ḑiua Cruciĭ* şi până acuma sunt amorţite, însă acuma tóte se mişcă»; — a celor din Securicenĭ, com. de G. Guşet: «Uniĭ afumă în ḑiua acésta cu tămâie prin prejurul caseĭ»; — a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimigén, com. de G. Nimigén: «De *Alexiĭ* se încunjură casa de treĭ orĭ cu tămâie şi sĕmînţă de cânepă aprinsă şi cu un lanţ, din care se tot zurăesce, ca să nu se apropie *jigăniile* (gângăniile) de casă»; — a celor din Corlata, com. de G. Piersec: «Ieaŭ un lanţ, o ólă cu foc şi o petică şi o aprind, şi apoĭ încunjură casa de treĭ orĭ împrejur, ca să nu se apropie *cujuliĭ* de acea casă.»

(4) Dat. şi cred. Rom. din Crasna, com, de Em. Iliuţ: «In ḑiua de

Petica, cu care se afumă vitele, nu e o petică de rînd, ci aceea care s'a pus în ḑiua de Pascĭ în blidul cu pască şi cu care s'aŭ şters maĭ pe urmă ouĕle cele sfinţite. (1)

Maĭ departe, cine voesce ca să-ĭ fie casa curată, adecă cine vrea ca să nu se apropie de dînsa nicĭ un fel de gânganie urîtă, jivină primejdiósă şi gujulie stricăciósă, se scólă în ḑiua de St. Alexie Omul luĭ Dumneḑeŭ des-diminéţă, până a nu rĕsărì sórele, ieà un clopoţel saŭ vre-o 3—10 bucăţĭ de fer vechiŭ, le légă pe tóte la un loc, şi apoĭ, zingănind şi zurăind necontenit dintr'însele, încunjură de treĭ orĭ casa, începênd de la rĕsăritul sóreluĭ. (2)

Unele femeĭ, din contră, se scólă când se zăresce abia de ḑi, se desbracă în pielea gólă, ieaŭ un lanţ şi, umblând cu dînsul de treĭ orĭ împrejurul caseĭ zurăind, ḑic:

— Cum nu se apropie nimic de fer, aşà să nu se apropie nimică de casă, nicĭ o gânganie saŭ gujulie! (3)

După ce aŭ încunjurat casa, strîng toţĭ băeţiĭ la un loc în casă, aprind o *cârţă* şi, umblând împrejurul lor de treĭ orĭ şi afumându-ĭ, ḑic:

— Cum nu se apropie nimic de foc, aşà să nu se apropie nicĭ o gânganie de voĭ! (4)

Altele ieaŭ o lăcată veche, o bucată de fer ruginită saŭ o păreche de fórfecĭ şi, bătênd într'însele cu o altă bucată de fer, anume ca să zingănéscă, încunjură casa de treĭ orĭ şi ḑic:

— Până unde ajunge sunetul acesteĭ lăcăţĭ, saŭ al acestor părechĭ de fórfecĭ, până acolo le este ertat gângăniilor a se apropià de casa mea, maĭ aprópe nu!

După ce aŭ încunjurat casa, aruncă bucata cea de fer, ḑicênd:

Alexiĭ aprind ómeniĭ o petică şi încunjură cu dînsa aprinsă casa şi, dacă se póte, tótă livada, şi se ḑice că peste cercul, care l'aŭ făcut în chipul acesta, nu trece nicĭ o gânganie peste an »

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Zenovia Rusul.

(2) Dat. şi cred. Rom. din Bosancĭ, com. de Trof. Crupă; — şi a celor din Securicenĭ, com. de G. Guşet.

(3) Dat. Rom. din Ilişescĭ, com. de Vas. Botezat; — şi a celor din Siretiŭ, com. de Dim. Popovicĭ.

(4) Dat. Rom. din Ilişescĭ, com. de V. Botezat.

— Cât de departe a ajuns ferul acesta, atâta loc să nu se apropie gângăniile de casa mea!

Şi făcênd acésta, cred că şerpiĭ şi bróscele cele rîióse nu se apropie maĭ aprópe de casă decât până unde a ajuns ferul aruncat saŭ sunetul acestuia. (1)

Şi iarăşĭ altele încunjură casa asemenea în pielea gólă, şi aşijderea de treĭ orĭ, însă nu după olaltă ca cele despre carĭ am vorbit până aicĭ, ci în rĕstimpurĭ, şi anume: odată diminéţa, a doua óră la amédă şi a treia óră séra. Acéstă încunjurare însémnă ca gângăniile şi gujuliile să nu se apropie nicĭ odată de casă. Însă ea are putere numaĭ un singur an, şi de aceea se face în tot anul odată. (2)

În unele părţĭ este datină ca o persónă din fie-care familie să ieà în diminéţa St. Alexie un clopoţel, o păreche de fórfecĭ şi o cósă. Cu aceste treĭ obiecte încunjură apoĭ respectivul grădina cu casă cu tot de treĭ orĭ în fuga mare, cu clopoţelul sunând, cu cósa tot atingêndu-o de gard, de pomĭ, precum şi de alte obiecte, anume ca să producă mult vuet, iar cu fórfecele imitând pe bărbier când tunde. Făcênd acésta, cred că gujuliile, adecă insectele şi larvele acestora, carĭ rod frunzele pomilor şi strică rădĕcinile, saŭ cârtiţele carĭ scot muşuróe prin straturĭ, audind vuetul ce se face, nu vin în grădina respectivă, ci o încunjură, mergênd în alt loc, pentru că se tem ca să nu fie prinse şi omorîte. (3)

In fine, în unele părţĭ din *Bucovina*, curăţesc maĭ întâiŭ în diua de Alexie toţĭ pomiĭ de frunzele în carĭ se află ouĕ de fluture şi le pun la un loc în mijlocul grădiniĭ. Ieaŭ apoĭ cójă de brad şi, amestecându-o cu frunzele adunate, le dă foc ca să ardă.

În focul acesta pun şi póme sfinţite în *Diua Crucii* dimpreună cu pomiĭ, carĭ se duc în acéstă di la biserică.

După ce aŭ dat foc grămediĭ celeĭ de frunze, ieaŭ cója şi afumă fie-care pom, apoĭ încunjură grădina şi casa de treĭ

(1) Dat. şi cred. Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de C. Dugan; — şi a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă.

(2) Dat. şi cred. Rom. din Mihovenĭ, dict. de Paraschiva Cimpoeş şi com. de Vesp. Corvin.

(3) Dat. şi cred. Rom. din Buninţĭ, com. de V. Strachină.

orĭ, pocnind în acelaşĭ timp necontenit în ferul pluguluĭ, şi maĭ ales în *custură* şi în *otic*, făcênd ca să ésă sunet dintr'însele. După acésta scormolesc cu fiarele respective la rădĕcina fie-căruĭ pom şi-ĭ sgârie puţin, anume ca pomiĭ să rodéscă maĭ bine şi maĭ mult peste an. (1)

Tot în ḑiua de St. Alexie fac maĭ tóte Româncele din *Bucovina* o amestecătură de făină saŭ crupe cu apă şi, punêndu-o într'un hârb, o duc cu hârb cu tot peste hotarul grădiniĭ, unde, punêndu-l jos, rostesc cam următórele cuvinte:

— Acésta duc pentru tóte gângăniile şi gujuliile ca mâncare peste tot anul, ca să nu vie la mine în grădină! (2)

Saŭ pun într'un hârb pâne şi sare, orĭ sticlă sfărmată şi cărbunĭ şi, ducêndu-l ca mâncare la un soc de pe hotarul grădiniĭ, ḑic:

— Poftesc boerilor la masă!

Făcênd acésta, cred că gânganiile şi gujuliile nu se apropie de casa omuluĭ respectiv tótă vara. (3)

In *Moldova*, unde există asemenea credinţa că în ḑiua de St. Alexie es şerpiĭ şi tóte jivinele din pămînt la drumurĭ, este datină că în unele părţĭ copiiĭ îĭ omóră, iar în altele se păzesc de a le face vre-un rĕŭ, creḑênd că acela care ar omorî vre-unul va trage o cumpĕnă în acel an şi va fi în mare primejdie; pentru aceea ómeniĭ ieaŭ şumuege de paie, de petică, gunóie de la grajdurĭ şi, aprinḑêndu-le, afumă cu ele prin casă, ocol, póétă, grădinĭ, moşiĭ etc., ca să se îndepărteze jigăniile. (4)

In alte părţĭ din *Moldova* spre *Alexi Boji* (Omul luĭ Dumneḑeŭ), când es *jivinile* din pămînt (17 Martie), se ieà o *căţue* (5), se pune în ea *jar* (6), se pune peste acesta tămâie, se împrejură cu ea casa clănţănind din cleşte, în credinţă

(1) Dat. şi cred. Rom. din Măzănăescĭ, com. de Vas. Zapraţan, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Mitocul-Dragormirneĭ, com. de Amfil. Burac.

(3) Dat. şi cred. Rom. din Securicenĭ, com. de Gavr. Guşet.

(4) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 71—72.

(5) *Căţue* = un vas de tinichea cu códă, cu care preotul cădesce.

(6) *Jar* = *jăratic* = cărbunĭ aprinşĭ.

că jivinele şi cele rele nu se vor puté atuncĭ apropià de casă decât numaĭ până unde a ajuns fumul tămâieĭ. (1)

In *Transilvania* este asemenea datină că, la Alexie Omul luĭ Dumnedeŭ, gazda caseĭ încunjură des-diminéța casa şi tóte *alatele* cu un lanț în mână zurgălind orĭ cu un clopot troscănindu-l, în credință că, cât a ocolit el cu lanțul orĭ cu clopotul, nu se va apropià şérpe orĭ altă *jivină* hîdă, precum: bróscă, şopârlă, *sălămândră*, strigă etc.

In alte părțĭ, tot din *Transilvania*, precum bunăóră pe valea Someşuluĭ, pun jar într'o ólă, iar pe jarul din ea pun tămâie sfințită şi *şnépân*, lat. Pinus Mughus, Scop. şi aşà încunjură apoĭ casa de treĭ orĭ. Iar după ce aŭ încunjurat casa, ung ferestrele şi *usciorii* uşilor, ca să nu se apropie *Strigóele* şi alte bestiĭ de casă. (2)

III.

AFUMAREA POMETELOR.

E în faptul diminețiĭ dileĭ a 17-a din luna luĭ Martie.

Sute şi miĭ de focurele se văd ardênd prin pometele Românilor: unele de paie, iar altele de frunze şi tot felul de greblăturĭ de pe întréga față a grădinilor saŭ livedilor; unele în flacărĭ, iar altele răspândind un fum greoiŭ şi înăduşitor.

Incă n'a apucat a trece o oră de la ațîțarea acestor focurele şi iată că pometele şi casele de-abià se maĭ pot vedé de mulțimea fumuluĭ, care s'a întins peste întreg satul ca o negură de cele tomnatice.

Şi óre de ce fac Româniĭ aceste focurele ?... Care să fie óre scopul şi însemnătatea lor ?...

Iată întrebărĭ, la carĭ şirele următóre ne vor da un răspuns destul de esact.

(1) «*Şedătórea*», an. I, p. 192.
(2) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul.

La 17 Martie cad *Alexiile*, ḑiua în care, după credinţa poporuluĭ român de pretutindenea, tóte insectele, tóte amfibiile şi reptilele se desmorţesc, se mişcă şi es de prin culcuşurile şi ascunḑişurile lor de peste érnă la lumină, la raḑele cele călduróse ale sóreluĭ de primăvară.

Românii, credincioşĭ datinelor şi credinţelor apucate, cum spun eĭ, de la bĕtrânĭ, fac în acéstă ḑi în fie-care an asemenea focurele, pentru ca să preîntîmpine pe tóte *gujuliile*, *gângăniile*, *jivinele* saŭ *jigăniile*, pe toţĭ *gândaciĭ* şi alte vietăţĭ mărunţele, stricăcióse atât pometelor şi semănăturilor, cât şi vitelor şi ómenilor (1); să le fugăréscă (2), ca nu cum-va să se apropie (3), să se nădéscă şi înmulţéscă pe lângă casele, acareturile şi prin pometele omenescĭ (4), să

(1) Dat. şi cred. Rom. din Balacéna, com. de G. Jemna: «În ḑiua de *Alexiĭ* es tóte gujuliile din pămînt, pentru că acéstă ḑi le este lor hotărîtă spre a eşì afară. De aceea se face foc pe sub pomĭ, ca să nu pótă ele eşì afară şi să nu strice pomilor»;—a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, dict. de Domnica Romaş, com. de Alex. Romaş: «În acéstă ḑi fac ómeniĭ foc prin pomete, ca să nu fie multe gujuliĭ.»

(2) Dat. şi cred. Rom. din Ilişescĭ, com. de Berinţén: «In ḑiua de *Alexiĭ* se afumă pomiĭ spre fugărirea gângăniilor.»

(3) Dat. şi cred. Rom. din Corlata, com. de G. Piersec: «Maĭ departe se povestesce despre Alexiĭ, că ómeniĭ se scólă diminéţă tare şi fac foc printre pomiĭ din grădinĭ, ca să nu se apropie de acea casă şi de acel pomet *cujuliĭ* peste an, pentru că în ḑiua de Alexiĭ es tóte *cujuliile*»; — a celor din Pârtescĭĭ-de-sus, com. de G. Baranaiŭ: «În ḑiua de *St. Alexiĭ* Omul luĭ Dumneḑeŭ, se afumă pomiĭ şi anume: se face foc din gunóie ca să ésă mult fum, şi se ḑice că până unde va ajunge fumul atuncĭ, până acolo nu se vor apropià gângăniile, precum şerpiĭ, omiḑile, viermiĭ ş. a.», — a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimigén şi com. de P. Nimigén: «De *Alexiĭ* se face foc în pomĕt, ca să nu se apropie şi să se facă gujuliĭ pe pomĭ»; — a celor din Udescĭ, dict. de Zamf. Niculi şi com. de Dar. Cosmiuc: «În ḑiua de *St. Alexie* se face în zorĭ de ḑi foc prin pomete din rĕmăşiţele măturate, ca să nu se apropie gujuliile şi şerpiĭ de pomete şi de case.»

(4) Dat. şi cred. Rom din Băieşescĭ, com. de Oct. Seretén: «In ḑiua de *Alexie* aprind ómeniĭ focurĭ prin pomete să afume pomiĭ, cu scop ca să nu se nădéscă şi să nu se facă multe gângăniĭ şi gujuliĭ, pentru că pe tóte acestea le trimite *St. Alexie*»; — a celor din Bosancì, com. de Trofin Crupă: «In ḑiua de *Omul luĭ Dumneḑeŭ* fac ómeniĭ maĭ multe focurĭ prin pomete, spre a se lăţì fumul printre pomĭ, ḑicênd că nu se fac viermĭ (omiḑi).»

maĭ stîrpéscă, dacă nu tocmaĭ pe tóte, apoĭ măcar o parte dintr'însele. (1)

Iată scopul acestor focurele din diminéța *St. Alexie* saŭ *Alexiĭ!*

Românii cred că, prin fumul acestor focurele, mare parte de insecte, amfibiĭ şi reptile îşĭ află sfîrşitul aşà—şi la ivirea lor pe suprafața pămîntuluĭ. Încă n'aŭ apucat bine a vedé lumina şi iarăşĭ trebue să disparā în lumea întunericuluĭ, de unde n'aŭ să se maĭ întórcă *cât e Prutul şi pămîntul.* Iar cele ce nu dispar, adecă cele ce nu pier, acelea se arată numaĭ până acolo până unde ajunge fumul produs din acele focurele, iar maĭ departe nu se pot apropià. (2)

Cred maĭ departe că, făcênd aceste focurele, pomiĭ peste vară sunt maĭ roditorĭ, maĭ mănoşĭ decât atuncĭ când nu le-ar face. (3)

---

(1) Dat. şi cred. Rom. din Securicenĭ, com. de G. Guşet: «In ḑiua de *Alexiĭ* se face foc prin grădinĭ spre perderea viermilor de pomĭ»; — a celor din Volověț, com. de Ilie Buliga: «La noĭ se ḑice că în ḑiua de *Alexiĭ* es tóte gângăniile din pămînt, şi de aceea fac focurĭ prin pomete şi prin grădinĭ, şi ḑic că prin fumul acela se stîrpesc tóte gângăniile şi nu strică atât legumele cât şi pomiĭ.»

(2) Cred. Rom. din Pârtescii-de-sus, com. de Gavr. Baranaiŭ; — a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Amfil. Burac: «In ḑiua de *Alexie* face fie-care Român des-diminéță foc în pomětul sěŭ din greblăturile din pomět, din frunzele picate, din cracii care sciŭ că-s de cu tómnă uscațĭ, apoĭ, curățind pomiĭ de frunzele rěmase pe eĭ, unde şi-aŭ pus fluturiĭ şi alte insecte ouěle, şi carĭ le pun asemenea pe foc, creḑênd că, mirosind insectele maĭ pe urmă pomiĭ afumațĭ, nu se apropie de pomětul respectiv. Gângăniile şi gujuliile, carĭ se trezesc tot în acéstă ḑi din amorțirea lor de peste érnă, părăsesc asemenea grădina respectivuluĭ, din causa mirosuluĭ neplăcut produs din fumul, ce se rěspândesce peste tótă grădina.»

(3) Dat. şi cred. Rom. din Balacéna, dict de Maria Ureche, com. de C. Ureche: «In ḑiua de *Alexiĭ* se face foc în pomĭ, ca să nu vie omide pe dînşiĭ şi să facă póme»; — tot de acolo, dict de Ioan Grosariŭ, com. de Mich. Rusul: «Tot în ḑiua acésta se face şi foc prin pomete, ca să nu fie omide şi să dea maĭ bună ródă»; — a celor din Lucăcescĭ, com. de Iac. Paicu: «Ómeniĭ fac foc prin pomete, ca să se facă multe póme în anul următor»;—a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Amf. Burac: «Fumul, produs din focul făcut în acéstă ḑi prin pomete, se ḑice că ar avé o înrîurință asupra rodiriĭ pomilor pentru anul respectiv»; — a celor din Pătrăuț, com. de Sim. Holca: «In ḑiua acésta fac ómeniĭ foc

O sémă de Românĭ, pe lângă focurelele, despre carĭ am vorbit până aicĭ, maĭ îndătinéză de a afumà întréga grădină, şi maĭ ales pometele, încă şi cu cârţe şi cu potlóge aprinse, şi a o tămâià cu tămâie, asemenea ca să nu fie omiḑĭ prin pomete şi să le mănânce frunzele. (1)

Unele gospodine merg cu mâna dréptă plină de aluat în pomĕt şi ung pomiĭ, iar gospodariĭ, venind în urma lor, îĭ légă cu paie, anume ca să nu se urce omiḑile pe dînşiĭ şi să le mănânce frunzele. (2)

In fine Româniĭ din *Transilvania* adună în ḑiua de Alexie Omul luĭ Dumneḑeŭ, ca şi fraţiĭ lor din Bucovina, tóte gunóiele din grădină la un loc, fac foc dintr'însele şi pe focul acesta pun apoĭ cuibarele omiḑilor, carĭ trebue să ardă fumegând. (3)

---

prin pomete, ca să nu strice viermiĭ pomiĭ şi ca aceştia să rodéscă»;— a celor din Costâna, com. de V. Huţan: «Ómeniĭ fac în ḑiua de Alexiĭ prin tóte pometele şi pe sub toţĭ pomiĭ foc, creḑênd că, dacă-ĭ afumă, nu le mănâncă omiḑile frunzele şi rodesc maĭ bine»; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc şi com. de P. Scripcariŭ: «In ḑiua de *Alexie* se face des-diminéţă focurĭ din gunóie prin pomete, ca să rodéscă pomiĭ şi să nu-ĭ strice omiḑile»; — a celor din Stroescĭ, com. de Petru Străinul: «In ḑiua de *Alexiĭ* se face foc prin grădinĭ, cu scop de a se face şi rodì pometele»; — a celor din Buninţĭ, com. de Vesp. Corvin: «Afară de focul de la *Bobotéză* se maĭ face încă în ḑiua de *Alexie* şi *Patru-ḑecĭ-de-Sfinţĭ,* cu scop ca să fugă tóte rĕutăţile de pe pâne şi arboriĭ să rodéscă bine»; — a celor din Liuḑĭ, com. de Dim. Bondariŭ: «In ḑiua de *Alexiĭ* fac ómeniĭ foc prin *pomĕturĭ,* ca acestea să rodéscă bine.»

(1) Dat. Rom. din Şcheia, com. de S. Pop; — a celor din Gura-Humoruluĭ, com. de Em Netea; – a celor din Crasna, com. de Ioan Iliuţ: «Ómeniĭ încunjură casa şi grădina cu o petică aprinsă şi cred că nu se vor apropià gângăniile de casă»;— a celor din Ilişescĭ, com. de Vas. Botezat: «Ómeniĭ fac în diminéţa ḑileĭ acesteia foc prin pomete cu frunze uscate, ca să nu le mănânce viermiĭ peste an»; — a celor din Volovĕţ, com. de Ion Buliga: «In ḑiua de *St. Alexie* afumă ómeniĭ pometele, ca să fie ferite peste tot anul de gujuliĭ.»

(2) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Cas. Ţuguiu şi com. de Them. Prelicĭ.

(3) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul.

MIEḌUL PĂRESIĬ.

Mieḍul Păresiĭ, numit altmintrelea atât în Bucovina cât şi în Moldova şi *Miaḍă Păresime*, *Miaḍă Părese* (1), *Mieḍiĭ Păresiĭ* (2), *Mieḍul Păreţiĭ*, *Mieḍul Păreţilor* (3), *Mieḍ Păreţĭ*, *Mieḍiĭ Păreţiĭ* şi *Mieḍ-post* (4), iar în Banat *Mieḍul Păresimilor* (5) saŭ *Paresemilor* şi *Mijlocul Postuluĭ* (6), cade tot-deauna la mijlocul Postuluĭ mare şi anume Miercurea. (7)

---

(1) Grigore Ureche, în «*Domniĭ Ţĕriĭ Moldoveĭ*» (*Cronicele rom.*, I. p. 233): «Petru-Vodă îndată după aceea aŭ strîns óste turcéscă şi ungurésca şi muntenéscă şi aŭ încungĭurat pre Alexandru-Vodă în curte în Iaşĭ şi aŭ bătut pregiur curtea din *Câşlegĭ* pân' la *Miaḍă-Păresime*»; — *Ibid.*, p 469: «Din *Câşlegĭ* până la *Miaḍă Părese.*»

(2) I. Créngă, *Opere complete*, II, Iaşĭ 1892, p. 27: «Am dus-o noĭ aşă până la *Mieḍiĭ Păresiĭ.*»

(3) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73.

(4) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 36: «Mieḍul Postuluĭ se numesce *Mieḍ-post*, atuncĭ numĕră femeile diminéţă maĭ întâiŭ ouĕle şi apoĭ abiă se apucă de cusut saŭ ţesut, însă nu torc.»

(5) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883.*

(6) Com. de Ios. Olariu: «*Mieḍul Păresimilor* se ḍice şi *Mijlocul Postuluĭ* saŭ *târ nainte, târ napoĭ.*»

(7) Pretutindenea în Bucovina, Moldova şi Banat. — Veḍĭ şi Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73: «*Mieḍul Păreţilor* (Sfintele Păresimĭ) cad la jumătatea Postuluĭ mare, adecă treĭ sĕptĕmânĭ şi jumătate de la Lăsatul seculuĭ şi anume tot-deauna Miercurea»; — Mangiuca, *Calend cit.*: «*Mieḍul Păresimilor* cade tot-deauna pre Miercurĭ în mijlocul Păresimi-

Postul mare, numit ast-fel pentru că este maĭ lung decât tóte cele-lalte posturĭ de peste an, apoĭ şi *Post de primăvară* (1), pentru că cade la începutul primăvereĭ, se compune în genere din 40 de ḑile, plus *Sĕptĕmâna mare* saŭ *Sĕptĕmâna patimilor.*

Cele 40 de ḑile de la începutul postuluĭ acestuia se postesc întru amintirea celor 40 de ḑile carĭ le-a petrecut şi le-a postit Domnul nostru Iisus Christos în pustia carantană înainte de începerea învĕţăturiĭ sale, iar restul întru amintirea patimilor sale.

De óre-ce însă ḑilele din *Sĕptĕmâna patimilor,* deşì sunt de post, nu fac parte din numĕrul celor 40 de ḑile, carĭ se postesc întru amintirea postuluĭ de 40 de ḑile al luĭ Iisus Christos, de aceea postul înainte de *Învierea Domnuluĭ* saŭ înainte de Pascĭ s'a numit dintru început cu un cuvînt lat. *quadragesima.*

Din cuvîntul lat. *quadragesima* Româniĭ aŭ format cuvîntul românesc *Paresimì,* şi cu acest cuvînt aŭ numit eĭ apoĭ postul înainte de *Înviere* prin un timp maĭ îndelungat şi tot aşà îl maĭ numesc uniĭ şi în timpul de faţă.

Incepênd însă maĭ târḑiŭ a se întrebuinţà în vorba de tóte ḑilele cuvîntul *Postul mare* maĭ mult decât cuvîntul *Paresimĭ,* acest din urmă a început pe încetul a se da uităriĭ, ast-fel că în timpul de faţă în cele maĭ multe părţĭ locuite de Românĭ, şi cu deosebire în *Bucovina,* s'a păstrat numaĭ cuvîntul *Părese,* care e contras din *Paresime.*

Dar şi cuvîntul acesta încă a început în timpul din urmă a se da uităriĭ şi a se înlocuì prin cuvîntul *Păreţì.*

Causa e următórea:

Poporul român de pretutindenea, uitând însemnarea cea adevĕrată a cuvîntuluĭ *Paresimĭ* şi întrebuinţând maĭ mult cuvîntul *Postul mare,* înţelege sub numirea din urmă nu numaĭ cele 40 de ḑile ale postuluĭ dinaintea Pascilor, adecă adevĕratele *Paresimĭ,* ci tóte ḑilele incepênd de la Lăsatul

---

lor, socotind 48 de ḑile între Duminica lăsatuluĭ de brânză şi între Pascĭ.»

(1) «*Biserica ortodoxă română*», an. II, Bucurescĭ 1875, p. 393.

seculuĭ şi până la *Pascĭ*. Iar mijlocul saŭ centrul acestuĭ post îl numesc *Mieḑul Păresiĭ* saŭ *Mieḑul Păreţiĭ*.

După calculul poporuluĭ, întreg *Postul mare* constă din 48 de ḑile. Decĭ, dacă începem a numĕrà de la *Lăsatul seculuĭ*, adecă din ḑiua când dăm în acest post, în sus saŭ înainte, iar de la *Pascĭ* în jos saŭ înapoĭ, aflăm atât de o parte cât şi de alta câte 24 de ḑile saŭ douĕ jumătăţĭ egale.

Ḑiua, în care se întrunesc aceste douĕ jumătăţĭ egale şi care e tot-deauna o Miercure, nu numaĭ că formézá mijlocul saŭ mieḑul Postuluĭ, ci ea este considerată de către popor tot-odată şi ca un fel de *părete* saŭ ca *păreţĭ*, carĭ despart Postul mare în douĕ jumătăţi egale, câte din 24 de ḑile una. De aicĭ apoĭ şi numirea ḑileĭ acesteia nu numaĭ *Mieḑul Păresiĭ* (1), ci şi *Mieḑul Păreţiĭ* (2), *Mieḑ Păreţĭ* (3), *Mieḑiĭ Păreţiĭ* (4) şi *Mieḑul Păreţilor* (5), care e usitată,

---

(1) După spusa Rom. din Pârtesciĭ-de-sus, com. de Gavr. Baranaiŭ: «*Mieḑul Păresiĭ* cade tocmaĭ la mijlocul *Postuluĭ mare*, şi din causa acésta se numesce ḑiua acésta *Mieḑul Păresiĭ*»; — a celor din Ilişescĭ, com. de G. Berinţan: «*Mieḑul Păresiĭ* împarte *Postul mare* în douĕ părţĭ asemenea de marĭ, atuncĭ îĭ jumătate postul»; — a celor din Lucăcescĭ, com. de Iacob Paicu: «*Mieḑul Păresiĭ* se numesce aşà, pentru că cade tocmaĭ în mieḑul Postuluĭ mare»; — apoĭ şi a altor Românĭ din Bucovina, precum a celor din Securicenĭ, Balacéna, Măzănăescĭ şi Siretiŭ.

(2) După spusa Rom. din Gura-Homoruluĭ, com. de Em. Netea: «*Mieḑul Păreţiĭ* este mijlocul saŭ culmea Postuluĭ mare; din acéstă ḑi Postul merge cât înainte cât înapoĭ»; — a celor din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Palag. Onciul: «*Mieḑul Păreţiĭ* pică tocmaĭ la mijlocul Postuluĭ mare»; — apoĭ şi a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, Pătrăuţĭ, Mihovenĭ şi Costâna; — N. Sulică, *Etimologisarea poporană*, publ. în «*Gazeta Transilvanieĭ*», an. LXI, Braşov 1898, No. 111: «Postul Pascelor îl numesce poporul nostru *Păresimĭ* (lat. quadragesima). *Mieḑul Păresiĭ* se aude şi în forma *Mieḑul Păreţiĭ*. Etimologisarea poporală e evidentă şi s'a format prin alăturarea la grupul cuvîntuluĭ *părete*.»

(3) După spusa Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Dugan.

(4) După spusa Rom. din Volovĕţ, com. de Ioan Buliga: «In ḑiua de *Mieḑiĭ Păreţiĭ* ḑic ómeniĭ că-ĭ mijlocul Postuluĭ mare.»

(5) După spusa Rom. din Sucéva, com. de Dim. Vasilovicĭ: «*Mieḑul Păreţilor* se numesce de aceea, pentru că atuncĭ e jumătate de post»; — a celor din Şcheia, com. de C. Lucaciŭ: «*Mieḑul Păreţilor* e în mijlocul Postuluĭ mare»; — şi a celor din Rus-Plăvălariu, com. de Nican.

după cum am amintit şi maĭ sus, nu numaĭ în Bucovina, ci şi în Moldeva. (1)

Romàncele din cele maĭ multe părţĭ ale *Bucovineĭ* ţin ḑiua acésta ca şi Duminica, şi maĭ ales *nu ung păreţiĭ* caselor (2), nu torc, nu reşchie, nu perie, nu urzesc, nu ţes, nicĭ nu cos.

Unele dintre dînsele se abţin de la lucru în acéstă ḑi spre păstrarea sănătăţiĭ, şi anume ca să nu le dóră *mânurile* şi piciórele peste an (3); altele ca să le mérgă bine şi tot lucrul ce-l vor începe să le ésă cu spor (4); iar cele maĭ multe ca *să nu nebunéscă* (5), fiind-că ḑiua acésta, după credinţa şi spusa lor, este o ḑi fórte primejdiósă. (6)

Care femee lucréză în acéstă ḑi, aceea nu maĭ isprăvesce nicĭ odată lucrul, ci dă numaĭ dintr'un părete în alt părete până ce-ĭ trece ḑiua (7), saŭ umblă peste tot anul *tandalăŭ*, adecă nu apucă bine a începe un lucru şi se apucă de altul, încă şi pe acela fără a-l mântuì. (8)

Bumbu: «*Mieḑul Păreţilor* se numesce de aceea ast-fel fiindcă pică tocmaĭ în mijlocul Postuluĭ mare.»

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*,p. 73: «*Mieḑul Păreţilor* (Sfintele Păresimì) cad la jumătatea Postuluĭ mare, adecă la treĭ sĕptĕmânĭ şi jumătate de la *Lăsatul seculuĭ*» ; — Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Valea-Gloduluĭ, jud. Sucéva: «Poporul serbéză în luna luĭ Martie *40 de Sfinţĭ, Alexi-Boji* şi *Mieḑi Păreţi.*»

(2) Dat. Rom. din Volovĕţ, com. de I. Buliga: «Femeile aŭ datină de a nu unge păreţiĭ caselor în acéstă ḑi, ḑicênd că-ĭ păcat dacă o fac acésta.»

(3) Dat. Rom. din Rus, com. de Nican. Bumbu: «Femeile nu urzesc nicĭ nu ţes în acéstă ḑi, ca să nu zacă şi să ologiască de mânĭ şi pićióre» ; — apoĭ şi a celor din Ilişescĭ, com. de G. Berinţan, şi Siretiŭ, com. de Dim. Popovicĭ.

(4) Dat. Rom. din Pătrăuţ, com. de Vict. Morariŭ.

(5) Dat. Rom. din Pârtesciĭ-de-sus, com. de Gavr. Baranaiŭ: «*Mieḑul Păresiĭ* se serbéză pentru *nebunélă*, şi maĭ ales femeile nu lucréză nimic în acéstă ḑi în casă» ; — a celor din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiŭ : «*Mieḑul Păresiĭ* se serbéză ca să nu nebunéscă.»

(6) Cred. Rom. din Rus, com. de Nican Bumbu ; — şi a celor din Lucăcescĭ, com. de Iacob Paicu: «Femeile serbéză ḑiua acésta (Mieḑul Păresiĭ) ca şi orĭ-care altă sĕrbătóre, din causă că multora, carĭ aŭ lucrat în acéstă ḑi, li s'aŭ întîmplat felurite primejdiĭ.»

(7) Cred Rom. din Reusenì, com. de V. Pop.

(8) Cred. Rom. din Udescĭ, dict. de Zamf. Niculi.

Tot cam așà cred despre ceĭ ce lucréză în acéstă ḑi și Româniĭ din *Moldova.* (1)

Și dacă și lucréză cevà în acéstă ḑi, nu-ĭ Dómne-ajută, căcĭ pe cât a lucrat și a câștigat maĭ înainte pe-atâta perde acuma (2); saŭ, după cum cred și spun Româniĭ din *Banat*: nu numaĭ că n'are nicĭ un spor peste tot anul, nu numaĭ că merge *târ înainte, târ înapoĭ,* dar chiar și ceea ce lucréză se strică. (3)

Maĭ departe, crede poporul că femeile, carĭ lucréză în acéstă ḑi, acelea se bolnăvesc *de dînsele,* adecă începe maĭ întâiŭ și întâiŭ a le dureà mânile și picióreie, apoĭ óseie, și la urmă prinde a li se uscà carnea de pe lângă óse și maĭ ales cea de pe lângă încheieturile degetelor, până ce le înțepenesc degetele. (4)

---

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densușianu, com. Valea-Glodului, jud. Sucéva: «Ceĭ ce îndrăsnesc a lucrà în ḑiua de *Mieḑu Păreții* vor fi buimacĭ tot anul, adecă vor umblà *tând în cóce, tând în colo*»; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73: «In acéstă ḑi nu se *reșchiréză,* pentru că se încurcă ițele și mințile aceleia care nesocotesce pe *St. Păresimĭ*»; — El. Sevastos, *Sĕrbătorile poporuluĭ,* publ. în «*Gazeta Săténuluĭ*», an. VIII, R.-Sărat 1891, p. 151: «La treĭ sĕptĕmânĭ și jumătate din post femeile ḑic *Mieḑul Păreților,* St. Păresimĭ, și le serbéză, că de vor lucrà în ḑiua aceea, umblă tot anul nebune de cap, besmetice: «Să nu lucrezĭ, «cumĕtro, Dómne feresce, că de nu, umblĭ *tând în icĭ, tând în cole, tând* «*în Mieḑul Păreții,* că una a lucrat odată și a umblat tot anul când în «colo, când în cóce, și nu i se maĭ alegeà de lucru și nu scià ce face «și în cotro se duce.»

(2) Cred. Rom. din Pătrăuț, com. de Sim. Holca: «Femeile serbéză ḑiua acésta de aceea, pentru că cu cât aŭ lucrat în post până în acéstă ḑi, cu atâta daŭ înapoĭ, adecă perd»; — a celor din Măzănăescĭ, com. de I. Butnariŭ: «Femeile țin ḑiua acésta, pentru că dacă n'o țin, cât aŭ dat înainte, atâta daŭ înapoĭ.»

(3) Com. de d-l Aurel Iana: «*Mieḑul Păresimilor* cade pe Miercurĭ a patra sĕptĕmână din post și se serbéză din partea poporuluĭ cu nelucrare. Se crede că cine ar cutezà să lucreze în acéstă ḑi, nu numaĭ că n'are spor peste întregul an, dar că ce se lucréză se strică, și se ḑice *târ nainte, târ napoĭ* (= cât nainte atâta și 'napoĭ). Cu deosebire muerile se feresc de lucru și anume: nu peptĕnă fuióre, nu se perie pe cap.»

(4) Cred. Rom. din Ilișescĭ, com. de G. Berințan; — a celor din Siretiŭ, com. de Dim. Popovicĭ; — și a celor din Tereblecea, dict. de Axenia Nimigén.

In fine se crede că femeile, carĭ lucréză în ḑiua de *Mieḑul Păresiĭ*, acelea *nebunesc* saŭ, dacă nu nebunesc ele singure, apoĭ de bună sémă unul din membriĭ familieĭ. (1)

Şi spre întărirea acesteĭ aserţiunĭ, maĭ fie-care femee scie să-ţĭ istoriséscă câte o întîmplare.

Aşà istorisesc unele:

«Odată *a tors* o femee în ḑiua de *Mieḑul Păreţiĭ*. Şi fiind-că nu e bine de tors în ḑiua acésta, de-aceea femeia ce s'a încumetat a tórce *a nebunit*. Şi cum a nebunit, a şi început a se poticnì

«Când încolo, când încóce,
«Când în Mieḑul Păreţiĭ.» (2)

«Altă femee *să fi urzit* în ḑiua de *Mieḑul Păreţiĭ* şi din pricina acésta s'a învîrtit apoĭ şi ea, ca şi *urzitórea*, încolo şi 'ncóce tot anul, rostind cuvintele:

«Tând încolo, tând încoa',
«Tând în Mieḑul Păreţiĭ.» (3)

«O femee şi-a fost propus *să urzéscă* în ḑiua de *Mieḑul Păreţiĭ* pânză.

«Dumneḑeŭ, vĕḑênd ce are de gând să facă, i s'a arătat cu treĭ ḑile înainte de acésta în vis şi i-a spus să nu lucreze, căcĭ de va lucrà, n'are să fie bine de dînsa.

«Insă femeia, încăpăţinată şi îndĕrĕtnică, n'a ascultat, ci cum a sosit *Mieḑul Păreţiĭ*, s'a şi apucat de urzit. Dar abià a început a urzì şi iată că îndată *şi-a eşit din minte* şi a început a dà:

«Tând încolo, tând încóce,
«Tând în Mieḑul Păreţiĭ.

«Şi tot aşà a dat ea până ce a murit. Şi de-atuncĭ serbéză femeile *Mieḑul Păreţiĭ*.» (4)

O variantă:

«A fost odată o femee. Şi femeia aceea a început a lucrà, adecă *a urzì*, în ḑiua de *Mieḑul Păresiĭ*.

«Ce socotiţĭ însă: c'a putut urzì?

(1) Cred Rom. din Tereblecea, dict. de Axenia Nimigén: «Femeile nu lucréză în acéstă ḑi, ca să nu nebunéscă nimene din familie.»

(2) Din Costâna, com. de Vas. Huţan.

(3) Din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Pal. Onciul.

(4) Din Mihovenĭ, dict. de Michaiŭ Cojoc.

«Nicĭ decum, căcĭ *Miedul Păresiĭ* n'a lăsat-o să lucreze, ci când mergeà cu tortul pe *urzitor* tot se 'ncâlcià, şi încâlcindu-se ḑiceà:

«Tânda 'nainte, tânda 'napoĭ,
«Tânda 'n Mieḑul Păresiĭ!

«Şi tot aşà a făcut ea până ce a murit.» (1)

A doua variantă:

«O femee *a urzit* pânză în ḑiua de *Mieḑul Păresiĭ.* N'a apucat însă bine a sfîrşì de urzit şi-a şi *nebunit.* Şi cum *a nebunit*, a început a alergà pe drum şi a strigà cât o luà gura :

«Tânda 'n sus, tânda 'n jos,
«Tânda 'n (2) Mieḑul Păresiĭ!

«De-atuncĭ femeile, carĭ aŭ vĕḑut saŭ numaĭ aŭ auḑit de păţenia acesteĭ femeĭ, nu lucréză în astă ḑi de fel, temêndu-se ca nu cum-va să nebunéscă şi ele.» (3)

Maĭ departe se ḑice că:

«Intr'un *Mieḑ* al Postuluĭ mare *a urzit* o femee pânză, şi pentru că a urzit, *a nebunit* şi a început a umblà nebună prin casă şi a strigà:

«Tónta 'ncoa,
«Tónta 'ncolo,
«Tónta 'n Mieḑul Păresiĭ!

«Şi de-atuncĭ se chémă ḑiua acésta *Mieḑul Păresiĭ* şi o ţin ómeniĭ, ca să nu păţéscă şi eĭ aşà.» (4)

---

(1) Din Lucăcescĭ, com. de Iac. Paicu.

(2) Cuv. *Tânda,* după cum se póte fórte lesne cunósce din cele ce s'aŭ înşirat până aicĭ, e format din *tând,* iar acesta, la rindul sĕŭ, e sinonim cu *când.*

De la cuv. *Tânda* cred că vine numele *Tanda,* fratele de cruce al luĭ *Manda,* precum şi cuv. *tandalăŭ, tăndălăŭ* şi *tândălăŭ,* amintit maĭ sus, care însemnéză un om ce umblă încolo şi încóce, fără nicĭ un scop.

Cuv. *tandalaŭ* însă nu este de a se cufundà cu cuv. *tantalăŭ* saŭ *tăntălăŭ,* fem. *tantalaucă* saŭ *tăntălaucă,* care însemnéză: prostălan—prostălană—prostălaucă, mutălăŭ—mutălaucă, hăbăuc—hăbăucă, tont—tontălăŭ şi tóntă—tontălaucă.

Tot de la *Tânda* cred că derivă şi numirea *Tandală* saŭ *Tândală,* fratele de cruce al luĭ *Păcală* saŭ *Pepelea.*

(3) Din Balacéna, com. de G. Jemna.

(4) Din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă.

Iarăşĭ se ḑice că:

«O femee *a urzit* în ḑiua de *Mieḑul Păreţiĭ*, cu tóte că ea prea bine scià că ḑiua acésta e o ḑi de sĕrbătóre. Însă n'a apucat bine a urzì şi-a şi nebunit. Şi din minutul acela înainte a început a strigà şi a ḑice:

«Mieḑ, mieḑ, mieḑ Păreţí,
«Buf cu capul de păreţĭ!

«Şi cum rostià ea cuvintele acestea, se isbià cu capul de păreţĭ.
«De-atuncĭ cam maĭ ba să urzéscă vre-o femee în ḑiua de *Mieḑ Păreţĭ*.» (1)

In fine spun unele că:

«O femee a *ţesut* în ḑiua de *Mieḑ Păreţĭ* şi din pricina acésta *şi a eşit din minte* şi-a început a strigà necontenit:

«Tând înainte, tând înapoĭ.
«Tând în Mieḑul Păreţiĭ!

«Şi tot aşà a strigat ea până ce-a murit.» (2)

Din cele ce s'aŭ înşirat până aicĭ resultă, după credinţa şi spusa Românilor şi maĭ ales a Româncelor de pretutindenea, că nu e de fel consult a lucrà în ḑiua de *Mieḑul Păresiĭ*, şi cu deosebire nu e bine de uns păreţiĭ, de tors, de periat fuiórele, de reşchirat, de urzit, de ţesut şi de cusut; cu alte cuvinte, nu e bine nimic de lucrat privitor la începerea şi terminarea uneĭ pânze.

Unica ocupaţiune, care e permisă femeilor în acéstă ḑi şi pe care o şi execută ele cu cea maĭ mare stricteţă, e numĕrarea ouĕlor.

In acéstă ḑi Româncele din *Bucovina* adună tóte ouĕle de prin *cuibare*, şi apoĭ atât pe acestea cât şi pe cele ce le-aŭ strîns înainte de acésta în decursul postuluĭ, le numĕră, ca să vadă cât aŭ strîns până în ḑiua acésta şi orĭ de vor maĭ puté strînge pe atâtea până la *Pascĭ*, precum şi pentru aceea orĭ de le vor ajunge pentru sĕrbătorile Pascilor saŭ vor trebuì să maĭ cumpere. (3)

Tot în acéstă ḑi îndătinéză ele de a numĕrà şi *călepele*

---

(1) Din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Dugan.
(2) Din Liuḑĭ, dict. de Maria Stefănescul şi com. de Dim. Bondariŭ.
(3) Dat. tuturor Rom. din Bucovina.

de in, de cânepă şi cela de lâneţe, ca să vadă cât aŭ sporit, adecă cât aŭ tors şi reşchiat în jumătatea trecută a postuluĭ. (1)

Datina acésta de a numĕrà *călepele* şi maĭ cu sémă ouĕle în ḑiua de *Mieḑul Păresiĭ* e usitată nu numaĭ la Româncele din Bucovina, ci şi la cele din *Moldova* (2), *Muntenia* (3) şi *Banat.* (4)

O sémă de Romànce însă, atât din *Bucovina* cât şi din *Banat,* aŭ datină de a numĕrà ouĕle în ḑiua de *Mieḑul Păresiĭ,* nu numaĭ din causă ca să vadă câte aŭ adunat până în acéstă ḑi şi de-or avé de-ajuns pentru sĕrbătorile Pascilor saŭ vor trebuì să maĭ adune orĭ chiar să cumpere, ci încă şi de aceea fiind-că, după credinţa lor, numĕrând în acéstă ḑi ouĕle, găinile se ouă maĭ multe ouĕ, adecă se pórtă cu ouatul. (5)

Altele iarăşĭ le numĕră, după cum spun ele, de aceea, pentru că tóte ouele câte le-aŭ strîns până în ḑiua acésta

---

(1) Dat. Rom. din Sucéva, com. de Dim. Vasilovicĭ.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73: «*Mieḑul Păreţilor* cade tot-deauna Miercurea, atuncĭ se face numĕrătórea ouĕlor, pentru ca să nu se strice»; — El. Sevastos, *Sĕrbătorile pop.*, publ. *ḑiar cit.*, p. 151: «*Mieḑul Păreţilor* cade tot-deauna Miercurĭ în a patra sĕptĕmână din post; atuncĭ se numĕră ouĕle, ca să scie câte ouĕ aŭ putut adunà în jumătate de post, pe atâta are să maĭ strîngă până la Pascĭ, şi atuncĭ gospodina îşĭ face socotélă de-ĭ ajung ouĕle, orĭ de trebue să maĭ cumpere.»

(3) Laurian şi Massim, *Dicţ.*, I, p. 305: «La ḑiua din mijlocul *Păresimilor Pascelor*, adecă la Miercurea din a patra sĕptĕmână a ajunuluĭ Pascelor: la *Parresime*, cu acest din urmă înţeles, Româncele aŭ datină de a numĕrà ouĕle ce aŭ strîns în timpul jumătăţiĭ scurse a *Parresimilor*»; — G. S. Ionénu, *op. cit.*, p. 49: «La jumătatea Postuluĭ celuĭ mare se face înumĕratórea ouĕlor, ca să nu se strice până la Pascĭ»; — E. Baĭcan, *op. cit.*, p. 16: «La *Păresimĭ, în ḑiua ursuluĭ,* adecă drept la jumătatea Postuluĭ mare, tóte femeile îşĭ numĕră ouĕle câte aŭ putut avé de la păsĕrile de casă.»

(4) Sim. Mangiuca, *Calend cit.*, «*Mieḑul Păresimilor*»: «Numĕrarea ouĕlor câte aŭ ouat găinile până acì»; — Com. de d-l Ios. Olariu: «La *Mieḑul Păresimilor* se numĕră ouĕle în cuiburĭ şi se maĭ fac încă şi unele farmece.»

(5) Din Rus, com. de Nican. Bumbu,— şi din Maidan în Banat, com. de d-l Aur. Iana: «In acéstă ḑi (Mieḑul Păresimilor) se numĕră ouĕle de prin cuiburĭ, şi câte aŭ ouat găinile până acuma, maĭ odată aşà de multe aŭ să ouĕ până la Pascĭ.»

nu sunt bune de clocit, ci numaĭ acelea ce le strîng din ḑiua acésta începênd înainte. Decĭ tóte cele ce le-aŭ strîns până în acéstă ḑi le pun de o parte şi le întrebuinţézǎ pentru sěrbătorile Pascilor, iar cele ce le strîng de acuma înainte le pun sub closce saŭ, dacă le maĭ întrec, le vînd. (1)

In fine trebue să maĭ amintesc încă şi aceea că, dacă *Codobatura* vine înainte de *Mieḑul Păreţilor*, nu-ĭ semn bun, căcĭ atuncĭ, după credinţa Românilor din *Moldova*, se vremuesce a vînt, viscol şi chiar a zăpadă; iar dacă Codobatura vine după acéstă ḑi, atuncĭ va fi vreme bună, căldurósă şi frumósă. (2)

(1) Dat. Rom. din Volověţ, com. de Ilie Buliga.
(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73.

BUNAVESTIRE.

I.

BUNAVESTIRE.

Bunavestire, numită altmintrelea şi *Blagoviştenie*, cade tot-deauna la 25 Martie.

Bunavestire, după credinţa celor maĭ mulţĭ Românĭ din *Bucovina*, e o serbătóre tot aşà de mare ca şi *Învierea* saŭ *Pascile*.

Dacă n'ar fi *Bunavestire*, n'ar fi nicĭ *Pascile*.

Şi cum că întru adevĕr *Bunavestire* e o serbătóre tot aşà de mare şi de însemnată ca şi *Sfintele Pascĭ*, ne putem încredinţà din următórea întîmplare :

«Ḑice că într'un an aŭ picat *Pascile* în ḑiua de *Bunavestire*.

«Preoţiĭ, după cum e datina, s'aŭ sculat fórte de nópte şi, mergênd la biserică, aŭ început să cetéscă liturghia Pascilor, însă despre Bunavestire n'aŭ amintit nimic. După ce aŭ sfîrşit rugăciunile Învieriĭ, aşteptaŭ acuma ca să se facă ḑiuă. În zadar le erà însă tótă aşteptarea, căcĭ ḑiuă nu se maĭ făceà. De la o vreme, vĕḑênd că nu se maĭ face ḑiuă, aŭ început a sta pe gândurĭ: care să fie óre causa? Şi cugetând eĭ, cât vor fi cugetat, îşĭ aduc în urmă aminte că în ḑiua aceea nu-s numaĭ *Pascile,* ci şi *Bunavestire*, şi că pentru *Pascĭ* s'a făcut slujbă, iar pentru Bunavestire nu. S'aŭ pus decĭ îndată şi aŭ făcut slujba cuvenită şi pentru Bunavestire, şi cum aŭ făcut rugăciunile şi pentru acésta, îndată s'a ridicat întunericul, s'a însĕninat şi s'a făcut

ḑiuă; dar, spre cea maĭ mare mirare a lor, vĕḑură că nu e diminéţă, ci că sórele a fost ajuns acuma la amiaḑĭ.

«De atuncĭ nu maĭ pică *Pascele* de-odată cu *Bunavestire,* ci totdeauna maĭ pe urmă.» (1)

Cât de mare sĕrbătóre e Bunavestire şi cât de mare e păcatul celuĭ ce lucréză în decursul eĭ se póte cunósce încă şi din acea împrejurare că, dacă macină cine-va în ḑiua acésta, şi din făina măcinată face mămăligă, şi mămăliga aceea o aruncă apoĭ în apă, pesciĭ nu o mănâncă; iar dacă ieà făină de acésta şi o presură pe vre-un pom, pomul respectiv nu face póme în anul acela. Aşà de mare e păcatul de a lucrà în ḑiua de Bunavestire. (2)

Iar dacă va rîşnì în ḑiua acésta cu mâna îndĕrĕt şi dacă va luà ast-fel făină rîşnită şi va presurà cu ea vre-un pom saŭ copac, atuncĭ pomul, saŭ ce este, pe loc se şi usucă. (3)

Maĭ departe, spun Româniĭ din *Bucovina* că Bunavestire e aşà de sfîntă, că dacă ese vre-un puiŭ în decursul eĭ, nu-ĭ nimic dintr'însul. (4)

Ba, ce este încă şi maĭ mult, dacă în acéstă ḑi se ouă vre-o găină, gâscă saŭ raţă, atuncĭ ouĕle acestea nu sunt bune de pus sub closce, pentru că nu es puĭ cum se cade dintr'însele. (5)

Drept aceea Româncele din Bucovina nicĭ odată nu îndătinéză a pune sub closce ouĕ ouate de păsĕrile domestice în ḑiua de Bunavestire, prea bine sciind că, în loc de puĭ ca puiĭ, es nisce monstri. (6)

---

(1) După spusa Rom. din Stroescĭ, com. de P. Străinul; — a celor din Mihovenĭ, dict. de Mich. Cioful şi com. de Vesp. Corvin; — a celor din Măzănăescĭ, com. de I. Butnariŭ; — şi a celor din Cireş-Opaiţ, com. de C. Dugan.

(2) Cred. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiŭ şi com. de Th. Prelicĭ.

(3) Cred. Rom. din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Maria Négul şi com. de G. Palamarciuc.

(4) Cred. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuţ.

(5) Cred. Rom. din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Maria Négul şi com. de G. Palamarciuc.

(6) Cred. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiŭ, com. de Them. Prelicĭ; — a celor din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Dugan: «Ouĕle ouate

Tot din causa că Bunavestire e o ḑi fórte mare şi sfîntă, Românii nu duc în decursul eĭ vacile saŭ juncile la buhaiŭ ca să se alunge, pentru că, conform credinţeĭ lor, viţeiĭ ce-ĭ vor fĕtà acestea vor fi caliciĭ, schimosiţĭ. (1)

Asemenea nimenĭ nu trebue să caute gâlcévă în acéstă ḑi, că e rĕŭ. (2)

Bunavestire se serbéză cu cea maĭ mare sfinţenie, maĭ ales de către femeĭ, pentru vestea cea îmbucurătóre, care a adus-o archangelul Gavril prea curateĭ fecióre Maria, că va nasce pe Domnul nostru Iisus Christos, Mântuitorul lumiĭ.

Maĭ departe se ḑice că, precum va fi timpul în ḑiua de Bunavestire, aşà va fi el şi în ḑiua de Pascĭ. (3) Dacă va fi frumos în ḑiua de Bunavestire, va fi frumos şi în ḑiua de Pascĭ; dacă sórele ese diminéţă, va fi şi timpul de vreme; dacă ese pe la améḑă, va fi şi timpul la vreme; iar dacă ese sórele de către séră, va fi şi timpul târḑiŭ. (4)

Dacă în ḑiua de Bunavestire se arată sórele de diminéţă, atuncĭ păpuşoiĭ ceĭ maĭ dintâiŭ semănaţĭ vor fi frumoşĭ; dacă se arată cam pe la améḑă-ḑi, atuncĭ ceĭ mijlociŭ semănaţĭ vor fi frumoşĭ; dacă se arată de către séră, atuncĭ ceĭ maĭ târḑiŭ semănaţĭ vor fi ceĭ maĭ frumoşĭ. (5)

Dacă în ḑiua de Bunavestire se ieà céţa înainte de a rĕsări sórele, cum maĭ iute de diminéţă, aşà de timpuriŭ are să fie şi primăvara. (6)

---

in acéstă ḑi nu se pun sub cloşcă, pentru că es puĭ cu doue capurĭ dintr'însele.»

(1) Dat. şi cred. Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de C. Dugan;—a celor din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Maria Négul, com. de G. Palamarciuc.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 72.

(3) Cred. Rom. din Udescĭ, com. de Gavr. Rotariŭ; -- a celor din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu: «Se ḑice că cum va fi vremea în ḑiua de Bunavestire, aşà va fi şi în ḑiua de Pascĭ»; — a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Amfil. Burac: Ce vreme este de Bunavestire, aceea trebue să fie şi în ḑiua de St. Pascĭ»; — Dim. Dan, *Credinţe pop. buc.*, publ. în «*Gazeta Bucovineĭ*», an. IV, No. 97, p. 2: «Se crede că cum e timpul în ḑiua de *Bunavestire,* aşà va fi el şi în ḑiua de *Pascĭ.*»

(4) Cred. Rom. din Udescĭ, com. de Gavr. Rotariŭ.

(5) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Amfil. Burac.

(6) Cred. Rom. din Straja, com. de I. Dan.

Dacă în ḑiua de Bunavestire bolborosesce óia în érbă, e semn că vara va fi mănósă. (1)

In ḑiua, care pórtă numele ḑileĭ în care a căḑut Bunavestire în anul curent, ómeniĭ să se feréscă de a semănà păpuşoĭ, căcĭ, sĕmănând, vor fi slabĭ. (2)

In ḑiua de Bunavestire se ieà, înainte de a rĕsărì sórele, o baligă de vită şi se lipesce la coşerul cu păpuşoĭ, anume ca în vara ce urméză să fie păpuşoiĭ bunĭ, roditorĭ, precum este şi baliga. (3)

Ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ din Bucovina cred că din ḑiua de Bunavestire începĕnd înainte va fi maĭ cald şi maĭ frumos, de aceea se suie ciobaniĭ în ḑiua acéstă pe stogul de fîn şi *melinţă* (4) cu toporul asupra erneĭ, ca să fugă, că érba-ĭ înverḑită şi eĭ aŭ acuma unde pasce turmele lor. (5)

Drept aceea în ḑiua de Bunavestire e datină de a bé apă cu frunză de *brustur*, spre a arătà mărimea căldureĭ de primăvară (6), şi a scóte la păscut tóte vitele, boĭ, caĭ, porcĭ, etc. (7)

Şi se ḑice că de ar fi un porc aşà de slab, ca să nu se pótă trage pe picióre, ci să-l tîrîescĭ în tolócă, el tot nu piere, ci se îndréptă. (8)

Şi tot în acéstă ḑi se scot şi *stupiĭ*, carĭ nu s'aŭ scos în ḑiua de *Alexiĭ*; iar înainte de a se scóte, trebue să umble un copil mic în pielea gólă cu o lumină din ḑiua de Pascĭ împrejurul lor, ca să le mérgă bine. (9)

In zoriĭ ḑileĭ de Blagoveştenie se încunjură casa cu tămâie, anume ca să nu se apropie nicĭ o dihanie (şérpe) de casă. (10)

---

(1) «*Telegraful Român*», Sibiiŭ 1872, No. 26.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Amfil. Burac.

(3) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, dict. de Eufrosina Romaş, com. de Alex. Romaş.

(4) *Melinţă* = amerinţă.

(5) Dat. Rom. din Volovĕţ, com. de Ioan Buliga.

(6) Idem din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Prelipcean.

(7) Dat. Rom. din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu.

(8) Cred. Rom. din Crasna, com de Em. Iliuţ.

(9) Dat. Rom. din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu ;—a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă : «Ómeniĭ, carĭ aŭ ştiubeie, scot în ḑiua asta roiĭ (albinele) afară.»

(10) Din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Pelagia Onciul, com. de G. Pala-

Tot în acéstă ḑi se face prin unele locurĭ şi focurĭ prin pomete, ca şi în ḑiua de *Alexiĭ*, însă maĭ rar, anume ca să rodéscă pomiĭ. (1)

Româniĭ din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* afumă în ḑiua de Bunavestire, diminéţa, până a nu rĕsărì sórele, pomiĭ cu tamâie şi plévă de cânepă, căcĭ prin acésta cred eĭ că vor fi scutiţĭ de insecte peste an. (2)

In alte părţĭ, tot din *Transilvania*, fie-care familie se provede în preséra Bunăvestiriĭ cu nisce clopoţele, apoĭ cu chibrite şi cu tămâie. In zorĭ de ḑi membrul de familie, care se trezesce maĭ de timpuriŭ, ieà o ólă cu jar, pe care punênd tămâie, ese afară spre a încunjurà de treĭ orĭ clădirile şi a afumà vitele. In timpul acesta lărmuesce cu clopotele legate la picior. După acestea merge la pomĭ şi, făcênd sub eĭ focurĭ slabe, cércă dóră care va da semne de rodire. Pe pomul ce i se pare că n'ar rodì îl atinge de treĭ orĭ cu tăişul secureĭ, ḑicênd: «dacă nu rodescĭ, te taiŭ!» Pomul respectiv, înfricoşându-se de consecinţele admoniţiuniĭ, se crede că ar rodì cu siguritate.

Credinţa e că: focul din ólă atrage căldura vereĭ, tămâia alungă şi depărtéză şerpiĭ de pe lângă casă, iar focul de sub pomĭ desmorţesce şi readuce în fire organele nutritive dejà perdute. (3)

Tot atuncĭ când se face foc în grădină şi se afumă pomiĭ, se afumă în unele locurĭ din *Transilvania* şi plugul şi vitele de jug. (4)

Unele femeĭ din *Bucovina* fac în diminéţa aceste ḑile foc în ogradă înaintea uşeĭ şi pun alăturea pâne şi sare şi o

---

marciuc; — tot de acolo, com. de Nistor Costaş: «In acéstă ḑi se afumă cu tămâie împrejurul caseĭ (în zorĭ de ḑi) ca în *Joia-mare*, spre acelaşĭ scop.»

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Axenia Nimigén, com. de P. Nimigén; — a celor din Ilişescĭ, com. de V. Botezat: «Ómeniĭ facĭ foc de diminéţă prin pomete ca să rodéscă.»

(2) *Credinţe deşerte, auḑite de la pop. rom. din Boerenĭ şi jur*, publ. în «*Gazeta Transilvanieĭ*», an. LVIII, Braşov 1895, No. 102.

(3) Vasile Rebrean, *Datine poporale*, publ. în «*Ungaria*», revistă socială-sciinţifică-literară, Cluj 1892, p. 288.

(4) «*Gazeta Transilvanieĭ*», an. LI, Braşov 1888, No. 142.

cofă cu apă ca să se încăldéscă îngeriĭ, să mănânce şi să bea apă. Pânea şi sarea o daŭ apoĭ de pomană. (1)

In unele părţĭ din *Banat* e usitată în diua de Bunavestire nu numaĭ umblarea şi afumarea împrejurul caselor şi moşiilor, spre alungarea şerpilor şi omidilor, ci şi baterea fiarelor. (2)

In alte părţĭ, tot din *Banat*, în preséra şi diminéţa dileĭ de *Blagoveştenie*, găzdăriţa caseĭ aprinde o *rîză* şi afumă cu ea casa şi tóte *corlatele* (3), ca să nu se încuibeze şerpiĭ în ele. (4)

Unele femeĭ păstréză *rîza* saŭ *dărza*, cu care aŭ spĕlat vasele — uneltele de mâncare — Lunĭ diminéţa după zapostitul de Pascĭ, şi cu acea dărză afumă corlatele. (5)

Tot atuncĭ se scot şi vitele afară de prin grajdurĭ şi se lasă la sóre, pentru ca să fie sănătóse peste tot anul.

In unele case se scot şi tóte hainele, straiele, cojócele prin curte la aer, ca să se cureţe de miesmele de érnă şi apoĭ să se pună bine peste vară, ca să nu mucedéscă. (6)

In diua de Blagoveştenie strîng femeile omĕt şi întrebuinţéză apa dintr'însul ca léc pentru durere de cap şi pentru *de dînsele*. (7) Bolnavul se spală cu acéstă apă şi postesce (ţine) treĭ Miercurĭ, anume: Miercurea întâia din Postul mare, când se împrăştie *Elele* saŭ când îşĭ pun *Milostivele*

---

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Varvara Mintión şi Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariŭ.

(2) Sim. Mangiuca, *Calendarul pe an. 1882 şi 1883.*

(3) *Corlate* = cele aparţinĕtóre de casă şi sălaşul cu marva afară la câmp.

(4) Com. de d-l Aurel Iana şi Iosif Olariu.

(5) Com. de d-l Ios. Olariu: «*Dărza* de la zapostitul mare o maĭ păstréză Româncele nóstre şi ca să afume copiiĭ micĭ pentru *năprăcit* — spaimă.»

(6) Com. de Aur. Iana şi Ios. Olariu; — Sim. Mangiuca, *Calend. cit.*: «Pe diua de Bunavestire cad următórele datine şi credinţe: scóterea afară din casă şi punerea în curte (avlie, obor) a vestmintelor, păturilor, straielor şi a tuturor hainelor, spre a se aerà (pe alocurea la Floriĭ).»

(7) *De dînsele*, după spusa Vârvareĭ Mintión, le causéză *Elele*, carĭ sunt închipuite ca nisce *vîntóse* şi, dacă îl ating pe cine-va *Elele*, atuncĭ respectivul se bolnăvesce la încheieturĭ, şi acéstă bólă se numesce *de dînsele.*

téra (1), Miercurea întâia după Pascĭ şi Miercurea întâia după *Duminica mare* saŭ *Rusaliĭ.* (2)

In *Banat* toţĭ casniciĭ îşĭ spală în ḑiua de *Blagoveşteniĭ* corpul cu apă de pe néuă contra puricilor. (3)

In unele părţĭ însă, tot din *Banat*, se stropesc maĭ înainte de acésta casele cu apă din néuă topită, orĭ şi cu apă neîncepută de la rîŭ şi după aceea se începe a mătură şi în cât va fi cu putinţă, în pelea góla. Iar măturând cu un dărab de pele de vită crepată, muerea descântă:

— Heĭ, boĭ negri ! — înţelegêndu-se puriciĭ
Că eŭ m'am sculat,
Cu mătura v'am măturat
Şi departe v'am aruncat:
Sub brăduţĭ mărunţĭ,
Sub póle de munţĭ!

Şi făcênd acésta, se crede că puriciĭ, ce se află peste vară sub braḑĭ, sunt puriciĭ mânaţĭ de fărmecătóre. (4)

De la acéstă ḑi începênd, muerile din *Banat* se duc la codru şi aduc *lemnuşele* (5), carĭ se păstréză apoĭ pentru *Joĭ marele* (Joĭ marĭ). (6)

In multe comune din *Banat* numeróse familiĭ *sântuesc* Bunavestire de patrónă a caseĭ. (7)

In fine în ḑiua de Bunavestire se deslégă limba pasĕrilor şi pescele pentru mâncare. Insă despre acésta maĭ pe larg în capitolele ce urméză.

(1) Cred. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, com. de Em. Isopescu: «A treia ḑi după Lăsatul seculuĭ de vară să nu se lucreze, căcĭ atuncĭ se împrăscie *Elele*, carĭ pot aduce multe nenorocirĭ celor ce lucréză în ḑiua aceea»; — «*Gazeta Transilvanieĭ*», an. LVIII, Braşov 1895, No. 102: «In Miercurea întâia din Postul mare (Păresimĭ) nu lucréză femeile, căcĭ *Milostivele* îşi pun térá.»

(2) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Varvara Mintión, com. de P. Scripcariŭ.

(3) Com. de d-l Aurel Iana.

(4) Com. de d-l Ios. Olariu.

(5) Beţe de alun uscate, frânte şi nu tăiate, aduse pe cap şi nicĭ de cum tîrîite după ele.

(6) Com. de Aurel Iana.

(7) Sim. Mangiuca, *Calend. cit.*

II.

DESLEGAREA LIMBEÏ PASĔRILOR.

In ḑiua de *Bunavestire* saŭ Blagoveştenie, după credinţa Românilor de pretutindenea, se deslégă limba tuturor pasĕrilor cântătóre spre a puté cântà (1), şi cu deosebire a *cucului* (2), care tótă érna a fost *uliŭ*, iar la Bunavestire se preface iarăşĭ în *cuc*. (3)

Drept aceea fie-care Român, mic şi mare, tînĕr şi bĕtrân, aştéptă cu cea maĭ mare nerăbdare sosirea acesteĭ ḑile şi dimpreună cu dînsa şi a cuculuĭ. (4)

Insă ca nu cum-va *cucul* să-ĭ surprindă nepregătiţĭ, de aceea fie-care pórtă grijă ca să aibă tot-deauna banĭ la sine şi să nu fie flămânḑĭ saŭ supĕraţĭ, căcĭ în casul contrar tot anul vor duce nevoie de banĭ şi vor fi flămânḑĭ şi supĕraţĭ. (5)

Şi cucul, cum a sosit şi i s'a deslegat limba, îndată începe a cântà, şi cântă necontenit de la *Bunavestire* şi până la *Sânḑiene* (6) saŭ până la *Sân-Petru* (7), iar atuncĭ se înnécă cu orz şi, ne maĭ putênd maĭ mult cântà, se preface

---

(1) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «In ḑiua de *Blagoveşte* se deslégă limba la tóte pasĕrile spre a cântà.»

(2) Cred. Rom. din Gura-Homoruluĭ, com. de Em. Netea: «*Bunavestire* se serbéză pentru deschiderea glasuluĭ la păsĕrile cele cântătóre şi maĭ ales a cuculuĭ»; — a celor din Balacéna, dict. de Ilie Bandul, com. de C. Ureche.

(3) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Const. Scripcariŭ, com. de P. Scripcariŭ;—«*Tribuna poporuluĭ*», an. II, Arad 1898, No. 90, p. 908.

(4) Cred. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuţ: «*Blagoviştenia* o aştéptă toţĭ ómeniĭ cu mare bucurie, ca să audă *cucul* cântând.»

(5) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Const. Scripcariŭ, com. de P. Scripcariŭ.

(6) C. D. Gheorghiu, *op. cit*, p. 72: «Din acéstă ḑi, adecă din ḑiua de Blagoveştenie, i se deslégă limba cuculuĭ şi cântă neîntrerupt până la *Sânḑiene*. La *Sânḑiene* iar i se légă limba şi nu maĭ póte cântà până la altă *Blagoveştenie*»; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, tom. I, Cernăuţĭ 1883, p. 17 şi 37—38.

(7) «*Gazeta Transilvanieĭ*», an. LX, Braşov 1897, No. 67: «*Cucul* cam pe la *Bunavestire* până la *Sân Petru* aveà multe misiunĭ de împlinit; el trebuià să ne spună viitorul saŭ să ne aducă scirĭ despre iubiţiĭ şi iubitele nóstre. . . .»

iarăşĭ în *uliŭ*, şi ast-fel petrece el apoĭ peste érnă până la Bunavestirea viitóre. (1)

Iar când îl aud întâiaşĭ dată cântând, atuncĭ toţĭ fără deosebire îl întrébă, ḑicênd:

Cucule,
Puiucule!
Câţĭ anĭ îmĭ veĭ dăruì
Până ce eŭ voiŭ murì ? (2)

Iar feciorii ceĭ holteĭ şi fetele cele marĭ, bune de măritat, maĭ adaog, pe lângă aceste cuvinte, încă şi următórele :

Cucule,
Voinicule !
Câţĭ anĭ îmĭ veĭ dà
Pân' m'oiŭ însurà ?

Saŭ :

Cucule,
Bucule!
Câţĭ anĭ îmĭ veĭ dà
Pân' m'oiŭ mărità ?

Şi apoĭ, numĕrând glasurile, fie-care glas e socotit drept un an. (3)

Iar când îĭ vine timpul ca să plece de la noĭ, atuncĭ, maĭ ales recruţiĭ ce aŭ să se ducă la miliţie, adresându-se către dînsul, ḑic:

Cântă cuce
Când te-ĭ duce,
Cu treĭ ḑile maĭ nainte,
Ca să-mĭ gat şi eŭ merinde,
Să mĕ duc şi eŭ cu tine,
Cucule, în ţerĭ străine.
Tu-ĭ merge pe sus cântând
Şi eŭ pe jos lăcrămând
Şi la părinţĭ cugetând ! (4)

Dar să lăsăm *cucul* şi să ne întórcem pe un moment şi spre cele-lalte paserĭ călĕtóre.

Precum cucul, aşà şi cele maĭ multe dintre cele-lalte paserĭ călĕtóre, precum *rîndunelele*, *cocostîrcii* şi altele, în-

(1) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Const. Scripcariŭ.

(2) Pretutindenea în Bucovina.

(3) Com. de d-l Grigore Sima al luĭ Ion, din Bucium-Poenĭ în Transilvania. — Veḑĭ şi «*Gazeta Transilvanieĭ*», an. LX, *cit.*

(4) Com. de Gr. Sima al luĭ Ion.

cep a venì, după spusa Românilor, asemenea de pe la Bunavestire înainte, şi tot din acéstă ḑi celor cântătóre li se deslégă glasul şi prind a cântà de se rĕsună pometele, luncile, dumbrăvile şi codriĭ de cântecele lor. (1)

Ce se atinge de *cocostîrcĭ*, se ḑice că, dacă vin maĭ mulţĭ de-odată, atuncĭ primăvara va fi furtunósă şi ploiósă.

Iar despre *rîndunele* ḑic Româniĭ din *Bucovina* că, dacă veḑĭ întâia óră numaĭ o singură rîndunică, atuncĭ peste tótă vara eştĭ numaĭ singur; dacă veḑĭ maĭ multe de-odată, atuncĭ peste tótă vara eştĭ întovărăşit de cine-va. Şi iarăşĭ maĭ ḑic că atuncĭ, când veḑí întâiaşĭ dată rîndunele, e bine să te spelĭ iute pe obraz cu apă saŭ cu lapte, ca să nu capeţĭ pe faţă pete, bureţĭ saŭ alunele. (2)

Drept aceea fetele, carĭ aŭ alunele pe obraz, când vĕd rîndunele întâia óră, aruncă ţĕrnă în sus saŭ se spală pe obraz, ḑicênd :

Ducă-se alunelele mele
Pe penele tale ! (3)

Româniĭ din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* însă cred şi spun că câte rîndunele veḑĭ maĭ întâiŭ cu atâţia ómenĭ veĭ fi pe ceea lume la olaltă, se înţelege că în raiŭ. Iar când veḑĭ rîndunele prima óră, e bine să staĭ în loc şi să sapĭ sub piciorul drept, că veĭ aflà un cărbune, cu care te poţĭ apoĭ scăpà orĭ şi când de frigurì, dacă îl beĭ cu apă. (4)

---

(1) După spusa Rom. din Volovéţ, com. de Ilie Buliga, şi a celor din Mihovenĭ, dict. de Paraschiva Cimpoeş, com. de Vesp. Corvin. — Veḑĭ şi Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1883*: «La Bunavestire să soséscă rîndunelele» ; — din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «*Bunavestire* e ḑi însemnată, că atuncĭ sosesc *rîndunelele.*»

(2) Cred. Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga; — a celor din Mihovenĭ, dict. de Paraschiva Cimpoeş, com. de Vesp. Corvin : «Când vĕd numaĭ o rîndunică întâia óră, ḑic fetele că aŭ să trăiască singure; când vĕd maĭ multe, atuncĭ aŭ să trăiască maĭ mulţĭ la un loc cu dînsele.»

(3) Dat. Rom. din Mihovenĭ, dict. de Par. Cimpoeş, com. de Vesp. Corvin.

(4) «*Telegraful român*», Sibiiŭ 1872, No. 26.

III.

DESLEGAREA DE PESCE.

E fie-căruia prea bine cunoscut că poporul român de pretutindenea nu mănâncă nicĭ odată în Postul mare *bucate de frupt* saŭ *de dulce,* ci numaĭ *de post* saŭ *de sec.* Ba, afară de *Floriĭ* şi de *Bunavestire,* nicĭ chiar *pesce* nu se încumetă a mâncà în decursul acestuĭ post, şi acésta din causă că aşà stă scris în cărţile bisericescĭ.

In ḑiua de *Floriĭ* însă, şi maĭ cu sémă în ḑiua de *Bunavestire*, fiind în aceste două ḑile *deslegare de pesce,* adecă fiind încuviinţat a mâncà şi pesce, fie-care Român, până chiar şi cel maĭ sěrman şi maĭ nevoiaş, caută să aibă şi de acesta de mâncat (1), şi acésta nu numaĭ pentru ca să se nutréscă, ci şi ca să fie sănătos ca pescele în decursul anuluĭ. (2) De aicĭ vine apoĭ că în aceste două ḑile se trece fórte mult pesce.

Dar nu numaĭ Româniĭ sunt aceia carĭ se bat aşà de tare, şi maĭ ales în ḑiua de *Bunavestire,* după pesce, ci chiar şi *Ţiganiĭ.* Insă de óre-ce aceştia nu prea aŭ pe ce să-şĭ cumpere *pesce românesc,* se mulţămesc şi cu *pesce ţigănesc,* adecă cu *brósce.* (3)

De aicĭ vine apoĭ şi următórea satiră, prin care sunt Ţiganiĭ luaţĭ de către Românĭ în rîs şi batjocură :

---

(1) Datina tuturor Rom. din Bucovina ; — în special a celor din Volověţ, com. de Ilie Buliga : «In ḑiua de *Blagoviştenie* ḑic ómeniĭ că este voie de mâncat pesce, şi cine înghite atuncĭ un pesce viŭ întreg, acela va prinde peste tot anul pesce» ; — din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul ;— Dr. G. Crăinicénu, *Igiena 'ţěranuluĭ român,* Bucurescĭ 1895, p. 224: «*Pesce* se mănâncă numaĭ la *Bunavestire* şi *Floriĭ,* în colo nicĭ măcar scrumbiile nu sunt permise, cum sunt în Postul Crăciunuluĭ; până şi untul-de-lemn este oprit în prima şi ultima sěptěmână a Postuluĭ mare.»

(2) Din mss. d-luĭ I. Pop Reteganul.

(3) După spusa Românilor din Volověţ, com. de Ilie Buliga : «Se ḑice că în ḑiua de *Blagoveşte* se desghéţă *pescele Ţiganilor* — adecă bróscele — şi începe a cântà» ; -- iar după spusa Rom. din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ,* veḑĭ «*Telegraful român*», Sibiiŭ 1872, No. 26 : «*Bróscele* de la *Bunavestire* nu-s maĭ mult bune de mâncat, pentru că încep a cântà.»

Într'o ḑi de Blagoveşte
Toţĭ Românii aveaŭ peşte,
Numaĭ dada bĕtrânul
N'aveà încă nicĭ unul.
Dar' aveà, dada, aveà
Aveà doĭ-spre-ḑece caĭ:
Cu ochiĭ boldiţĭ,
Cu dinţiĭ rînjiţĭ,
Cu ochiĭ
Ca steclele,
Cu dinţiĭ
Ca greblele,
Cu copitele
Ca sitele...
Şi maĭ aveà, dada, aveà:
O léncă lencată,
În pod aruncată,
De closce lucrată,
Pe de către sóre
C'o rĕsuflătóre,
Pe de către lună
C'o gaură bună,
Pe de către stele
Borţĭ maĭ mărunţele,
Iar' de către ţéra unguréscă
Numaĭ singur dracul scie
Să le potrivéscă
Şi să le cârpéscă.
Şi maĭ aveà încă:
Ciobote de săftian,
Cum îĭ place la ţigan:
Cu căputa
Fără talpă,
Cu turétcă
Nicĭ o lécă.
Şi s'a pus dada pe trébă,
Şi şi-a scos lénca de grabă,
Şi cu dînsa s'a 'mbrăcat,
Şi 'n ciobote s'a 'ncălţat,
Şi s'a dus apoĭ la halta
Balta,
Ca să prindă peşte
Să aibă de Blagoveşte.
Şi la halta
Balta
Cum a sosit
Dada 'ndat'a şi zărit
Stând pe malul belţilor
Crancoviţa pescilor.
Şi cum stà
Şi se 'nholbà
Dada singur se mirà
De-atâţia pescĭ ce erà.
Şĭ-acasă mi s'a 'nturnat
Şi pe loc a şi luat
Căruţa cea 'nferecată,
Cu aţă de bucĭ legată,
Şi la ea caiĭ i-a prins
Şi după pesce s'a dus.
Şi mergeà, dada, mergeà,
Lumea de se spărià,
La dél tot cu opintele
Şi la vale cu poprele,
Iar pe şes
Tot pe jos,
Că-ĭ maĭ sănătos
Şi nu prea primejdios.
Şi 'ntr'o ḑi de vară,
Din zorĭ până 'n sară,
A eşit din ograd' afară,
Şi când a fost ḑiua gata
A ajuns la halta
Balta,
Şi la halta
Balta
Cum a sosit
A şi vîrît
Căruţa 'n lata
Balta,
Să ieà pesciĭ cu rădicata.
Dară n'a apucat bine
A 'ntrà 'n lata
Balta
Şi-o ştiuculiţă,

În patru brâncuțe,
De pe schiță
Pe schiță
Țup la dada în căruță.
Dada, cum a zărit-o,
Spre casă a și tulit-o,
Și-a adus-o
Acasă
Și-a pus-o
Pe masă,
De pe masă
Pe vatră,
Unde n'a fost foc nicĭ odată
De când erà mama fată.
Și cum a pus-o pe foc,
Știucuț'a și făcut *mniorc*.
— Ieà-o, dadă, că s'a copt! ...
Atuncĭ dada a luat-o
Și cu pil'a despicat-o
Și-a 'mpărțit-o 'n două
Și ne-a dat și nouě,
Să mâncăm și noĭ pește
De Blagoveşte.
Și-am început a mâncà.
Dar care cum gustà
Din ochĭ se 'nholbà,
Din dințĭ că crîșcà,
Pe loc și crěpà,
Dracul mi-l luà.
Numaĭ dade-ĭ mergeà bine,
Că-ĭ treceà verde prin vine. (1)

Afară de acésta e de însemnat că, dacă vrea să fie cine-va în decursul anuluĭ pescar bun, să pótă prinde mult pesce, se ḑice că e bine să se ducă în ḑiua de Bunavestire la biserică, să ieà de-acolo anaforă și să mérgă după aceea la pesce. Și care pesce îl va prinde maĭ întâiŭ să-ĭ pună o fărămătură de anaforă în gură și apoĭ să-ĭ ḑică:

— Du-te! și cu câțĭ te veĭ întîlnì, spune-le la toțĭ să vină la mine!

Și cu acestea să-l lase iar în apă.

Făcênd acésta, se crede că, peste tot anul, când va merge a pescuì, va fi fórte norocos ... tot-deauna va venì cu straița plină. (2)

In fine în ținutul Reghinuluĭ săsesc din *Transilvania* circulă credința că cine vrea să fie vînător bun să se ducă la biserică în ḑiua Bunăvestiriĭ și, după ce va luà o fărămătură de anaforă, să mérgă cu dînsa, să facă într'un pom o găurice și să o pună acolo și apoĭ să țintéscă din depărtare asupra eĭ. Pușcătura negreșit va nimerì în anaforă, din care va curge sânge. In tot anul apoĭ va fi pușcaș

(1) Din Ilișescĭ, dict. de Nicolae Botezat; — veḑĭ și S. Fl. Marian, *Satire poporane române*, Bucurescĭ 1893, p. 253—283.
(2) «*Telegraful român*», Sibiiŭ 1872, No. 26.

fórte bun. Dar asta e păcat mare şi de aceea nu cércă nimenĭ. (1)

IV.

BLAGOVEȘNICUL.

Sub *Blagoveşnic*, după cum cred şi spun ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ din *Bucovina*, se înţelege *Archangelul Gavril*, care a fost trimis de Dumneḑeŭ ca să ducă prea curateĭ fecióre Maria vestea cea bună şi îmbucurătóre că va nasce pe Domnul nostru Iisus Christos Mântuitorul lumiĭ. (2)

Blagoveşnicul, numit altmintrelea şi *Gavril Blagoveşnicul* (3), cade tot-deauna a doua ḑi de *Blagoveştenie* saŭ *Bunavestire*. (4)

Blagoveşnicul se serbéză maĭ cu sémă de către femeĭ: (5)

a) Pentru că a adus buna vestire despre nascerea luĭ Iisus Christos (6);

---

(1) Idem, *loc cit.*

(2) După spusa Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Eudochia Isopescul; — a celor din Balacéna, com. de G. Jemna: «A doua ḑi de Blagoviştenie se află *Gavril Blagoveşnicul*, care se serbéză maĭ cu sémă de către femeĭ, pentru că a adus buna vestire despre nascerea luĭ Isus Christos, şi de aceea se chémă *Blagoveşnic.*»

(3) Din Crasna, com. de Em. Iliuţ: «*Blagoveşnicul* se maĭ chémă şi *Gavril Blagoveşnicul* şi pică a doua ḑi după *Blagoviştenie*»; — a celor din Mihovenĭ, dict. de Mich. Cioful, com. de Vesp. Corvin: «A doua ḑi de Blagoviştenie pică *Gavril Blagoveşnicul*»; — a celor din Pătrăuţ, com. de Sim. Holca: «Sub *Blagoveşnic* se înţelege Archangelul *Gavril.*»

(4) Din Securicenĭ, com. de G. Guşet: «*Blagoveşnicul* este *St. Gavril*, care se serbéză a doua ḑi după *Bunavestire*»; — din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă: «A doua ḑi de Blagoviştenie pică *Blagoveşnicul*, căruia îĭ maĭ ḑic ómeniĭ şi *Gavril*»; — din Măzănăescĭ, com. de I. Butnariŭ: «*Blagoveşnicul* este *Gavril*. El pică a doua ḑi de Blagovişteniĭ»; — din Tereblecea, dict. de Varvara Mintión, com. de P. Scripcariŭ: «*Blagoveşnicul* se serbéză a doua ḑi de *Blagoviştenie.*»

(5) In Crasna, com. de Em. Iliuţ.

(6) In Balacéna, com. de G Jemna.

b) Pentru ca sĕ fie curate la faţă (1);
c) Pentru ca să nu li se calicéscă copiiĭ (2);
d) Pentru ca să fie scutite vitele de jivine (3);
e) Pentru că-ĭ o ḑi cu primejdie. (4)

Serbătórea acésta este maĭ mult pentru partea femeiască, de aceea de óre-ce se ḑice că lucrul femeesc este maĭ gingaş decât cel bărbătesc. De aicĭ şi vine apoĭ că femeile nu lucréză în acéstă ḑi, şi maĭ ales prin casă, pe când pe afară bărbaţiĭ lucréză. (5)

Pe lângă *Gavril Blagoveşnicul* se maĭ serbéză a doua ḑi de Bunavestire încă şi amintirea unora dintre Sfinţiĭ Apostolĭ, şi acésta asemenea pentru primejdiĭ.

Despre aşezarea acesteĭ sĕrbătorĭ se istorisesc următórele:

«Se ḑice că, aşezându-se sĕrbătorile, uniĭ dintre Sfinţiĭ Apostolĭ n'aŭ fost de faţă. Venind eĭ acasă şi auḑind despre cele aşezate şi neaflând puse ḑile şi pentru dînşiĭ, s'aŭ deplâns la ceĭ-lalţĭ Apostolĭ. Aceştia decĭ le-aŭ aşezat a doua ḑi de *Bunavestire*, de *Sânt-Ilie* etc., carĭ ḑile să se ţină întru amintirea lor, şi aŭ ameninţat pe ceĭ ce nu le vor ţiné cu primejdiĭ.» (6)

In acéstă ḑi, ca şi în ḑiua de Bunavestire, nu e bine a

---

(1) In Părtesciĭ-de-sus, com. de G. Baranaiŭ.

(2) In Tereblecea, dict. de Axenia Nimigén: «*Blagoveşnicul* este întâia ḑi după Blagoviştenie. Sĕrbătórea acésta se ţine ca să nu se calicéscă copiiĭ.»

(3) In Straja, com. de I. Dan: «*Blagoveştnicul* se serbéză a doua ḑi de Blagoviştenie, ca să să fie scutite vitele de *jeveniĭ*.»

(4) In Ilişescĭ, com. de V. Botezat: «Blagoveşnicul pică a doua ḑi de Blagoviştenie şi-l serbéză femeile, pentru că-ĭ sĕrbătóre cu primejdie»; — Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 96: «A doua ḑi de Bunavestire se ţine pentru primejdiĭ.»

(5) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Vârvara Mintión, com. de P. Scripcariŭ; — a celor din Balacéna, dict. de Ilie Bandul, com. de C. Ureche: «Blagoveşnicul pică a doua ḑi de Blagovişteniĭ şi el este maĭ mult pentru partea femeiască; femeile nu lucréză, ci-l serbéză»; — a celor din Lisaura, sat în distr. Suceveĭ: «Blagoveşnicul iĭ un sfînt, care cade a doua ḑi după Blagoviştenie. Acest sfînt se numesce Gavril. Ómeniĭ, şi maĭ ales femeile, serbéză acéstă ḑi, ba chiar în fórte multe părţĭ nu se lucréză de loc. Eĭ ḑic că acéstă ḑi e pe roşu şi de aceea trebue s'o serbeze.»

(6) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 96.

se lăsà vacile şi juncele să se alunge, pentru că viţeiĭ lor vor fi caliciĭ.

Dacă gâscele şi găinile se ouă în acéstă ḑi, atunci aceste ouĕ nu sunt bune să se pue la clocit, pentru că nu es puĭ cum se cade dintr'însele, ci es numaĭ nisce caliciĭ. (1)

In fine maĭ e de observat încă şi aceea, că precum în ḑiua de Bunavestire, aşà şi în ḑiua de *Blagoveşnic,* ómeniĭ îndătinéză a mâncà pesce.

Deciĭ, precum în ḑiua premergĕtóre, aşà şi în acéstă ḑi, îndătinéză Româniĭ de a luà pe Ţiganĭ în rîs şi batjocură, că aceştia, în loc de pesce, aŭ prins şi aŭ mâncat brósce.

(1) Din Broscăuţ, com. de Nistor Căstaş.

FLORIILE.

I.

SÂMBĂTA LUĬ LAZĂR.

Sâmbăta dinaintea *Floriilor* se numesce *Sâmbăta luĭ Lazăr.* Şi ea se numesce de aceea aşà, pentru că în acéstă Sâmbătă Românii serbéză amintirea a treĭ *Lazărĭ*, şi anume:

a) a luĭ *Lazăr cel sărac*, despre care e vorba şi în evanghelia luĭ Luca XVI, 19—31;

b) a luĭ *Lazăr din Vitania*, fratele Marteĭ şi al Marieĭ, pe care l'a înviat Domnul nostru Is. Chr. înainte de *Duminica Floriilor*, ḑiua în care a intrat în Ierusalim; şi

c) a unuĭ *Lazăr* numit altmintrelea şi *Lăzărel* saŭ *Lăzărică*, care a murit de dor de plăcinte.

Tot în acéstă ḑi Româncele de pretutindenea fac şi coc felurite copturĭ şi maĭ cu sémă plăcinte, carĭ le împărţesc apoĭ sĕrmanilor de pomană, anume ca să nu păţéscă şi ele cum a păţit mama luĭ Lazăr, care a murit de dor de plăcinte, saŭ ca avutul, care n'a voit să dea luĭ Lazăr cel sărac nicĭ măcar o singură fărmătură de pâne de pe masa sa ca să-şĭ potoléscă fómea.

In ḑiua acésta e bine de dat de pomană încă şi de aceea, că dacă fratele luĭ Lazăr cel sărac n'a fost bun la inimă şi îndurat, măcar că erà destul de bogat, atuncĭ cel puţin noĭ să fim maĭ înduraţĭ şi să dăm pentru ceĭ sĕrmanĭ, căcĭ, fă-

cându-o acésta, Lazăr cel sărac cere de la Dumnedeŭ ertarea păcatelor nóstre. (1)

In *Sâmbăta luĭ Lazăr* nu e păcat de lucrat, numaĭ de tors nu e bine, pentru ca să nu se *îmbăleze morţiĭ*, să nu li se dea *bale*, căcĭ în acéstă ḑi toţĭ morţiĭ fără deosebire aştéptă la pórta raiuluĭ. (2)

Drept aceea nevestele, afară de tors, fac tóte cele-lalte lucrurĭ. Aşà, unele dintre dînsele merg în pădure şi aduc o buruénă numită *Ţîţa vaceĭ*, pe care o daŭ apoĭ vacilor, ca să dea lapte. (3)

Iar fetele rĕsădesc în acéstă ḑi florile, creḑênd şi ḑicênd că le va merge bine, pentru că-ĭ Sămbăta luĭ Lazăr şi a *Floriilor*. (4)

Româncele din *Banat* îndătinéză de a scóte în acéstă ḑi vestmintele, straiele şi hainele din casă afară spre a se aerisì în curte. (5)

Maĭ departe, atât fetele din *Banat* cât şi cele din *Transilvania* îndătinéză în preséra Floriilor de a scóte şi a pune *căutătórea* (oglinda) împreună cu cămaşa curată, care e menită spre îmbrăcare în ḑiua de *Floriĭ*, sub un pĕr altoit, ca diminéţa să rĕsară sórele peste ele.

Cu oglinda şi cămaşa acésta se fac apoĭ fermecătoriĭ pentru dragoste şi sănătate. (6)

Româniĭ din unele părţĭ ale *Munteniei*, precum bunăóră ceĭ din comuna Râjleţu-Vieroşiu, jud. Olt, nu plantéză în sĕptĕmâna dinaintea *Floriilor* nicĭ un fel de pom, nicĭ nu

(1) Dat. şi Cred. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiu, com. de Them. Prelicĭ.

(2) Dat. şi Cred. Rom. din Balacéna, dict. de Vas. Rusul şi com. de Const. Ureche; — şi a celor din Cupca, dict. de Cas. Ţuguiŭ: «In *Sâmbăta luĭ Lazar* femeile nu torc de fel.»

(3) Dat. Rom. din Mitocul Dragomirneĭ, dict. de Amfilochi Romaş şĭ com. de Alex. Romaş.

(4) Dat. fetelor din Crasna, com. de Em. Iliuţ.

(5) Sim. Mangiuca : *Calend. pe an. 1883.*

(6) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1883;* — din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul, com. Păucenescĭ : «In séra de *Floriĭ* se pune oglinda şi cămaşa curată a aceluia, cuĭ vrem a face de dragoste, sub un pĕr oltoit, ca sórele să rĕsară pe ele. Acelea sunt apoĭ bune de făcut pe dragoste.»

pun semănăturĭ şi zarzavaturĭ, credêndu-se că nu vor face fructe, ci numaĭ florĭ. (1)

In alte părţĭ, tot din *Muntenia*, este datină ca Sâmbătă înainte de Duminica Floriilor, şi anume diminéţă, să se adune toţĭ copiiĭ şi copilele de şcólă la casa şcóleĭ, unde vine şi preotul cu cântăreţiĭ şi cu icóna Domnuluĭ nostru Is. Chr. După ce s'aŭ adunat cu toţiĭ la un loc, cântăreţiĭ şi preotul, care e îmbrăcat bisericesce, adecă în epitrachil şi felon, ieaŭ icóna Domnuluĭ, încep a cântà: «*Arătatu-s'aŭ ale adînculuĭ isvóre*» şi dimpreună cu dînşiĭ cântă copiiĭ şi copilele.

Ast-fel apoĭ, avênd fie-care în mână ramure de finic (2), se duc în rînd şi cântând până la biserică. Ajungênd la biserică, pun ramurele în pridvorul bisericeĭ şi, după ce intră toţĭ în biserică, cetesce preotul rugăciunea de ertare (îngenunchiând toţĭ) şi apoĭ miruesce pe toţĭ la iconostas. (3)

II.

LAZĂR CEL SĂRAC.

Despre *Lazăr cel sărac* există la Româniĭ din Bucovina următórea legendă:

«Dice că eraŭ odată doĭ fraţĭ: unul fórte bogat, iar altul, anume *Lazar*, fórte sărac.

«Şi pe când cel bogat erà sănătos şi-ĭ mergeà în tótă privinţa fórte bine, pe atuncĭ luĭ *Lazar* nu numaĭ că-ĭ mergeà fórte reŭ, nu numaĭ că sărăcise şi ajunsese la sapă de lemn, ci a maĭ fost dat peste dînsul încă şi o bólă fórte cumplită şi urîtă, adecă nisce bube rele, carĭ i se făcură peste tot trupul şi din pricina cărora maĭ toţĭ ómeniĭ se feriaŭ de dînsul. Ba, ce este încă şi maĭ dureros, nicĭ chiar soţia sa, căcĭ Lazar erà însurat, nu-l

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu.

(2) Orĭ stîlpărĭ, orĭ mâţişóre, orĭ rămurele de plop îmbobocit, care tot acelaşĭ lucru este, cu numirile aicĭ arătate.

(3) E. Baĭcan, *Obiceiurĭ la Românĭ*, p. 16—17.

suferià; chiar şi acéstа s'a fost lepădat de dînsul şi nu-ĭ maĭ da ajutorul trebuincios, ci, părăsindu-l, se purtà acuma cu gândul ca să se mărite după un alt bărbat.

«Dar nicĭ frate-seŭ cel bogat nu erà maĭ bun. Acestuia încă nu-ĭ pĕsà de dînsul, ca şi când nu i-ar fi fost frate. Din potrivă, fiind holteiŭ, gândurile luĭ, ca şi ale cumnateĭ sale, îĭ sburaŭ cu totul în alte părţĭ şi anume: unde şi-ar puté aflà o mirésă frumósă şi avută ca şi dînsul.

«Şi n'a trecut mult timp la mijloc şi, aflându-şĭ mirésa dorită, făcù nuntă şi poftì la dînsa pe toţĭ ómeniĭ şi boeriĭ ceĭ maĭ avuţĭ şi maĭ însemnaţĭ.

«Lazar, auḑind că frate-seŭ se însóră şi c'a poftit o mulţime de lume la nuntă, şi-a luat inima în dinţĭ, s'a dus şi el la nuntă şi i-a ḑis frăţine-seŭ:

«— Frate! primesce-mĕ şi pe mine la masă!

«Insă frate-seŭ, cum îl vĕḑù, a început a strigà pe dînsul şi a ḑice:

«— Ce fel de frate îmĭ eştĭ tu!... tu nu-mĭ eştĭ frate, ci un calic şi jumătate!... marş afară!

«Lazar, vĕḑênd cât de 'mpetrit şi reŭ la inimă e frate-sĕŭ, l'aŭ umplut lacrimile, a eşit afară şi, puindu-se lângă o grămadă de gunoiŭ a început a plânge cu hohot de ruşinea ce o păţise, de durere şi năcăjit ce erà.

«Câniĭ bogatuluĭ, carĭ alergà încolo şi încóce prin ogradă, apropiându-se de Lazar şi vĕḑêndu-l că-ĭ maĭ mult mort decât viŭ de durere şi fóme, merseră în casă şi, aflând sfărămăturĭ de pâne şi ciolane aruncate sub masă, le luară în bot şi, scoţêndu-le afară, le duseră luĭ Lazar.

«Lazar, rupt în coşĭ de fóme, cum erà, începù a mâncà sfărmăturile de pâne şi a suge mĕduva din ciolane, iar câniĭ ce i le adusese sta împrejurul luĭ şi-ĭ lingeaŭ bubele.

«Bogatul, eşind afară şi vĕḑênd cele ce se întîmplă, poruncì slugilor să prindă câniĭ şi să-ĭ lege.

«Slugile... ce erà să facă?... de voie, de nevoie, se supuseră, prinseră câniĭ şi-ĭ legară. De Lazar însă nu se atinseră, una că le erà milă de dînsul, şi al doilea temêndu-se să nu se umple şi eĭ de bube.

«Nu mult după acésta, sfîrşindu-se nunta şi masa, cântările şi veselia şi prinḑênd nuntaşiĭ a se depărtà, es şi lăutariĭ afară şi, vĕḑêndu-l pe Lazar stând ghemuit lângă grămada cea de gunoiŭ, îĭ ḑise:

«— Ce facĭ, Lazare, aice?... eştĭ bolnav?

«— Da! — rĕspunse Lazar, oftând, — sunt bolnav, şi încă, după cum vedeţĭ şi singurĭ, fórte rĕŭ!

«— Sciĭ ce, Lazare! — ḑiseră maĭ departe lăutariĭ, — noĭ până acuma am cântat fraţine-tĕŭ, iar acuma voim să-ţĭ cântăm şi ţie, dóră-ţĭ maĭ trece din cea durere şi suferinţă!

«— D'apoĭ bine, cum să-mĭ cântaţĭ, că eŭ n'am cu ce vĕ plătì!

«— Noĭ îţĭ vom cântà şi aşà de géba, pentru că tu, când eraĭ sănătos şi bogat, nu odată ne-aĭ dat de câştigat!

«Şi cum rostiră cuvintele acestea lăutariĭ de-auna şi începură a-ĭ cântà.

«Auḑind bogatul, că lăutariĭ cântă, a eşit afară să vadă cuĭ îĭ cântă. Şi vĕḑênd el că-ĭ cântă luĭ Lazar, a început a-şĭ bate joc de dînşiĭ şi a le ḑice:

«— Halal de voĭ!... sciŭ că v'aţĭ aflat omul cuĭ să-ĭ cântaţĭ!... Nu vedeţĭ că-ĭ sărac lipit pămîntuluĭ?... cu ce să vĕ plătéscă?... dóră să vĕ dea nisce bube, că alta n'are ce vĕ da!...

«Insă lăutariĭ nu-ĭ băgară cuvintele în sémă, ci cântară maĭ departe!

«Lazar, după ce aŭ gătit de cântat, le mulţămì din tótă inima şi apoĭ, luând un pumn de cojĭ de pe bubele sale, carĭ le aveà de maĭ nainte strînse în póla cămeşiĭ, şi dându-le, ḑise:

«— Să nu vĕ fie cu supĕrare şi bănat, primiţĭ drept resplată acéstă spuză de pe bubele mele, că alta n'am ce să vĕ daŭ!

«Lăutariĭ nu sciaŭ ce să se facă de ruşine, dar n'aŭ ḑis nimic, luară cojile şi se porniră apoĭ maĭ departe cu gândul că îndată ce vor eşì în drum să le arunce jos. Insă când ajunseră în drum şi voiră să arunce cojile căpĕtate vĕd, spre cea maĭ mare mirare a lor, că acestea s'aŭ prefăcut în galbenĭ. Şi vĕḑênd eĭ acésta, pe cât de tare eraŭ maĭ nainte îngrijaţĭ ca să nu se umple şi eĭ de podóba ce o aveà Lazar, pe atât de tare se bucurară acuma; şi de bucurie mare s'aŭ dus să cânte şi soţieĭ luĭ Lazar.

«Soţia luĭ Lazar însă, cum îĭ vĕḑù că vin, se răstì cătră dînşiĭ şi-ĭ întrebă, ḑicênd:

«— Cine v'a trimis şi ce căutaţĭ la mine?

«— Am cântat luĭ Lazar, soţul dumitale, şi el ne-aŭ dat pentru acésta câte-un pumn de galbenĭ, şi acuma am venit să-ţĭ cântăm şi dumitale! — rĕspunseră lăutariĭ.

«Şi cum rostiră cuvintele acestea, se puseră şi-ĭ cântară şi eĭ vre-o câte-va cântece, şi apoĭ, fără să maĭ aştepte vre-o plată saŭ mulţămită, se duseră în treabă-şĭ.

«Soţia luĭ Lazar, cum aŭ sfîrşit lăutariĭ de cântat şi se duseră de la dînsa, ce-ĭ plesnesce prin minte?... se pune şi face de mâncare, se îmbracă frumos, ieà mâncarea ce a făcut-o şi, ducêndu-se cu dînsa unde erà Lazar, i-o dete acestuia s'o mănânce, ḑicênd:

«— Na mănâncă şi te satură!... tu ḑicĭ că n'aĭ banĭ, iar lăutarilor aĭ de de unde să le daĭ galbenĭ ca să-ţĭ cânte, mie însă nu!

«— Eŭ le-am dat bube, iar nu galbenĭ! — rĕspunse Lazar.

«— Bine! -- ḑise maĭ departe nevasta mâniósă — dacă-ĭ aşà, cum spuĭ, atuncĭ să sciĭ că de acuma nu maĭ vin maĭ mult să-ţĭ aduc de mâncare, căcĭ de aḑĭ înainte te părăsesc pentru totdeauna şi mĕ mărit!

«—Despre mine! — ḑise Lazar — mărite-te sănătósă, că eŭ nu te opresc, dar la una totuşĭ te fac luătóre de sémă: când te veĭ pornì cu noul tĕŭ mire din ogradă, să-ţĭ facĭ cruce în cele patru părţĭ ale pămîntuluĭ, adecă la rĕsărit, apus, améḑă şi méḑă-nópte şi apoĭ să te pornescĭ!

«După acésta se despărţiră. Lazar se duse ca să-şĭ caute de nevoile sale, iar soţia sa se întórse acasă şi aşteptà cu nerăbdare să-ĭ vie iubitul.

«Iată că nu mult după acésta sosesce şi iubitul eĭ într'o trăsură cu şése caĭ, şi cum sosesce ḑice:

«— Haide!... suĭ în trăsură, că de acum eştĭ a mea!

«Nevasta, vĕḑênd cât e de tînĕr şi cât de frumos i se şéde ca mire, nu stete mult pe gândurĭ, ci se suì iute în trăsură, uită însă în graba cea mare să-şĭ facă cruce, după cum a fost învĕţat-o Lazar.

«N'a apucat însă bine a se urcà şi a se aşezà în trăsură, şi caiĭ prinseră a fugì aşà de repede că nu se vedeaŭ satele şi oraşele de iuţeala cea mare cu care fugiaŭ.

«Vĕḑênd ea cât de iute fug caiĭ, îşĭ aduse abià acuma aminte de cuvintele luĭ Lazar şi începù a-şĭ face cruce. Şi cum îşĭ făcù ea cruce, se trezì de-odată în nisce ţinuturĭ străine, unde nu fusese nicĭ odată în viéţa eĭ, iar căruţa şi iubitul se făcură deodată nevĕḑuţĭ, ca şi când ar fi intrat în pămînt.

«Se vede că tînĕrul cu care se iubise şi voià s'o ieà de soţie, nu erà om ca toţĭ ómeniĭ, ci însuşĭ *Dracul* în chip de om. De aceea, cât a mers ea în cincĭ saŭ şése minute, i-aŭ trebuit treĭ anĭ de ḑile ca să se întórcă înapoĭ.

«In rĕstimpul acesta însă, până când s'a întors ea, Lazar a murit, şi nu l'a maĭ aflat.

«Iar înainte de mórte, ḑise Lazar către frate-sĕŭ:

«— Frate! Fie-ţĭ milă de mine!... teme-te de Dumneḑeŭ şi de mórte şi nu mĕ lăsà să mor!

«Iar bogatul ḑise:

« — Eŭ nu mĕ tem de Dumneḑeŭ şi de Mórte nicĭ atâta, pentru că eŭ am gratiĭ de fer la fereştĭ şi uşa încă mi-ĭ tare, n'are pe unde intrà şi venì Mórtea la mine!... Şi-apoĭ chiar şi dacă ar şi venì, eŭ am puşcă şi-o împuşc!...

«— Bine! bine!—ḑise Lazar—fie şi aşà cum creḑĭ şi spuĭ tu!

«Şi rostind cuvintele acestea, slăbì şi-şĭ dete sufletul.

«Şi cum a rĕposat Lazar, îndată s'aŭ făcut doĭ stîlpĭ de lumînărĭ din cer şi până în pămînt, şi venind îngeriĭ, i-aŭ luat sufletul şi i l'a dus în *Raiŭ.*

«Nu mult timp după acésta murì şi bogatul şi, venind *Draciĭ,* iĭ arseră maĭ întâiŭ tótă averea, de nu se alese numaĭ scrum şi cenuşă dintr'însa. Iar după acésta un drac, înfigênd o furcă în cóstele bogatuluĭ, îl luă pe sus ca pe un snop şi ast-fel îl duse în *Iad,* şi când aŭ ajuns şi l'a isbit în fundul iaduluĭ, tot iadul s'a cutremurat.

«Insă bogatul, fiind gras, trăit fórte bine pe pămînt, când a fost isbit, a sărit ca o minge în sus şi a eşit de-asupra celor-lalte suflete, carĭ se aflaŭ de maĭ nainte în iad. Şi stând el de-asupra şi uitându-se în tóte părţile, vede pe frate-sĕŭ în raiŭ, şi cum îl vede iĭ ḑice:

«— Lazare! Lazare! fiĭ bun şi rógă-te luĭ *Dumneḑeŭ* ca să mĕ erte şi să mĕ scótă din văpaia în care mĕ aflu, căcĭ de acuma n'oiŭ maĭ face maĭ mult ceea ce am făcut. Şi dacă nu voescĭ tu să-l rogĭ, ḑi-ĭ *Morţiĭ* ca acésta să se pue pentru mine pe lângă Dumneḑeŭ ca să se îndure de mine şi să nu mĕ lase aicĭ ca să mĕ chinuesc!

«— Tu singur aĭ ḑis că nu-ĭ *Dumneḑeŭ,* iar de *Mórte* că nicĭ nu-ţĭ pasă, decĭ ce mĕ maĭ rogĭ acuma pe mine ca să mĕ pun eŭ pe lângă cine nu-ĭ şi pe lângă aceea de care nicĭ nu-ţĭ pasă!

«— Lazare! — ḑise maĭ departe bogatul — dacă nu vreĭ să te rogĭ pentru mine, apoĭ udă-ţĭ degetul în apă şi picură-mĕ măcar odată, că tare ard!

«— Dar tu mie ce bine mi-aĭ făcut pe pămînt, ca să-ţĭ fac şi eŭ binele ce mi-l cerĭ acuma!... Cum ţi-a fost fapta, aşà ţi-ĭ acuma şi rĕsplata!...

«Şi cum rostì Lazar cuvintele acestea, bogatul se cufundă înapoĭ în iad şi maĭ mult nu maĭ eşì de-asupra.» (1).

(1) Din Bosancĭ, com. de Trufin Crupă şi Partenie Damian, stud. gimn.

III.

LAZAR DIN VITANIA.

Despre *Lazăr din Vitania*, fratele Marteĭ şi al Marieĭ cel de patru ḑile mort, care a fost înviat de Domnul nostru Iisus Christos, n'am aflat până acuma nimic alta, fără numaĭ următorul cântec de stea, care l'am auḑit în anul 1874, pe când eram încă teolog, de la o Româncă din Poiana-Stampiĭ saŭ Piluganĭ, sat în munţiĭ Bucovineĭ, ţinutul Dorneĭ:

Viftanie, frumos nume,
Poţĭ să te lauḑĭ în lume,
C'a dobândit omul bine
Cu treĭ raḑe dintru tine,
Treĭ raḑe de *resmarac*,
Le-a primit Domnul cu drag.
Smira-chira numele
Arde ca luminele,
Ḑiua, nóptea, ne'ncetat
Viŭ lumea o luminat.
Ce lumină să 'ngrăesc
Numele lor să-l găsesc?
Sunt treĭ fraţĭ din doĭ părinţĭ
Cu bun nume 'mpodobiţĭ:
Lazar, Marfta şi *Maria*
Din satul din Viftania.
Domnul făcênd o minune
Luă pe Lazar la sine,
Şi-l duseră la mormînt,
Şi-l puseră în pămînt.
Iară după patru ḑile,
Domnul făcĕtor de bine
Călĕtorì cale bună
Cŭ-apostoliĭ dimpreună
Pân' la Marfta şi Maria,
Până 'n satul Viftania.
Da ele, când l'aŭ vĕḑut,
La picióre i-aŭ căḑut
Şi, plângênd plânsóre mare,
Uda sfintele picióre
Şi cu lacrimĭ se rugà,
Luĭ Isus aşà ḑiceà:
— Dómne! prea dulcele nostru,
A murit fratele nostru!
— Nu-ĭ mort Lazar, numaĭ [dórme,
Şi iarăşĭ vrea să se scóle!
— Scim, Dómne, că s'a sculà
Când toţĭ morţi-or învià!
Da Isus a întrebat:
— Unde-ĭ Lazar îngropat?
La mormînt s'aŭ adunat,
Isus tare s'a rugat,
Pe Lazar de l'a sculat:
— Lazare! maĭ eşĭ afară,
Şi maĭ eşĭ la lume iară!
Lazar, cât l'a auḑit,
El îndată c'a eşit
Tot cu giulgiurĭ învĕlit.
Treĭ-ḑecĭ de anĭ a trăit,
Dar în lume n'a maĭ rîs,
Aducêndu-şĭ el aminte
De-a iaduluĭ muncĭ cumplite.
Slava Domnuluĭ să fie
Pe la toţĭ cu bucurie
Şi nouĕ de veselie!

După cât îmĭ este mie însă cunoscut, chiar şi cântecul acesta nu este un product al poporuluĭ, ci el e un product

de origine cărturăréscă, care abià maĭ pe urmă a intrat în sînul poporuluĭ.

Iată şi originalul acestuĭ cântec, după care, cred eŭ, că s'a rĕspândit în popor:

Viftania, frumos nume,
Se póte lăudà 'n lume,
C'aŭ dobândit omu bine
Cu treĭ raḑe dintru tine:
Treĭ raḑe de rozmaragd
Aŭ primit Domnul cu drag.
Rozmarad e numele
Şi alţĭ ca luminile.
Ḑiua, nóptea, ne'ncetat
Luminéză ne'ncetat.
Sunt treĭ fraţĭ din doĭ părinţĭ
Cu bun nume 'mpodobiţĭ:
Lazar, Martha, Maria
Din satul Viftania.
Din cetate tot dorià
În tótă vremea pururea
Cum să se învrednicéscă
Şi luĭ Christos să-ĭ slujéscă.
Făcù Domnul o minune,
Luă pe Lazar din lume,
Şi-l duseră la mormînt,
Şi-l îngropară în mormînt;
Iară după patru ḑile,
Domnul făcĕtor de bine,
Călĕtorind cale bună
Cu ucenicĭ dimpreună
Până la Viftania
La Martha şi la Maria;
Iar ele dacă-l vĕḑură
Chiar la picióre căḑură,
Plânseră mare plânsóre,
Udând sfintele picióre,
Şi atuncĭ plângĕnd iale
Au grăit cu mângăiare:
— Dacă aĭ fi fost de faţă,
Lazar ar fi în viéţă!
Atuncĭ Domnul a 'ntrebat:
— Unde-ĭ Lazar îngropat!
Iar dacă l'aŭ arătat
Cătră mormînt s'aŭ plecat,
Jidoviĭ s'aŭ adunat
Să vaḑă lucru minunat.
Pe cel ce l'aŭ îngropat
C'un cuvînt l'aŭ înviat.
— Vină prietine afară,
Şi maĭ eşĭ la lume-afară!
Atuncĭ Lazar s'a sculat,
Pe surorĭ le-aŭ mângăiat.
Fiind patru ḑile în iad
Tare s'aŭ fost spăriat;
Ce aŭ vĕḑut întru sine
N'aŭ putut spune la nime,
Făr' cu lacrimĭ încurcat
Puţintel aŭ cuvîntat
Până iarăşĭ s'a mutat
In raiul cel desfătat.
In cetatea cea frumósă,
O câtă-ĭ de luminósă!
O milostive Dómne sfinte,
Adu-ţĭ şi de noĭ aminte;
In raiŭ ne învrednicesce,
Cu Lazar ne sălăşluesce! (1)

(1) *Revista pentru istorie, archeologie şi filologie,* an. I, vol II, Bucurescĭ 1883, p. 326 - 327.

O variantă:

Viftania, frumos nume,
Póte-se lăudă 'n lume,
C'aŭ gândit omuluĭ bine
Tot treĭ radie dintru sine
Treĭ radie de Agmărag,
Le-aŭ primit omul cu drag.
Marac le-aŭ dis numele,
Că ard ca luminile.
Sunt treĭ fraţĭ din doĭ părinţĭ,
Cu bun nume 'mpodobiţĭ,
Lazar, Marta, Maria
Din satul Viftania,
Care ne 'ncetat dorià
In tótă vremea pururea
Cum eĭ să se 'nvrednicéscă
Ca Domnuluĭ să slujéscă.
Făcù Domnul o minune,
Chemă pe Lazar la sine,
Şi-l duseră la mormînt
Şi-l îngropară 'n pămînt.
Iar după patru dile,
Domnul făcĕtor de bine
Călĕtorì cale bună
Cu uceniciĭ 'mpreună
Până la Viftania
La Marfta şi Maria.
Ele, dacă îl vĕdură,
La picióre ĭĭ cădură,
Plânseră mare plânsóre,
Udând sfintele picióre,
Şi aşà grăiră ele,
Fiind cuprinse de jele:
Oh! Christóse, Domnul nostru
Aŭ murit fratele nostru,
Iar tu de-aĭ fi fost de faţă.
Lazar ar fi cu viéţă.
Şi Isus a întrebat:
Unde-ĭ Lazar îngropat?
Şi cu mare sîrguinţă
I-aŭ mers până la gropiţă.
Când la mormînt aŭ ajuns
Ochiĭ-aŭ rădicat în sus:
Părintele meŭ ceresc
Eŭ ţie îţĭ mulţămesc,
In tótă vremea har ţi-am dat,
Pururea m'aĭ ascultat!
După ce aŭ cuvîntat
Cu glas mare aŭ strigat:
Vino Lazare afară
Şi maĭ eşĭ la lume iară!
Atuncĭ Lazar s'a sculat,
Pe surorĭ le-aŭ mângăiat,
Şi ce-aŭ vĕdut întru sine
N'aŭ putut spune la nime
Până la Viftania
La Marfta şi Maria.
Şi a maĭ trăit cu ele
Spre maĭ mare mângăere
O viéţă 'ndelungată,
Dar n'a rîs nicĭ-odată.
Pururea de raiŭ gândià
Cu mare grijă trăià
Cum el să se 'nvrednicéscă
Ca iarăşĭ să-l dobândéscă?
Şi de-acum până 'n vecie
Oh, Christóse, slavă ţie! (1)

(1) *Cărţile săténuluĭ român,* an. XI, Cartea IV, Blaşiu 1886, p. 59.

IV.

LĂZĂRELUL.

In unele localităţĭ din *Muntenia*, şi cu deosebire prin suburbiile Bucurescilor, este datină ca în *Sâmbăta luĭ Lazăr* saŭ a *Floriilor* să umble câte 3—5 copile din casă în casă şi să cânte pe o arie monotonă un fel de cântec, care descrie mórtea nefericită şi înmormîntarea unuĭ june anume *Lazăr*.

Acéstă datină se numesce *Lăzărel* saŭ *Lăzărică*, iar acţiunea eĭ *a umblà cu Lăzăriţă* saŭ *cu mirésa*.

Una dintre copilele, carĭ s'aŭ decis a umblà cu Lăzăriţa, şi anume cea maĭ tînĕră şi maĭ frumuşică, cum s'a făcut ḑiuă, se îmbracă în costum de mirésă, adecă în alb, cu betélă pe cap şi cu flóre de lămâiţă în pĕr, peste care aruncă apoĭ un gaz de mătasă albă, saŭ, dacă e maĭ sĕrmană, un bariş, maĭ pe scurt cu tot alaiul pitoresc al uneĭ mirese fecióre; iar cele-lalte, 2—5 la numĕr, se îmbracă simplu ca şi în tóte ḑilele.

După ce s'aŭ îmbrăcat în chipul cum s'a arătat, se pornesc pe la case. Şi cum aŭ ajuns la o casă şi sunt primite, se postéză dinaintea ferestrelor într'un cerc şi fetiţa îmbrăcată ca *mirésă*, care se numesce *Lăzăriţă*, prinde a se preumblà printre cele-lalte câte doĭ treĭ paşĭ înainte şi câte doĭ treĭ paşĭ îndĕrĕt, fără a rostì vre-un cuvînt, iar tovarăşele sale, numite *cântătóre* (1), încep a cântà următorul cântec, care descrie mórtea nefericită a luĭ *Lazăr*, adecă cum a cerut acesta mameĭ sale să-ĭ facă azimă şi ea n'a voit, cum a plecat apoĭ cu oile la pădure, cum s'a suit pe o cracă de copac ca să scuture frunze oilor, şi apoĭ cum, bătênd vîntul, craca s'a rupt, a căḑut jos şi, podidindu-l sângele pe nas şi pe gură, a murit, iar surorile sale, treĭ la numĕr, vĕḑênd că nu maĭ vine cu oile, s'aŭ dus să-l caute şi, aflându-l mort, l'aŭ adus acasă, l'aŭ scăldat în lapte dulce şi apoĭ l'aŭ înmormîntat:

(1) G. Dem. Teădorescu, *Poesiĭ pop.*, p. 202; — com. de d-l P. Dulfu, profesor în Bucurescĭ.

Lazăr mă-sa l'a făcut,
Lazăre, Lazăre!(1)
La o mare
Sĕrbătóre,
Lazăre, Lazăre!
— Scólă, maĭcă măicuşóră,
De-mĭ fă albă turtişóră!
Măsa de grab' s'a sculat,
Pe ochĭ negri s'a spĕlat
Şi luĭ Lazăr ce i-a dat?
Mâna mă-si-a sărutat.
Oiţele aŭ pornit,
Oiţele-aŭ flămânḑit.
La pădure mi-a plecat,
Mugur verde-a scuturat
Mieilor
Şi oilor.
Vînt de vară mi-a bătut,
Copaciul s'a clătinat:
Din copaciŭ că mi-a căḑut,
Sângele l'a pododit
Şi pe nas şi pe guriţă....
Lazăr aveà treĭ surorĭ,
Treĭ surorĭ pe treĭ cărărĭ:
A maĭ mare
Maĭ domólă,
A maĭ mică
Maĭ voinică.
L'aŭ cătat pân' l'aŭ găsit,
Pe mânĭ dalbe l'aŭ adus
'N lapte dulce l'aŭ scăldat,
'N lapte dulce cu *juniţă.* (1)
Sus pe masă mi l'aŭ pus
Şi frumos mi l'aŭ gătit
Cu-anteriŭ de cununie
Şi cu brîŭ de *salomie.* (2)
Şi lăturile-aŭ vĕrsat
Sub umbrar' ulucilor
In calea voinicilor,
Unde-ĭ dragu fetelor,
In mĕrul bĕtrânilor,
In ardeiul Grecilor,
In piperul Sêrbilor (3),
In vinul boerilor,
In jimbla cucónelor.
La anul
Şi la mulţĭ anĭ! (4)

O variantă a acestuĭ cântec sună precum urméză:

Fecior mă-sa că-şĭ aveà,
Lazăre,
Şi cu drag mi-l îngrijià,
Lazăre,
Până mare că-l făceà,
Lazăre.
Sâmbătă de diminéţă,
Când e anul cu dulcéţă,
Pe ochĭ negri s'a spĕlat,
In pădure mi-a plecat
Şi'n copaciŭ că s'a urcat,
Ramura s'a cletinat,
Feciorelul mi-a picat:
Sânge roşiu că i-a dat
Şi pe nas şi pe guriţă,
Şi i-a curs pe chiculiţă.
Are Lazăr treĭ surorĭ:
Treĭ surorĭ pe treĭ cărărĭ,

(1) Refrenul *Lazăre* se repetă după fie-care vers.
(1) Póte că e a se înţelege *jintiţă.*
(2) In alte variante se ḑice *colilie.*
(3) Inversiune poporală, căcĭ ardeiul aparţine, ca o cultură proprie şi ca plantă de predilecţiune, maĭ mult Sêrbilor, iar piperul Grecilor.
(4) G. Dem. Teodorescu, *Poesiĭ pop.*, p. 204.

Diminéţa până'n zorĭ,
Cată-l câte de treĭ orĭ.
Mort pe Lazăr de-l găsiaŭ,
Tot pe braţe-l ridicaŭ,
Acasă că-l aduceaŭ,
Cu lăcrimĭ calde-l stropiaŭ,
Cu florĭ mi-l împodobiaŭ
Şi pe masă îl aşezaŭ,
După ce'n lapte-l scăldaŭ,
In foĭ de nuc l'înfăşiaŭ,
Şi laptele că-mĭ vĕrsaŭ
Tot sub umbra nucilor,
In calea voinicilor,
In pofida fetelor,
In ciuda nevestelor,
In tămâia babelor,
In ardeiul Sêrbilor,
In piperul Grecilor.
  La biserica de din vale
Se aude-o mare jale,
Că mi-l plâng surorile
Cu tóte plânsorile,
De'nécă inimile.
Dar maĭ mult cine mi-l plânge
Vĕrsând lacrime cu sânge?
Fată mare logodită,
Cu tótă zestrea gătită,
Cu perniţe prinse 'n ace
Şi maĭ marĭ şi maĭ bobóce;
Cu perdele prinse 'n cuie
Şi 'n ferestre cu gutuie.
  La anul şi la mulţĭ anĭ,
Cu bine, cu sănătate! (1)

A doua variantă, care ne spune că Lazăr, suindu se pe o cracă supţire şi tăindu-o singur cu securea, anume ca să cadă cu el şi să móră, sună aşà:

Lazăr mă-sa l'a făcut,
  Lazăre, Lazăre;
Cum l'a făcut, l'a perdut
  Lazăre, Lazăre;
Lazăr mi s'a mânicat,
Diminéţă s'a sculat,
Pe ochĭ negri s'a spĕlat,
Toporaşul mi-a luat,
În pădure mi-a plecat,
Ca să taie muguraş
    Oilor
    Şi mieilor.
Copaciul s'a cletinat,
Lazăr de sus mi-a picat;
Sângele l'a podidit
Şi pe nas şi pe guriţă.
  Lazăr are treĭ surorĭ,
Treĭ surorĭ pe treĭ cărărĭ:
    A maĭ mare
    Maĭ domólă,
    A maĭ mică
    Maĭ voinică.
'N lapte dulce l'a scăldat,
Sus pe masă l'aşezat,
'N foĭ de nuc l'a înfăşat,
Lăturile le-a vĕrsat
În calea voinicilor,
În piperul Grecilor,
În ardeiul Sêrbilor,
În jimbla cucónelor,
În franzela dómnelor,
În vinul boerilor.
  La anul şi la mulţĭ anĭ! (2)

(1) G. Dem. Teodorescu, *Poesiĭ pop.*, p. 205–206.
(2) *Ibidem,* p. 204–205.

A treia variantă :

Sâmbătă de diminéţă
Lazăre,
Lazărel mi s'a sculat
Lazăre,
Pe ochĭ negri s'a spĕlat,
O secure şi-a luat,
La pădure mi-a pornit
Şi 'n copaciŭ mi s'a suit.
Ramura nicĭ c'a tăiat,
Trunchiul mi s'a cletinat,
Lazăr jos că mi-a picat.
Sângele l'a podidit
Şi pe gură şi pe nas:
Mort pe érbă c'a rĕmas.
Are Lazăr treĭ surorĭ:
Treĭ surorĭ pe treĭ cărărĭ,
L'aŭ cătat pân' l'aŭ găsit
Şi cu lacrămĭ l'aŭ jelit.
Pe mâinĭ dalbe că l'aŭ dus
Şi pe masă mi l'aŭ pus;
'N lapte dulce l'aŭ scăldat,
'N foĭ de nuc l'aŭ înfăşat,
In haine noĭ l'aŭ îmbrăcat.
Iar lăturile-aŭ vĕrsat
Pe sub umbra nucilor,
In calea voinicilor,
În panglica fetelor,
În ardeiul Sêrbilor
În piperul Grecilor,
În tămâia babelor.
De la *Belul* (1) maĭ la vale
Se aude-o larmă mare
De boerĭ şi de cucóne
C'a murit o fată mare:
Fată mare, logodită,
Şi cu zestrea pregătită,
Pentru Lazăr podobită,
Cu perdele prinse 'n cuie,
La ferestre cu gutuie;
Cu perdele prinse 'n ace,
La ferestre cu bobóce.
La anul
Şi la mulţĭ anĭ! (2)

A patra şi cea din urmă variantă sună precum urméză:

Sâmbătă de diminéţă
Lazăre,
Lazăr din pat s'a sculat
Lazăre,
Pe ochĭ negri s'a spĕlat,
La icóne s'a 'nchinat,
Toporaşul a luat,
La pădure mi-a plecat,
În copaciŭ mi s'a urcat,
Copaciul s'a clătinat
Iar Lazăr jos a picat,
Sângele l'a podidit
Şi pe nas şi pe guriţă.
Avea Lazăr treĭ surorĭ,
Treĭ surorĭ pe treĭ cărărĭ,
L'aŭ cătat pân' l'aŭ găsit,
'N lapte dulce l'aŭ scăldat
'N foĭ de nuc l'aŭ înfăşat,
Lăturile le-aŭ vĕrsat
Subt umbraru nuculuĭ
În calea voiniculuĭ,
În ardeiul Sêrbilor,
În piperul Grecilor,
În panglica fetelor . . .
De la Belu maĭ la vale
S'auḑit un sgomot mare
De boerĭ şi de cucóne
C'a murit o fată mare,

(1) Numele unuĭ cimitir din Bucurescĭ.
(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesiĭ pop.*, p. 205.

Fată mare, logodită,
Cu tótă zestrea gătită,
Cu perdele prinse 'n ace
Par' c'ar fi nisce bobóce,
Cu perdele prinse 'n cuie
Par' c'ar fi nisce gutuie.
La anul şi la mulţĭ anĭ! (1)

Acesta e cântecul luĭ Lazăr şi variantele sale câte-mĭ sunt mie până acuma cunoscute.

Femeile de prin mahalaua *Bisericeĭ sărace* din Bucurescĭ însă istorisesc cu totul alt-fel povestea luĭ Lazăr de cum reese din cântecele reproduse.

Ḑice-se adecă că Lazăr erà mititel.

Intr'o ḑi scâncià, cerênd mameĭ sale să-ĭ facă plăcintă.

Mamă-sa torceà la gura sobeĭ.

Lazăr se duceà la dînsa, o întindeà de mână ca să se scóle să-ĭ facă plăcintă, iar dînsa îl respingeà şi cu mâna şi cu vorbe bune, împăciuitóre.

Lazăr se îndârjà maĭ rĕŭ : plângeà, se trântià de pămînt, până ce se trântì în fusul pe care mama sa îl scăpase din mână.

De acì în colo povestea e la fel, cu surorile, cu scăldatul, etc. (2)

Copilele saŭ fetiţele carĭ umblă cu *Lazăriţa* sunt de obiceiŭ de o vîrstă maĭ mică, şi anume de la 6—12 anĭ. Şi ele umblă adesea orĭ în grupe numeróse, ca şi colindătoriĭ la Crăciun. Iar după ce şi-aŭ isprăvit cântecul, primesc de la ceĭ de casă drept rĕsplată că le-aŭ cântat vre-o câte-va ouĕ saŭ vre-o câţĭ-va gologanĭ. (3)

Datina descrisă până acì e usitată şi la *Aromâniĭ* din Peninsula Balcanică, carĭ o numesc *Lazar* şi la carĭ se face, ca şi în *Muntenia*, în ajunul Duminiceĭ Floriilor *tră vaiu.*

In acéstă ḑi fetele aromânce până la etate de 12 saŭ 15 anĭ, după ce se îmbracă în haină de sĕrbătóre, ieaŭ câte un coşuleţ în mână şi pornesc de cu diminéţă, colindând din casă în casă şi cântând următorul cântec:

(1) Com. de P. Dulfu şi culésă în suburbia Foişoru din Bucurescĭ în 26 Martie 1896.

(2) G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 202—203.

(3) Com. de d-l P. Dulfu.

Lazare,
Pazare,
Când va z-vĭină Paştile?
— Mâne,
Poĭmâne,
Alantă Duminică.
Fĕatile s-cuminică,
Afendul da tŏacă,
Priftĕasa s-inclĭină.
Cu pescul tu fârină,
Astară vĕarḑă hĭarte,
Pôĭmâne ŏauĕ aroşi.

Lazare,
Nefericitule,
Când vor venì Paştile?
— Mâne,
Poĭmâne,
Ceea-laltă Duminică
Fetele se cuminică
Preotul tócă,
Preotésa se 'nchină
Cu pescele 'n fărină,
De séră cu *verḑĭ* fierte,
Poĭmâne óuĕ roşĭ.

Saŭ :

Lazare,
Pazare,
Când va z-vĭină Paştile ?
— Mâne,
Pôĭmâne,
Duminică alantă.
Fetile va z-gĭŏacă
Maşĭ aţĕa ma nĭică
Laĕa va z-dinĭică.

Lazare,
Pazare,
Când vor sosì Paştile ?
— Mâne,
Poĭmăne,
Duminica ceea-laltă.
Fetele vor jucà
Numaĭ cea mică
Béta se va dumicà. (1)

Saŭ :

Lazare,
Pazare,
Când va z-vĭină Paştile?
— Mâne
Pôĭmâne
Ea-le, ĕa-le, dupu uşe
Cu nĭelu di guşe.

Lazare,
Nefericitule,
Când vor venì Paştile?
— Mâne,
Poĭmâne,
Iată-le, iată-le, după uşă
Cu mielul de gât.

Coşuleţul, ce-l duc în mână, este îmbrăcat în florĭ naturale, pe carĭ fetele le adună în ajun de prin văĭ şi liveḑĭ, mergênd maĭ multe împreună şi cântând diferite cântece pe tot timpul culesuluĭ. Aceste florĭ sunt păstrate în apă cu îngrijire până în ḑiua următóre.

Se cere tot odată ca fetele înseşĭ să-şĭ împodobéscă coşuleţul.

(1) Adecă : se va rupe de plânset.

La *Fărşeróte,* fetele, după ce se adună maĭ multe la un loc, ieaŭ un *maliŭ,* lemn cu care se bat hainele de lână la spĕlat, şi-l îmbracă în haine de voinic, saŭ de băiat. Ele caută să-l facă cât se póte de frumos. Apoĭ una dintre ele îl pórtă în braţe şi cu el merg din casă în casă, cântând pe *Lazare-pazare* şi povestind în glumă, — altă dată póte în serios, — cum frumosul Lazar a fost omorît, împuşcat saŭ străpuns de vre-o féră sĕlbatică, pe când păsceà turma în pădure, saŭ invocând diferite alte motive.

Fata, care îl pórtă în braţe, când intră în casa cuĭ-va, face pe întristata, dacă este vre-una maĭ gluméţă şi care nu se ruşinéză, fiind-că ceĭ carĭ primesc pe *Lazarine* — aşà se numesc fetele carĭ umblă cu Lazar—o tachinéză, ḑicêndu-ĭ că «frumos mire şi-a ales, făcĕnd alusiune la *malĭlu* din braţe-ĭ. Apoĭ îĭ maĭ spun: *tóra malĭlu ş-nîinti cu un gĭoni aleptu,* acuma cu *malĭul* şi la anul cu un fĕt frumos, şi altele de acestea.

Pentru acésta fetele aleg o fată maĭ mică, care n'ar avé vîrstă de măritat, ca să pórte *malĭlu,* şi pe care prin urmare să nu o atingă aşà direct urările, ca şi împunsăturile glumeţilor.

Aromâniĭ din *Tesalia* obicĭnuesc a face o păpuşă, care represintă un băiat şi pe care o pórtă de mână două fete saŭ doĭ băeţĭ, fiind-că acì umblă şi băeţiĭ ceĭ micĭ cu *Lazarul.*

Fie-care *Lazarină* saŭ *Lazarin* pórtă câte un coşuleţ cu florĭ naturale.

La *Vlaho-Clisura* umblă singură fie-care fată.

Iar celor ce umblă *de a Lazăr* li se daŭ ouĕ, fructe şi une-orĭ banĭ.

Obiceiul acesta este practicat în Peninsula balcanică, în tótă splendórea sa, maĭ cu sémă de către ţigancele turcóice.

Acestea se îmbracă cu florĭ la cap, pe corp, şi apoĭ câte 3—4 umblă din casă în casă. Una dintre ele, cea maĭ bĕtrână, cântă cu *daiereaua* şi din gură, pe când cele-lalte douĕ saŭ treĭ danséză, avĕnd pe piept şi pe cingătóre diferite obiecte sunătóre, asemenea celor atârnate de *Căluşarĭ* dealungul picioruluĭ.

Cele din *Bitolia* cântă, în limba ţigănéscă, românéscă, turcéscă şi maĭ des în cea bulgăréscă, pe la creştinĭ.

De sigur că Ţiganiĭ aŭ împrumutat obiceiul acesta de la popórele creştine din Peninsula balcanică.

Ele se numesc *Lazarchiĭ*, *Lazareti* şi *Lazarini*.

Li se dă banĭ saŭ pâne şi orĭ-ce poftesce fie-care.

Tot aşà de rĕspândit este obiceiul acesta şi printre Bulgariĭ şi Greciĭ din Macedonia şi Tesalia.

In unele orăşele aromânescĭ însă acest obiceiŭ nu se practică de loc. (1)

Tema recitativuluĭ, după cum observă d-l G. Dem. Teodorescu, este mórtea nefericită, chiar din preḑiua nunţiĭ, a tînĕruluĭ Lazăr, a căruĭ mirésă e represintată printr'o copilă, spre a înduioşà maĭ mult pe spectatorĭ. (2)

Din descrierea de maĭ sus a acestuĭ obiceiŭ la Româniĭ din *Muntenia* şi din colindele referitóre la *Lăzărel*, se vede o mare asemĕnare cu *Lazărul* aromânesc aşà cum se practică la Fărşeroţĭ, căcĭ în colindele românescĭ despre *Lazăr* se povestesce, că Lazăr, cerênd mameĭ sale să-ĭ facă azimă şi acésta nevoind, el a plecat la pădure cu oile, s'a suit pe o cracă, ca să scuture frunḑe oilor, dar bătênd vêntul tare, craca s'a rupt, saŭ, că s'ar fi străpuns cu fusul, pe care mama sa îl scăpase din mână. (3)

V.

MOŞIĬ DE FLORIĬ.

Se ḑice că în vremea de demult o femee aveà un băiat, şi băiatul acela se numià *Lazar*, şi erà slab şi dorià să mănânce plăcinte.

Insă mama luĭ n'avù când să facă şi să-ĭ deà plăcinte

(1) P. Papahagi, *op. cit.*, p. 733—736.
(2) G. Dem. Teodorescu, *Poesiĭ pop.*, p. 203.
(3) P. Papahagi, *op. cit.* p, 736 şi G. Dem. Teodorescu loc cit.

de mâncat, şi Lazar murì de dorul plăcintelor. Şi ḑiua, în care a murit el, erà o ḑi de Sâmbătă.

Mama luĭ, vĕḑênd acésta, se întristă şi începù a plânge şi a ḑice :

— Să nu fie ertată de Dumneḑeŭ femeea aceea, care nu va face în *Sâmbăta luĭ Lazar* plăcinte!

Şi de atuncĭ fac femeile totdeauna în Sâmbăta luĭ Lazar plăcinte. (1)

Insă plăcintele, ce le fac ele, nu le fac numaĭ pentru sine şi pentru familianţiĭ lor, ci cele maĭ multe dintre dînsele le fac pentru ceĭ sĕrmanĭ, carĭ nu sunt în stare a-şĭ face singurĭ plăcinte, şi acelora le trimit apoĭ ca *Moşĭ* de sufletul morţilor, carĭ aştéptă în ḑiua acésta la pórta raiuluĭ. (2)

Şi *Moşiĭ* aceştia se numesc *Moşĭ de Florìĭ*, una pentru că cad nemijlocit înainte de *Florìĭ*, şi al doilea pentru că eĭ se trimit celor sĕrmanĭ şi cu deosebire unde sunt copiĭ micĭ nu numaĭ în Sâmbăta luĭ Lazar, ci şi în ḑiua de *Florìĭ*.

In multe comune din *Bucovina* însă nu se trimit în aceste două ḑile numaĭ plăcinte ca *Moşĭ*, ci şi alte obiecte.

Aşà, bună-óră în satele Buninţĭ şi Frătăuţul-noŭ este datină de a se trimite pe la case câte-o ulcică plină cu miere, de-asupra gureĭ cu un colac saŭ franzolă, iar la tórtă cu o lumină lipită. (3)

Româncele cele maĭ cu stare din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ*, precum bună-óră cele din comuna Retég, fac în acéstă ḑi nisce pânişóre de grîŭ împletite în forma spiralelor de la orologiŭ. Pânişórele acestea, carĭ aŭ mărimea cam de două *ouĕ* (4) *de prescură* lipite la olaltă, saŭ ca două *jemble* (5) câte de doĭ banĭ, se numesc *Florìĭ* sing. *Florìe*. Florìile acestea le daŭ apoĭ băeţilor săracĭ din vecinĭ de sufletul morţilor.

---

(1) Din Tereblecea, dict. de Maria Luncan şi com. de P. Scripcariu ; — şi din Liuḑĭ, dict. de Maria Stefănescul şi com. de Dim. Bondariu.

(2) Dat. Rom. din Balacéna, dict. de Vas. Rusul şi com. de Const Ureche.

(3) Com. de Vesp. Corvin şi Vesp. Reuţ.

(4) Ouĕ = bobiţe.

(5) Jemble = jemne — franzole — bulcĭ

De regulă chémă câte-un băiat din casa, unde vor să trimită *Florii*, şi-l întrébă:

— Câţi fraţi saŭ câţi copiĭ sunteţi?

Băiatul întrebat spune 2-3-4-5, adecă câţi sunt, iar muerea, care l'a chemat, îĭ dă apoĭ atâtea *Floriĭ* câţi copiĭ sunt eĭ la părinţi, ba une-orĭ câte două pe de-asupra pentru mama sa şi tată-sĕŭ, iar dacă sunt în acea casă şi moşnegĭ, trimite şi pentru aceia câte-o *Florie.* (1)

In *Banat* este datină ca în tóte casele să se cócă atâtea pânĭ de grîŭ, câţi membri are familia, dar pânile nu sunt de una şi aceeaşĭ mărime, ci variéză conform etăţiĭ membrilor de familie. Aceste pânĭ se împletesc din aluat de grîŭ cu multă grijă şi pe de-asupra se înfrumuseţéză cu cununĭ, crucĭ, orĭ alte figurĭ tot din aluatul acela. (2)

In fine atât în *Transilvania* cât şi în *Banat* este datină de a se pune în acéstă ḑi *apă şi salcă verde* saŭ alte ramurĭ verḑĭ la crucile şi pe mormintele morţilor. (3)

In *Dobrogea* este obiceiul de a se adunà în Sâmbăta luĭ Lazar treĭ fete micĭ ca de 12 anĭ, dintre carĭ una se împodobesce pe cap cu *tel* (betélă) făcêndu-se că este mirésă, a doua se légă la cap cu un tulpan şi a treia ţine un paner cu ouă în mână; ast-fel merg apoĭ pe la case şi daŭ ouele de pomană. (4)

VI.

FLORIILE.

Sub cuvîntul *Floriĭ* şi *Duminica floriilor,* după cum se spune pretutindene în Bucovina, saŭ *Duminica flòrilor* şi *Staurile flòrii,* după cum se spune în unele părţĭ din Tran-

(1) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul.
(2) Mangiuca, *Calend. pe an. 1883.*
(3) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul; — Mangiuca, *Calend. cit.*
(4) Burada, *O călĕtorie în Dobrogea,* p. 25.

silvania, precum bunăóră în comuna Retég (1), orĭ *Staulele florilor*, după cum se spune în comuna Văleni din Moldova (2), se înțelege Dumineca cea de pe urmă din Păresimĭ saŭ Postul mare.

Ea se numesce, după uniĭ, *Floriĭ* şi *Duminica floriilor* saŭ şi *Dumineca vlăstărilor* de aceea pentru că poporul a întîmpinat pe Domnul nostru Iisus Christos, când a intrat ultima óră în acéstă Dumineca în Ierusalim cu ramure de finic precum şi cu alte florĭ. (3)

După alțiĭ se numesce *Dumineca floriilor* de aceea pentru că în acéstă ḑi se scot pretutindenea la tóte bisericile sălciĭ de se sfințesc (4), precum şi pentru aceea fiind-că, din ḑiua acésta începênd înainte, încep toțĭ pomiĭ şi tóte florile a înmugurì şi a înflorì. (5)

Şi iarăşĭ după alțiĭ pentru că în acéstă ḑi se umple ciubăraşul cu *florile*, adecă cu fiertura scórțeĭ de pădureț, a sovîrvuluĭ şi a frunzelor de pădureț, carĭ servesc spre *înflorirea* ouĕlor pentru Pascĭ. (6)

Afară de sfințirea şi împărțirea *mâțişórelor*, despre carĭ vom vorbì maĭ pe larg în capitolul ce urméză, se maĭ ob-

---

(1) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul.

(2) Sim. Mangiuca, *Calend. cit.*

(3) După spusa Rom. din Stroescĭ, com. de D. Gemeniuc ; — şi a celor din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de Eudochia Isopescu: «*Floriile* se numesc aşà, pentru că locuitoriĭ din Ierusalim l'aŭ întîmpinat pe Domnul nostru Is. Chr. când a intrat în acest oraş cu crenguțe înflorite.»

(4) După spusa Rom. din Frătăuțul-vechiŭ, com. de I. Covaşă ; — şi a celor din Lucăcescĭ, com. de Iacob Paicu: «Ómeniĭ duc în ḑiua de *Floriĭ* la biserică *mâțişóre,* pe carĭ preotul le sfințesce şi apoì le împărțesce iar ómenilor, aducêndu-se prin acésta aminte de intrarea Domnuluĭ nostru Is. Chr. în oraşul Ierusalim, când i-a eşit tot poporul cu ramure de finic în mână, bucurându-se de sosirea luĭ. Şi de aceea se numesce acéstă sfîntă ḑi *Floriĭ.*»

(5) Com. de d-l Orest. Dlujanschi : «Poporul crede că ḑiua acésta se numesce *Floriĭ*, pentru că fie-care pom muguresce» ; — din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Alex. Romaş : «*Floriĭ* se numesce pentru că acuma înfloresce bărbănocul şi alte plante.»

(6) Dim. Dan, *Comuna Straja şi locuitoriĭ eĭ*, Cernăuțĭ 1897, p. 96: «In ḑiua *Floriilor* se umple ciubăraşul cu fiertura scórțeĭ de pădureț, ceea ce stă aşà până joĭ înaintea Pascilor, când se fac cu ea ouĕle cele roşiĭ în felurite desemnurĭ.»

servă în ḑiua de Floriĭ încă şi alte datine şi credinţe, şi anume:

Pe la 12 ore de nópte spre Floriĭ fierb apă cu busuioc şi cu fire de la canafurile ce se află la prapurĭ şi pe carĭ le fură la vre-o înmormîntare a uneĭ fete marĭ.

După aceea în ḑiua de Floriĭ ieaŭ ele şi se spală cu acéstă apă pe cap, ca să aibă pĕr frumos şi să strălucéscă ca firele de la prapurĭ şi să fie plăcute ca şi cum se bat flăcăiĭ după busuioc.

După ce aŭ făcut acésta, tórnă apa ce a rĕmas la rădĕcinile unuĭ pĕr, rostind următórele cuvinte:

— Cum iĭ pĕru când iĭ înflorit de frumos, aşà să fiŭ şi eŭ de frumósă; cum se uită ómeniĭ la un pĕr înflorit, aşà să se uite şi la mine!

Maĭ cred că cel ce se cuminecă în ḑiua de Floriĭ, înainte de a se apropià de preot ca să se cuminece, orĭ-ce va gândì în acel moment, Dumneḑeŭ iĭ va împlinì dorinţa. (1)

In ḑiua de Floriĭ e bine să se culégă tot felul de florĭ de primăvară şi să se ducă la biserică, pentru că *acésta e ḑiua florilor*.

Cum va fi în ḑiua de *Floriĭ*, aşà va fi şi în ḑiua de Pascĭ. (2)

In unele părţĭ din *Muntenia* nicĭ un om nu se spală pe cap în ḑiua de Floriĭ, nicĭ nu se rade, de frică că *înflóre* (albesce) ca pomiĭ. (3)

Româniĭ din *Banat*, din contră, ḑic că nu e ertat a se spĕlà pe cap în *Sĕptĕmâna floriilor*, ca să nu încărunţéscă.(4) In ḑiua de Floriĭ însă îşĭ spală capul cu apă descântată, anume ca să le créscă şi să li se conserve pĕrul. Iar după ce s'aŭ spĕlat, tórnă apa la rădĕcina, unuĭ pĕr altoit. (5)

In *Muntenia* în Duminica floriilor se începe şi *scrânciobul*

(1) Dat. şi cred. Rom. din Putna, dict. de Irina Creţan, com. de Nic. Goraş.

(2) Dim. Dan, *Comuna Straja*, p. 97; — «*Şeḑĕtórea*», an. I, Fălticenĭ 1892, p. 192.

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Andreescĭ, pl. Gilort, jud. Gorj.

(4) Com. de d-l Aurel Iana din Maidan.

(5) Sim. Mangiuca, *Calend. cit.*

saŭ *dulapul* pe la locurĭ cu verdéță și ține în fie-care dumineca cu cele treĭ ḑile ale St. Pascĭ până la *Înălțare* (Ispas), și se face horă mare, mese întinse și cu ciocnire de ouĕ roșiĭ. (1)

In fine merită a fi amintit și aceea că în ḑiua de Floriĭ e pretutindenea, în tóte țĕrile locuite de Românĭ, datină ca să se mănânce pesce. (2)

VII.

MÂȚIȘÓRELE.

Sub cuvîntul *Mâțișor* pl. *Mâțișorĭ, Mâțișóră* pl. *Mâțișóre* și *Motănaș* pl. *Motănașĭ* înțeleg Româniĭ din Bucovina *flórea sălcieĭ.*

Evanghelistul Luca (21, 1—11) ne spune că Domnul nostru Iisus Christos, când a intrat, după învierea luĭ Lazăr, în Ierusalim, a fost de către partea cea maĭ mare a locuitorilor acestuĭ oraș întîmpinat cu ramure verḑĭ de arborĭ și maĭ ales de finic.

Amintirea acesteĭ intrărĭ sĕrbătorescĭ a Domnuluĭ nostru Iisus Christos în Ierusalim, biserica nóstră ortodox-orientală o serbéză cu o deosebită solemnitate în fie-care an în ḑiua de Floriĭ.

De óre-ce însă în părțile nóstre nu cresc finicĭ, de aceea Româniĭ întrebuințéză, în loc de ramure de finic, rămurele verḑĭ de *Salcie*, lat. Salix alba L., care înfloresce tocmaĭ pe timpul acesta și ale căreĭ florĭ se numesc *Mâțișóre.* (3)

---

(1) E. Baican, *Obiceiurĭ la Românĭ,* Bucurescĭ 1884, p. 17.

(2) Dr. G. Crăiniceanu, *Igiena țĕranuluĭ român,* Bucurescĭ 1895, p. 224; — P. Papahagi, *op. cit.*, p. 734: «Se obicĭnuesce în *Dumineca Floriilor* să se servéscă la masă pesce, la prânḑ, iar séra din ajunul Duminiceĭ Floriilor, la cină, verdețurĭ gătite cu unt-de-lemn.»

(3) După spusa Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «In *Dumineca Floriilor* merg ómeniĭ și femeile la biserică, unde capĕtă fie-care câte o crenguță de mâțișóre. Acea crenguță de mâțișóre însemnéză ra-

Causa de ce întrebuinţéză la acéstă ocasiune numaĭ ramure de *salcie*, adecă *Mâţişóre*, şi nu şi de alţĭ arborĭ, se vede din următórea legendă din *Muntenia*, com. Raşĭ, jud. Ialomiţa :

«Pe când erà Isus Christos rĕstignit pe cruce, *Maica Domnuluĭ* a audit şi a încălţat opincĭ de fer, a luat în mână toiag de oţel şi a plecat plângênd ca să găséscă pe Isus.

«In cale plângênd a întîlnit o bróscă, care a întrebat-o de ce plânge.

«Iar Maica Domnuluĭ i-a spus că a avut un băiat şi i l'aŭ rĕstignit Jidoviĭ.

«Brósca i-a spus că şi ea a avut nouĕ puĭ mititeĭ şi frumuşeĭ, cu ochiĭ *băşicăţeĭ*, şi i-a omorît un car pe toţĭ şi tot nu se maĭ bocesce aşà.

«Maica Domnuluĭ, audind acésta, i-a dis că, murind, să nu se maĭ *împută*.

«Apoĭ mergênd maĭ departe a dat peste o apă, la marginea căreia se aflà o *salcie*, şi i-a dis să se facă punte peste apă.

«*Salcia* a ascultat, s'a prefăcut în punte, şi Maica Domnuluĭ, trecênd peste dînsa, a binecuvîntat-o ca să nu se pótă face cărbunĭ din ea şi să se ducă în toţĭ aniĭ în diua de Floriĭ la biserică.

«Şi de atuncĭ se duc în diua de Floriĭ rămurele înflorite de salcie la biserică.» (1)

In ajunul Floriilor pălimarul, dimpreună cu vre-o câţĭ-va băetanĭ saŭ şi alţĭ ómenĭ, se duce şi, aducênd maĭ multe braţurĭ de *Mâţişóre*, le pune în biserică, unde le lasă apoĭ până a doua di diminéţă.

A doua di diminéţă preotul ce liturghisesce, nemijlocit după ce a cetit sf. evanghelie la utrine, sfinţesce mâţişórele aduse şi le predă apoĭ iarăşĭ pălimaruluĭ, ca să le împărţéscă poporuluĭ.

Pălimarul, luând mâţişórele sfinţite, pune o parte dintre dînsele lângă tetrapod, ca fie-care creştin care vine la bi-

---

mul de finic, care l'a ţinut fie-care în mână când l'aŭ întîmpinat pe Chr. intrând călare pe asină în Ierusalim» ; — a celor din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga : «Sub *Mâţişóre* înţeleg ómeniĭ la noĭ acele ramure de copacĭ, cu carĭ l'aŭ întîmpinat pe Is. Chr. când a intrat în Ierusalim.»

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu.

serică şi sărută icóna intrăriĭ luĭ Isus în Ierusalim, să-şĭ pótă luà câte-un rămurel de acestea, iar restul îl păstréză în altar până după sfîrşitul liturghieĭ, anume ca să aibă ce împărţì şi celor-lalţĭ credincioşĭ, carĭ nu şi-aŭ putut luà singurĭ saŭ carĭ aŭ venit cevà maĭ târḑiŭ la biserică.

Fie-care creştin, cum intră în biserică şi sărută icóna de pe tetrapod, iea una, cel mult două saŭ treĭ rămurele de acestea, şi le ţine cu cea maĭ mare evlavie în mână până după liturghie.

După liturghie, fie-care se duce cu dînsele drept acasă. Iar după ce aŭ ajuns acasă, ceĭ maĭ mulţĭ inşĭ aŭ datină de a se duce maĭ întâiŭ la ocolul saŭ în grajdul vitelor şi a pălì cu dînsele pe tóte vitele, anume ca să créscă (1), iar vacile şi juncele să se alunge maĭ de grabă (2), să înfloréscă cum înfloresc mâţişórele. (3)

După ce aŭ atins vitele, intră în casă şi ating cu dînsele pe copiiĭ ceĭ micĭ, anume ca şi aceştia să crésca şi să înflorésca ca şi mâţişórele. (4)

Iar după ce aŭ atins şi copiiĭ cu dînsele, le pun după icóne saŭ în alt loc din casă. Ceĭ maĭ mulţĭ inşĭ însă nu le

---

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-noŭ, com de Iul. Sidor: «Când se aduc *mâţişórele* de la sf. biserică, se pălesc cu dînsele, tóte vitele şi din familie pe ceĭ maĭ micĭ, ca să crésca.»

(2) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă: «In ḑiua de *Floriĭ* se aduc *motănaşĭ* sfinţiţĭ de la biserică, cu carĭ se bat vacile, creḑêndu-se că se vor alungà maĭ de grabă»; — a celor din Tereblecea, dict. de Maranda Nimigén, com. de Pant. Nimigén: «In *Dumineca Floriilor* saŭ a *Vlăstărilor* aduc *mâţişoriĭ* din biserică şi se duc maĭ întâiŭ în grajd la vite, se pălesc vacile cu ele, ca să se alunge maĭ de grabă, şi abià după aceea se duc în casă.»

(3) Dat. Rom. din Straja, com. de I. Dan: «Tot atuncĭ se ating vitele cu o crenguţă de mâţişóre, ca vitele peste an să fie înflorite cum înfloresc mâţişórele.»

(4) Dat. Rom. din Mitocul Dragomirneĭ, com. de Amf. Burac: «Tata saŭ mama, când vin de la biserică în ḑiua de *Floriĭ*, aducênd tot odată şi *mâţişóre*, pălesc cu dînsele copiii peste cap, rostind la acéstă ocasiune următórele cuvinte: «Nu te pălesc eŭ, ci mâţişórele, ca să nu uiţĭ că «de aḑĭ într'o săptămână e Pascele»; — a celor din Şcheia, com. de C. Lucaciŭ: «Când vin ómenii în ḑiua de Floriĭ de la biserică, lovesc pe toţĭ băeţiĭ cu mâţişóre.»

vîră în casă, ci le acaţă de-asupra uşeĭ sub stréşină (1), saŭ în alt loc unde-va, ca să nu umble nimenĭ cu dînsele (2), şi acésta din causă că, dacă le-ar vîrî în casă, atuncĭ ar trebuì să móră cine-va din acea casă (3), saŭ pentru că nu le merge bine la vite. (4)

Uniĭ ieaŭ vre-o câte-va mâţişóre de pe rămurelele aduse şi le pun pe stupĭ, în credinţă că, făcênd acésta, stupiĭ se sfinţesc, le merge maĭ bine şi strîng maĭ multă miere peste an. (5) Iar alţiĭ pun vre-o câte-va mâţişóre pe straturĭ, anume ca să nu mănânce viermiĭ legumele. (6)

---

(1) Dat. Rom. din Ilişescĭ, com. de V. Botezat: «Fie-care creştin ieă câte o mâţişórá şi o duce acasă. Acasă duse, nu le vîră în casă, ci le acaţă de-asupra uşeĭ sub streşină»; — a celor din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «Intorcêndu-se ómenii de la biserică cu mâţişórele, nu le bagă în casă, ci le bagă unde-va sub streşină la casă»; — a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariŭ: «*Mâţişórele* sfinţite se păstréză în casă la grindă, saŭ după căprior la streşina caseĭ afară. Uniĭ însă ḑic că nu-ĭ bine de adus mâţişórele în casă, ci le pun sub streşina caseĭ, sub un căprior»; — a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, dict. de Domnica Hostiuc, şi com. de Alex. Romaş: «Mâţişórele nu se bagă în casă.»

(2) Dat. Rom. din Crasna, com. de Em. Iliuţ: «Ómeniĭ aduc mâţişórele acasă, însă nu le bagă în casă, ci le pun într'un loc unde-va ca să nu umble nimenĭ cu ele»; — din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcén: «La *Floriĭ*, când aducĭ stălpările (mâţişórele) cele sfinţite de la biserică, să nu le bagĭ în casă, ci să le laşĭ afară sub streşina caseĭ saŭ în alt loc unde-va.»

(3) Dat. şi cred. Rom. din Udescĭ, dict. de Zamfira Niculi şi com. de Darie Cosmiuc: «*Mâţişórele*, carĭ se sfinţesc în ḑiua de Floriĭ, cred ómeniĭ că, dacă le aduc şi le pun în casă, atuncĭ móre cine-va din casa aceea, de aceea le pun afară, dinaintea caseĭ.»

(4) Dat. Rom. din Bunimţĭ, com. de Vesp. Corvin: «*Mâţişórele*, cum le aducĭ, să nu le bagĭ în casă, pentru că nu le merge bine vitelor, ci să le puĭ sub streşina caseĭ»; — Dim. Dan, *Credinţe poporale bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovineĭ*», an. V, Cernăuţĭ 1895, No. 12: «*Mâţişórele Floriilor* nu e bine a le aduce în casă, ci a le pune sub streşina grajduluĭ, şi numaĭ când tună şi fulgeră, a afumă în casă cu ele, şi apoĭ fulgerul nu va atinge acea casă.»

(5) Dat. Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga: «După ce ies ómeniĭ de la biserică, este datină la noĭ ca ómeniĭ să pue mâţişóre pe stupĭ, spunênd că stupiĭ se sfinţesc, le merge maĭ bine şi strîng maĭ multă miere peste an.»

(6) Dat. Rom. din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu: «*Mâţişoriĭ* să fie puşĭ pe straturĭ, căcĭ viermiĭ nu mănâncă legumele»; — a celor din Secu-

Mâţişórele se păstrézĕ în locul unde s'aŭ pus peste tot anul şi se întrebuinţézĕ ca léc contra maĭ multor bóle, precum : contra *gâlcilor, frigurilor, dureriĭ de grumaz* şi a *jiguluĭ* la ómenĭ, precum şi în contra *Ariciuluĭ* la vite.

Ceĭ ce capĕtă bólele sus amintite înghit câte una până la treĭ mâţişóre şi le trece (1), iar vitelor le daŭ în tărîţe şi se afumă cu dînsele. (2)

Mulţĭ inşĭ însă cred că, dacă înghit treĭ mâţişóre sfinţite în ḑiua de Floriĭ, nu se prinde nicĭ un fel de bólă de grumaz în decursul anuluĭ de dînşiĭ, iar dacă unul saŭ altul a întârḑiat de a o face acésta, apoĭ trebue să înghiţă o mâţişóră, însă numaĭ spre trecerea *gâlcilor.* (3)

Drept aceea, maĭ cu sémă tineriĭ şi tinerele, carĭ voesc să nu-ĭ dóră gâtul peste an, cum ies în Dumineca Floriilor din biserică, saŭ nemijlocit după ce aŭ ajuns acasă, înghit câte un mâţişor întreg. (4)

---

ricenĭ, com. de Gavril Guşet: «Alţiĭ le pun pe straturĭ, cu scopul că atuncĭ nu ar róde viermiĭ legumele, fiind-că ele înfloresc întâiŭ şi nu le mănâncă nimic.»

(1) Dim. Dan, *Credinţe poporale bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovineĭ*», an. V, Cernăuţĭ 1895, No. 2, p. 2: «Se crede că este bine a înghiţĭ în Dumineca Floriilor mâţişóre sfinţite, şi apoĭ acela va fi scutit de gâlcĭ»; —Dat. Rom. din Crasna, com. de Vas. Iliuţ: «Se ḑice că, dacă are cine-va durere de gât şi va înghiţĭ o mâţişóră, se vindecă»; — a celor din Pătrăuţ, com. de Vict. Morariu: «Cine are frigurĭ să înghită treĭ mâţişóre, şi-ĭ trece»; — a celor din Şcheia, com. de C. Lucaciŭ: «*Mâţişórele* le strîng peste an, căcĭ se crede că aceĭ, carĭ pătimesc de *frigurĭ*, se vindecă, dacă înghit mâţişóre.»

(2) Dat. Rom. din Crasna, com. de Vas. Iliuţ: «Ómeniĭ spun că mâţişórele sfinţite ce le aduc de la biserică sunt bune de léc, afumă vitele cu dînsele»; — tot din Crasna, com. de Em. Iliuţ: «*Mâţişórele* se întrebuinţézĕ pentru bóle de vite, punêndu-se în tărîţe»; — a celor din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu: «*Mâţişoriĭ* trebue apoĭ de léc pentru vite»; — a celor din Mitocul Dragomirneĭ, dict. de Domnica Hostiuc şi com. de Alex. Romaş: «*Mâţişórele* se întrebuinţézĕ la vite şi anume la o bólă care se numesce *Ariciŭ*»; — a celor din Tereblecea, dict. de Maranda Nimigén: «Vlăstările de salcie saŭ mâţişoriĭ îs bunĭ de afumat vitele când se bolnăvesc.»

(3) Dat. şi cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de Gheorghe Telégă.

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariŭ; — a celor din Straja, com. de I. Dan: «In ḑiua de Floriĭ se înghit mâţişóre, ca să fie scutiţĭ de durere de grumaz.»

Tot așà fac și ceĭ ce voesc să n'aibă *gâlcĭ* (1) și să nu-ĭ taie *jigul.* (2)

Mulțĭ inșĭ îndătinéză a înghițì câte o mâțișóră în ḑiua de Floriĭ, nu numaĭ ca să fie scutițĭ contra bólelor sus amintite, ci tot odată ca să fie ușorĭ și sănătoșĭ ca florile peste an. (3)

Mâțișórele sfințite se consideră de către popor și ca un mijloc de apĕrare în contra grindineĭ, precum și în contra furtunilor.

Drept aceea uniĭ, vara, la vreme de slótă, tunete, fulgere, trăsnete și grindină, pun mățișóre pe foc, creḑênd că fumul ieșit dintr'însele împrăștie slóta, fulgerul, tunetul și grindina. (4)

Alțiĭ, când este vre-o cumpĕnă fórte mare, ieaŭ mâțișó-

---

(1) Dat. Rom. din Pătrăuț, com. de Vict. Morariŭ: «Cine înghite în ḑiua de Floriĭ un mâțișor sfințit, fără să-l atingă, acela va fi ferit de gâlcĭ tot anul»; — a celor din Volovĕț, com. de Ioan Buliga: «In ḑiua de Floriĭ cred ómeniĭ că, dacă vor înghițì un mâțișor de pe bețișorul adus de la biserică, n'ar avé tot anul gâlcĭ»; — a celor din Tereblecea, dict. de Maranda Nimigén: «Cine voesce inghite mâțișorĭ, ca să nu facă gâlcĭ, și anume doĭ, pentru că gâlcile se fac pe amîndouĕ părțile»; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de P. Prelipcén: «Pe la Floriĭ e bine să înghițĭ treĭ mâțișóre, însă să le ieĭ cu mâna dréptă după cap și așà să le îmbucĭ, căcĭ atuncĭ eștĭ scutit peste tot anul de gâlcĭ.»

(2) Dat. Rom. din Stroescĭ, com. de D. Gemeniuc: «La Floriĭ aŭ ómeniĭ datină că, venind de la biserică, ieaŭ mâțișóre sfințite, pe carĭ le înghit pe inima gólă, ḑicênd că nu-ĭ taie jigul tótă vară și-s maĭ ușorĭ.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Stroescĭ, com. de D. Gemeniuc; — a celor din Crasna, com. de Em. Iliuț: «Ómeniĭ în ḑiua de Floriĭ se duc la biserică și-șĭ ieaŭ mâțișóre și, înghițind o mâțișóră, ḑic că vor fi peste an sănătoșĭ ca florile.»

(4) Dat. Rom. din Straja, com. de I. Dan; — a celor din Ilișescĭ, com. de V. Botezat: «Mâțișórele se întrebuințéză în contra furtunilor de pétră. Când vine vre-o furtună, când fulgeră și trăsnesce, le aprind în casă și afumă cu ele»; — a celor din Liuḑiĭ-Homoruluĭ, com. de Emil. Tĕutul: «In ḑiua de Floriĭ se aduc mâțișóre la biserică și se sfințesc, iar după ce s'aŭ sfințit se aduc acasă și se păstréză peste tótă vara, iar în timp de pericol, d. e. când este plóie cu ghéță, se pun în foc și se ard ca jertfă luĭ Dumneḑeŭ și se rógă ca să înceteze plóea»; — a celor din Siret: «Cu *mâțișórele* afumă o sémă de Românce când tună»; — și a celor din Gura-Humoruluĭ, com. de Emilian Netea: «*Mâțișórele* de la *Floriĭ* sunt bune de aprins pentru grindinĭ marĭ.»

rele de sub stréşină le afumă cu tămâie sfinţită în ḑiua de Pascĭ, şi apoĭ încunjură de maĭ multe orĭ casa cu dînsele. (1)

Şi iarăşĭ alţiĭ, când vĕd că se apropie vre-o grindină mare de sat, oraş, saŭ ce este, spun că e bine să ieĭ mâţişóre sfinţite, să ieşĭ cu dînsele înaintea grindineĭ până ce nu apucă acésta a trece pe hotarul satuluĭ saŭ al oraşuluĭ şi să rostescĭ cuvintele întrebuinţate la ajunurĭ, când postesc, ca să se pótă oprì grindina, şi cum aĭ făcut acésta, grindina îndată apucă în alte părţĭ. (2)

Dacă nu e cu putinţă de a ieşì înaintea grindineĭ afară de sat, atuncĭ se ḑice că e de ajuns şi numaĭ atâta dacă o femee castă se desbracă şi dă în dosul caseĭ mâna cu mâţişórele, atuncĭ noriĭ şi *pétra* (grindina) imediat după acésta se duc peste hotare. (3)

Româniĭ din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* cred asemenea şi spun că *Mâţişoriĭ* ceĭ aduşĭ de la biserică în *Duminica Floriilor* sunt bunĭ să-ĭ aprinḑĭ şi să afumĭ casa cu eĭ când e tempestate (4), vreme grea. (5)

In *Banat*, Sâmbătă înainte de Floriĭ, preotul cu copiiĭ şi poporul scot la vecernie litia şi aduc *ramure de salcă*, carĭ, sfinţite în ḑiua de Floriĭ, se împart tuturora carĭ vin la biserică.

Din aceste *sălcuţe* daŭ frunze tuturor vitelor, iar unele le păstréză în casă pentru sănătate şi, când se întîmplă de ar bate pétra, aruncate afară, se opresce grindina. (6)

Iar Româniĭ din unele părţĭ ale *Munteniei* merg cu toţiĭ în ḑiua de *Floriĭ* la biserică, cu scop ca să ieà câte o nuia, ḑicênd că aŭ noroc să créscă cânepa. Iar după ce o aduc acasă, o pun colac la icóne în casă şi, în timpul grindineĭ

(1) Dat. şi cred. Rom. din Mihovenĭ, dict de Paraschiva Cojoc, com. de Vesp. Corvin.

(2) Dat. şi cred. Rom. din distr. Rădăuţuluĭ, com. de d-l P. Prelipcén.

(3) Din Siret, com. de d-l Or. Dlujanschi.

(4) Com. de d-l B. Iosof.

(5) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «La Floriĭ aduc ómeniĭ de la biserică *mâţişóre slujite,* carĭ se păstréză pe la icóne peste tot anul şi se aprind când e vreme grea.»

(6) Com. de d-l Aurel Iana, preot în Maidan.

(petreĭ), o aprind şi afumă cu dînsa, saŭ o pun pe acoperişul caseĭ, ca să înceteze grindina. (1)

Maĭ departe, *mâţişórele* sunt bune de pus în lăutóre. Şi dacă este uns în casă, se aduc în casă, iar de nu, se lasă afară, fiind-că, dacă le-ar aduce în casă neîngrijită, casa aceea ar rĕmâné neîngrijită peste tot anul. (2)

Iar dacă în ḑiua de *Floriĭ* umbli încins cu *salcie* dusă la biserică, atuncĭ se crede că nu te maĭ dóre mijlocul. (3)

In fine, mâţişórele se maĭ întrebuinţéză încă şi la negoţ. Aşà bunăóră, dacă duce cine-va la tîrg un porc, un cal, o vacă, o păreche de boĭ saŭ vre-o câte-va oĭ de vîndut, şi atinge cu mâţişórele vitele ce voesce să le vîndă, atuncĭ neguţitoriĭ se îngrămădesc la dînsele, tocmaĭ după cum se îngrămădesc ómeniĭ în ḑiua de Floriĭ ca să ieà mâţişóre. (4)

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Andreescĭ, pl. Gilort, jud. Gorj ; — I. N. Constantinescu, *Superstiţiĭ din Ciulniţa* (Ialomiţa), publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. III, Fălticenĭ 1895, p. 122: «*Salcie* de la *Floriĭ* făcută cercurĭ şi pusă la icóne e bună să se aprindă când fulgeră şi trăsnesce şi este cine-va singur în casă.»

(2) Dat. şi cred. Rom. din Securicenĭ, com. de Gavr. Guşet.

(3) C. Gheorghinescu, *Superstiţiĭ*, publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. III, Fălticenĭ 1895, p. 120.

(4) Dat. şi cred. Rom. din Securicenĭ, com. de Gavr. Guşet: «Despre *mâţişóre* se maĭ crede că, dacă are cine-va o vită de vînḑare şi'o bate cu mâţişóre, atuncĭ se strîng şi se bat atâţia neguţitorĭ după dînsa, cum se bat ómeniĭ după *mâţişorĭ*.»

JOIA-MARE.

I.

JOIA-MARE.

Sub cuvîntul *Joia-mare* (1), numită altmintrelea şi *Joĭ-marele, Joĭ-marĭ* (2), *Joia-patimelor* (3), *Joia-négră* (4) şi maĭ rare-orĭ *Joĭmărică* (5), se înţelege Joia cea de pe urmă din Păresimĭ saŭ Postul mare, adecă Joia cea din *Sèptĕmâna patimelor* saŭ dinaintea Pascilor.

Joia acésta, după credinţa şi spusa Românilor din *Muntenia*, este terminul cel de pe urmă până când aŭ femeile şi cu deosebire fetele să-şĭ tórcă lâneţele şi maĭ ales cânepa.

Femeile şi fetele cele leneşe, carĭ nu şi-aŭ tors până în acéstă ḑi tóte lâneţele şi cânepa, precum şi acelea ce nu cos cămăşĭ nouĕ de Pascĭ, o păţesc fórte rĕŭ, căcĭ *Joĭmăriţa* saŭ *Joĭmărica*, care are datină de a umblà în ajunul

---

(1) Pretutindenea în Bucovina.

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Madeia, jud. Sucéva, în Moldova; — com. Burescĭ, jud. Olt şi com. Ialomiţa, pl. Cerna, jud. Mehedinţĭ, in Muntenia; — In Banat, com. Maidan, com. de d-l Aurel Iana; -- Veḑĭ şi Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883*.

(3) Pretutindenea în Bucovina.

(4) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Saran, jud. Constanţa, în Dobrogea.

(5) Idem, com. Ghergani, jud. Dîmboviţa şi Usa-de-jos, jud. Argeş, în Muntenia.

acesteĭ ḑile pe la tóte casele, pe care femee saŭ fată o află că nu şi-a tors tóte cele ce a avut să le tórcă în decursul Păresimilor saŭ n'a cusut cămăşĭ nouĕ de Pascĭ, nu numaĭ că o batjocoresce şi o mustră fórte aspru pentru acésta, ci-ĭ aprinde şi arde încă şi tótă cânepa rĕmasă netórsă. Ba nu odată şi nu pe o femee saŭ fată o bate peste degete saŭ o arde, iar pe fetele cele maĭ leneşe le răpesce şi, ducêndu-le cu sine acasă, le frige şi le mănâncă. (1)

După credinţa şi spusa Românilor din *Bucovina* şi a celor din *Moldova* însă, *Joia-mare* este începutul *Joilor* ce urmézá până la *Ispas* saŭ *Înălţarea Domnuluĭ*, în carĭ Româncele nu lucrézá maĭ nimic, şi maĭ ales nu torc, nu cos şi nu fierb cămăşĭ, anume ca să nu le bată *pétra* (2) pometele şi semănăturile, apoĭ pentru ca să nu se întórcă ploile şi să se facă secetă (3), precum şi pentru rodirea pomilor şi a semănăturilor. (4)

Româncele din *Banat* serbézá asemenea *Joĭ-marele*, după cum o numesc ele, însă şi acestea maĭ mult numaĭ cu nelucrare în casă (5), ca şi cele din Moldova şi Bucovina.

Cele maĭ multe Românce din Bucovina însă aŭ datină în *Joia-mare* de a umplé *borş*, creḑênd şi ḑicênd că borşul umplut în acéstă ḑi nu se strică tot anul. (6)

Tot în acéstă ḑi o sémă de Românce daŭ husce la bobocĭ de mâncat, ca să nu péră de *hârcă*. (7)

---

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu.

(2) *Pétră* = ghéţă, grindină.

(3) «*Şeḑĕtórea*», an. III, Fălticenĭ 1894, p. 48: «Din *Joĭ-marĭ* (Joia dinaintea Pasceluĭ)) şi până la *Ispas* (Inălţarea Domnuluĭ) nu se tórce, cóse, fierbe cămăşĭ, etc. *Joile*, că bate pétra, orĭ se intorn ploile şi se face secetă.»

(4) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Alex. Romaş: «Din *Joia-mare* nu se lucră nouĕ *Joiurĭ* după olaltă pentru rodirea pometelor şi a semănăturilor.»

(5) Com. de d-l Ios. Olariu.

(1) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Telégă; — Dim. Dan, *Credinţe poporale bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovineĭ*», an. V, Cernăuţĭ 1895, No. 44, p. 2: «In *Joia-mare* este bine a umplé borş, c'apoĭ borşul se ţine bun tot anul.»

(2) Idem, com. de G. Telégă. — Sub cuv. *hârcă* se înţelege o bólă care o capĕtă bobocii, când béŭ must de pe lângă gunoiŭ.

Iar dacă va fi cine-va bătut în *Joia mare*, atuncĭ spun *Bucovineniĭ* că are să aibă tot anul bubóie pe trup. (1)

Pasca, — scrie W. Schmidt cu privire la Româniĭ din *Transilvania*, — se cóce Miercurĭ în sĕptĕmâna mare, iar în *Joia verde*, adecă în *Joia-mare*, se sfinţesce. Decĭ Românul, care şi de altă dată nu împrăştie, nicĭ nu aruncă înadins nicĭ o fărmătură de pâne, tótă fărmăturica de pască o consideră ca sfîntă şi, adunându-o cu o îndoită îngrijire, o dă vitelor în nutreţ spre mâncare, anume ca binecuvîntarea luĭ Dumneḑeŭ să fie cu dînsele. (2)

Tot în *Transilvania* există credinţa că, dacă se pune în *Joia-mare* o *cloşcă*, scóte maĭ numaĭ cocoşeĭ. (3)

Maĭ departe, atât în *Transilvania* cât şi în *Banat* există credinţa că în ḑiua de *Joia-mare* nimĕruĭ nu-ĭ este ertat să dórmă, căcĭ cine dórme în ḑiua acésta, acela rĕmâne puturos, leneş şi netrebnic un an întreg până la anul următor (4), şi cu deosebire dacă dórme vre-o femee în acéstă ḑi, atuncĭ, după credinţa Românilor din *Moldova*, venind *Joĭmăriţa* saŭ *Joĭmărica* şi aflându-o dormind, o face leneşă şi incapabilă de lucru peste tot anul. (5)

In *Banat*, comuna Maidan, se ieà în diminéţa Joiĭ marĭ o cămaşă şi o oglindă din casă şi se pun la un pom verde şi tînĕr, şi maĭ cu sémă la un pĕr (că e maĭ bine), să rĕsară sórele peste ele, anume ca să facă cu dînsele peste an farmece şi descântece. (6)

Tot în *Banat*, în preséra *Floriilor*, a *Joĭmarelor* şi a *Pascilor*, fetele cele marĭ şi nevestele cele tinere, carĭ voesc să fie căutate şi jucate de feciorĭ în sĕrbătorile Pascilor, duc câte-o sgardă din baniĭ de la grumaz la un isvor orĭ la o fântână, de unde se bea multă apă peste an şi, ascunḑêndu-o bine, o lasă peste nópte ca să stea acolo. Iar în

(1) Cred. Rom. din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu.

(2) *Das Jahr und seine Tage*, p. 7.

(3) Com, de d-l B. Iosof.

(4) W. Schmidt, *op. cit.* p. 7; — Sim. Mangiuca, *Calend, pe an. 1882 şi 1883*.

(5) Dim. Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, Bucurescĭ 1872, p. 142 ; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 74.

(6) Com. de d-l Aurel Iana.

sĕrbătorile Pascilor, mergênd şi luându-o de unde aŭ ascuns-o, o pun iarăşĭ la grumaz.

Făcênd acésta, cred că vor fi căutate şi jucate de ajuns. (1)

In fine, atât în *Banat* cât şi în *Transilvania* este datină de a se face cununĭ pentru fie-care persónă din familie şi a se aruncà apoĭ pe acoperemîntul caseĭ, spre a se vedé, după veştedirea şi căderea lor, cine are să móră în decursul anuluĭ. (2)

Afară de cele înşirate până acì, maĭ cad în *Joia-mare* încă şi următórele datine şi credinţe: *Focurile morţilor, Moşiĭ de Joĭ-marĭ, Pomenirea morţilor, Roşirea ouĕlor, Nunta urzicilor* şi *Privigherea.*

Insă despre acestea maĭ pe larg în capitolele ce urméză.

II.

FOCURILE MORŢILOR.

Joia-mare e considerată de către Românĭ ca o ḑi binefăcĕtóre şi apĕrătóre a morţilor. (3) De aceea, după credinţa şi spusa Românilor din cele maĭ multe părţĭ ale *Munteniei*, morţiĭ vin în fie-care an în acéstă ḑi pe la vechile lor locuinţe, unde *adastă* (4) până la *Moşĭ* saŭ *Sĕrbătórea Moşilor,* adecă până Sâmbătă înainte de *Rusaliĭ* saŭ *Dumineca mare,* când se fac apoĭ împărţelĭ de plecarea sufletelor, adecă când se daŭ colacĭ şi óle de pomană, şi morţiĭ plécă cu colacul şi cu óla ce aŭ căpĕtat-o. (5)

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) Sim. Mangiuca, *Calend. cit.;* — W. Schmidt, *op. cit.*, p. 7.

(3) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Deduilesciĭ, jud. Rîmnicu-Sărat.

(4) *Adastă* = aştéptă.

(5) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Netoţiĭ-de-jos, jud. Teleorman; — com. Roşia, pl. Călnic, jud. Gorj; — I. St. Negoescu, *Credinţe pop.*, publ. în «*Lumina pentru toţĭ*», an. III, Bucurescĭ 1888, p.

In acest rĕstimp uniĭ morţĭ, saŭ maĭ bine ḑis unele suflete se aşéză pe stréşina caseĭ, iar alţiĭ în alte locurĭ, unde staŭ apoĭ până la întórcere. (1)

De óre-ce însă în *Joia-mare*, când sosesc morţiĭ, nu e până întru atâta de cald ca aceştia să pótă petrece în orĭ şi ce loc fără ca să le fie frig, de aceea e pretutindenea datină în *Muntenia* de a se face în diminéţa şi séra acesteĭ ḑile în curtea caseĭ saŭ in bătătură focurĭ anume pentru morţĭ, ca să aibă la ce se încălḑì şi sta la lumină. (2)

Iar focurile acestea uniĭ le fac din surcele (3), alţiĭ din *bojĭ* saŭ *bozĭ*, sing. *boz*, lat. Sambucus Ebulus L., uscaţĭ şi cât se póte de marĭ (4), şi iarăşĭ alţiĭ din lemne, de regulă de *alun*, aduse din pădure anume spre acest scop în ḑiua premergĕtóre. E de observat încă şi aceea, că lemnele acestea nu se taie cu securea saŭ cu barda, ci numaĭ se rup cu mâna, şi aducĕtorul lor nu le pune de loc jos până acasă, iar după ce a sosit acasă le pune pe un gard saŭ pe un alt obiect, unde le lasă apoĭ să stea până a doua ḑi diminéţa, când se face apoĭ foc dintr'însele. (5)

Uniĭ, după ce aŭ făcut focul, pun lângă dînsul unul saŭ şi maĭ multe scaune, pe carĭ aştern *păturĭ* (6), iar alţiĭ le tămâiază şi tórnă apă pe lângă dînsele pentru morţĭ. (7)

Făcênd acésta, toţĭ Româniĭ fără deosebire şi maĭ ales Româncele sunt de părere că, venind morţiĭ, se aşéză îm-

---

475 ; — Idem de eadem, publ. în «*Gazeta poporuluĭ*», an. IV, No. 17, p. 5 : «Sufletele morţilor vin în fie-care an de se aşéză pe stréşina caseĭ, şi acésta o fac în ḑiua de *Joĭ marĭ*, de aceea atuncĭ se fac împărţelĭ de plecarea sufletelor (pomană).»

(1) I. St. Negoescu, *loc. cit.*

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Bărăsciĭ-de-Vede, jud. Olt; — com. Roşia, pl. Călnic, jud. Gorj: «Sufletele rĕposaţilor vin în acéstă diminéţă pe la vechile lor locuinţe şi trebue să se încălḑéscă la foc, creḑênd că le e frig.»

(3) Idem, com. Telescĭ, jud. Gorj.

(4) Idem, com. Petra, jud. Teleorman ; — com. Cernătescĭ, jud. Gorj ; — com. Crovu, jud. Dîmboviţa.

(5) Idem, com. Roşia, pl. Călnic, jud. Gorj.

(6) Idem, com. Roşia şi Telescĭ, ambele din jud. Gorj. — *Păturĭ* = un fel de velinţe.

(7) Idem, com. Crovu, jud. Dîmboviţa.

prejurul foculuĭ aprins, şi anume uniĭ pe scaune, iar alţiĭ pe jos, căcĭ în unele locurĭ se aştern păturĭ nu numaĭ pe scaune, ci chiar şi pe jos (1), şi se încăldesc şi bĕŭ apă. (2)

După ce s'a făcut şi s'a aprins focul, unele Romănce îndătinéză de a face o turtă de făină, crestată pe marginĭ, care se numesce *pânea uitaţilor* (3), iar altele un colac în forma uneĭ lopeţĭ, care se chémă *uitată* şi care se dă de regulă celuĭ ce se scólă în acéstă ḑi maĭ diminéţă şi face focul (4), saŭ unuĭ băiat, ca să-l mănânce. (5)

O sémă de femeĭ însă nu fac numaĭ un singur colac, ci ele spun că *Joĭmarele* este ḑiua în care trebue să facă şi să dea colacĭ de pomană pentru toţĭ morţiĭ familieĭ. (6)

In fine, după credinţa unora, tot din *Muntenia*, în Joia-mare fie-care femee saŭ fată trebue să care cu douĕ cofe treĭ *cobiliţe* (7) de apă şi să stropéscă érba, parte pentru morţí şi parte ca să fie anul mănos. (8)

O sémă de sătence însă se scólă în ḑiua de *Joĭ-marĭ* desdiminéţă, se duc şi varsă vre-o câte-va vedre orĭ ciuturĭ de apă jos lângă fântână; ieaŭ apoĭ un vas cu apă şi merg de îl varsă pe mormintele morţilor, căcĭ, ḑic ele, cu apa acésta se spală şi bĕŭ din ea şi eĭ în ḑiua de Pascĭ. (9)

In *Moldova* este asemenea datină de a se face focurĭ de gunóie şi de vréscurĭ pe lângă case, însă nu numaĭ în ḑiua de Joia-mare de diminéţă, ci şi séra în ajunul aceşteĭ ḑile, iar pe scaunele de lângă focurĭ se pun câte-o cofă cu apă şi o litră, pentru ca sufletele morţilor să se încălḑéscă şi să bea apă. (10)

---

(1) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ N. Densuşianu, com. Crovu, jud. Dîmboviţa.

(2) Idem, com. Telescĭ, jud. Gorj; — com. Cernătescĭ, jud. Gorj; — şi com. Crovu, jud. Dîmboviţa.

(3) Idem, com. Crovu, jud. Dîmboviţa.

(4) Idem, com. Bărăsciĭ-de-Vede, jud. Olt.

(5) Idem, com. Crovu, jud. Dîmboviţa.

(6) Idem, com. Cernătescĭ, jud. Gorj.

(7) *Cobiliţă* = coromîslă.

(8) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Săraţiĭ, jud. Buzĕŭ.

(9) T. Bălăşel, *Legende populare*, publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. III, Fălticenĭ 1895, p. 105.

(10) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Bahna, jud. Roman: «*Joĭ-marĭ* diminéţă aprind ómeniĭ pe la casele lor focurĭ de gunóie saŭ

In *Transilvania* se face în *Joia-mare* foc la tăietorĭ, şi după acésta se scóte afară o pâne întrégă, apoĭ un cuţit şi o cofă cu apă.

Acésta însemnéză: nutrirea şi încălḑirea sufletelor celor rěposaţĭ. (1)

In unele părţĭ din *Banat*, cum se face ḑiuă, îndată încep a umblà copiiĭ cu tóca prin sat şi a vestì *Joĭmarele*, tocând şi cântănd :

Tóca tocănelele,
Joĭ *Joĭmărelele*,
Pasce popa vacile
Pe tóte *ogaşele* (2),
Pe tóte *socacile* (3),
Duminică-s Pascile!

Iar muerile, fiind încă întuneric, fac maĭ întâiŭ acasă *luminişche* saŭ *luminicĭche*, adecă atâtea focurĭ câţĭ morţĭ aŭ (4), cu *lemnuşe* aduse anume spre acest scop maĭ înainte, începênd de la *Blagoveştenie*, şi stând între ele (luminişche), le menesc, ḑicênd :

— Asta să fie luĭ N., asta luĭ P. etc.

După ce s'aŭ stins luminişchele saŭ focurile acestea, se duc la *morminţĭ*, şi acolo fac iarăşĭ la crucea fie-căruĭ mort câte-o lumină. Iar până ce ard *luminişchele* acestea, împart între copiiĭ veniţĭ cu tócele, precum şi între ceĭ săracĭ, colacĭ făcuţĭ din făină de grîŭ, pe carĭ îĭ ieaŭ şi-ĭ aduc anume spre acest scop de-acasă, dându-ĭ peste grópa fie-căruĭ mort deosebit de pomană.

Prin facerea luminişchelor acasă se crede că morţiĭ, tre-

vréscurĭ. La acest foc, ḑic ţěraniĭ că vin sufletele morţilor de se încălḑesc»; — Zanne, *Prov. Rom.*, I, p. 42 : «In spre *Joĭ-marĭ* se dă foc la gunóie şi se pune pe un scaun o cofă cu apă şi o litră, pentru ca sufletele morţilor să se încălḑéscă şi să bea apă»; — com. Găinescĭ, jud. Sucéva.

(1) Vasile Rebrean, *Datine poporale*, publ. în «*Ungaria*», an. I, Cluj 1892, p. 288.

(2) *Ogaş* = pîrăŭ.

(3) Drumurĭ laterale din sat.

(4) Pentru ceĭ maĭ bětrânĭ se face numaĭ câte o singură *luminişcă*, adecă numaĭ câte un singur foc pentru toţĭ.

zindu-se şi avênd lumină, vin acasă, iar prin cele făcute la morminţĭ se reîntorc pentru odihnă.

Drept aceea se consideră de un mare păcat pentru următoriĭ aceia carĭ la *Joĭmarĭ* nu fac *luminişche* şi nu daŭ de pomană pentru ceĭ morţĭ.

Intorcêndu-se de la morminţĭ acasă, ieaŭ un vas şi, mergênd cu dînsul la o fântână, îl umplu cu apă şi apoĭ, cu el plin de apă, cum este, se duc la un loc cu érbă verde, fac un cerc de petre pe érbă şi *slobod apa morţilor*, adecă tórnă apa din vas adusă de la fântână în mijlocul cerculuĭ, în semn ca isvorul să le fie slobodit. Apoĭ, luând o glie de érbă din locul unde s'a slobodit apa, o aduc acasă şi o pun după uşă lângă prag. De pe glia acésta ieaŭ apoĭ toţĭ casniciĭ pascele în diua de Pascĭ pentru sănătatea familiară.

Ce se atinge de cenuşa de la luminişchele de acasă, când s'aŭ dus la morminţĭ, se mătură cu îngrijire şi se aruncă pe o apă curgĕtóre, orĭ se păstréză în casă şi se pune în grădină pe legumĭ în contra insectelor. (1)

In alte părţĭ, tot din *Banat*, în nóptea spre *Joĭ-marĭ*, în revĕrsatul zorilor, purced muerile, maĭ vîrtos însă matrónele familiilor, alţiĭ acasă în *avlie* (curte) aprind morţilor focurĭ numite *focurele, luminicĭche* saŭ *luminuţe*, făcênd pentru tot mortul din familie câte-o luminicĭcă, saŭ anumind şi menind maĭ mulţi morţĭ la o lumină.

Cu acéstă ocasiune se sacrifică, adecă se dă de pomană colacĭ, numiţĭ *sâmbecióre*, de la Diua *Sâmbăta*, copiilor săracĭ, carĭ vin spre a se încăldi la luminicĭche.

Cu colacul se dă şi o lumină împreună cu o olcuţă de apă (alţiĭ daŭ şi vin), menind colacul moşuluĭ cutare (spunênd numele celuĭ mort din familie), adese-orĭ însă punênd orĭ anumind la un colac şi maĭ mulţĭ moşĭ, unde sunt mulţĭ rĕposaţĭ în familie.

Luminicĭchele se fac numaĭ cu surcele de *alun* saŭ de *boz* uscate, carĭ se frâng, nu se taie, şi carĭ, după ce sunt culese, se aduc în case şi nicĭ decum nu se aşéză la pămînt, ci se păstréză pe masă orĭ în alt loc, fără coatingere cu pămîntul. (2)

(1) Com. de d-l Aurel Iana şi Ios. Olariu, amîndoĭ din Maidan.

(2) Ţigancele locuitóre într'un pătrar al Ciclovei montane pórtă mile

In locurile acelea, unde în apropiere nu se află surcele de alun, se fac focurele cu boz uscat cules de pe câmp.

Matróna familieĭ, care tămâiază morțiĭ, îşĭ face luminicĭchele la mormînt, şi se càntă după morțĭ acolo, iar când plécă acasă, strigă sufletele morților pe nume, ḑicênd:

Sculațĭ, sculațĭ,
Şi-acas' aĭdațĭ!

în acea credință cum că sufletele morților plécă de la mormînt cu dînsa acasă, şi acasă, aşezându-se în chilie după uşă, acì petrec până la *Rusitorĭ*, a şéptea, pe alocurea a noua ḑi după *Rusale*, când în vĕrsatul zorilor până în rĕsĕritul sóreluĭ se duc de acasă iar în mormînt.

La *Rusitorĭ*, în vĕrsatul ḑileĭ, iar se dă pomană morților, căcĭ dacă nu li se dă des-diminéță pomană, atuncĭ sufletele, luând cenuşă orĭ năsip în gură, se îndepartă mâniόse din casa familieĭ.

Dacă pentru lucrul câmpuluĭ muierea din casă de la *Joĭ-marĭ* până la *Rusitorĭ* nu póte în tótă ḑiua mătură chilia, atuncĭ mătură numaĭ locul după uşă, aşternând o pânză albă, un *mĕsăel* acolo, spre a se aşeză sufletele pe el.

In fine se crede că de la *Joĭ-marĭ* până la *Rusitorĭ* este cerul, raiul şi iadul deschis, pentru aceea pot venì sufletele acasă spre a petrece la familie. (1)

Româniĭ din *Bucovina* fac asemenea focurĭ în *Joia-mare* spre acelaşĭ scop ca şi frațiĭ lor din țĕrile amintite maĭ sus, adecă spre încălḑirea morților, şi anume câte 1—3, pe carĭ le fac aşà şi îndată după mieḑul nopțiĭ (2), iar alțiĭ séra înainte de a plecà la *denie* (3), şi anume din diferite gunóie şi buruene uscate, şi nu în curtea saŭ ograda caseĭ, ci de regulă prin grădinĭ. (4)

Tot în *Bucovina* există datina şi credința de a nu se

îndepărtate în spate şi pe măgarĭ, înainte de *Joĭ-marĭ*, surcele de alun spre vînḑare.

(1) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882*, p. 137—138.

(2) Dat. Rom. din com. Voloca, distr. Cernăuțuluĭ.

(3) Dat. Rom. din Broscăuțul-vechiŭ, dict. de Palagia Onciul; — şi a celor din Bréza, com. de Nic. Prelicĭ.

(4) Dat. Rom. din Bréza şi Voloca.

vărui de fel în *Joia-mare*, pentru că femeia care văruesce în acéstă ḑi, aceea spun eĭ că stropesce morţiĭ cu var. (1)
Iar în *Muntenia*, jud. Buzĕŭ, nu se spală în ḑiua acésta cămăşile, căcĭ la morţĭ, în loc să se ducă pomana ce li se dă, se duc zoile din spĕlătură. (2)

III.

MOŞIĬ DE JOĬ-MARI.

In *Bucovina*, şi anume în orăşelul Boian şi în satul Mahala, precum şi în alte sate de peste Prut, se trimit în *Joia-mare* pe la case, şi maĭ ales pe la ceĭ săracĭ, ca *Moşĭ*, sticle saŭ ulcele pline cu apă prόspĕtă, cu câte un colac saŭ bulcă şi o lumină de-asupra gureĭ; une-orĭ însă dăruesc şi câte una saŭ maĭ multe *garniţe* şi *gărniciόre*, adecă cofe şi cofiţe.

Tot aşà fac şi Româniĭ din mănăstirea Homoruluĭ, distr. Gura-Homoruluĭ, cu acea deosebire numaĭ că aceştia pun în ulcele nu numaĭ apă, ci şi vin, iar de-asupra gureĭ, pe lângă colac şi lumină, încă şi câte-o năframă.

In Fundul-Moldoveĭ, distr. Câmpulunguluĭ, *Moşiĭ*, carĭ constaŭ din ulcele, olcuţe şi sticluţe pline cu apă, iar pe gură câte c'un colac şi o lumină, nu se trimit pe la case. ca în alte sate din Bucovina, ci băeţiĭ vin singurĭ de-ĭ ieaŭ.

In oraşul Câmpulung se duc în acéstă ḑi cofiţe şi cane maĭ marĭ la biserică, şi acolo se daŭ apoĭ, după liturghie, umplute cu apă şi legate pe la gură cu strămătură, iar de-asupra cu un colac şi o lumină de céră, maĭ cu sémă copiilor, de sufletul morţilor. (3)

(1) Dat. Rom. din Balacéna, com. de Vas. Jemna.

(2) G. S. Ionénu, *op. cit.*, p. 50: «*Joĭ*, în sĕptĕmâna patimelor, să nu se spele *rufe*, căcĭ la morţĭ, în loc să se ducă pomana ce li se dă, se duc lăturĭ din spĕlătură»; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 74: «In acéstă ḑi să nu se spele rufele (cămăşile), căcĭ la morţĭ, în loc să se ducă pomana ce li se dă, se duc zoile (lăturile) din spĕlătură.»

(3) S. Fl. Marian, *Inmormîntarea la Românĭ*, p. 385.

In *Transilvania,* cum se zăresce de ḑiuă, se împart între némurĭ şi între săracĭ fierturĭ, precum: póme, curechiŭ, mazĕre, fasole, baraboiŭ, pe carĭ le pun în ulcele nouĕ, frumóse şi împodobite cu un fel de floricele numite *brebenĭ.* (1)

In *Banat,* şi anume în Oraviţa montană, se daŭ de pomană olcuţe nouĕ cu apă orĭ şi cu vin, şi la mănuşa óleĭ se légă florĭ, precum: *brebeneĭ* (lat. Corydalis bulbosa, germ. hohlwurzeliger Lerchensporn). (2)

Iar în alte părţĭ, tot din *Banat,* se daŭ olcuţe nouĕ cu apă tămâiată şi câte cu un colac pe dînsele, apoĭ cu florĭ, şi anume cu *priboiŭ* (lat. Geranium macrorhizum, germ. grosswurzeliger Storchschnabel) legat la mănuşă şi câte cu o lumină de céră lipită de ele. (3)

In unele părţĭ din *Muntenia* există credinţa că în *Joia-mare* se satură morţiĭ, fiind-că în acéstă ḑi se împart colacĭ şi se varsă multă apă pentru eĭ. (4)

In alte părţĭ, tot din *Muntenia,* se obicĭnuesce în *Joĭ-marĭ* a se da de sufletul morţilor nu numaĭ de ale mâncăriĭ, ci şi de ale îmbrăcăminteĭ, câte-un costum de haine, precum: şubă, imineĭ, căciulă, saŭ o cămaşă, ismene, bete şi altele, carĭ se împart adesea săracilor, maĭ adesea însă familieĭ, după ce tóte acestea aŭ fost maĭ întâiŭ sfinţite de preot. (5)

In fine Româncele din unele părţĭ ale *Bucovineĭ* îndătinéză în *Joia-mare* de a duce, în loc de *Moşĭ,* după cum s'a arătat în şirele de maĭ sus, pe la case, şi maĭ ales pe la vecinĭ, câte-o cofă plină de apă próspĕtă, asemenea pentru sufletele celor rĕposaţĭ. (6)

---

(1) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul.

(2) Sim. Mangiuca, *Calend cit.*, p. 137.

(3) Idem de eadem, la ḑiua *Joĭ marĭ.*

(4) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Pétra, jud. Teleorman.

(5) D. Stănescu, *Obiceiurĭ religióse,* publ. în «*Biserica ortodxă rom.*», an IX, Bucurescĭ 1885, p. 329.

(6) Dat. Rom. din Balacéna, com. de Vas. Jemna.

IV.

POMENIREA MORȚILOR.

Tóte slujbele și pomenele, tóte sorocoustele și parastasele, carĭ s'aŭ început în Sâmbăta cea dintâiŭ a Postuluĭ mare a se purtà pentru sufletele celor rĕposațĭ, duréză numaĭ până în *Joia-mare*, iar în ḑiua acésta ies, adecă se sfîrșesc și maĭ mult nu se pórtă.

Drept aceea, Românceie din cele maĭ multe părțĭ ale Bucovineĭ duc în *Joia mare* la biserică pentru sufletele celor rĕposațĭ *pomene* și un *pom* saŭ *pomișor* încărcat cu tot felul de mere, póme, colăceĭ și turte dulcĭ. Tot la acéstă ocasiune și spre acelașĭ scop plătesc ele și liturghiĭ. (1)

Preotul pomenesce pe ceĭ morțĭ atât în decursul liturghieĭ care se ține în acéstă ḑi, cât și maĭ pe urmă, după ce se sfîrșesce liturghia, la care ocasiune se face parastas pentru toțĭ ceĭ rĕposațĭ. Iar după pomenirea morților se împarte între funcționariĭ bisericescĭ atât jertfa ce s'a adus în *Joia-mare*, cât și sorocoustele carĭ s'aŭ adus în Sâmbăta cea dintâiŭ la biserică.

In unele comune, tot din Bucovina, este datină în Joia-mare, nu numaĭ de a se duce pomene și pomĭ la biserică, ci tot odată de a se face acì și prasnice pentru ceĭ rĕposațĭ, adecă de a se împărțì celor ce aŭ luat parte la serviciul dumneḑeesc mâncărĭ și bĕuturĭ. (2)

După părerea unor Românce e tare bine, dacă de astă dată, pe lângă mâncările și bĕuturile usitate la asemenea ocasiunĭ, se daŭ de pomană și *ouĕ roșii.* (3)

---

(1) Dat. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén; — a celor din Bosancĭ, com. de Sim. Șutu; — a celor din Măzănăescĭ, com. de I. Butnariŭ: «De la *Sân-Tóder* duc ómeniĭ la biserică luminĭ și colacĭ și pórtă parastase pentru morțĭ»; -- a celor din Gura-Humoruluĭ, com. de Em. Netea: «In ḑiua acésta se face slujbă în fie-care biserică și se sfîrșesc și *parastasele*;» — a celor din Frătăuțul-vechiŭ, com. de I. Covașă: «In *Joia-mare* ies tóte slujbele și pomenele pentru ceĭ morțĭ, carĭ s'aŭ început a se purtà în ḑiua de *Sân-Tóder* saŭ Sâmbăta cea dintâiŭ a postuluĭ mare.»

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Scripcariŭ.

(3) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Țuguiŭ.

In *Transilvania*, districtul Năsĕudului, e asemenea datină de a se face în *Joia-mare* un ospĕţ formal în curtea saŭ ţinterimul bisericeĭ, unde se fac felurite mâncărĭ şi bĕuturĭ. (1)

In unele părţĭ din *Moldova* şi *Muntenia* însă e datină de a se duce la biserică în Joia-mare pentru pomenirea morţilor colacĭ şi colivă. (2)

In scurt ḑis, *Joia-mare* este ḑiua cea de pe urmă din Păresimĭ, în care se pomenesc morţiĭ, din care causă se şi numesce ea în unele părţĭ ale Bucovineĭ şi *Ḑiua morţilor*. (3)

V.

ROŞIREA OUĔLOR.

Întrebuinţarea de *ouĕ roşĭ* în sĕrbătorile Pascelor e o datină prea bine cunoscută şi pretutindenea usitată, prin urmare şi în *Bucovina*.

Decĭ Româncele din cele maĭ multe părţĭ ale acesteĭ ţĕrĭ îndătinéză de a *împetrì* ouĕle trebuinciósе pentru Pascĭ, adecă de a le da colóre *galbenă*, apoĭ de a le *împestrì* şi *a le roşì* şi pe urmă de a le fierbe, maĭ pe scurt de a le pregătì ast-fel după cum aŭ apucat din moşĭ-strămoşĭ totdeauna în *Joia-mare*.

Şi acésta o fac ele de regulă în *Joia-mare* de aceea pentru că, după credinţa şi spusa lor, ouĕle împetrite, roşite şi fierte în acéstă ḑi nu se strică de fel în tot decursul anuluĭ ce urméză; ba, după cum spun unele, nu numaĭ

---

(1) S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 386.

(2) Din *Rĕsp. la Cest.* d-luĭ Nic. Densuşianu, com. Mânzălescĭ, jud. Buzĕŭ, şi Băsesciĭ-de-Vede, jud. Olt; — Veḑĭ şi I. St. Negoescu: *Credinţe pop.* din Măţăŭ, jud. Muscel, publ. în «*Lumina pentru toţĭ*», an., III, p. 475.

(3) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dim. Botuşan.

în decursel anuluĭ, ci chiar şi în aniĭ următorĭ, cu alte cuvinte nicĭ când. (1)

In *Muntenia*, din contră, este pe alocurea datină, precum bunăóră în jud. Vlaşca, de a se duce în *Joia-mare* la biserică ouĕ roşiĭ, carĭ aŭ fost făcute în ḑiua premergĕtóre, adecă Miercurĭ. Aceste ouĕ se lasă apoĭ în biserică până în ḑiua de Pascĭ.

Făcêndu-se acésta, se crede că aceste ouĕ nu se strică nicĭ odată.

Maĭ departe, tot în jud. Vlaşca din *Muntenia*, există credinţa că, dacă se îngrópă din aceste ouĕ la hotarele uneĭ moşiĭ, n'o să bată pétra pe acea moşie. (2)

La Româniĭ din *Macedonia* din contră este datină ca în timp de furtună să se pue sub stréşina caseĭ — *sum streahă* — o pirostie pe dos, iar de-asupra acesteia un *oŭ roşu* din *Joĭ-marĭ*, din Joia patimelor, în credinţă că, făcêndu-se acésta, furtuna încetéză. (3)

VI.

NUNTA URZICILOR.

Sub *Nunta* saŭ *Măritarea urzicilor* se înţelege înflorirea acestora şi încetarea lor de a maĭ fi apoĭ bune de mâncat. (4)

(1) Dat. şi cred. Rom. din Şcheia, com. de Const. Lucaciŭ; — a celor din Balacéna, com. de G. Jemna; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă; — a celor din Crasna, com. de I. Iliuţ; — a celor din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Dugan; — şi a celor din Horodnicul-de-jos, com. de Gheorghe Telégă: «Se ḑice că ouĕle carĭ se împestresc în *Joia-mare* nu se strică tot anul». — Veḑĭ şi Dim. Dan, *Comuna Straja,* p. 96—97.

(2) «*Fóia pentru toţĭ* », an. I, Bucurescĭ, 1897, p. 130.

(3) P. Papahagi, *op. cit.,* p. 339.

(4) Com. de d-l En. Hodoş: «La *Joia-mare* înfloresc urzicile şi nu maĭ sunt bune de mâncat.»

Nunta urzicilor cade, după spusa unora, în ḑiua de *Florii*, iar după a altora în ḑiua de *Bunavestire*. (1)

Ceĭ maĭ mulţĭ însă susţin că ea cade în *Joia-mare*. (2)

Urzica, şi cu deosebire cea *mică* saŭ *crêţă*, numită altmintrelea şi *Urzică-crăêscă*, *Urzică-iute*, *Urzicea* şi *Oieşea*, lat. Urtica urens L. (3), se consideră de către poporul român de pretutindenea, nu numaĭ ca o bucată bună de mâncat, ci tot odată şi fórte sănătósă.

De aceea primăvara, când încep urzicile a cresce, fie-care Român, cu deosebire însă sărăcimea, căreia i s'aŭ sfîrşit maĭ tóte bucatele de sec (4) şi nu scie ce să maĭ încépă şi să facă ca să pótă ieşì téfără din *Postul mare*, care e cel maĭ lung şi maĭ greŭ post (5), se simte fórte fericită când află şi póte mâncà urzicĭ.

Urzica se dă în gura fómeĭ, ḑice un proverb poporal, adecă sărăcimea îşĭ stâmpără cu ea fómea, duşmanul eĭ cel maĭ mare, maĭ cumplit şi maĭ neîmpăcat. (6)

Din *Joia-mare* însă începênd înainte biata sărăcime nicĭ de acéstă plantă nu maĭ are parte, căcĭ în acéstă ḑi, după spusa Românilor din *Banat*, e *Nunta* saŭ *Măritarea urzicilor*, adecă din acéstă ḑi urzicile încep a înflorì şi a nu fi apoĭ maĭ mult bune de mâncat. (7)

---

(1) Sim. Mangiuca, *Calend. cit.* : «La 21 Mărţişor, *Nunta urzicilor* (pe alocurea la *Bunavestire, Joĭ marele)*»; — Idem de eadem: «25 Mărţişor: *Nunta urzicilor* (pe alocurea la *Floriĭ).*»

(2) Idem de eadem : «La 25 Mărţişor, *Măritarea urzicilor* (pe alocurea la *Floriĭ* şi *Bunavestire)*» ; — com. de d-l En. Hodoş : «*Nunta urzicilor* e usitată la *Joia-mare.*»

(3) Dr. D. Brândză, *Prodromul floreĭ române*, Bucurescĭ 1879—1883, p. 110. — Dr. D. Grecescu, *Conspectul floreĭ Românieĭ*, Bucurescĭ 1898, p. 517.

(4) Dr. G. Crăiniceanu, *Igiena ţĕranuluĭ român*, Bucurescĭ 1895, p. 223 : «Pe *Postul mare* al Pascelor, din care se ḑice că e rupt şi al *Sântă-Măriei*, legumele păstrate peste érnă se cam isprăvesc; varză acră, de ar fi, se móie şi se strică în primăvară.»

(5) Idem de eadem, p. 223 : «Acesta — adecă Postul mare — este cel maĭ greŭ post, şi e resonabil sărutatul de la Lăsatul seculuĭ, ce se obicĭnuesce pe la ţĕră, sub cuvînt că cine scie care va maĭ ajunge Pascele.»

(6) Com. de d-l Aurel Iana.

(7) Com. de d-l En. Hodoş

Şi de óre-ce ne e vorba despre *nunta* şi mâncarea urzicilor, cred că nu va strică, dacă la acéstă ocasiune voiŭ amintì măcar ciş-cevà şi despre modul culegeriĭ şi preparăriĭ acestora de către Româncele de la ţéră înainte de măritarea lor.

Maĭ fie-care Româncă, atât din *Bucovina* cât şi din *Banat*, când se duce să culégă primăvara urzicĭ, ieà o sită saŭ un ciur şi o pereche de fórfecĭ cu sine şi apoĭ, începênd a le tăià cu fórfecele saŭ a le rupe cu unghiile degetuluĭ mare şi ale celuĭ arătător, a le scuturà şi a le pune în obiectul luat cu sine (1), ḑice:

Urzică,
Burzică,
Nu mĕ muşcà,
Că-ĭ mam' a fĕtà,
Tótă te-a mâncà!

După ce, în chipul arătat, le-aŭ cules şi le-aŭ adus acasă, Românceie din *Banat* le spală maĭ întâiŭ într'un *şofeiŭ* cu apă curată, apoĭ tórnă pe dînsele apă fiértă şi după aceea le fierb.

După ce aŭ fiert de ajuns, le frécă cu *mătca* (2) şi apoĭ le scrobesc. Se pune adecă într'un blid apă curată, se cerne făină de *cucuruz* (3) prin sită şi, bătêndu-o într'un *tăier* (4) cu apă, se tórnă, după ce s'aŭ spart toţĭ *cocoloşiĭ* (5) de făină, într'o ólă ca *să dea undă*, iar după ce s'a făcut şi acésta, se ieà înapoĭ şi, răḑêndu-se *hirén* (6) nesărat şi neacrit, se pune în blid şi se mănâncă. (7)

Tot cam în chipul acesta se prepară urzicile şi în *Bucovina*.

In acéstă ţéră asemenea se spală în apă, ca să fie curate, şi apoĭ, opărindu-se cu *uncrop*, se pun într'o ólă cu apă, ca

(1) Pretutindenea în Bucovina şi Banat, com. de d-l Aurel Iana.
(2) *Mătcă* = un lemn al căruì vîrf e crengurat.
(3) *Cucuruz* = porumb, păpuşoiŭ.
(4) *Tăier* = talger, farfurie.
(5) *Cocoloş* = boţişor.
(6) In Bucovina se rostesce *hrén*.
(7) Com. de d-l Aurel Iana.

să fiérbă. După ce aŭ fiert de ajuns, scurgêndu-se apa din ólă, se mestecă și se frécă saŭ *făcăluesc* cu o lingură de lemn până ce se fac *chisăliță*. Iar după ce le-aŭ făcăluit le deșartă într'o strachină, pun puțină făină de grîŭ și *mușdeiŭ* saŭ oloiŭ orĭ unt-de-lemn într'însele și apoĭ, sărându-le și mestecându-le din noŭ, le mănâncă cu mămăligă saŭ cu *mălaiŭ*. (1)

Iar când mănâncă prima óră dintr'însele, luând și ducênd prima îmbucătură la gură, ḑic: «*bucate nouĕ în gură veche*».

O sémă de Romănce din *Bucovina*, pe lângă urzicile preparate în chipul cum s'a arătat, maĭ fac încă și un fel de *borș de urzicĭ* cu *crupe*, în care pun une-orĭ, dacă aŭ, și *hribĭ* (2) uscațĭ.

E de observat însă că și urzicile, din carĭ se face *borșul de urzicĭ*, încă se spală și se opăresc înainte de a se pune în borș la fiert, căcĭ neopărindu-se nu se móie de fel, ci rĕmân tarĭ ca și când n'ar fi fost de loc fierte, atât numaĭ că nu urzică.

In *Muntenia*, *urzica*, care este fórte căutată de sătenĭ, căcĭ, ca plantă tînĕră și în cât-va gustósă, în timpul rigóreĭ Postuluĭ mare, fiind un adevĕrat deliciŭ, se mănâncă ca *ciorbă* cu câte-va fire de orez și ca *urzicĭ sleite* cu hrén ras pe răḑĕtóre. (3)

In fine, causa de ce culeg Romăncele urzicile în *ciur* și maĭ cu sémă în *sită*, ne-o arată următórea legendă din *Bucovina*, comuna Udescĭ:

«Ḑice că în timpurile vechĭ ómeniĭ nu mâncaŭ *urzicĭ* ca în ḑiua de astăḑĭ, spuind că sunt afurisite de *Dracul*, nu numaĭ ca *să urzice*, când le va prinde cine-va în mână, ci tot odată și umplute de dînsul cu fel de fel de bóle, și cine le măncà, acela îndată se umpleà de bólă.

«Maĭ pe urmă însă, înmulțindu-se omenimea și lipsindu-ĭ nu odată pe la începutul primăvereĭ cele trebuinciόse de rîndul gureĭ, a început de la un timp, vrênd-nevrênd, a culege și a mâncà și *urzicĭ*.

---

(1) Un fel de pâne din făină de păpușoiŭ, porumb.

(2) *Hrib* pl. *hribĭ*, lat. Boletus edulis.

(3) Dr. N. Manolescu, *Igiena țĕranuluĭ*, Bucurescĭ 1895, p. 286.

«Dar ca nu cum-va să se umple de vre-o bólă, a prins a le rupe cu degetele saŭ a le tăià cu fórfecele, a le scuturà şi a le pune apoĭ *în sită* anume ca, precum se strecură făina prin sită, când se cerne, aşà să se strecure printr'însa şi tóte bólele carĭ s'ar aflà în urzicĭ.

«Şi tot de atuncĭ e obiceiul, când se mănâncă şi se duce întâia îmbucătură la gură de a se spune: «*Bucate nouĕ în gură veche!*» (1)

VII.

PRIVIGHEREA.

In decursul Păresimilor sunt treĭ *Privigherĭ* saŭ *deniĭ* sing. *denie*, numite în Transilvania *rugĭ* sing. *rugă* (2), adecă serviciĭ divine, carĭ se fac în timpul nopţiĭ, şi anume : cea dintâiŭ Joĭ séra din sĕptĕmâna a cincea, a doua Sâmbătă séra din aceeaşĭ sĕptĕmână, iar a treia şi cea de pe urmă în *Joia-mare* spre *Vinerea-sécă.*

Cea maĭ însemnată dintre tóte privigherile saŭ rugile acestea este cea care se face în *Joia-mare* séra spre *Vinerea-sécă,* când se cetesc cele douĕ-spre-ḑece evangheliĭ ale patimelor Domnuluĭ nostru Iisus Christos.

In acéstă séră decĭ se adună o mulţime de lume la biserică, care stă şi ascultă până la sfîrşit cu cea maĭ mare atenţiune şi evlavie întreg serviciul dumneḑeesc şi cu deosebire cetirea celor 12 evangheliĭ.

In decursul cetiriĭ acestor evangheliĭ însă se observă pe alocurea şi unele datine şi credinţe.

Aşà Româniĭ din unele părţĭ ale *Moldoveĭ* cred şi spun că ceĭ ce se duc în séra acesteĭ ḑile la biserică, când se cetesc cele 12 evangheliĭ, e bine să facă câte-un nod în baeră după cetirea fie-căriĭ evangheliĭ, şi cu acea baeră cu 12 no-

---

(1) Com. de M. Michăescul.

(2) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul.

durĭ, dacă se va încinge, cine are frigurĭ, iĭ va trece numaĭ decât. (1)

In alte părţĭ, tot din *Moldova*, fetele, carĭ merg în séra acesteĭ ḑile la biserică, ieaŭ o şfară şi, după ce fac cele 12 nodurĭ, când se întorc acasă să se culce, pun şfara sub cap, încredinţate fiind că în vis trebue să-şĭ vadă partea care li-ĭ lăsată de la Dumneḑeŭ. (2)

In *Muntenia*, com. Bolintinul-din-vale, jud. Ilfov, ieaŭ, maĭ ales femeile, un bulgăre de tămâie nefărâmat, îl aprind pe rînd cât se cetesc cele 12 evangheliĭ şi restul ḑic că e bun de aprins în casă când tună, orĭ trăsnesce, şi de afumat pe copiiĭ spăriaţĭ. (3)

In alte părţĭ, tot din *Muntenia*, precum bunăóră în jud. Vlaşca, femeile aŭ obiceiul de a duce în *Miercurea-mare* la biserică făină, unt-de-lemn şi prune uscate pe losniţă, pe carĭ le lasă apoĭ acolo până Joĭ séra după ce se isprăvesce denia. Făcênd acésta cred că făina este bună de frigurĭ, dacă se afumă cu ea; unt-de-lemnul îl pun surḑiĭ în urechĭ ca să le vie auḑul, iar cu prunele se descântă de durere de urechĭ, care în termin poporan se ḑice: *năjit.* (4)

Tot în jud. Vlaşca este credinţa că, dacă vre-un om are vre-un nărav de care nu se póte desbără, de merge Joĭ séra, când s'a lepădat Petru de Christos, în faţa icóneĭ Maiceĭ Domnuluĭ şi pune pe altul cine-va să-l întrebe: «Te lepeḑĭ de cutare nărav», şi el respunde: «mĕ lepăd», atuncĭ lepădat este. (5)

In *Bucovina* se crede că dacă cel ce are *negeĭ,* ducêndu-se în *Joia-mare* la biserică şi luând cu sine un băţ şi un cuţitaş, şi după fie-care evanghelie face o crestătură pe băţ, şi eşind apoĭ din biserică, îl aruncă unde-va, — atuncĭ cel care-l ridică maĭ întâiŭ, de acela se prind negeii. (6)

La Româniĭ din *Epir*, când se obicĭnuesce a se cetì cele

---

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.* p. 74; — G. S. Ionénu, *op. cit.*, p. 50.

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 74; — «*Şeḑĕtórea*», an. I, Fălticenĭ, p. 153.

(3) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 75.

(4) «*Fóia pentru toţĭ*», an. I, p. 130.

(5) Ibidem, p. 130.

(6) Ibidem, p. 131.

12 evanghelií, se determină o persónă care să anunțe sfîrşirea fie-căreĭ evangheliĭ, lovind cu un instrument pe un taler de aramă saŭ argint, dacă se găsesce.

Sfîrşindu-se cu tóte evangheliile, persóna însărcinată cu acésta aruncă talerul de-a dura în biserică, şi femeile maĭ cu sémă se năpustesc să vaḑă cum are să caḑă. Dacă talerul cade cu fundul în jos, o mare bucurie se produce în inimile tuturor, fiind-că cred că aŭ să se întórcă în curînd ceĭ duşĭ în străinătate. Dacă se întîmplă însă ca el să caḑă cu fundul în sus, o întristare adîncă le cuprinde, fiind-că acésta se explică prin neîntórcerea celor înstrăinațĭ de căminul părintesc, şi nu arare-orĭ se întîmplă să veḑĭ femeĭ ştergêndu-şĭ lacrimele în acest cas. (1)

In sfîrşit, fiind-că ni-ĭ vorba despre serviciul divin, trebue să maĭ amintesc la locul acesta încă şi aceea, că din *Joiamare* începênd înainte şi până în ḑiua de *Pascĭ*, nu se maĭ trag clopotele la biserică, ci numaĭ se tócă cu tóca. (2)

VIII.

STRIGAREA PESTE SAT.

Sub *Strigarea peste sat* se înțelege o datină, care e usitată, după cât sciŭ eŭ până acuma, numaĭ la Româniĭ din *Muntenia* şi la ceĭ din *Transilvania*, şi anume la ceĭ dintâĭ îndată după trecerea Lăsatuluĭ de sec, când intrăm în *Păresimĭ* (3), iar la ceĭ din urmă în séra spre *Joĭ-marĭ* (4) şi în séra *Sâmbeteĭ Pascilor*. (5)

(1) P. Papahagi, *op. cit.*, p. 309—310.

(2) Pretutindenea în Bucovina şi Transilvania, veḑĭ mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul şi W Schmidt, *Das Jahr und seine Tage*, p. 7.

(3) Al. Pelimon, *Impresiunĭ de călĕtorie în România*, Bucurescĭ 1859, p. 58—59.

(4) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul; — «*Revista ilustrată*», an. I, Bistrița 1898, p. 70

(5) «*Gazeta Transilvanieĭ*, an. L, Braşov 1887, No. 75.

Al. Pelimon descrie datina acésta în următorul mod :

«Noĭ avem un obiceiŭ bĕtrânesc şi care, după părerea mea, e prea bun, — pentru că, să sciĭ, părinţiĭ noştri aŭ venit odată cu *Negru Vodă* aicĭ şi ţinură nisce datine din vechime. Indată ce trece *Lăsatul seculuĭ*, când intrăm în *Păresimĭ*, se urcă dintre ómeniĭ şĭ flăcăĭ de-asupra uneĭ rîpe şi încep a strigà în gura mare, numind pe fie-care din fete, carĭ sunt harnice şi carĭ sunt nevoiaşe, fie-care cum se pórtă şi ce omenie are, — fie-cine ce face şi ce săvîrşesce, care fată a rĕmas nemăritată şi care a îmbĕtrânit aşà.» (1)

Tot aşà se întîmplă *Strigarea peste sat*, cum a descris-o Pelimon, şi în unele părţĭ ale *Transilvanieĭ*, precum bunăóră în comuna Sâncel din jurul Blajuluĭ şi în Păucenescĭ. (2)

Iar în valea Haţeguluĭ se întîmplă în modul următor:

Miercurĭ séra, adecă în séra spre Joia Pascelor, se adună feciориĭ şi copilandriĭ din sat pe délul din apropierea satuluĭ. Iar copiiĭ maĭ micĭ, cum sunt ceĭ de şcólă, se sue prin arborĭ în grădinile părinţilor.

Ceĭ de pe dél fac *motoşinĭ* de paie, le pun în *bâte* şi le aprind şi fac diferite jocurĭ de foc. Ceĭ maĭ marĭ îmbracă câte o rótă stricată cu paie, o aprind şi-ĭ daŭ drumul de pe dél la vale. In timpul acesta strigă din rĕsputerĭ câte unul orĭ toţĭ la olaltă vorbele acestea:

— *Aure* — *maure*, e e!

Iar céta de feciорĭ, ce-ĭ postată pe alt dél, îĭ rĕspunde:

— Ce ţi-e *maure*, ce ţi-e?!

— M'a *îndires!* (3)

— Cine te-o îndires?

— M'a îndires Pĕtru Plopenilor să-ĭ fac un pod de aur pân' la Firuţa Păunescilor.

Asta-ĭ o strigare măgulitóre, semn că Pĕtru cu Firuţa îşĭ sunt dragĭ şi s'or luà după Pascĭ. Dar vin altele batjocuritóre la adresa celor ce aŭ făcut cevà rĕŭ. Acì se strigă publice tóte defectele orĭ şi cuĭ sătén, bunăóră ca:

(1) Al. Pelimon, *op. cit.*

(2) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul.

(3) *Indires* = îndemnat, mi-a poruncit.

— *Aure—maure,* e e!
— Ce-ţĭ e maure, ce-ţĭ e?
— M'a îndires!
— Cine te-a îndires?
— M'a îndires Istode al Totescilor se abat apele pe la Măriuca luĭ, să se spele de cenuşă.

Acì daŭ în Măriuca că umblă cu *ţólele* (1) nespělate, orĭ că ea-ĭ tot *cănită.* (2)

Orĭ:
— Aure-maure, e e!
— Ce-ţĭ e maure, ce-ţĭ e?
— M'a îndires!
— Cine te-a îndires?
— M'a îndires Sofica Silvăşenilor să duc de prânḑ la Todica eĭ, că ea nu scie unde-ĭ.
— Tu sciĭ unde-ĭ?
— Ba!
— Du-te la jupânul Iţig şi întrébă, că de nu-ĭ acolo, atuncĭ de bună sémă-ĭ la jupânul Ştrol!

Acì bate în Todică, că-ĭ beţiv.

Orĭ:
— Cine te-a îndires?
— M'a îndires popa, mě, să merg la Nastasia Ursuţuluĭ, să-ĭ gat cusuturile, că şuba n'are mânecĭ, cămaşa n'are spate, opregul nu-ĭ de loc!

Acì bate în fata leneşă.

Orĭ:
— M'a îndires popa, mě, să merg la Ionul primaruluĭ, să-ĭ spun să stee cu *furceriul* de-a înděmână, că vine Rusalina aĭ strigóie şi-ĭ duce laptele de la vacĭ şi de la oĭ!

Atuncĭ strigóiele, la carĭ li se strigă numele, nu maĭ pot de năcaz pe feciorĭ şi alérgă după eĭ, dar atuncĭ nu aŭ putere. Nicĭ o strigóie nu rěmâne cruţată atuncĭ.

Nenuměrate sunt batjocurile ce se strigă la acéstă ocasiune peste săteniĭ cunoscuţĭ ca cuprinşĭ de cevà patimă: beţie, lene, lux, fudulie, neghiobie, cămătărie, avariţie etc.

(1) *Ţóle* = haine, vestminte.
(2) *Cănită* = nespělată.

Dar juniĭ pentru acésta nu sunt traşĭ la nicĭ o rěspundere, nu sunt pedepsiţĭ ca calomniatorĭ.

Tóte strigăturile se încep cu *Aure-maure.*

In timpul din urmă însă a început a se cam părăsì acéstă datină, parte din causă că trecuse în abus, de strigaŭ vorbe próste fără cumpět peste persóne nevinovate, parte că s'aŭ amestecat oficialiĭ administrativĭ şi i-aŭ înţercat pe feciorĭ de la aceste datine. Dar pe ascuns, colo nóptea târḑiŭ, tot maĭ practică acéstă datină, ci maĭ cu băgare de sémă şi maĭ cu reservă ca de altă dată. (1)

In Ormenişul de Câmpie din comitatul Clujuluĭ se practicà acéstă datină maĭ înainte de acésta cu vre-o câţĭ-va anĭ ast-fel:

Fie-care fecior şi fie-care fată aveà dreptul de a denunţà Voevodeĭ Ţiganilor din sat orĭ-ce scădere observată la colegiĭ orĭ colegele lor în decursul Postuluĭ mare.

Voevoda îşĭ încrestà pe rěvaş tóte cele auḑite, pentru ca în séra *Sâmbeteĭ de Pascĭ* să le descopere în public prin procederea aşà ḑisă *Strigarea peste sat.* Iar *Strigarea peste sat* se făceà cu anumite formalităţĭ.

Tineriĭ, după ce înserà bine, se adunaŭ înaintea biserićeĭ, unde în sunetul clopotelor şi baterea tóceĭ aşteptaŭ sosirea Voevodeĭ Ţiganilor.

Voevoda, după ce venià, se suià într'un pěr pădureţ mare şi fórte bětrân, ce erà tocmaĭ dinaintea bisericeĭ şi din al căruia vîrf se vedeà peste tot satul, fiind-că locul erà maĭ ridicat.

Când Voevoda ajungeà în vîrful pěruluĭ, clopotele încetaŭ a se maĭ trage, tóca nu se maĭ băteà şi toţĭ ómeniĭ din sat ascultaŭ cu curiositate să audă denunţările Voevodeĭ, care cu glasul sěŭ puternic începeà să strige maĭ întâiŭ cu cuvintele obicĭnuite:

— Vaĭ de mine, měĭ!

Tineriĭ întrebaŭ de jos:

— Ce-ţĭ e ţie, měĭ?

— Da mě dóre capul!

— Pentru ce te dóre?

(1) «*Revista ilustrată*», p. 70.

Voevoda începeà, de exemplu, aşa:

— Pentru că Constantinu Nuţuluĭ s'a îmbĕtat la făgădăŭ (cârciumă) şi-a perdut vre-o haină în drum, a umblat la peţite în post; saŭ că: nu scie arà, nu scie semănà, pămîntul i-a rĕmas nearat, vitele la timp nu şi le-a adăpat; saŭ că d. e. Feronica luĭ Tănasă din Suseni (partea din sus a satuluĭ) nu scie urzì, adórme la furcă, a jucat orĭ a mâncat de dulce în post; saŭ că: a rĕmas cu cânepa netórsă, umblă cu hainele destrăbălate, cu cămaşa nespĕlată, cu casa nemăturată, Pascile aŭ ajuns-o cu grădina nelucrată, cu *pocmolul* (prispa) nespoit, cu casa nevăruită şi altele multe de asemenea, pe carĭ Voevoda le sciă înşiră de-a rostul şi încă de multe orĭ se siliă a le spune chiar în poesie. Finea o făceà cu cuvintele: «mi-a ḑis ca s'o trezesc», saŭ: «mi-a ḑis ca s'o îmbrac», saŭ: «mi-a ḑis ca s'o ajut», dar:

Ajuta-i-và dracul,
Că mĕ dóre capul!

Un rîs general cu hohot se auḑià după acésta din tóte părţile satuluĭ, unde fetele tremurând ascultaŭ tupilate prin grădinĭ . . .

Se băteà apoĭ iarăşĭ tóca şi se trăgeaŭ clopotele, după care Voevoda iarăşĭ începeà cu altă persónă, şi aşà luà feciorii şi fetele de-a rîndul, în cât de *Strigarea peste sat* nu rĕmânea cruţată nicĭ o fată şi nicĭ un fecior din sat, dacă nu cum-va purtarea lor a fost atât de exemplară în cât nicĭ într'o privinţă să nu dea pretext la critică.

Erà mare onóre pentru un fecior, orĭ maĭ vîrtos pentru o fată, care în Sâmbăta Pascilor a rĕmas nestrigată peste sat. Dar cu atât maĭ mare erà ruşinea pentru acela, care în maĭ mulţĭ anĭ de-a rîndul, orĭ, din causa prea multelor scăderĭ, a fost în aceeaşĭ séră de douĕ orĭ, saŭ în casul extrem chiar şi de treĭ orĭ strigat peste sat.

O fată, care în aceeaşĭ Sâmbătă de Pascĭ a fost de treĭ orĭ strigată peste sat, nu puteà curînd speră la măritiş.

Cu *Strigarea peste sat*, ce-ĭ drept, de multe-orĭ se făceaŭ şi unele abusurĭ. Erà un tribunal prea aspru şi pe prea mulţĭ feciorĭ şi fete îĭ făceà să n'aibă ticnă de sfintele serbătorĭ; dar nu se póte negà că în multe privinţe obiceiul acesta

aveà o înrîurire binefăcĕtóre asupra tinerimiĭ, care cel puţin în decursul celor şépte sĕptĕmânĭ ale Postuluĭ mare se năzuià din rĕsputerĭ să emuleze printr'o purtare exemplară.

Altmintrelea obiceiul acesta, ca orĭ-care alt obiceiŭ strămoşesc, este, cu puţină deosebire, fórte generalisat între Românĭ, maĭ vîrtos în comunele carĭ sunt curat românescĭ.

Pe Valea Mureşuluĭ d. e., precum şi maĭ peste tótă partea sudică a Transilvanieĭ, se aflâ multe comune, în carĭ şi astăḑĭ se practică obiceiul acesta, numaĭ cât nu în Sâmbăta Pascilor, ci maĭ vîrtos *în ultima ḑi a Carnevaluluĭ.*

Pentru încunjurarea abusurilor eventuale, în unele locurĭ se practică aceste bune obiceiurĭ numaĭ sub control şi după o anumită programă. La compunerea programeĭ ieà parte de regulă tótă inteligenţa satuluĭ: preotul, învĕţătorul, notarul, judele etc., se înţelege în taină. La timpul sĕŭ aceştia însărcinéză apoĭ cu executarea programeĭ pe uniĭ încreḑuţĭ aĭ lor.

Este şi bine aşà, pentru că în conservarea tuturor obiceielor vechĭ, carĭ nu ating doctrina religiuniĭ şi nicĭ nu staŭ în contraḑicere cu cultura şi educaţiunea poporuluĭ peste tot, nu se póte negà că e de lipsă un control, care în tóte acţiunile tineriĭ generaţiunĭ maĭ ca sémă să păzéscă a nu perde din vedere echivalentul moral. (1)

Afară de *Strigarea peste sat*, care s'a descris până acì şi care, după cum am vĕḑut, se referă la fete şi feciorĭ, maĭ există în Transilvania încă şi o altă Strigare, care se referă la unele animale domestice.

Aşà Româniĭ de pe lângă Mureş aŭ datină ca, dacă li se fură vre-o vită, bunăóră vre-o vacă, saŭ dacă numaĭ li s'a perdut şi nu maĭ daŭ de ea, orĭ şi unde şi orĭ şi cât o caută, recurg la ajutorul vrăjitorilor. Iar vrăjitorul, care a fost chemat întru ajutor, merge la casa celuĭ cu paguba şi, după ce mormâe nisce cuvinte numaĭ de el înţelese, se urcă pe hornul caseĭ şi strigă pe nume vita, care a dispărut, în modul următor:

(1) «*Gazeta Transilvanieĭ*», an. L, Braşov 1887, No. 75 şi 76.

Nea, nea, nea, *Mărtuță* (1),
Din nouě hotare
Vin' acasă iară,
Din fundul pămîntuluĭ
Pe aripa vîntuluĭ,
Prin fundul pădurii
Pe códa securiĭ.
Nea, nea, nea, *Mărtuță!*

Acéstă strigare se repetă de patru orĭ în cele patru părțĭ ale lumiĭ, stând cu fața spre resărit, spre méḑă-ḑi, spre apus şi spre méḑă-nópte. (2)

(1) Numele vaceĭ fătate în luna luĭ Martie.
(2) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul.

VINEREA-SÉCĂ.

I.

VINEREA PASCILOR.

Vinerea cea de pe urmă din Păresimĭ saŭ Postul mare se numesce atât în Bucovina cât şi în cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ *Vinerea Pascilor*, *Vinerea patimelor*, *Vinerea mare* şi *Vinerea sécă.*

Ea se numesce *Vinerea Pascilor* de aceea pentru că e cea din urmă Vinerĭ din Păresimĭ, adecă pentru că cade nemijlocit înainte de Pascĭ.

Vinerea patimelor, pentru că în acéstă ḑi, în acéstă Vinerĭ, a pătimit şi s'a rĕstignit Domnul nostru Iisus Christos pe cruce pentru rĕscumpĕrarea némuluĭ omenesc de sub jugul păcatuluĭ strămoşesc. (1)

Vinerea mare, pentru că cade în *Sĕptĕmâna mare*, precum şi pentru aceea fiind-că are însemnătate de douĕ-spreḑece Vinerĭ. (2)

Iar *Vinerea sécă* se numesce de aceea pentru că în acéstă Vinerĭ ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ, atât din *Bucovina* cât şi din *Transilvania*, aŭ datină de a ajunà, a postì aşà nu-

(1) Pretutindenea în Bucovina.

(2) Dat. şi cred. Rom. din Lucăcescĭ, distr. Gura-Humoruluĭ, com. de Iacob Paicu; — Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1883:* «In *Vinerea Pascilor* şi a Rusaliilor se cuprind 12 Vinerĭ.»

mitul *Post negru,* adecă de a nu mâncà nicĭ a bé absolut nimic tótă ḑiua. (1)

Ţinerea *Postuluĭ negru* saŭ abţinerea de la orĭ-şi-ce mâncare şi bĕutură în decursul acesteĭ ḑile urméză de aceea pentru ca prea bunul Dumneḑeŭ să-l feréscă pe cel ce ajunéză în acéstă ḑi de tóte bólele (2), să-ĭ dăruéscă mulţĭ anĭ cu sănătate, să-ĭ mérgă bine peste tot anul şi să-l sprijinéscă şi ajutoreze în nevoĭ şi necazurĭ. (3)

Maĭ departe, se ḑice că e fórte bine de postit în acéstă

---

(1) Dat. Rom. din Sucéva, com. de Alex. Romaş: «Ea se numesce de aceea *Vinerea sécă,* pentru că uniĭ ómenĭ postesc tótă ḑiua, nicĭ nu mănâncă, nicĭ nu béŭ nimic»; — a celor din Şcheia, com. de Const. Lucaciŭ: «In *Vinerea mare* saŭ sécă se ajună»; — a celor din Stupca, com. de Onufr. Căilén: «In *Vinerea sécă* nu mănâncă ómeniĭ nimic, ci se reţin de la orĭ-ce mâncare până séra, din care causă se numesce acéstă ḑi *Vinerea sécă»*; — a celor din Lucăcescĭ, com. de Iac. Paicu: «In *Vinerea sécă* aŭ ómeniĭ datină de a postì cu *Post negru,* adecă a nu mâncà nimic tótă ḑiua»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Axenia Safroni şi com. de I. Covaşă: «*Vinerea patimelor* se numesce de către popor şi *Vinerea sécă,* pentru că de regulă mulţĭ postesc în acéstă ḑi *Post negru»*; — a celor din Siret, com. de Dim. Popovicĭ: «*Vinerea Pascelor* se numesce şi *Vinerea sécă* maĭ cu sémă de aceea, pentru că în ḑiua acésta nu mănâncă ómeniĭ nimic»; — a celor din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Palaghia Onciul, com. de G. Palamarciuc: «Vinerea acésta se numesce *Vinerea sécă* de aceea pentru că postesc fórte mulţĭ, fără ca să bea măcar apă. Sunt mulţĭ carĭ nu mănâncă de Joĭ séră şi până Duminecă după Inviere»; — Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul: «*Vinerea Pascilor* se petrece în nelucrare, rugăciune şi ajun. Uniĭ nu mănâncă de Joĭ séră până în ḑiua de Pascĭ, ca ḑiua învieriĭ să-ĭ afle deplin curaţĭ. Chiar în Retég şi jur sunt ast-fel de ómenĭ evlavioşĭ.»

(2) Dat. Rom. din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiŭ, com. de Them. Prelicĭ: «In ḑiua de *Vinerea sécă* este tare bine de postit, că dacă veĭ postì, Dumneḑeŭ te va ferì de bóle»; — a celor din Gura-Humoruluĭ, com. de Emilian Netea: «Ea se numesce *Vinerea sécă,* fiind-că ajunéză ómeniĭ pentru multe folosurĭ»; — Gheorghiu, *op. cit.,* p. 75: «*Vinerea* din *sĕptĕmâna patimelor* se maĭ numesce şi *Vinerea sécă;* în acéstă ḑi e bine să nu se mănânce nimic: pentru bóle.»

(3) Dat. şi cred. Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga: «La noĭ se numesce Vinerea sécă de aceea pentru că de regulă ceĭ maĭ mulţĭ ómenĭ postesc aşà numitul *Post negru,* adecă nu mănâncă nimic tótă ḑiua. Şi acésta o fac eĭ, ca bunul Dumneḑeŭ să le dăruiască mulţĭ anĭ cu sănătate, să le mérgă bine tot anul şi să-ĭ sprijinéscă în nevoĭ şi necazurĭ.»

ḑi încă şi de aceea pentru că cel ce postesce nu-l dóre nicĭ odată capul şi scie cu treĭ ḑile înainte când are să móră. (1)

Românii şi cu deosebire Românćele respectéză tot-deauna Vinerile, şi pe cele maĭ multe dintre dînsele le şi serbéză ca şi o ḑi de sěrbătóre.

Ele nu umplu borş în ḑiua de Vinerĭ, pentru că *Necuratul* vine şi se scaldă într'însul. (2) Nu cos, pentru că orbesc (3): nu ţes, nu torc, nu fac lăutóre, nu se laŭ, nu fac leşie, nu albesc cămăşĭ, fiind-că St. Vinerĭ le-ar căşunà mare daună.

O poveste fórte rěspândită în *Bucovina*, care ne arată ce aveà să păţéscă o nevastă care a făcut leşie şi voià să zoléscă cămăşile într'o Vinerĭ, sună precum urméză:

«O nevastă a îndrăsnit într'o Vinerĭ să facă leşie spre a fierbe cămeşile. Iată însă că pe când turnà ea leşia în ciubărul cu cămeşile, a sosit la dînsa o babă, care nu-ĭ spuse nimic, ci sta ca un stan de pétră lângă ea şi se uità cum tórnă leşie pe cămeşĭ.

«Nevasta, věḑêndu-o, s'a speriat şi, fără să rostéscă vre-un cuvînt, a eşit din casă afară, s'a dus la o vecină şi i-a istorisit din fir în pěr tóte cum s'aŭ întîmplat.

«Vecina, cum a auḑit ceea ce i-a spus, îĭ ḑise:

«— Vaĭ, draga mea, aceea nu e babă, cum spuĭ şi creḑĭ dumnia-ta, ci aceea e de bună sémă *St. Vinerĭ!* . . . a venit să te pedepséscă pentru că aĭ îndrăsnit să facĭ leşie şi să fierbĭ cămeşile în ḑiua eĭ! . . . Dar, n'aveà frică, fă ce te-oiŭ învěţà eŭ, şi veĭ scăpà de dînsa!

«Şi-ĭ spuse vecina tot ce aveà să facă. Iar la urmă ḑise:

«— Şi acuma întórce-te de grabă înděrět şi, cum te veĭ apropià de casă, începe a strigà în gura mare:

«Sus pe vîrful délului,
«Délul Galileuluĭ,
«Arde straşnic un foc mare
«Cu para până la sóre,
«De se vede 'n lumea largă
«Şi se miră lumea 'ntrégă!»

(1) Dat. şi cred. Rom. din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Palaghia Onciul şi com. de G. Palamarciuc.

(2) Credinţă fórte lăţită în Bucovina.

(3) *Calendarul poporuluĭ pe anul comun 1889*, Sibiiŭ, p. 72: «Femeile nu cos Vinerea, căcĭ altcum aŭ să orbéscă.»

«Nevasta făcù așà, cum a învĕțat-o vecina sa; se întórse tot într'o fugă până acasă și, cum a intrat în ogradă, a început a strigà:

«Sus pe vîrful délului,
«Délul Galileului,
«Arde strașnic un foc mare
«Cu para până la sóre,
«De se vede 'n lumea largă
«Și se miră lumea 'ntrégă!»

«Baba venită, adecă *St. Vinerì*, cum a auḑit cuvintele acestea a și ieșit din casă afară, ḑicênd: «Para aceea arde copiii meĭ», și fără a maĭ sta mult pe gândurĭ, a început a alergà ca să vadă ce-ĭ.

«Nevasta, la rîndul eĭ, cum a vĕḑut că s'a depărtat baba, s'a vîrît în casă, și, după învĕțătura vecineĭ sale, a încuiat ușa cu *retezul,* a astupat ferestile și apoĭ a rĕsturnat tóte vasele, câte le aveà în casă, cu gura în jos.

«N'a apucat însă bine a fi gata, și iată că St. Vinerĭ se și întórce îndĕrĕt cu o falcă în cer și cu alta în pămînt, și vĕḑênd că ușa e încuiată și nu póte intrà înăuntru, a început a strigà să-ĭ deschidă, că de nu, e vaĭ și amar de capul eĭ.

«Insă nevasta se făcù că n'o aude și nu voì să-ĭ deschidă.

«Atuncĭ *St. Vinerĭ* a început a chemà vasele pe nume ca acestea să-ĭ deschidă.

«Dar vasele, întórse fiind cu gura în jos încă nu-ĭ deschise, până ce în urmă *opaițul,* care nu erà cu gura în jos, a sărit de pe *prichiciŭ* unde sta și a voit să-ĭ deschidă, însă ajungênd lângă prag și împedicându-se de acesta, căḑù jos și se sparse. Și așà nicĭ el nu-ĭ putù deschide.

«Nemijlocit după ce s'a spart opaițul, nevasta a zărit o mulțime de crucĭ în pragul ușeĭ și un glas nevĕḑut se auḑì vorbind:

«— Cuminte a fost cel ce te-a învĕțat să facĭ așà după cum aĭ făcut, că de nu făceaĭ ast-fel, rĕŭ aĭ maĭ fi pățit!

«Și după acésta nu se maĭ vĕḑù nicĭ nu se maĭ auḑì nimic.» (1)

Decĭ ca să nu li se întîmple vre-o daună, neplăcere saŭ chiar nefericire din partea *Sf. Vinerì*, Româncele serbéză cele maĭ multe Vinerĭ, și maĭ ales *Vinerea mare* dinaintea

(1) Din Tereblecea, com. de P. Scripcariŭ. — O variantă a acesteĭ poveștĭ veḑĭ-o la St. Stefureac, *Scrierĭ*, Sucéva 1896, p. 212—215.

Pascilor. Ba unele dintre dînsele în Vinerea acésta nu se încumetă nicĭ măcar a face foc ca să fiérbă saŭ să cócă cevà. (1)

Dacă cine-va s'ar încumetà să cócă pâne în Vinerea mare, atuncĭ se ḑice că, de-ar svârlì pânea aceea în mare, nicĭ pescii n'ar mâncà-o. (2)

Tótă ocupaţiunea femeilor din acéstă ḑi se mărginesce maĭ cu sémă la facerea de *ouĕ roşiĭ* şi pregătirea *pasceĭ* pentru ḑiua de Pascĭ. (3)

Iar bărbaţiĭ serbéză ḑiua acésta maĭ cu sémă prin aceea că nu sémănă nimic în decursul eĭ. Şi acésta din causă că tot ce ar semănà s'ar uscà şi n'ar cresce nimic, şi dacă ar şi cresce cevà, n'ar fi cum se cade. (4)

Iar de ţinut, atât bărbaţiĭ cât şi femeile o ţin de aceea pentru ca să se usuce şi să se trécă *bubele.* (5)

Mulţĭ, atât dintre bărbaţĭ cât şi dintre femeĭ, ţin *Vinerea mare* încă şi pentru *dihănii*, creḑênd şi spuind că cum lucréză cine-va în acéstă ḑi, îndată i se întîmplă din partea férelor o daună. (6)

(1) Dat. şi cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc şi com. de P. Scripcariŭ: «In *Vinerea mare* e păcat mare de a cóce pâne, colacĭ, etc.»; — şi a celor din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Pal. Onciul şi com. de G. Palamarciuc: «In acéstă ḑi uniĭ nu lucră, ba chiar nicĭ foc nu fac.»

(2) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de P. Scripcariŭ.

(3) Dat. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén; — a celor din Lucăcescĭ, com. de Iacob Paicu: «In acéstă ḑi fac femeile *ouĕ roşĭ* saŭ în alte colorĭ»; — a celor din Frătăuţul-noŭ, com. de Iul. Sidor: «In acéstă ḑi se fierb ouĕle, ca să nu se strice»; — şi a celor din Şcheia, com. de Const. Lucaciŭ: «In Vinerea sécă se aleg ouĕle.»

(4) Dat. şi cred. Rom. din Măzănăescĭ, com. de Victor Moldovan; — a celor din Ilişescĭ, com. de I. Paşcan şi V. Botezat: «*Vinerea sécă* o serbéză femeile, iar bărbaţiĭ nu sémănă, că se face pânea sécă»; — a celor din Siret, com. de Dim. Popovicĭ: «In ḑiua acésta ómeniĭ nu sémănă nimic, căcĭ ḑic că se face pânea sécă»; — şi a celor din Stroescĭ, com. de Petru Străinul: «*Vinerea Pascilor* se numesce şi *Vinerea sécă*, de aceea ómeniĭ nu sémănă nimic.»

(5) Dat. şi cred Rom. din Tereblecea, dict. de Toma Nimigén, com. de P. Nimigén: «Vinerea patimelor, Pascilor, saŭ Vinerea sécă se chémă sécă de aceea pentru că se ţine ca să se usuce şi să se trécă bubele.»

(6) In maĭ multe părţĭ din Bucovina.

Tot din causa *dihăniilor*, precum şi a *gângăniilor*, există în cele maĭ multe părţĭ din Bucovina datină de a se încunjurà de treĭ orĭ în zorile acesteĭ ḑile casa, ba până şi pometele, şi tot de atâtea orĭ a se afumà cu tămâie saŭ, în lipsa acesteia, măcar cu o petică aprinsă, în credinţă că, dacă se face acésta, nicĭ o dihanie saŭ gânganie nu se apropie de casă, respective de pomĭ. (1)

Încunjurarea de treĭ orĭ a caseĭ e usitată şi în *Moldova*. Iată ce ne spune în privinţa acésta d-l Const. D. Gheorghiu:

«In séra de *Vinerea Pascilor*, după ce ies de la biserică, e bine să se ducă fie-care cu lumînarea aprinsă până acasă; unde, dacă va fi ajuns, fără să se stingă lumînarea vre-odată, se încunjură casa de treĭ orĭ, făcênd cruce cu lumînarea pe păreţĭ, în cele patru părţĭ ale caseĭ, pentru ca să fie ferită acea locuinţă de foc, de trăsnet, de bóle etc.» (2)

Atât bărbaţiĭ şi femeile, cât şi băeţiĭ şi copilele din unele părţĭ ale *Bucovineĭ*, cărora le cresce *guşă* saŭ vre-o *bolfă*, merg în acéstă ḑi înainte de rĕsăritul sóreluĭ pe imaş saŭ în grădină şi caută ciolane. Şi cum află vre-un ciolan, îl ieaŭ încet de jos, îl duc cu mâna la guşă saŭ bolfă şi, încunjurând cu el guşa, o pălesc odată, ḑicênd:

Vinerea sécă,
Guşa sécă!

Saŭ:

Vinerea sécă,
Bolfa sécă!

După acésta pun ciolanul înapoĭ de unde l'aŭ luat şi cum a fost când l'aŭ luat şi caută alte douĕ ciolane, cu carĭ fac tot aşà ca şi cu cel dintâiŭ.

---

(1) Dat Rom. din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de P. Onciul, com. de G. Palamarciuc: «In acéstă ḑi, până în ḑiuă, în zorĭ de ḑi, se încunjură casa cu tămâie, ca să nu se apropie nicĭ o dihanie de casă. Ba chiar şi pometele se încunjură, ca şi de acestea să nu se apropie şerpiĭ»;—a celor din Reusenĭ, com. de Vas. Pop: «In nóptea din Vinerea sécă se ieà cămaşa în dinţĭ, într'o mână fórfecele, iar în alta o petică aprinsă şi se încunjură de treĭ orĭ casa.»

(2) *Op. cit.*, p. 75.

In urma acesteĭ procedurĭ se ḑice că guşa saŭ bolfa sécă şi maĭ mult nu cresce. (1)

Româniĭ din *Moldova*, carĭ aŭ *guşă*, îndătinéză de a luà apă neîncepută în *Vinerea sécă*, înainte de a rĕsărì sórele, şi a se spĕlà pe guşă, în credinţă că, făcênd acésta, scapă de dînsa. (2)

Tot în *Vinerea sécă* se sparge şi *Cordiugul* (brósca) de pe limba vitelor, creḑêndu-se asemenea că va secà. (3)

Afară de datinele şi credinţele înşirate până acì, maĭ există în Vinerea Pascilor încă şi următórele:

Când te scolĭ, să aĭ o bucăţică de fer pe ce să calcĭ, că apoĭ nu te pălescĭ tot anul.

Dacă plouă în Vinerea sécă, anul va fi mănos; iar de nu plouă, va fi neroditor.(4)

Şi — în fine — *Scăldatul* în contra diferiteler bóle şi bube, precum şi *Scóterea aeruluĭ*. Dar despre aceste douĕ maĭ pe larg în capitolele următóre.

II.

SCĂLDATUL.

O bună parte de Românĭ îndătinéză a se mărturisì şi a se împărtăşì de maĭ multe-orĭ peste an. O parte însă, şi maĭ ales tineretul, numaĭ o singură dată, şi anume în Pă-

(1) Dat. Rom. din Buninţĭ, com. de Vas. Strachină.

(2) M. Lupescu, *Medicina poporuluĭ,* publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. II, Fălticenĭ, p. 72.

(3) Dat. Rom. din Frătăuţul-noŭ, com. de Iul. Sidor.

(4) Dat. şi cred. Rom. din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu.

resimî. Insă acesta, şi de astă dată, rar când se mărturisesce la începutul Păresimilor, ci de regulă către sfîrşitul acestora. Ba uniî dintre feciorî şi fete, lăsând pe ceî maî înaintaţî în vîrstă, ca aceştia să se mărturiséscă şi curăţéscă maî întâiŭ de păcate, se lasă chiar până în ḑiua ultimă. Iar aceea e *Vinerea Pascilor.*

Dovadă despre acésta avem, între altele, şi următórea doină de pe Tîrnava în *Transilvania:*

La fântână mol şi tină,
Supţirica spală lână
Cu doî puî de cuc în braţe.
Vine badea, prinde-un puiŭ.
— Lasă-l, bade, că te spuî,
C'o venì *Vinerea mare*
Şi de puiŭ va fi 'ntrebare!

adecă în *Vinerea Pascilor*, la mărturisire voiŭ fi necesitată să spun că nu mi-aî dat pace, că m'aî ciupit de sîn.

Insă Româniî, şi maî cu sémă iarăşî tineretul, tot în acéstă Vinerî, are datină nu numaî să se mărturiséscă şi curăţéscă de tóte păcatele, şi tot odată să se şi scalde în atare apă curgĕtóre, ca *sfînta Inviere* să-î afle deplin curaţî atât în privinţa sufletéscă cât şi în cea trupéscă.

Afară de acésta ceî maî mulţî Românî din *Bucovina* cred că cel ce se cufundă de treî orî în vre-o apă rece în Vinerea sécă şi póte răbdà ca să se scalde măcar cât de puţin într'însa, acela va fi tot-deauna sănătos (1), iar dacă din întîmplare are vre-o bólă óre-şî-care saŭ atarî bube pe trup, atuncî bubele sécă, şi în chipul acesta nu numaî că

(1) Dat. şi cred. Rom. din Cupca, com. de Them. Prelicî;—a celor din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Popescul, stud. gimn.: «In *Vinerea Pascilor* se scaldă ómeniî până nu rĕsare sórele, ḑicênd că peste an li-î maî uşor trupul»; — a celor din Bréza, com. de N. Prelicî: «In *Vinerea sécă,* înainte de scóterea aeruluî, fie-care om se scaldă. Eî ḑic că, dacă se scaldă în Vinerea sécă, atuncî tot anul vor fi sănătoşî»;—Dim. Dan, *Credinţe pop. bucovinene,* publ. în «*Gazeta Bucovineî*», an. V, Cernăuţî 1895, No. 40, p. 1: «Se ḑice că cel ce se scaldă în *Vinerea mare* saŭ *Pascî* este sănătos peste tot anul.»

s'ar vindecà şi mântuì de dînsele (1), ci şi de orĭ-şi-care altă bólă ar fi cuprins. (2)

Ceĭ maĭ mulţĭ inşĭ însă se scaldă în acéstă ḑi nu atâta pentru ca să se curăţéscă de bólele şi bubele ce-ar avé, ci maĭ cu sémă pentru ca să nu se prindă în decursul anuluĭ nicĭ un fel de bubă, frigurĭ, saŭ altă bólă rea de dînşiĭ. (3)

O sémă, spre acelaşĭ scop, care s'a arătat în şirele premergĕtóre, nu se scaldă exclusiv numaĭ în Vinerea Pascilor,

(1) Dat. şi cred. Rom. din Ilişescĭ, com. de I. Paşcan: «Ómeniĭ se scaldă în *Vinerea sécă,* ca să sece bubele de pe trup peste an şi trupul să fie tot-deauna curat»; — a celor din Bosancĭ, com. de Partenie Damian: «Vinerea cea de pe urmă din Postul mare se numesce *Vinerea sécă,* pentru că sécă tóte bólele şi bubele la acela ce se scaldă în acéstă ḑi»; — tot din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu: «Dacă te scalḑĭ în acéstă ḑi înainte de rĕsăritul sóreluĭ, nu aĭ bube tot anul»; — a celor din Pârtescĭĭ-de-jos, com. de Const. Andronic: «In *Vinerea sécă* merg ómeniĭ, maĭ ales femeile, des-diminéţă, până a nu rĕsărì sórele, şi se scaldă, creḑênd şi ḑicênd că, dacă are unul saŭ altul vre-o bubă, apoĭ se curăţesce, de aceea se şi numesce *Vinerea sécă.*»

(2) Dat. şi cred. Rom. din Şcheia, com. de Const. Lucaciŭ: «In ḑiua de *Joia-mare* spre *Vinerea sécă* séra se duc fetele şi flăcăiĭ de se scaldă la isvor. Eĭ cred că, dacă se scaldă în séra acésta, se curăţesc de tóte bólele, şi maĭ cu sémă de bólele cele umplăcióse»; — a celor din Securicenĭ, com. de G. Guşet: «Dacă se scaldă cine-va, care are vre-o bólă, în *Vinerea sécă,* atuncĭ se mântuesce în curînd»; — a celor din Bosancĭ, com. de P. Damian: «Ómeniĭ şi femeile spun că în *Vinerea mare* este tare bine de scăldat într'un iaz, rîŭ etc. Eĭ spun că, dacă se scaldă în acéstă ḑi, se curăţesc de tóte bólele ce le aŭ şi sunt apoĭ curaţĭ peste tot anul»;—a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de I. Covaşă: «Se crede că e bine să se scalde bolnaviĭ în ḑiua asta (Vinerea sécă), că apoĭ se curăţesc de bóle.»

(3) Dat. şi cred. Rom. din Udescĭ, com. de Darie Cosmiuc: «Cine se scaldă în ḑiua de *Vinerea mare* înainte de rĕsăritul sóreluĭ, se crede că acela nu va avé peste an bube, nicĭ nu-l vor scuturà frigurile»; — a celor din Calafindescĭ: «In *Vinerea sécă* din sĕptĕmâna de pe urmă a postuluĭ mare se scaldă fetele des-diminéţă, ca să nu fie bolnave peste an»; — a celor din Reusenĭ, com. de Vas. Pop: «In nóptea de *Vinerea sécă* se duc ómeniĭ şi se scaldă, ca să nu se umple de bube»; — Idem: «In *Vinerea sécă* înainte de Pascĭ cred ómeniĭ că, dacă s'ar scăldà nóptea prin întuneric, ca să nu-ĭ vadă nimene, apoĭ nu se prinde de eĭ nimic, nicĭ bubă, nicĭ frigurĭ, nicĭ altă bólă rea»; — a celor din Siret, com. de Dim. Popovicĭ: «Ómeniĭ se scaldă în ḑiua acésta, căcĭ ḑic eĭ că vor scăpà peste an de bube.»

ci maĭ în tóte ḑilele de pe urmă ale sĕptĕmâneĭ marĭ, începênd de Miercurĭ înainte. (1) Ba uniĭ chiar şi în ḑiua de Pascĭ. (2)

In fine trebue să maĭ amintim încă şi aceea că datina de a se scăldà în Vinerea sécă e usitată nu numaĭ la Româniĭ din *Bucovina*, ci şi la ceĭ din *Moldova* (3), *Transilvania* (4) şi *Banat*. (5) Iar Româniĭ din *Muntenia*, carĭ pătimesc de scurgerĭ de sânge din nas, aŭ datină de a se rade în acéstă ḑi, creḑênd că le va trece; iar aceĭ, carĭ aŭ

(1) Dat. şi cred. Rom. din Udescĭ, com. de Gavr. Rotariŭ: «Miercurĭ, Joia-mare şi în Vinerea sécă aŭ ómeniĭ obiceiŭ de a merge la scăldat şi a se scăldà în fie-care ḑi câte odată până a nu rĕsărì sórele. Şi eĭ cred că, dacă se spală, nu se vor umplé de nicĭ un fel de bube şi vor fi curaţĭ tot anul»; — a celor din Calafindescĭ, dict. de M. Molociŭ: «In *Miercurea sécă, Joia-mare* şi *Vinerea sécă* se scaldă femeile desdiminéţă şi spun că se curăţesc de tóte bólele»; — veḑĭ şi Dim. Dan. *Credinţe poporale bucovinene*, publ. în «*Gazeta Bucovineĭ*», an. IV, Cernăuţĭ 1894, No. 99, p. 2: «Se crede că dacă se scaldă cine-va în *Joia patimelor*, va fi scutit de rîie; iar dacă are, apoĭ se va curăţì»; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 73—74: «In sĕptĕmâna mare dinaintea Pascilor ómeniĭ se duc la pîrăŭ, orĭ la fântână diminéţa până în ḑiuă, până a nu rĕsărì sórele, şi-şĭ tórnă fie-care câte-va cofe de apă în cap, pentru ca să fie curaţĭ şi sănătoşĭ»;—«*Fóia pentru toţĭ*», an. I, Bucurescĭ 1897, p. 131: «In *Vinerea mare* e bine de a se scăldà în rîŭ înainte de rĕsăritul sóreluĭ, căcĭ aşà te spelĭ de orĭ-ce bólă, maĭ ales de rîie, bube şi de tot felul de rănĭ, rĕmâind curat — ca apa — peste tot anul. — Uniĭ se scaldă şi în *Joia-mare* şi *Sâmbăta-mare*.»

(2) Dat. şi cred. Rom. din Frătăuţul-noŭ, com. de Iul. Sidor: «Ómeniĭ, carĭ aŭ óre-şĭ-carĭ bolĭ, se scaldă în *Joia-mare* şi *Vinerea sécă*, creḑênd că vor secà tóte bólele. Ba uniĭ se scaldă şi Duminecă în ḑiua de Pascĭ.»

(3) M. Lupescu, *Superstiţiĭ*, publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. I, Fălticenĭ, p. 126: «Cine se scaldă în *Vinerea sécă* (Vinerea dinaintea Pascelor), înainte de a rĕsărì sórele, acela nu maĭ are bóle în óse.»

(4) Din mss. d-luĭ I. Pop-Reteganul, *de pe Jiul ardelén*: «Cine sufere de cevà bóle urîte, să se scalde în Vinerea de Pascĭ înainte de apunerea sóreluĭ într'o apă ce curge spre rĕsărit, că se va vindecà şi va rĕmâné sănătos peste tot anul.»

(5) Sim. Mangiuca, *Calend. pe an. 1882 şi 1883*: «Tot în acéstă Vinere (Vinerea Pascelor) se scaldă ómeniĭ bolnavĭ şi lânceḑĭ, dar se scaldă şi ceĭ sănătoşĭ, spre a dobândì sănătate peste tot anul.»

durerĭ de cap, să se spele pe el, creḑênd că li se va potolì durerea. (1)

III.

AERUL.

Sub cuvîntul *aer*, despre care ne e vorba în capitolul acesta, se înţelege o pânză pe care se află zugrăvită înmormîntarea Domnuluĭ nostru Iisus Christos.

Icóna acésta de regulă este întinsă pe cadre de lemn şi stă în decursul anuluĭ, în cele maĭ multe bisericĭ, aninată pe păretele de lângă proscomedier, în sf. altar.

In *Vinerea patimelor* însă preoţiĭ ieaŭ *st. aer* de pe locul unde a stat până în acéstă ḑi şi, încunjurând sfînta masă cu dînsul, îl scot din altar afară, îl pun pe un postament saŭ piedestal în despărţitura bărbătéscă, respective în mijlocul bisericeĭ, şi acolo îl lasă apoĭ până în ḑiua de *Înviere*, adecă până în ḑiua de Pascĭ.

In ḑiua de Inviere des-diminéţă preoţiĭ îl ridică din acest loc şi, vîrîndu-l prin uşile împĕrătescĭ iarăşĭ în altar, îl aşéză pe sfînta masă, unde rĕmâne apoĭ până Miercurĭ înainte de *Inalţarea Domnuluĭ la cer*.

In intervalul acela, cât stă *aerul* în mijlocul bisericeĭ, partea cea maĭ mare de creştinĭ merge la biserică anume ca să-l sărute şi ca să se petrécă pe sub dînsul, creḑênd că toţĭ ceĭ ce se petrec de treĭ orĭ după olaltă pe sub dînsul, nu-ĭ dóre capul (2) şi mijlocul saŭ şelele în decursul

(1) Const D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 75; — G. S. Ionénu *op. cit.*, p. 50: «Vinerĭ, sĕptĕmâna patimelor, ceĭ carĭ aŭ scurgere de sânge din nas, să se raḑă, că le va trece, iar ceĭ carĭ aŭ durere de cap, să se spele pe el, căcĭ îĭ va scădé durerea.»

(2) Dat. şi cred. Rom. din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 76: «In *Vinerea Pascilor* fie-care creştin e dator să se ducă la biserică şi să trécă pe sub aer.»

anuluĭ (1); iar dacă îşĭ şterg ochiĭ cu marginile sale, cred că vor fi scutiţĭ şi de durere de ochĭ. (2)

In unele părţĭ din *Bucovina*, la scóterea şi nemijlocit după scóterea aeruluĭ, adecă Vinerĭ după amédă, se duc şi se petrec pe sub dînsul maĭ cu sémă copiiĭ, iar ómeniĭ ceĭ maĭ înaintaţĭ în vîrstă se duc maĭ cu sémă Vinerĭ séra şi Sâmbătă diminéţa când se înmormîntéză, adecă când se scóte din biserică afară şi, încunjurându-se biserica cu dînsul, se bagă iarăşĭ înăuntru şi se aşéză în mijlocul acesteia.

La acéstă ocasiune atât bărbaţiĭ cât şi femeile se petrec pe sub dînsul câte de treĭ orĭ cu lumînările aprinse, şi maĭ ales atuncĭ când preoţiĭ ajung cu dînsul lângă uşa bisericeĭ. (3)

In acelaşĭ timp când se petrec, fie-care caută ca să trécă după un om deplin sănătos, nicĭ când după unul bolnav, căcĭ crede poporul că numaĭ atuncĭ, când trece după un ast-fel de om, va fi sănătos; iar din contră, dacă trece după unul bolnav, atuncĭ capĕtă bóla aceluia şi acela se însănătoşéză. (4)

După ce s'aŭ petrecut, atât Româniĭ din *Bucovina* cât şi ceĭ din *Moldova* cércă a merge *de la aer* până acasă cu lumînarea aprinsă, credênd că, dacă nu se stinge, e semn bun. (5)

---

(1) «*Fóia pentru toţĭ*», an. I, p. 131: «După ce s'a pus în mijlocul bisericeĭ icóna «puneriĭ luĭ Chr. în mormînt» — aerul, — trec creştiniĭ pe sub ea, prin care, după credinţa lor, se amână «durerea de mijloc» (durerea de şale) de peste tot anul.»

(2) «*Fóia pentru toţĭ*», an. I, p. 131 : «La *sf. aer*, în *Sâmbăta mare*, trec credincioşiĭ sub acesta, la uşa bisericeĭ, după ce aŭ încunjurat biserica, şi aşà depărtéză «durerea de cap», şi sărută şi şterg ochiĭ cu marginea *aeruluĭ*, pentru a fi scutiţĭ de «bóle de ochĭ.»

(3) Dat. şi cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilén; — Vedĭ şi «*Fóia pentru toţĭ*», an. I, p. 131.

(4) Dat. şi cred. Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga: «Despre *aer* se dice la noĭ că este mormîntul luĭ Is. Chr., şi cine se petrece pe sub dînsul, dic că se însănătoşéză, dacă a trecut după un om sănătos; iar dacă a trecut după un om bolnav, atuncĭ capĕtă bóla aceluia şi acela se însănătoşéză.»

(5) «*Fóia pentru toţĭ*», an. I, p. 130 şi 131 ; — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 75: «In séra de Vinerea Pascilor, după ce ies de la biserică, e bine să se ducă fie-care cu lumînarea aprinsă până acasă.»

Iar dacă aŭ ajuns acasă, fără ca lumînarea să se fi stins vre-odată, încunjură de treĭ orĭ casa cu dînsa, fac apoĭ cruce cu dînsa pe păreţĭ, precum şi în cele patru părţĭ ale caseĭ, pentru ca să fie locuinţa respectivă ferită de foc, de trăsnet şi de bóle. (1)

Lumînarea de la *aer*, care a fost aprinsă la *Inviere*, e fórte bine ca să se stingă şi s'o aprindă când e plóie grozavă cu pétră, fulgere şi trăsnete, pentru că ea are darul de a alungà pe *Dracul.* (2)

In unele părţĭ din *Muntenia* Românii, şi maĭ cu sémă Româncele îndătinéză de a duce în Vinerea Pascilor la biserică tot felul de florĭ primăvăratice, însă maĭ ales *ghiocei*, cu carĭ împodobesc apoĭ *epitaful*, adecă aerul. După ce aŭ trecut pe sub Domnul Christos, adecă pe sub aer, fie-care Româncă ieà din aceştĭ ghioceĭ, carĭ s'aŭ sfinţit prin şederea lor în biserică şi, ducêndu-ĭ acasă, îĭ pune de se usucă, iar la vreme de trebuinţă afumă cu dînşiĭ pe copiiĭ carĭ se bolnăvesc. (3)

In alte părţĭ, tot din *Muntenia*, Vinerĭ de cu ḑi, când se scóte *epitaful* în mijlocul bisericeĭ, se duc florĭ şi se pun pe epitaf. Séra, florile, după isprăvirea prohoduluĭ, când epitaful e luat spre a se ocolì cu el biserica, sunt împrăştiate de preot.

Intre aceste florĭ sunt unele aduse cu rădĕcinĭ; ele sunt puse în *ghiveciurĭ* şi sunt bune de multe lécurĭ.

Asemenea se află busuioc, a căruia sĕmînţă, dacă se sémănă, busuiocul ieşit este bun de frigurĭ.

Vinerĭ séra, când se ocolesce biserica cu epitaful, femeile lipesc de crucĭ la morminte lumînărĭ de céră curată şi apoĭ încep a se bocì.

(1) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 75; — «*Fóia pentru toţĭ*», an. I, p. 130: «Maĭ este obiceiul ca uniĭ, după ce ajung acasă de la biserică Vinerĭ nóptea, cu lumînarea ce aŭ avut-o în biserică, aprinsă, fac cruce cu ea. pe pereţiĭ odăilor, şi casa aceea este ferită de rele în tot anul acela»; — G. S. Ionénu, *op. cit.*, p. 50: «In séra de Vinerea Pasceluĭ, lumea, care vine de la biserică, vine cu lumînările aprinse; sosiţĭ, ocolesc casa de treĭ orĭ şi fac cruce cu lumînarea pe pereţĭ în cele patru părţĭ, *ca să fie ferită de foc bóle şi trăsnet.*»

(2) C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 75—76.

(3) Com. de mult regretatul meŭ coleg academician Dr. D. Brândză

Luminările acele se lasă acolo până se trec de tot.

Femeile tinere orĭ fetele marĭ obicĭnuesc să fure asememenea lumînărĭ.

Sunt două credinţe: una că cu céra acelor lumînărĭ îşĭ pot face de dragoste: să se lipéscă de ele acela pe care îl iubesc cum se lipesce céra; iar altă credinţă este că, dacă se pune asemenea céră în *uleele cu albine*, se face céră multă în anul acela.

Pe alocurea este obiceiul ca Vinerí nóptea să rĕmână dintre ómeniĭ bĕtrânĭ să vegheze în biserică. Eĭ închipuesc prin acésta pe ostaşiĭ carí aŭ străjuit mormîntul luĭ Christos. (1)

In fine, maĭ e de observat şi aceea că în Vinerea şi Sâmbăta Pascilor, şi anume nemijlocit după ce s'a scos aerul, nu se trag maĭ mult clopotele până Duminică diminéţa în ḑiua de Înviere, ci se bate numaĭ tóca.

Acésta, după credinţa şi spusa Românilor, se întîmplă de aceea că, după cum după înmormîntarea unuĭ mort nu se trag maĭ mult clopotele, aşà nu se trag ele nicĭ după înmormîntarea Domnuluĭ Iisus Christos. (2)

Excepţiune de la acéstă regulă generală fac numaĭ o sémă de fete, carĭ, voind să aibă multă cânepă, se suie anume în Vinerea Pascilor în clopotniţă şi trag clopotele. (3)

---

(1) «*Fóia pentru toţĭ*», an. I, p. 130.

(2) Cred. Rom. din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ.

(3) S. Michăilescu, *Superstiţiĭ din jud. Sucéva*, publ. în «*Şeḑĕtórea*», an. II, Fălticenĭ, p. 196: «In Vinerea Pascilor se suie fetele în clopotniţa bisericeĭ şi sună clopotul, ca să créscă cânepa»

ERORI DE TIPAR

Pag.	şirul	în loc de	cetesce
18	1	Hararampie	Haralampie
39	7	înervarea	înerbarea
39	9	Symphysum	Symphytum
55	3	căprusonic	căprusnic
69	4 şi 10 nota 3	mânjiĭ	mânḑiĭ
93	2	cartea d-lor	cartea d-lor sale
95	9 de jos . .	răptesce	răpştesce
98	6	brobozì	probozì
116	4	stufişurĭ	tufişurĭ
139	4	aibeţele	albeţele
177	4 din notă .	multe omete	multe pomete
190	5 de jos . .	Însă nicĭ nicĭ	Insă nicĭ
200	3 nota 3 . .	Ciudeŭ	Ciudeiŭ

CUPRINSUL.